

17

1. 49

BEATI
THVRIBI ALPHONSI
MOGROVEII

Archiepiscopi Limensis.

VITA EXEMPLARIS,

PER

FR. FRANCISCVM HAROLDVM

Ord. Minor. Hibernum Limericensem

Conscripta.

*Hæc succinta licet, breuibusque reposta docebunt,
Qui vitam formes, instituasque tuam.*

ROMAE,

Typis Iacobi Dragonelli. M. DC. LXXX.

SUPERIORVM PERMISSV.

Domus S. M. Magdalene Urbis

PLATE 1

THEATRUM ALPHONSI

M. G. R. O. V. E.

Architectural Elements

PLATE 1

1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

PLATE 1

Eminentissimo, & Reuerendissimo Principi.

FLAVIO

S. R. E.

CARD. CHISIO

NIHIL tardum quod
tempestiuum, (CAR-
DINALIS AMPLISSIME)
Nec vnquam oportu-
nius redditur actio
gratiarum, quàm, cum
beneficium suis numeris absolutum
est. Diù Tibi debetur, & iure Tuo iam
dudum exigere poteras, quod nunc
tandem affertur, eò maturius, quo se-
rius. Maluì enim in cœlis trium-
phantem, ac etiam Tua ipsius opera
declaratùm in terris caput cœlestis
gloriæ indicibus radijs coronatum

exhibere Thuribium, quàm, quod
sæpius priuatim, & aliquando, for-
tassis importune, feci, supplicem eum
publica significatione obtrudere: vt
certius Tibi persuadeas, eum in cœle-
sti curia BEATYM, Tui patrociniū
agere; cui Tu, per annos iam duode-
viginti continuos, in terrestri curia
patrocinatus es. Postquàm etenim
Alexander VII. Chisius Pont. Max.
Cl. mem. Patruus Tuus, me ad sacros
eius pedes Thuribij causam suppli-
citer commendantem, qua insignis
erat comitate, excipiens, omnem ius-
tum fauorem ad rem promouendam
à se mihi promississet, spes ea tunc ab
ipso mihi ingesta nunquàm deinceps
fessellit. Præstitis enim quibusdā, quæ
non omnibus passim tribuuntur, Te
quoque ad gratiarum cumulum in
purpuratis S. R. Comitij Mogroueji
causæ Rogatorem, seu malint, Po-
nentem constituit; nec meliorem,

conf--

constituisset ; tùm qua apud ipsum
crebræ occasionis opportunitate, tùm
qua apud alios etiam authoritate, &
æstimatione vales. Tu porrò deinceps
patru a pietate imbutum pectus,
cèu hæreditario quodam iure , &
Alexandri Pont. exemplo, & affectu,
ita serui Dei Thuribij causam prose-
cutus es, vt aspera quæque liquida
ratione complanares, dubia sapien-
ter dissolueres, & obstacula quamtu-
muis ardua fortiter, suauiterque su-
perares. Nec desistere voluisti, dùm
euincerès vt Mogroneji in cœlis glo-
ria BEATI nomèn, & publicum cul-
tum in terris consequeretur. Luc-
tam eluctatus es, cursum consum-
masti, attigisti metam. In quo id
maximæ laudis est, quòd nec specta-
torum plausus, nec auram inanis
gloriæ, nec peritura commoda quæ-
reres ; sed quæ gloriosum, sanctiori-
que mente peroptabas, gloriam Dei

in Sanctis eius , horum à fidelibus
populis promeritam venerationem ,
Ecclesiæ Catholicæ decus , & , quæ
hinc maxima comparantur , Christi
fidelium emolumenta , virtutis , &
Sanctimonix exempla , Dei , &
Sanctorum cultus meritum , ac sem-
per duraturum seriæ imitationis præ-
mium . Hæc , E C. Tui certaminis
trophæa sunt ; quibus neque Græ-
corum olympica , nec veterum Ro-
manorum Circensia , vtcumque de-
cantata , comparari possunt . Quod
meum attinet , his Tu splendidissime
ornatus , vt post prolixum , felicem-
que mortalis vitæ cursum , in æterni-
tatis Urbem , & vitam vitalem , vbi
victoris vita mortem , vel arcus tri-
umphalis semel erectus Barbarorum
incurfus , aut vetustatis detrimenta
non timent , gloriosum cum Thuri-
bio tuo triumphum ducas , peropto ,
oro , auguror . Nunc verò cum pro
tot ,

tot, tantisque beneficijs gratias Tibi
reddere non valeam; certè, deberi
Tibi, & habere me palàm profiteor,
attestorque, ac Beatum Thuribium
Alphonsum Mogrouejum in cœlis
regnantem, vbi creditores fallere
non potest, in hoc libello, tanquam
irrefragabilibus tabulis pro me Tibi
vadem constituo. Romæ die 1.
Mensis Aprilis Anno 1680.

E. V.

Deuotissimus Cliens

*Joan. Franciscus de Valledolid Ecclesie Cathed.
L'mane Dignitarius Scholasticus, & B. Thu-
ribij Apotheosis Postulator.*

Lectori S.

PAVCIS te volo, quæ non mei tantummodò, sed
tui quoque, plurimumquè aliorum causa notavi: ac
primum de ipso Thuribij nomine, in cuius orthogra-
phiæ ratione ego neque alijs scriptoribus, nèc in alio
opere iam edito mihi ipsi constare videor. Nam, quos
legere licuit, etiàm Hispanos Hispanè seu Latinè scri-
bentes, Thuribium, vel Thoribium habent. Quibus
vir eruditus, Ioannes Tomaius Salazarius tom. 2.
Martyrol. Hispanici ad diem 16. Aprilis pag. 668. vbi
de tribus veteribus SS. Thuribijs, hanc suam senten-
tiam interposuit: De horum Sanctorum trium nomine
valdè controuèrtitur, alij Turibium, alij Toribium,
& nonnulli Teoribium appellant. Quidquid fuerit,
hodiè Hispanico idiomate, Toribio, & Latino, Tu-
ribius scribitur. Poterat autèm Hispanis aliquibus,
etiàm Latinè Scribentibus Italos associare; vt constat
ex lectionibus Officij Ecclesiastici S. Turibij Astori-
censis Episcopi, comparatis cum Epistola S. Leonis
Papæ ad eundem Astoricensem scriptis, quæ duo ve-
tustissima monumenta, apud Tomaium rescripta, To-
ribium habent. Ego igitur in Lima limata, quamuis
latinè scribens, secutus sum publicas tabulas lingua
hispanica conscriptas, in quibus, Toribio, reperi,
nè eas vllò apice violasse viderer: adeoque quarta vo-
cali vsus sum: sed in hoc opere ex Tomaij regula, &
quem asserit, communiore Latinorum vsu, malui
quintam reponere. Addidi autèm aspirationis notam,
seu, vt (suffragante etiàm Cicrone) firmiùs teneo,
litteram octauam communis Alphabeti; quòd ab ocu-
latis testibus intellexerim, ipsum B. Mogrouejum no-
men suum sic scribere solitum fuisse: vt eius Epistola
ad

ad Curiam Romanam data, & adhuc, vt afferunt, in chartophilaceo Rom. Congregationis S. Concilij Tridentini conseruata, ipsiusque B. Præfulis propria manu subscripta demonstrat. At nè quisquam suspicetur, virum grauissimum id, vel animi leuitate, vel proprij nominis ignorantia fecisse: Ego, quantum hic diuinare licet, pietatem eius adscisco, vt censeam, voluisse eum, vel Maiorum fortè veterem consuetudinem sequi, vel nomen suum, quàm proximè poterat, ad thuris significationem applicare; quod in sacris litteris, & perpetuo sacrorum vlu, frequentis, & feruidx orationis symbolum est: vt quoties nomen suum sic elatum scriberet, legeret, vel audiret, toties moneatur continuandæ orationis; in quo dono Dei, ipsum quamplurimis præcelluisse constat. Quòd si Theoribulum scriberet, res in id ipsum mysterium rediret, cum diuini nominis crebra recordatio mentem in Deum eleuare soleat, & ferrea quandoque corda, instar magnetis illi fortiter affixa tenere.

Alterum est, quod non me solum concernit; sed quotquot illi sunt, quos in scribendi methodo secutus sum. Monuit non nemo videri sibi, me alicubi non obseruata temporis ratione, quasi Thuribij ætates confudissem. Igitur, nè tu quoquè vel eadem cogitatione turbeturis, aut me cum bonis scriptoribus damnandum censeas, recordari te velim, non vnā esse omnigenæ historiæ conscribendæ rationem, vt non vna est narrandarum rerum natura, nec vnus ad eas legendas accedentium animus aut scopus, vel ipsius scriptoris intentio. Sunt enim, qui euentuum origines, & successiva per ætates incrementa decrementaque cupiunt, atque his vniuersa historia placet; quæ cum diuersissimi generis res complectatur, quæ non alio nexu coniunctæ sunt, quàm, vt posteriorum & clarior notitia, & amplior vtilitas à priorum notitia

dependeant ; in eis proinde narrandis non meliore
methodo, quàm continuato successione ordine uten-
dum est, & quàm exactè poterit, ætatum ratio habenda,
quæ Annalium, fastorum, & ephemeridum scribendorum genera complectitur : Alij nulla ferè habita
temporis ratione materiam seligunt, eamquæ per
certas partes pro præfixo sibi fine pertractant ; quæ
methodus obscurior plerumque est, & plus delecta-
menti, quàm utilitatis afferre solet. Alijs deniquè
mixta ratio placet, præsertim in conscribendis illustrium
personarum vitis, in quibus & proprij ætatum
euentus, & sectandorum, vitandorumque exempla
reperiuntur, quæ à nullo tempore dependent : Ego
igitur hanc methodum in B. Thuribij vita secutus,
existimo me in euentibus narrandis, quæ successivas
ætates, diuersasque vitæ conditiones sibi appropriant,
eandem ita seruasse, ut nihil priùs narraßem quod
posterius euenerit. In virtutibus autèm eius, lectorum
imitationi proponendis, quas ille per omnem ætatem
exercuit, ex omni pariter ætate exempla simul exhibui,
tùm, ut eorum conglomeratione ad ea sectanda legentes
fortius monerem ; tum ut nemo se ab eorum imitatione
per diuersam ætatem, vel vitæ conditionem excuset,
quæ B. Thuribius, alijque multi per omnem vitam,
omnemque eius conditionem, & statum, virtuti
maçti constanter obseruarunt, in quo distinctionem
potiùs, ac delectum esse existimo, quam confusionem
aut casum : præsertim quod fini mihi posito, seu
lectoris profectui maximè consentaneum sit.

Minoris momenti rem, & irremediabile malum ;
ultimo loco repono, quod humanitatem tuam vel
mihi imputare, vel tibi in bilem vertere non velim, typographiæ
mendas, quia morbos alienos. Nescio quem viderim librum ab omnibus eiusmodi nauis
liberum, sed multos vidi cunctis passim scatentes : Ergo
vel

vel Hippocratem hic te esse decet, vel C. Plinium;
illum, ut medicum imitatus ærorum symptomatibus
non itasaris, sed compatiens infirmo, ut eruditus es,
per te remedium adhibeas: istum, ut eius exemplo
notandis apicibus non perdas tempus meliora plura-
que legendo impendendum. Spero enim te in hac
editione tales non reperturum, ut nescias quid legen-
dum esset.

Fr. Franciscus Haroldus.

INDEX CAPITVM

TOTIVS VITAE.

Præfatio, scriptoris Propositum operique Partitio.

- Cap. 1. **G**entis Mogrouejæ lares. Hispaniæ Mauris ut tradita, ut liberari cepta. veteris Mogroueji virtutis trophæa, familiæ dignitates, & nobilis Affinitas.
2. Thuribij Majores proximi, patria, parentes, natiuitas, indoles, pueri virtus, domestica educatio.
 3. Thuribij pueri mira prudentia, perfectæ vitæ proposita constanter seruata, Sanctitatis & sapientiæ progressus.
 4. Perpetuum orationis studium, miraculosa manus curatio.
 5. Cura puritatis conscientie. Externorum sensuum mortificatio.
 6. Tactus continentia, & varia corporis castigatio.
 7. Cibi, somnique perpetua parcitas. Ieiuniorum frequentia.
 8. Explicantur affectus appetitus sensitui. Quantum eis dominatus Thuribius. Nostrum inde instructio.
 9. Virtutis adipiscendæ studium, ac primùm hu-

militatis, cuius natura, necessitas, & utilitas
declāatur.

10. *Thuribius* Iuris Baccalaurei grādum adeptus
migrat Salmanticam. V. I. licentia donatur.
Conymbriam diuertit. Salmantini Collegij
Ouetani socius. Huius Collegij laudes. Quo
tempore, quāque animi dispositione Collegium
ingressus.
11. *Thuribius* quā bonus Collega? Peregrinatio
Compostellana, varia macerationis, humilitatis,
paupertatis, obedientie, castitatis, aliarum-
que virtutum exempla.
12. Granatensis Inquisitionis initia. *Thuribius* fa-
ma celebris illi Præfectus, ut se gesserit.
13. Eius æconomia, domesticaque disciplina, tūc
hic, tūc Lima ratio.
14. Archiepiscopatus suscipiendo quantum relucta-
tus. Qua ratione persuasus, ut consentiret.
15. Professioni se parat. Sacris Ordinibus initia-
tur. Abrahæ assimilatur. Regijs fauoribus or-
natur. Archiepiscopus consecratur. Prosperè
transfretat. Mortis periculo per miraculum
eripitur. Solemni lætitia Lima excipitur.
16. Episcopalis curie summa capita. *Thuribius* Ecce-
roquin idoneus, generalem Indorum linguam
studio discit, prouinciales dialectos Deo dono
doctus. Cognoscendi gregis, & ordinanda
Diæcesis initia. Cuius tūc status describitur.

17. *Morum reformationem magno animo auspicatur à propria Diœcesi . Redditus Ecclesiastici liciti, & necessarij . Quomodo per Thuribium confituti, & Clerus ad frugem reductus .*
18. *Constitutis ministris inuigilat: & exemplo præluceat . Ordinaria eius vita ratio, & apud omnes opinio efficacissimis urbeant, agrumque reformandi operibus confirmata .*
19. *Primum Synodum Diœcesis, & primum provinciale Concilium celebrat .*
20. *Concilij Provincialis acta, diu multumque Madriti, & Rome discussa, Pontificiam approbationem, & per edictum Regium, executionem obtinent . Thuribius plura celebrauit . In eis contentorum Anacephaleosis .*
21. *B. Thuribij erga sedem Apostolicam obseruantia, & huius in eum mutua voluntas .*
22. *Provinciam visitandi zelus, & multiplex, maximaque difficultas, & certa vite pericula .*
23. *Thuribij in laboribus, periculisque vincendis constans fortitudo, & visitandi necessitas .*
24. *Thuribij visitantis apparatus . Labores, & pericula, magno fructu compensata .*
25. *Laborum, periculorumque continuata narratio .*
26. *Singularum animarum singularis cura, ysdem incommodis, & fructibus, tantique moliminis immortui, & in periculis animi tranquillitas, &*

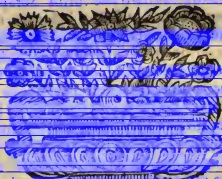
- Et propositi perseverantia.*
27. B. Thuribij in firmanda Neophytorum fide,
 Et formandis omnium moribus labor, Et in-
 dustria. Templum, Clerumque cognoscendi
 ratio.
 28. Cognoscendorum criminum ratio, Et in plecten-
 dis clementia. Sacerdotum salutis, honorisque
 cura.
 29. Thuribius nummorum indiligens. Munerum
 accipiendorum inimicus.
 30. Ordines, Et Ecclesiastica beneficia conferendi,
 aliaque mitræ munia exercendi ratio.
 31. Alij Pontificij labores absque ullo temporali
 emolumento.
 32. B. Thuribij in Indos paterna charitas. Red-
 dita illis quies, Et christiana libertas.
 33. Alia Indorum amoris molestia. Alia eisdem col-
 lata beneficia.
 34. Alia multa Indorum solatio, Et Reipublicæ
 commodo constituta.
 35. B. Thuribij in egenos larga manus; Et singula-
 ris elargiendi modus.
 36. B. Thuribij piæ liberalitatis selecta quedam
 exempla.
 37. Continuantur largitionum exempla.
 38. Alia id genus plura.
 39. Archiepiscopi Mogrovesi sacrarum adium sub-
 structiones.

40. *B. Thuribius sacerdotalis, Regijque iuris equus,
& strenuus vindex.*
41. *B. Thuribius constantia, mansuetudo; & in-
uicta patientia aduersitatibus exercentur.*
42. *B. Thuribij cælestis gratia Spiritus S. Chris-
mata.*
43. *B. Thuribij donum Prophetia.*
44. *Fides. Gratia Sanitatum.*
45. *Operatio virtutum.*
46. *Virtutes, quas Deus, in ipsius B. Thuribij per-
sona operatus est.*
47. *B. Thuribij pretiosa mors, per ipsum præuisa,
& prophetice prænuntiata.*
48. *Portenta, & miracula in B. Thuribij morte
visa.*
49. *Corporis translatio, & miracula in ea
facta.*
50. *Miracula post translationem imprimis Lime
patrata.*
51. *Alia miracula Lime patrata.*
52. *Alia ibidem plura.*
53. *Alia miracula post translationem extra Limam
patrata.*
54. *Viuentis, & mortui B. Thuribij publica sanc-
tatis fama.*
55. *B. Thuribij fama, doctorum virorum calamo
celebris.*
56. *Circa Thuribij apotheosim, quid Lime. Quid*

Rome actum usque ad obtentas Apostolicas re-
missorias.

57. Post obtentas remissorias, quid utrobique actum
usque ad solemnitatem Beatificationis?

58. Thuribij Alfonsi Mogrovesi Beatificatio so-
lemnis.

Facultas Reuigendiſſa. P. Miniſtri Generalis.

RR. PP. Hieronymus a Soſa Secretarius Generalis
Ordinis, & Franciſcus Iunius Guardianus S. Iſidori
Lectores Iubilati videant, & referant.

Fr. Ioseph. Miniſter Generalis.

Relatio Patrum Reuiforum.

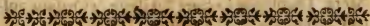
EX commiſſione R.mi. P.N. Fratris Iosephi Ximenez
Samaniego totius Ordinis Minor. Gen. Miniſtri,
nos infraſcripti opus inſcriptum, B. Thuribij Alphonſi
Mogroueji Archiep. Limenſis vita, à R.P. Fr. Franciſco
Haroldo, Lectore Iubilato, ac totius Seraphicæ Reli-
gionis Chronographo, affectus inſinuata deuotione,
& mentis admiratione perlegimus. Porro lectoris ani-
mum ad venerationem rapit ſanctimonia ipſa morum,
operumque miraculoſa ſœcunditas B. Præfulis: erec-
tum verò iucundumque reddit catholicus, pius, &
eruditus calamus Authoris. Approbamus itaq̃ue im-
penſas lucubrationes æternitatis glorioſa mercede do-
nandas, totumque laborem laude, luce, & prelo, vt-
potè catholicæ fidei, & bonis moribus conſonum,
communique vtilitati, & chriſtianæ pietati arridentem,
dignum iudicamus. Datum Romæ 8. Auguſti 1679.

*Fr. Hieronymus de Soſa Lector Iubilatus,
& Secret. Gen. Ordinis.*

*Fr. Franciſco Maria Iunius Lector Iubil.
& Collegij S. Iſidori Guardianus:*

FR. Iosephus Ximenez Samaniego, totius Ordinis Fratrum Minorum Seraphici P. N. S. Francisci Minister Generalis, & seruus. Opus cui titulus B. Thurebii Alphonsi Mogroueji Archiep. Limensis vita, à P. Fr. Francisco Haroldo, Sacræ Theologiæ Lectore Iubilato, & Ordinis nostri Chronographo elaboratum, à Theologis, quibus illud examinandum commisimus, approbatum vt typis mandetur, facultatem facimus, seruatis in reliquo seruandis. Datum Romæ in Conuentu nostro Araçælitano die 5. Septemb. 1679.

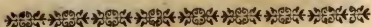
Fr. Ioseph. Minister Gener.

Approbatio Sacri Palatij Apostolici.

Imprimatur Si videbitur Reuerendiss. Patri Mag.
Sacri Pal. Apost.

I. de Angelis Archiep. Vrbis. Vicefg.

Imprimatur.

Fr. Raymundus Capisuccus Ord. Præd. S. Pal.
Apost. Magister.

B. Turibius Alphonsus Mogrovejus, Hispanus, Archiep. Limensis, Peruviana gentis
 lumen clarissimum, fidei, et Ecclesiast. authoritatis scutum inexpugnabile, pie-
 tate, in Deum, charitate in proximum, prudentia in regimine, constantia in
 adversis illustris, signis et virtutibus admirandus, obiit die 23. Martij. An Dom 1606.
 etas 88. Pontif. An.

BEATI
THVRIBI ALPHONSI
MOGROVEI
ARCHIEPISCOPI LIMENSIS
VITA EXEMPLARIS.

PRAEFATIO.

Scriptoris Propositum, Operisque Partitio.

Ræclarissimi huius Antistitis, & Beati Viri acta conscripturus, nec sollicitus sum, nec mihi proponendum, aut operæ pretium censui, vt heroicas eius virtutes, & signa per eum diuina virtute patrata, totiusque innocentissimæ vitæ, & conuersationis opera singula, pro iuris distictione, vel discuterem, vel comprobarem. Id enim iam satis, ritèque per eos præstitum est, ad quos, & maiore authoritate, & seueriori cunctorum indagine, censuraque faciendum spectabat. His ergo, cæu solido ædificij fundamento superædificare constitui: vt Thuribium Mogrouejum, non laudandum tantummodo, sed & imitandum, & forti animo sectandum exhibeam; vt quemadmodum ille, ex enixa diuinæ legis, & sacrorum Canonum obseruantia, cæterarumque virtutum ingenti studio, &

bonorum operum constantissima perseuerantia , magnum gratiarum cumulum , magnum in Ecclesia triumphante gloriæ pondus , & publicum beatitudinis cultum in militante , solemnî ritu consecutus est; sic huius opellæ lectores ipsi ædificentur, eiusque ductu confortati , & concitati exemplis , certam faciant vocationem suam , ad promissa eiusmodi meritis æternæ vitæ præmia olim consequenda .

Id enim potissimum enitar , vt ex Thuribij actis clara exempla , certa que æternæ salutis adipiscendæ documenta omniû piè prudenterque in Christo Iesu viuere volentium incitamento , & imitationi proponam . Is enim erat Thuribius , ea cordis innocentia , mentis candore , ea modestia , & castimonia morum , & per omnem vitæ statum studio christianæ perfectionis , cunctorumque munerum , & cuiusque muneris officij præstandi integritate , vt & priuatus quilibet , ac primùm adolescentes nobilitate clari , & litteris operam nauantes , domesticæque familiæ dominus , & quicumque Reipublicæ Princeps , præsertim Ecclesiasticus in eius actis reperiât quod imitationem prouocet , & securam ad felicitatem perueniendi viam simul commonstret; sed plurima , quæ mirari magis , quam imitari faciliè possint .

Hieron. Tom
1. Epist. 3.
pag. 21. col.
2. littera F.

Nunc ergo , quoniam , vt Hieronymus Ecclesiæ Doctor Heliodoro præscripsit; præcepta sunt Rhetorū , vt maiores eius , qui laudandus est , et

corum acta repetantur, sic ad ipsum per gradus sermo perueniat, quo, videlicet auitis paternis virtutibus illustrior fiat, aut non degenerasse à bonis, aut mediocres ipse ornasse videatur. Quam legem ante Rhetores meliores magistri, diuini Codices obseruarunt, & sanctissimi grauissimique Patres præceptis, & exemplis nobis tradiderunt. Quamquam enim Deus ex lapidibus possit facere filios Abrahæ, quemadmodum ex asinorum, pecudumque pastoribus fecit Reges, & ex piscatoribus, ac telonarijs Apostolos, sui que in terris Regni creauit Vicarios, qui suscitatur de puluere egenum, et de stercore eleuat pauperem, vt sedeat cum Principibus, et solium gloriæ teneat; naturæ tamen virtutem suam non ademit; quin qui virtutum semina & stimulum conseruandi decoris a progenitoribus, patria, & liberali puellaris vitæ disciplina deriuarent, illi, accedentibus diuinæ gratiæ donis, quæ & naturam fortiter, suauiusque flectunt, & quantumcumque bene alioquin institutæ necessaria sunt, ij præstantiores euaderent, quibus & gratia Dei simul, & natura suffragarentur. Ex quo vtroque principio quidquid perfectum esse possit, a Thuribio nostro iusta ratione nobis promittimus.

1. Rag. 2.

Adeo autem in omni ferme vitæ ipsius actione conglomerata sunt variarum virtutum exempla, vt quicquid separatim tractanda decerneret, is mihi videretur vel eadem sæpius repetere debere, vel singulas rerum narrationes iuncturis suis, neruis-

que delumbare. Quæ duo mala vt effugerem ego,
 malui historiam perpetua plerumque narratione
 contexere, quam in diuersorum titulorum capita
 dispertire. Verùm ne hoc iterum lectori tædium
 parere videretur, capita quidem apposui, non
 totius narrationis vno titulo, sed varijs ma-
 teriæ argumentis distincta; Quo etiam ty-
 pographos marginalibus notis, illis
 semper ingratis, liberauissimus. Illis
 autem lectoribus, qui eiusdem
 virtutis Beati viri plura para-
 digmata simul videre cu-
 piunt, rerum indice sa-
 tisfaciemus.

CAPVT. I.

*Gentis Mogroueje lares . Hispania Mauris ut
tradita , ut liberari cæpta . veteris Mogroueji
virtutis trophæa . familiæ dignitates ,
& nobilis Affinitas .*

Vetustissimæ nobilitatis Mogroueje stirpis , quantum extat memoria ; patria fuit provincia Libanensis , vulgò , *Lieuana* , in veteri Castella , & Regno Legionensi , in Hispania : vbi fundum , & larem habuerunt ante annos circitèr mille , in montibus , quos Europæ vocant , quatuor leucis à celebri Crypta hodiè dicta Sanctæ Mariæ a Couadunga , non procul a ripa fluminis Deuæ : Felix patria , fausta familia , ex qua vtraque fortunata libertas christianæ Catholicæ Hispaniæ auspicatò cœpta fuit !

Annus Christi duodecimus Ioanni Vafæo , rerum Hispanicarum Chronographo , supra septingentesimum agebatur , quando Iuliani Comitis Zelotypia per Roderici Gothorum tunc in Hispania Regis libidinem in furorem versa , Mauros Africanos Mahometi perfidiam profitentes , transfretum Herculeum , in Hispaniam accersiuit : qui omnem regionem barbara vi in suam ipsorum potestatem redegerunt , præter Cantabriam , & illos Asturiæ montes , de quibus iam diximus ;
quo.

quorum asperitas Mauros a propagandis illuc suis armis aliquandiù deterruit : proptereaque vetusta Hispaniæ nobilitas illuc refugium habuit .

Quod , vbi occiso in acie Roderico , aduerterent Gothi , veteresque Hispani , (quanta in concordia salus ?) magno illuc numero confugerunt , & Regem statuerunt Pelagium regij Gothorum sanguinis egregium iuvenem , qui selectis ex omni populo mille viris , lacertis & virtute validis , at non tam telis , quam diuinæ opis fiducia fretis , in specum illam Couadungam se cum ipsis abdidit , reliquis copijs in montis cliuo relictis , vbi suæ quoque virtutis exercendæ commodum expectarent . Interea Tariff Maurus , Miramolini Africani Regis in Hispania Vicarius ingentem exercitum in Pelagium , & Christianos immisit , qui , tanquam canes venatici , Christi milites velut cuniculos è cauea depellendos Mahumeto mactarent . Hi specum imprimis obsident , & intrare non ausi , saxis , & sagittis , omnique vibratili telo agendum censuerunt ; Sed quotquot in antrum iniiciebant , eadem omnia in ipsos iaculatores , Dei matris auxilio retorta , viginti ipsorum millia ante ostium Cauæ prostrauerunt , non aliter , quam ducentis ferè priùs annis , ad specum S. Michaëlis in monte Gargano , Sypontino homini contigisse legimus . Atque hæc prima Pelagio Regi de Mauris victoria fuit : quæ tam ingentes animos Christianis addidit , vt quamquam viribus im-

mpares , sed fide & spe Christi superiores præliat-
turi cum barbaris in campum prodierint .

Cùmque pugnae classicum præstolarentur , im-
gens rupes dicta *Subiedes* , diuina , vt creditur ,
manu ex reliquo montis excisa , sexaginta tria mil-
lia Maurorum sua ruina compressos vnico se sepul-
chrali lapide contextit . Videns ergo Pelagius Rex
cælum pro se pugnauisse , fugientes Maurorum re-
liquias per montium abrupta persecutus est , ac
deleuit ; Christianorum interea nemine , vel sa-
gitta , vel saxo , vel consertis manibus ne læso qui-
dem . Legionem urbem illis abripuit , sui que re-
staurati regni sedem auspicatissimam , regiamque
constituit : Ex qua omnis deinde Hispania per Pe-
lagium ipsum , posterosque Christianos Reges li-
bertati suæ , & Christianæ Religioni paulatim re-
stituta fuit . Quæ anno post Christum natum sep-
tingentesimo decimo octauo contigisse notauit Va-
sæus .

In his Pelagij Regis prælijs regium vexillum
prætulisse constat Heroem quendam Mogrouejum
cuius proprium nomen excidit , sed facti memo-
riam conseruat tùm perpetua montanorum tradi-
tio , cùm ipsius vexilli hasta in hodiernum vsque
diem pendens anathema in Mogrouejorum facel-
lo S. Martini . Quinimò & facinus aliquod me-
morabile in ijs prælijs perpetrasse Mogrouejum ,
propter quod victoriam ipsi tribueret antiquitas ,
mihi significare videntur verba veteris Epitaphij
adhuc

adhuc in illa domo, & vulgi ore seruati, cuius simplex canendi character longam prodit vetustatem, sic enim sonat.

*Soy Mogrouejo el Guerrero,
que vencio la gran batalla,
De Tarif, y su canalla,
segun texto verdadero;
Sobiedes peña fragosa
Sobre los Moros cayò,
Y los Christianos librò,
ved que milagrosa cosa!*

Accedit huic argumento sincera beneuolentia, & singulares prærogatiuæ apud Pinellum legendæ, quibus Castellæ Reges Mogroueiorum familiam deinceps ornauerunt, ijsque perpetuis, & hæreditarijs: armorum, & aulæ Regiæ primarijs muneribus, iure perpetuo proprij tribunalis in suis dominijs, & in domo securitate asyli; à quibus nemo quantumuis flagitiosus extrahi, vel euocari posset, si Diuinæ vel humanæ Maiestatis læsæ criminis reus non prius probaretur: quibus Iudices per annos assignandi ius penes Dominum domus integrum erat, & liberorum suorum collactaneos hoc solo titulo, Regum authoritate, nobiles pronunciare: atque alijs, quæ proculdubio patrati alicuius præclari facinoris, & præstiti Regibus obsequij præmia censenda sunt.

Alij hic recensent Hispanorum familias, affinitatis, vel sanguinis vinculo cum Mogrouejijs coniun-

iunctas quoque, quarum præcipuæ hodiè censentur
 Duces Infantadi, Duces Metimnæ turrium, Mar-
 chiones Astorgæ, Comites Beneuenti, aliæque
 multæ Castellanz nobilitatis familiæ, quas ego non
 prosequor: vt non immeritò, hac perspecta nobi-
 litate nostri Thuribij, Ioannes Pimentelius Bene-
 uentani Comitis frater suo testimonio non dubita-
 uerit comprobare, ipsum Thuribium, quod genus
 attinet, cum quouis Hispaniarum Dynasta com-
 parari posse.

CAPVT II.

*Thuribij Maiores proximi, patria, parentes,
 natiuitas, indoles, pueri virtus, do-
 mestica educatio.*

EX tam generosa stirpe vnus erat senior Thu-
 ribius Mogrouejus, Thuribij nostri Archie-
 piscopi proauus, cognomento Bonus, homo to-
 gatus, ideoque dictus Baccalaureus. Hic gentem
 propagauit ad oppidum, seu Ciuitatem Maiorgæ,
 ducta ibidem antiquæ nobilitatis vxore Beatrice
 Muñozia de Ceron, cuius paterni iuris hæreditari-
 um munus perpetui prætoriatu Maiorgæ ad Thu-
 ribium coniugem, & posteros per ipsam deriu-
 tum est. Est illa Ciuitas caput eiusdem nominis
 Comitatus, cuius titulum, viuente patre, gerit
 primogenitus filius Comitæ Beneuenti, ad quem

locus proprio iure pertinet ; ab vrbe Legionē distat leucis circitèr nouem :

In hoc loco Thuribius Bonus ex coniuge Beatrice suscepit filium Ioannem Alfonsum Mogrouejum , & hic ex filia Marchionis Santillanę , coniuge sua , Ludouicum Alphonsum Mogrouejum , Thuribij nostri Archiepiscopi genitorem , omnes togatos , iuris peritos , & perpetuos Prętores Maiorgę . Vxorem duxit Ludouicus Annam Robles, Moran, ex oppido Villaquexida , ex eaque suscepit Maiorgę filios tres, Ludouicum alterum , qui Patris postea hereditatem possedit . deindè Luperium , de quo aliud non didici : ac tertio loco Thuribium Alfonsum Archiepiscopum , de quo iam agimus . Erant ei præterea filię duę , Maria Coco, quę cum opinione Sanctimonię morum decessit Monialis in Cœnobio Maiorgano S. Dominici : & Grimanefa per Apostolicam dispensationem nupta Franeisco Quinionio , consanguineo suo , de quorum vtroque frequentior nobis mentio redibit .

Hac patria , hisque progenitoribus, atque parentibus natus est Thuribius noster , die decimasexta mensis Nouembris , & octauo indè die baptizatus Anno Christi millesimo quingentesimo trigésimo octauo , eodem quo Aronę diocesis Mediolanensis editus est S. Carolus Borromęus , die secunda præcedentis Octobris : vt quos Deus in extremis fere Christianitatis partibus , tanquam Ecclesiasti-

cę disciplinę reformandę polos constituere decrevit, eisdem idem annus, idemque ferè mensis in lucem proferrent. Mirum sanè quanta inter vtrumque actionum, atque morum similitudo per totam vitam intercesserit, quamvis vix forsitan ex nomine sibi mutuò notos: quod & Pinelus passim animaduertit, & alij fortè fufius explicabunt.

Natum Thuribium parentes infantem, pro sui generis & fortunarum conditione, tenerrimè nutrierunt; proque pietate Christiana, qua insignes erant, puerum piè etiam, & catholicè educarunt. Intereà, pro parentum de filijs cura, solliciti, dubijque, an quem natiuitatis ordo, primogenituram denegando, domestico patrimonio, pro patrię consuetudine destituit, eum armis, an liberalibus disciplinis adaptarent, quibus opes, & gloriam reliqui post hæredem filij quærere consueuerunt. At quoniam Tullij Ciceronis consilio docemur; quidquid homini naturaliter insitum est, eo vti decere, & quidquid agat, agere pro viribus. Naturam enim sequentibus, docente Seneca, omnia facilia, & expedita sunt; contra illam nitentibus non alia vita est, quam contra aquam remigantibus; seu, vt alibi viciniùs Christiano loquitur: Insita sunt omnium artium nobis semina, magisterque ex occulto Deus producit ingenia: sic diuinę gratiæ Magisterij vis, atque necessitas etiam ethnico nota fuerunt.

Cato mai.

Epist. 123. de

Benefic. l. 4.
cap. 6:

Expectabant proptereà Turibij Parentes, quid

in puero naturæ vis, quid magistra Dei gratia ex occulto producerent: ac Deum ipsum orabant assidue, ut ipsorum mentes, puerique vias eo dirigeret, quò maxime ad veram filij felicitatem, deque ipsius gloriam cum conducendum sciret. Omnes interim pueri actiones, gestus, motusque, & verba obseruabant, ut ex his effectibus inuestigarent affectus, & omnem innatæ ipsius indolis impetum perdiscerent; ut si quæ protenderent mala, dum adhuc rudis, atque tenera mens esset, id emendarent, & educationis aduerso pondere corrigerent, nè ex affecta radice arbor vitiosa prodiret, & virulentum olim animæ simul, fortunæ, ac famæ fructum proferret; si ex aduerso pro votis benè ominarentur, id pro viribus agerent, ac promouerent.

In Thuribio nihil asperum, aut martiale, non iactantia virium, non facilis aliorum offensio, non irasci nutricibus, non reluctari parentibus, non insultare famulis, non contemnere magistros, non saxis torquendis, vel iaculandis sagittis, non gladiolis, aut nummulis delectari, non equitare in arundine longa: at omnia ingenua quidem, & liberalia, pudica tamen, modesta, & pia: coetaneorum crepundia contemnere, rixas, & ludos fugere, domi se continere, altariola fingere, & quantum valebat, ornare, sacras imagines cum luminibus adhibere, genua coram flectere, deuotè precari: alios etiam conuocare, puerorum processio-

fiones ducere, ad virtutem pro concione hortari, dehortari vitia, rei sacrae reuerenter adesse, & albis aliquando indutus omnes sacerdotum ritus imitari, suopte ingenio ad omnia bona tam pronus, quam auersus à malis, ac mente ad res comprehendendas perspicaci, & in agendis prudenti, ac sedula.

Verum, quo eius in Deum pietas, & in proximos prona charitas magis innotuit, vna tantum nocte, nono circiter ætatis anno, vocantibus forte coeuis, puerum lunæ splendor inuitauit, vt in forum cum illis exiret, vbi pauper fœmina fructus vendebat. Sed pueri poma rapere, illa execrari licentiam, isti canistrum totum euertere, illa connicijs, maledictis, & blasphemijs quidquid in mulieris plebeæ buccam veniebat, in pueros effutire, & pessimè omnibus imprecari. Tum Thuribius, qui nullam culpam præter præsentiam, & dispendentiam in facto habuit, fœminæ paupertati compassus, ac Deum per vtrosque offendi grauitè ferens, pueros compescere, & vetulam blandè, suauiterque precari, ne Dei patientiam eiusmodi maledictis irritaret: si de pomorum damno res esset, solum ediceret, quantum valerent, rogaturo sibi matrem, vt pretium integrum persoluat. Hinc placata fœmina, Thuribius verborum, gestuumque pijsima teneritudine, vetulæ pauperiem, & casum, numinisque offensam, & compassionem suam, iunctis manibus more supplicantis, genitrici repræ-

representauit , ab eaque interrogatus , an ex illis rebus quidquam comederit ? ille mirabundus , Ego nè , chara mater , inquit , res malè partas gustassem ? Hac filij virtute delectata mater pecuniam dedit : quam cum ipse proprijs manibus ad foeminam detulisset , eandem denuò hortabatur , ne tam facilè Deum deinceps vnquam prouocaret ; nec ipse amplius tota vita noctu se foris recreare visus est . Mos etiam illi fuit , vt quod ad ientaculū ipsi , vel præcœnium dabatur , hoc , quod pauci solent , ieiunus ipse alijs egentibus tribueret .

Per hæc , & plura id genus indicia futuræ virtutis , agnoscebant Parentes Thuribium litteris idoneum , & Ecclesiastico statui a Deo , qui hæc inspirabat , iam destinatum esse , ingentemque fructum ipsi ex eiusmodi seminibus præfagiebant . Quapropter ascitis præceptoribus , prima litterarum elementa , & grammatices præcepta domi illum discere curauerunt . In quibus , & morum disciplina sic sub parentum oculis profecit , vt exacto iam ætatis anno duodecimo , iudicatus fuerit idoneus , qui sui quodammodo iuris , extra domum , amoenioribus disciplinis animum intenderet . Vallisoleum ergò tunc missus ad publicum litterarum gymnasium , Dei magis , quam humano magisterio ità se gessit , vt cùm studijs gnauitèr incubuerit , non minus profecerit pietate , & modestia morum . Præuentus enim erat in benedictionibus dulcedinis , animam bonam sortitus est , & educatio dom-

me-

mentica, simul cum gratia Dei sic in eo maturarunt iudicium, ut ipse sibi in tenera illa ætate sufficiens magister morum videretur.

Ante annos animum gerens curamque virilem.

CAPUT III.

*Thuribij pueri mira prudentia. perfectæ vitæ
proposita constanter seruata. Sanctita-
tis, & sapientiæ progressus.*

NEc ea spes fefellit parentes: nam quod Thuribius Vallisoleti a censoria Senatorij Patris feueritate procul abesset, id ad licentiam sibi minimè sumpsit prudentissimus puer, sed deesse Patris ferulam, non prodesse, qua non benè vteretur, libertatem considerans, Deum sibi in Patrem, ac Deiparam in matrem elegit: Nouumque virtutis stimulum, licentiæque frænum adhibuit idipsum, quod mireris, quo adolescentes multi nobiles eadem libertate donati, omnia sibi licere putant, insollescere solent, & in cogitationibus suis euanescent: quando isti generis nobilitatem in superbix fomentum, ille in humilitatis incitamentum: isti Academicæ vitæ promiscuam societatem in vitiorum scholas, ille in omni generæ virtutis conqui- rendæ recessum: isti litterarum, si quem faciunt, profectum in opum, dignitatumque mundanarum instrumenta, ille in innocentissimæ vitæ appa-
tum,

tum , ac diuini numinis cultum , & æternæ felicitatis patrimonium conuerteret .

Thuribius enim suæ stirpis nobilitatem altè contemplatus , hoc id effecit in ipso , (quod vtinam plures imitarentur ,) vt fortitè apprehenderet , indignum omninò , ac turpissimum esse , si nobili genere dignum se non exhiberet . Vndè primam totius vitæ benè degendæ regulam deprompsit , in omnibus seruare decorum , & nihil admittere quod sui sanguinis nobilitatem non deceret , vel quo ipse degeneris vllius affectus , vel actionis , vllò vnquam loco , vel tempore redargui posset : per quod maiorum splendorem præ se semper ferendo , ampliorum deinceps toti generi gloriam comparauit , seseque Deo pergratum , hominibus amabilem , & suspiciendum præstitit .

Quod Academicus esset , hoc sapientiæ sectatorem , & virtutis alumnum interpretabatur , seque vt pullum aquilinum illicò abijciendum , si altricis luminis fulgorem , vel palpitante semel pupilla refugeret . Cumque intelligeret sapientiam , ad quam auidè anhelabat , in maleuolam animam non introire , neque habitare in corpore subdito peccatis , hinc secundum concepit comparandæ virtutis propositum , conscientiam semper incontaminatam seruare , nec Academicas libertates , & priuilegia scholarium in criminum licentiam sumere ; omninò ratus , nunquam se magis liberum fore , quam si legibus nihil plectendum deberet .

Finem

Finem quoque suorum studiorum perpendens Ecclesiasticum statum esse, qui absque religione, & pietate in Deum consistere non potest, tertio loco statuit, omnem suam cogitationem, actionemque in Dei cultum, amplioremque eius gloriam referre. Mirum sanè, nec nisi peculiari Sancti Spiritus magisterio fieri potuit, vt adolescentulus tantillæ ætatis, perfectæ apud Deum, atque homines degendæ vitæ rationes tribus apicibus complecteretur. Ex quibus tanquam non Delphici Appollinis fallaci tripode, sed æternæ Triadis arcano pectore perpetua, certissimaque in omni occasione sectandorum, vitandorumque omnium oracula per totam vitam promptè depromeret. An Patris dignitatem, & imaginem animabus nostris inditam decerent? an ex filij sapientia, & sacratissimis legibus licerent? An Deo ritè colendo, spiritu sancto ducente, conducerent? alioquin respuenda.

Innocens anima terra quidem bona est, sed tamen ociosa, sibi que soli utilis, si poenitentia, religionis, reliquarumque virtutum fructus non profert. Neque sic quidem omne tulit punctum, si alijs per iustitiæ, & misericordiæ opera non profit, docente Apostolo, oportere nos providere bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus: & multa nobis licere, quæ operari non expedit. Quæ omnia tam cautè, & constantè per omnem vitam suam seruauit Mogrouejus, vt reliqua historia demonstrabit, ac testes è iuris norma

Rom. 13.

1. Cor. 6.

Indolebant his adolescentes quidam Beati Thuribij condiscipuli, sed à candidissimis ipsius moribus alieni, & vt solatium est miseris socios habere penates, nec sustinere valent, vt vel per abstinentiam vitiorum in alio conspectam, ipsorum licentia, cum illa collata, redargui queat; sic illi impudentiæ suæ patrociniū fore putantes, si Mogrouejum ad castra sua quoquo modo trahere possent, conduxerunt puellam forma speciosam, sed moribus lasciuam, quam sancti adolescentis castissimum pectus turpi lenocinio expugnaturam sibi persuaferunt, sed frustra: nam in cubiculum immissa putidula, non citius a Thuribio conspecta fuit, quàm ille, si vnquam, tunc maximè, & quidem tempestiuè iratus, asperrimis verbis, arreptoque baculo verbera minitans, inuerecundam illico fugauit, summa ipsius foeminae & intentati sceleris authorum confusione: tunc diuinæ monitionis efficaciam expertus: Resistite diabolo, & fugiet a vobis. De quo hoc modo triumphans Deus seruus animo constituit, nunquam deinceps admittere, vt foemina eum noctu, vel vnquam sola conueniret, vel manus osculandi, vel cuiusuis necessitatis prætectu contingeret, idque etiam in sorore & neptibus obseruabat.

Iaco. 4.

Quæ res tantam ipsi venerationem ab omnibus conciliauit, vt presente Mogrouejo nemo tandem auderet ea dicere, vel facere, quæ ipsius modestiæ regulas excedere suspicarentur, vel candidam eius

fron-

frontem rubore aliquo suffundere pertimescerent; ut, dum ipse tam iuuenis ab alijs, discere debere censeretur, ipsius potius conuersatio, vel sola presentia (quantum valet exemplum) omnibus socijs & condiscipulis utili, efficacissimoque morum compositionis, & studiorum sedulitatis magisterio fuerit.

In litterarijs etiam exercitijs nemo solertior ipso; nemo diligentior: inire rationes studiorum, attendere ex animo: præfecto domestico, & scholaribus magistris obtemperare, docentes audire, monentes ferre, pensa ab eis imposita assidue meditari, cum alijs conferre, & promptus reddere, in officio esse, nihil prætermittere eorum, quæ studiofis præscribebant, siuè ad doctrinam, siuè ad mores pertinuerint.

CAPITULUM IV.

Perpetuum orationis studium . miraculosa manus curatio .

Didicit B. adolescens sapientiam à Deo postulandam esse, & ingenium, industriamque humanam sine rore gratiæ diuinæ nil ad christianæ virtutis profectum valere: proinde, quanquam in gymnasio, musæoque assiduus, sed in templo frequentior erat, nec alias calcabat vias, quàm quæ ad has pietatis, & sapientiæ scholas ducebant. Sa-

luta

lutaris pœnitentię , & sanctissimę Communionis sacramentorum vsum iam familiarem habuit : Missę sacrificio , cęterisque diuinis officijs , ea mentis attentione , & compositione corporis , feruoreque spiritus assistebat , vt exemplo suo alios accenderet . Tunc equidem , quod tenere , Deoque deditę adolescentum solent mentes , eum cœpisse existimo , diebus singulis ex libro recitare officium Beatissimę Dei Matris Marię , officium defunctorum , septem psalmos pœnitentiales , & quindecim graduales , cum officijs minoribus sanctissimę Crucis , & Spiritus Sancti ; quę a se , post primum diem , quo cœperat , nunquam deinceps intermissa fuisse , postmodum senex affirmavit : quo neptes suas , aliasque sorores Monasterij Limani sanctissimę Incarnationis ad simile sacrarum precum studium , perseverantiamque moueret : Nec tamen eo minus quidpiam temporis ad studia , vel officiorum , aut curę pastoralis occupationes sibi suppetijisse . Sic oratio in Deum directa alijs bonis operibus tantum abest vt detrahat , vt potius ea veluti pen- nis eleuata , facilius , feliciusque ad omnem ipso- rum perfectionem , & optatum effectum , non tam currant , quam volent . Quinimo Ioannes Chrysostomus cunctis manifestum arbitratur , quod simpliciter impossibile sit , absque orationis p̄sidio cum virtute degere , cumque hac huius vitę cursum peragere . & alibi : Is nouit recte vi- uere qui nouit recte orare .

Lib. 1. de o-
rando Deum.

Idem in 1.
Corint. 4.

Ista

Ista sic Thuribij animo inheſerunt, vt maiorem vitę partem in ſacris precibus, ac diuinarum rerum contemplatione conſumpſerit. Continuum in omni ętate, diligens, zeloſum, ordinarium eius orandi ſtudium oculati teſtes in actis iurati celebrant; incoque conueniunt, quod Didacus a Cordoua, Franciſcanę Religionis vir doctus, cui præter libros quos ipſe ſcripſit, Apoſtolici Notarij authoritas, qua fungebatur; ampliorem vindicat fidem, de Thuribio inter alia litteris conſignatum reliquit. In officina (inquiens) orationis virtutes ſuas probabat, cui nunquam defuit, vt nec ſtatis precibus, quas votiua conſuetudine recitabat, inter tot occupationes, & itinera: imo profectiones ipſę perpetua illi oratio fiebant, dum quidquid in illis occurrebat, hoc ipſe in orationis argumentum verteret. In omni vita, omnique negotio manifeſtum erat, ipſum ne hilum quidem a diuini vultus præſentia diſtractum fuiſſe. Sic ille in authographo Hiſpano, quod alij, vt fortè ſignificantius eloquerentur, alijs verbis latinè verterunt,

In ſtatas præces maiorem dici partem, & integras ferè noctes impendebat: nec alius plerumque ex ore eius, quam diuinę laudis, vel de rebus diuinis ſermo ſonabat. Communis, eius & ordinaria ſalutatio fuit: *Alabado ſea el ſeñor*, hoc eſt, laudetur Dominus: ſumma humilitate, ac demiffis oculis, alacri tamen animo, fronte ſerena, hilari vultu, & quandoque ſplendente a conſortio ſermonis

monis Domini, qui intuentes summo opere recreabat, & eorum etiam animos componebat. In domestico recessu nunquam non intentus vel orationi, vel sacrorum codicum lectioni deprehensus est, quo vel ipse cum Domino, vel Dominus cum ipso iugiter loquebatur. Quidquid agebat, vel cogitabat, etiam in turba, & mole negotiorum, ita perpetuo in Deum referebat, ut tota ipsius vita continua oratio fuerit; adeo in hoc exercitio familiariter versatus, ut Deum semper presentem cernere videretur.

Quamquam sanctos omnes insigni pietate colore consueverit, præsertim S. Ioannem Evangelistam, Ecclesiæ suæ Limensis tutelarem, S. Thuribium Astoricensem in Hispanijs Episcopum, cuius nomen gerebat, Sanctos Patriarchas, Augustinum, Dominicum, & Franciscum, in quorum omnium trium religiosi vestibus, sub apparatu Pontificio, sepeliri voluit; singularissima tamen eius religio in Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, & immaculatam Dei Matrem Mariam præ cæteris ferebatur. Quibus quantum obsequij grandior præstitisset, posterius dicendum erit: quantum adolescens placuisset, in hac ipsa Academia vallisoletana visum fuit.

In sinistra eius manu natum est enorme tuberculum, quod ad pomi communis magnitudinem excrecebat, in quo tollendo cum incassum iret opera Medicorum, afflictus Thuribius, non tam defor-

deformitate manus, quam, quòd hæc ipsa causa
quandòque foret, vt sacris ordinibus initiari non
concederetur, ad Christum in ara præsentem, &
misericordiæ matrem è Cælis aduocatam recurrit.
Est vallisoleti Deiparæ virginis icon crebris mira-
culis clarissima, quam à sacrario vocant, quamque
pius adolescens Thuribiùs frequenter, feruentèr-
que colebat. Sacrificium, inuocata virgine, Deo
pro se fieri iussit: interfuit ipse deuotione peculiari,
&, præmissa piaculorum humili confessione, sa-
cram Eucharistiam, summa recuperandæ sanitatis
fiducia; reuerenter sumpsit. Interea verò dum sa-
cerdos rem diuinam faceret, ille tuberculum si-
gnaculo Sanctæ Crucis frequenter signare, & vo-
tum suum deiparæ feruentèr commendare, tuber-
culum detumescere, & euacuato pure resolui;
finito demùm sacrificio penitus euauit, & manus
pristinæ sanitati, & formæ integrè restituta fuit; vt
nemo ambigeret, rem piè quæsitam, & repente
concessam deiparæ virginis, & sacrificij miraculo
tribuere, Thuribij fides, & in matrem, filiumque
deuotione, meritisque digno.

Hæc adolescentulus conseruando decori, diui-
noque numini ritè colendo sic exercebat Mogroue-
jus, vt eorum exercitatione, perpetuoque vsu non
facilia tantum, sed ad voluptatem quoque illi red-
dita sint, & per totam vitam cum ætate, & onè-
ribus dignitatum crescerent magis, quam vt istis
minuerentur. Honeres in Mogrouejo non mu-

tabant mores, diuitiæ si affluebant, non apponebat cor; sed illis, vt metheoris bonus agricola, utebatur sole, ventis, pluuia: authoritatem omnem suam, & fortunâs in animæ suæ cultum, & ceterorum sibi commissorum salutem conuertebat.

CAP VIT V.

Cura puritatis conscientie - Externorum

in sensuum mortificatio.

VT conscientiam suam sartam, rectamque seruaret, hostem domesticum imprimis, qui militat aduersus animam, pubescente mox ætate in se irruiturum præuenire satius existimauit, quàm inopinato aggressu dormientem se, ac imparatum opprimi. Et, quod prudentissimi bellatores consueuerunt, proprias segetes in herba demoliri, quàm duplicato damno, & patriam, & pabulum inimico tradere. Solent etiam vias omnes occludere, ne hosti venturo pateat aditus. Nunc autem patriam nostram regnum dei, censemus, quod intra nos est: ac dum hic à Cælo peregrinamur, cœlestis conuersatio, quæ in conscientie puritate maximè consistit, Sathanæ hostis pabulum, quo plurimum nutritur, ipsa caro nostra, & carnalis animæ desideria. Viæ per quas in hanc segetem ingreditur, quinque sensus corporis, quos S. Gregorius vocat fenestras, per quas hostes irrum-
punt.

punt. Hæc igitur omnia vt sibi fida redderet, & in officio contineret, serio, & seuerè dum viueret, incubuit, & inuigilauit Mogrouejus, omnium sensuum obiecta, quæ oblectationi, & voluptati tantum inferuient, a se procul faciendo.

Oculis erat modestissimis, & demissis, nec eos in fœminæ faciem, vel alia curiositatis, aut vanitatis obiecta vnquàm eleuauit, aut fixit. Nèc id solum adolescens, vel iuuenis, aut in se solo, sed etiam Archiepiscopus, & senex obseruabat, & à suis obseruari curabât: Si quando in platea, vel foro ludicrum aliquod, aut profanum spectaculum cum concursu fieret, ille domus suæ fenestras occludi iubebat, prohibebatque familiæ, nè quisquam per eas prospicere permetteretur. In primo Concilio Prouinciali quod Limæ celebrauit, inter alia decreuit, vt, quo tempore ab Ecclesia supplicationes publicæ fiunt, nulla fœminarum cooperto vultu, vel vias publicas inambulet, vel ex fenestris prospiciat; & vt supplicantes viri sacrorum ministros præcedant, mulieres, iuxta Prophetâ, seorsum sequantur, nè leuitate fœminea à cultu Dei populum auocent: sic non suorum tantum, sed populi quoque sibi commissi oculorum custodiæ prospiciens, vt illos auerterent, ne videant vanitatem, sed piè procedentes, in viâ Dei viuificarentur.

Zachar. 12.

Psal. 118.

Quod auditum attinet, adeò notum & celebre fuit, cum ab ipsa pueritia, verba quæcumque vana, quæcumque adulatoria, quæcumque immodesta

desta , incompofita , inconfiderata , quæcumque bonos mores corrumpere , vel Deum aut proximum offendere poffent , fic animo femp̃r abhoruiffẽ , vt eo præfente nemo iam talia proferre non vereretur . Nec ipfe musicis instrumentis , aut alio cantu ; quàm quæ Dei laudem personarent , oblectabatur .

Odoratus , oblectamenta fic abigebat , vt pastilli , vel thuris fumum , nifi cum in templo ad colendum numen incenderentur , fufcinere non vellet . Odorarias aquas , aut pulueres cibis eius , vel vestibus infpergi prophanum , & foemineum cenfebat , nihil puro aëre fuauius , aut virorum naribus conuenientius effe exiftimans , vel fpiraculum illud folijs , floribus , vel fructibus a fimplici natura fine fucò inditum , quod ille tamen vltro vix vnquam attrahebat . Accidit aliquandò , vt parochorum quifpiam , apud quem in vifitatione prouinciæ prandebat Archiepifcopus , odoratam aquã eius manibus poft menfam ablucendis infuderit . Quod cum ille fentiiffet ; caue , inquit , nè hoc vnquam deinceps mihi feceris , fi me tibi iratum non cupias : & accepta pelui aquæ fluminis , manus fuas odore illo diligentius , quàm ciborum , quos leuiffimè tetigit , reliquijs abluir : hæc , inquiens , aqua melior eſt , quam Deus ad hominum vſum , abſque odore , ſapore , colore creauit ; alteram illam homines ipſi ad morborum remedia inuenerunt , ſanorum voluptati ciendæ non adhibendam .

Gustum sic delitijs , & conditis saporibus dis-
suevit , vt , quod in pueris rarum est , etiam in illa
ætate , ac semper deinceps bellaria , & cupedia
omnia , & quæcumque gulam irritant , vel palato
placent , præ felle , & absynthio detestaretur . Aui-
culas , oua , crustulas , butyrum , lactaria , vel de-
licata vlla , aut alia cibaria ad saporem condita
nunquam comedebat . Si quæ apponebantur , vel
nimio sale , vel cinere , quem in cartula ad hunc
vsum in pera portabat , occultè inficiebat , vel ie-
iunij religionem causatus , gustare nolebat , vel In-
dis , fortè fortuna tunc accedentibus comedenda
porrigebat . Monebat eos , apud quos iure visita-
tionis refici debebat , nè lautum quid appone-
rent .

Eorum vnus quidam Archiepiscopi itineribus ,
& à prolixis functionibus fatigationi ex animo
compassus , pulmentum illi lacte conditum parauit :
quod cum ille suspicaretur , patellam amouit ; &
quanquam affirmante presbytero , non caprinum
lac , sed succum amygdalarum esse ; id tamen at-
tingere non voluit , nè vel sapore quidem oblecta-
ret palatum . Similem cibum domi suæ in mensa
oblatum , cum leuiter degustasset , insipidum simu-
lans , vt saleni inspergere videretur , totam salinam
infudit ; heu me peccatorem , inquit , condire
cibos nescio , coquinam exercere non didici : Et pio
hoc dolo se , nè comederet , excusauit , quan-
quam vtrobique sexagenario maior , laboribus
fra-

fractus , & perpetuæ abſtinentiæ inedia extenuatus .

Cibus illi ordinarius erant carnes bubulæ , vel veruecinæ in aqua elixæ , nullis aromatibus vel alijs ſaporibus , præter ſalem , conditæ : vel , diebus præcepti ſeu votiui ieiunij , olera , legumina , cruda cæpa , vel piſcis ſaluſ : aut , ſi quandòque recens , adeò tamen vili genere , & mole puſillus , vt eiufmodi genus comedere , domus eius mancipia reſugerent , ſola etiam ſalis , & aquæ paratura conditus . Nèc niſi ex vno ſolo ferculo prandere ſolebat , ciborum varietatem ſuo ſtomacho nocere cauſatus ; nèc illud ipſum quamtùmuis exiguum vnquàm euacuabat . Si guttulam quampiam pinguedinis in diſco detegebat , butyrum ſuſpicatus , non tangebat cibum , crudis tunc herbis , vel crudo pomo , vel cæpa contentus .

Menſam tamèn domi ſuæ ſempèr habebat pro dignitate copioſam , ſed quidquid lautum , quidquid ſapidum , quidquid ſuccoſum , quidquid exquiſitum , vel pretioſum , quidquid arte paratum eſſet , omnia huiuſmodi ad aliorum aſſidentium tractationem , non ad ſuum palatum , vel ſuperfluum corporis nutrimentum apponi ſolere dicebat . Si quiſquam laudaret cibum , vt illi comedendum ſuaderet ; æquè , aiebat , tibi bonus eſt , accipe quæſo , & manduca . Menſam ſuam in aula patula ſemper parari volebat , nec acceſſum , interim , dùm aſſideretur , aduenæ cuiſpiam impediri , & acceden-
tibus

tibus pauperibus Indis, quos vt filios diligebat, meliores missus, vel honoris, vel elemosynæ specie propria manu donabat: vtque quod sibi futurum timebat oneri, subtraheret voluptati.

Extrâ domum suam, vel statutum itinerantis hospitium prandere, vel conuiuari nunquàm voluit, quanquam à Cœnobiorum Prælati, & Ecclesiasticis viris in dignitate constitutis, etiam Episcopis, à Proregibus itidem, & Prouinciarum Præfæctis persæpè, & instantissimè rogatus; nè abstinentiæ rigorem in minimo remittere, vel sapidum aliquid extrêmis labijs delibare cogeretur.

CAP. VI.

*Tactus continentia, & varia
corporis castigatio.*

Acrior erat, & perpetua pugna cum sensu tactus, qui toto corpore fusus, & periculo propior est. Nam S. Franciscus, teste Bonauentura, experientia certa didicit, demones asperitate terri: deliciosis autem, & mollibus ad tentandum fortiùs animari. Thuribius ergò, vt portam hanc hosti occluderet, ordinariam vestem cuti proximam ex pertusis ferri laminis corpori suo adaptauit, cuius acumina retorta carnem eius assidue pungebant: supra hoc cilicium honestatis causa, magis, vt id occultaretur, quàm, vt carni delictum,

Bonan in vit.
S. Franc.

aut

aut fomentum foret, album indusium: thorax de-
super lineus, simplex, & levis, femoralia lanca
panni communis, trita quandòque, & lacera, ti-
bialia paritèr lanca: Interiora hæc talari toga ciuf-
dem materiæ, & pro occasione superpelliceo,
mantello breui, & mozzetta superinduebat. Nec
alijs utebatur, nisi cùm solemnibus aliqua Pontifica-
lis functio in templo subeunda fuisset, pro cuius
ampliori decore omnia mutabat.

Erat enim Thuribius, vt priuati sui ornatus in-
curius, ità Pontificiæ dignitatis, & decentiæ præ
multis studiosus: tunc ergò veste interiori rasi serici
utebatur, & tibialibus è serico filo acu textis, exte-
riores autem omnes serici leuioris induebat. Chi-
rotecas manibus extra hæc Pontificalia munia
nunquam adhibuit. Cilicium autem ordinarium,
nè functionis libertatem impedire posset, non tam
deponebat, quàm in aliud, ipsius opinione, minus
molestum commutabat; hoc est, in planum tho-
racem, è calybe ex industria confectum, licet car-
nem non vndequaue pungeret, latera tamen arctè
stringebat, & pondere suo humeros grauitèr pre-
mebat; nè vnquam deesset, quo crucis mortifica-
tionem iugitèr in suo corpore pro Christi nominis
honore portaret: Nec reliquo die hunc depone-
bat, priusquàm sub medium secutæ noctis ordina-
rium, cilicium resumpturus, ad secretius cubile,
a notis testibus secedebat.

Restabant tùm noctis quatuor, aut quinque ho-

ræ: nam in Peruvia æquinoctium ferè perpetuum est. At eas non quieti, vel somno dabat Christi vigil Mogrouejus, sed orationi, & crudis prolixisque sui corporis flagellationibus: quas tùm ingeminare notatus est, cùm afflictionem aliquam, aut iniuriam ab alijs passus fuisset; vt, qui id scirent, tunc ipsum pro inimicorum peccatis eiusmodi cruciatum Deo offerre non dubitarent. Ordinariæ verò flagellationi sabbata omnia, & ferias, in quibus ieiunabat, festa item solemnia, horumque peruiiglia, & multas præterea occasiones consecrabat; tam abundanti sanguinis effusione, vt domi deinde in secreto cubiculo, peregrè autem in sylvarum & montium recessibus conspicua eius vestigia cernerentur; ea carnis laniena, vt curandis scapulis medicas manus adhibere nonnunquàm oportuerit. Sed Thuribius Chirurgum sacramento stringebat, nè rem vili detegeret. Tàm fortitèr sustinebat curam, vt cùm aliquæ particulæ carnis abscindendæ forent, nè minimum signum doloris, vel impatientiæ præ se ferret, id solum inculcans, nè quispiam, præsertim soror eius Grimanesa resciret, quid apud ipsum ageret Chirurgus.

Nequè à periculis tactus sibi soli, sed alijs etiam ità cauebat hic sanctus Præful, vt manus suas feminis osculandas nunquàm præbere voluerit. Accidit semèl vt nobilis, & grauis matrona, in medicis rebus perita, vlceratam Antistitis manum videre voluerit, adhibuit ille videndam; at cùm ista

etiam tangere tentaret, is ea re valdè perterritus, manum retraxit, & fugientis instar è loco recessit, intereà mussitans: Hèc fœmina manum meam sibi porrigi voluit; id ego non patiar, nec vlla me hactenùs mulier tetigit, nèc tanget vnquàm dùm vixerò.

Ridiculum fortassis mundanis mentibus videbitur, sed purissimæ mentis castimoniam contemplantibus venerandù, sanctumque, quod sequitur. In valle quadam, non procùl Ica; Confirmationis sacramentum Archiepiscopus, & ætate senex ministraturus erat. Conueniebat ex agris copiosus vtriusque sexus paruulorum numerus: Quos vt ille aluci magnitudine impediri cerneret, nèc vadum tutò tentari, eos in suorù iumentis ponè tolli iussit, ipseque cæteris exemplo præiuit, sex circitèr annos natum suæ mulæ tergo suscipiens. Iam in medium vadum venerat, cum puerum putans, nomenque sciscitatus, Mariam se paruula vocabat: tùm ille ad fœminei nominis, vocisque sonum expallescens, pedem indè non citiùs mouit, quàm aduocati famuli amotæ puellæ loco puerum collocassent: adeò pudicitæ, modestiæque suæ mundissimus eius animus ab omni, vel exigua occasione pertimebat.

Carni humanæ, lassæ præsertim, ac debili nihil suauius, placidiùsque contingere potest, quàm quies & otium aliquod; quorum tamèn alterum patiendi meritum, alterum faciendi fructum, ani-

ma suffuratur : alijs interea vitijs , quæ ex ocio
desidiaque nascuntur , inolefcit , & blandè sibi
beata videtur , cùm ad infelicitatis huius culmen
peruenerit ; ac tunc maximè mortua est , cùm se
commodissimè viuere somniat . Sed horum dam-
norum impatiens Thuribius , qui Christianum æsti-
mabat agere & pati , nullam requiem suo corpori
concedebat . Nunquàm domi sedere visus est , nisi
ad mensam , vel vbi aduentantium qualitas confi-
dendum postularèt . Negotia cæteroquè omnia
curæ pastoralis in pedibus consistens expediebat .
Quod quàm esset molestum debili , & inedia con-
sumpto corpori , & aculeatis vinculis constricto ,
nemo non facilè capit .

Ne vllam dici horam sine negotio transiret ,
curabat aulæ suæ ianuas , etiam cùm ad mensam ,
quod dixi , comederet , accedentibus quibusvis
patere , nullam excludi personarum conditionem ,
hilari vultu omnes excipere , patientè audire , &
promptè cum omnium summa ædificatione , satisf-
factione , & solatio expedire . Non rarè solus ipse
in exteriori aula , nigra toga indutus expectabat
supplices , tam simplici cultu , vt illum , tanquàm
aliquem domus ministrum , plures interrogarent ,
an Archiepiscopus domi esset ? an eidem loqui li-
ceret ? quos ipse paucis verbis eodem loci , & con-
cessa omni iusta , & honesta petitione , statim lætos
dimittebat . Solus Diabolus eum nunquàm inuenit
ociofum , cùm obsequio Dei perficiendo , & homi-

nibus ad exonerandam conscientiam , pro officij ratione audiendis, tempus ei numquam deesse videbatur . Ore sæpè dicebat, & opere semper obseruabat ; tempus nostrum non esse, sed Dei , qui strictam eius exigeret rationem . Indè , vt momentum eius, vel negligeret ipse, vel non vtiliter collocaret, piaculum existimabat , vel suprà sui custodiam vigil, vel in Deum feruentè intentus, vel circà proximorum salutem sollicitus, semper exhibens semetipsum sicut Dei ministrum , in laboribus, in vigilijs , in ieiunijs .

Quantum corporis incommodi in prouinciæ lustratione, ab itinerum asperitate, quæ sæpe ad loca alijs inaccessa, & inter baiulos onustus agebat : quantum ab aëris intemperie caloris , & frigoris, in vallibus, campis, & montibus, aliquandò sinè tecto, sinè lecto, sinè cibo post longum iter diei pernoctans, per multos continuos annos passus fuerit, alius erit ampliùs enarrandi locus . Quodcumquè facere poterat manus eius, adèd instantè operabatur : somni, cibi, potus, & quietis tam parcus ; vt qui eum nouerant, tam ingentes, perpetuosque labores, tantamque corporis afflictionem sinè ea vitæ sustentatione, quam natura aliquin exigere videbatur, perpetuo supra naturæ vires miraculo tribuere minimè dubitarent .

CAPVT VII.

Cibi, somnique perpetua parcitas. Ieiuniorum frequentia.

Q Vis nunc humanum corpus, tot laboribus fatigatum, cibo reficiendum non crederet? post viginti circiter continuas horas, orandi, legendi, operandi, absque sessione, vel cubatione, semper vel pedibus, vel genibus innixum: à quarta enim hora post mediam noctem, usque ad alterius noctis medium in his indefinenter versabatur hic seruus Dei; nec interdum quiescere, aut somnum capere visus est. Audita media noctis hora, detracta in exteriori aula per cubicularium toga, interioribus integrè vestitus (sine quibus nunquam se, ulli, quantumlibet familiari, sanus conspiciendum præbuit) intrabat secretius cubile, & ostium interiùs, obducto pefulo claudebat. Sed nè vel tunc somnus obreperet, nullum ei fomentum concedebat. Vesperis frequentius nihil alimenti sumere, vel si aliorum rogatus, vel casus aliquis fumen- dum suaderet, tota cœna, etiam nullius ieiunij diebus, etiam festiuis, frustulum sicci panis, & brevis aquæ frigidæ haustus erat, quæ cerebrum nullis vaporibus somno digirendis opplerent. Nec post pueritiam aliter vnquam cœnauit.

Prandeat autem tantum, ut vix viueret, vni-
co,

co, eoque exiguo ferculo, sinè omni condimento contentus, vt paulò priùs explicauì; quod prætenfa causa, vel ieiunio contraria, vel alia ex ijs quæ diximus, non rarè integrum amouebat, certè non absumebat vnquam. Extrà statas ordinariæ refectionis horas bibere, etià aquam fluminis, Thuribius, in alijs necessitati, in se autem intemperantiæ tribueret; sicut prandij horam, vel momentò præuenire. Antiqui Canonis memor, quo Clericis vetitum erat, vltra tertiam vicem poculum tangere, nunquam pluries in prandio gustabat liquorem. Et quanquàm doctissimus, idem, que temperatissimus Prosper Fagnanus canonem discretè interpretandum doceat. Thuribius tamèn maluit plus legibus credere, quàm debere. Vtui suo factum habebat cyatum vitreum communis mensuræ, tribus sinubus distinctum: huic semèl infundebat modicum vini, sed aqua pluscula dilutum; & seruis Dei tèr indè, hoc est, ex vno quoquè ahgulo semèl, non hauriendo, sed sorbendo, in sanctissimæ Trinitatis nomine tantum bibebat, quantum alteri ad simplicem haustum non sufficeret. Quidquid alimenti per viginti quatuor diei horas sumere solebat, octo cibi, potusque simul vncias non excedebat; vt perpetuo potius miraculo, quàm naturali nutrimento vitam in tantis laboribus tolerare censeretur.

Præter communia Chistianis præcepta ieiunia, ille Dominici Aduentus dies, totiusque anni ferias

Cap. Quando
Presbyter
dist. 44.

In cap. crapula.
de vit. & honest. Clericorum.

rias quartas, sextas, & sabbatinas, etsi libera deuotione, sed canonica seueritate ieiunabat: & hebdomadae sanctae dies omnes, & multos alios per annum in solo pane, & aqua; Sed feria sexta Parasceues nè aquam quidem delibabat. Biennio circiter antè mortem in progressu visitationis prouinciæ, sacrae Parasceues officia solemniter celebravit in oppido Guaras: sed hospiti suo sacerdoti præcepit, nè ignem eo die domi accenderet ad cibum, vel ipsi Archiepiscopo, vel familiæ parandum. Et ut solebat ipse, quo per viam liberius oraret, vel se flagris in dumo caderet, socios itineris præcedere solus, vel post eos longiusculè sequi, sic tunc ieiunus, ut erat, relictis, qui sequerentur cæteris, iter incomitatus arripuit versus oppidum Caruas. Quod cum aduerteret Præses districtus, dictus Maridueñas, honoris causa Prætulem comitatus est. Vbi ad intercurrentis flumen ventum esset, hic, inquit Antistes; commodum, ut comedamus, panis in sarcina est; non quod comedere vellet, sed ut indicaret illius diei sanctitati magis conuenire, panem ad vnam frangere; quàm Episcopum in Presbyteri ædibus epulari. Nam cum Præses panem ab eo benedicendum, diuidendumque crederet, Thuribiùs integrum in fluuium dimisit; me peccatorem, inquiens, panis in aquam cecidit. quid ni? ut moneret nos Deus, hodie comedendum non esse. Et ita etiàm vesperi nihil penitus gustare voluit.

Sequenti die Sabbato Sancto , in diuinis officijs , in conferendis ordinibus , a summo manè ad secundam à meridie horam occupato tantùm tunc abfuit cogitatio prandij , vt statim Indis prædicare cœperit , & sermonem in plures horas produxerit : sub quo , duo ipsius comites ab vtriusque diei ventris inanitate , & laboribus , animi deliquium passi sunt . At ipse Thuribius quanquàm alioquin ab hac inedia , ac prolixis , ferèque continuis illorum septem dierum laboribus , etiàm domi adeò exanguis , extenuatus , ac debilis esse soleret , ac si febre vel graui alio morbo recentè liberatus esset : hac tamen vice , adiuncta etiàm itineris quotidiani molestia , totus ardens , oculosque micans , & intèr concionandum longè , quàm aliàs , vegetior , pulchriorque cerneretur . Quod qui distantior priùs vidisset , ac vt rei veritatem certiùs exploraret , propiùs accessit , pro veritate dicenda iuratus , non dubitauerit affirmare , sibi visum Thuribium Archiepiscopum eodem tunc igne flagrasse , qui super Apostolos de Cælo Ierosolymis descendit .

Aliàs in oratorio , quod iuxtà palatium in alto Cathedralis templi loco habuit , præ corporis inedia , & oratione per aliquot horas vltra meridiem protracta , sensibus destitutus , & in terra prostratus à quærentibus eum famulis repertus est , & omninò extinctus , ac mortuus credebatur . Sed postquàm in se redijt , nullius rogatu , suafuè consensit , vt saccharati panis vino intincti mini-

num quid intrà os admitteret , miratus quòd in die ieiunij , vt erat , id ab eo peterent . Tàm hos , quàm cæteros totius anni ieiuniorum dies , seù votiua illa , seù præcepta forent , adco sanctè colebat , vt quauis graui corporis ægritudine pressus , nunquàm persuaderi poterat , vt carnes , aut lactinia gustaret ; præterquàm in vltimo morbo , postquàm diebus plùs decem ieiunus decubuisset , & quarto priùsquàm obierit : tunc enim districto Medicorum præcepto , aliqua carnum iuscula comedit : sed vocato priùs loci parocho , demissèque rogato , vt ieiunij dispensationem , considerato Medicorum iudicio , concedere velit .

Nunquàm cibum petere , famem , aut lassitudinem accusare , de horæ tarditate queri auditus est ; tametsi non rarò à summo manè ad secundam , tertiam , quartam , quintam , sextam à meridiè horam in Clericis , & Episcopis ordinandis , in consecrandis altaribus , in confirmandis Neophitis , in cæteris functionibus , & expediendis Archiepiscopalis curæ , ac tàm vastæ prouinciæ negotijs detineretur : Nàm post hæc in secretioris oratorij secessu reducem citare ad mensam oportebat : nèc nisi , vt cum Sancto Bernardo Abbate , & Antonio Vlisiponensi , quotiès sumendus esset cibus , totiès tormentam subire videretur .

Sed quoniàm dulcis est somnus operanti , si . Eccles. 5.

ut parum comedit, non satis Thuribio, perpetuis laboribus onustissimo fuit, alimentum corpori, tanquam pabulum iumento subtrahere, ne calcitraret; nisi exaggeraret onera, diurnis laboribus nocturnos ingeminando: dormitans stimulis excitaret, succumbens flagris erigeret, pigritans duris pelleret verberibus. Paucae restabant à media nocte ad albam diei quatuor circiter horae: sed Thuribius persæpe in oratione Dei pernox diem diei iungebat, & ne somnum vel ipsa fatigatio adferret, ipsum propellebat plagis multis, & puncturis acuminati cilicij, molestis stationibus, nudis, & crudis genuflexionibus, stridæque vestis, ac duricubilis incommodis profligabat.

Erat in cubiculo lectus, commodis, & ornamentis principe dignus, cum suppediteo tabulato vnam circiter amplo, ac tecto tapete: si quando morulam dormire, naturæ necessitas, & ratio cogebant, vestitus, ut erat, & cilicio cinctus, in tabulato iacebat, supposito ceruici ligneo trunco, quem ad bireta formanda in cubiculo reperiebat. In lectum autem nunquam ascendit, quamvis, ut in eo decubuisse videretur, eius linteamina, strataque, manibus confundere sole-ret, in hoc solo sincerissime fictus, ut Sathanæ pompas, carnis illecebras, & mundi vanitates unâ deciperet. Sed cubiculariorum curiosam inspectionem fallere non potuit, qui semper munda,

da , minimè pressa , vel à membris tepefcentia , nequè culcitra ipsa , vel ceruicalia ab his compressa ; sed plana & frigida reperiebant , sine vero vlllo , quod in eis iacuisset , corporis vestigio : præterquàm quod in tabulato iacens , & integrè vestitus , per rimam aliquoties visus fuerit à Ludouico Quinõnio , ipsius Archiepiscopi , ex Grimanesa sorore nepote , qui in proximo cubiculo dormiebat , & curiosus aliquandò perspiciebat , posteaque doctus , pius , & grauis vir , Eques Alcantaranus , & Auditor , vt vocant , Præfecturæ Quitensis , hæc & alias nocturnas Thuribij avunculi vigilias , & pœnitentias , vt oculatus , & auritus flagellationum testis frequenter narrabat . Præter alios plures , qui inopinatis casibus eadem , inscio Archiepiscopo , aliquoties detexerunt .

Nec in cognitione Prouinciæ , tametsi ab itineribus , & functionum laboribus fatigatus , alio strato vsus est ; quàmuis culcitra , & alia lecti ornamenta pro dignitatis decore secum circumuehi semper , & ad speciem commodè sterni permetteret . Aurora illum iacentem nunquam deprehendit , sed antè horam à media nocte quartam , quæ in Peruuia pserumque albescit , absquè cubicularij , vel Ephebi ministerio , extrà secretum conclaue vestitum , precibus vacantem , vel illi , qui à secretis erat , agendorum illo die , scribendorumque mandata dictantem .

CAPVT VIII.

*Explicantur affectus appetitus sensitiui ;
Quantum eis dominatus Thuribius .
Nostrum inde instructio .*

HAc ratione Thuribius mortificabat membra sua super terram , & omnem aditum præcludebat ipsorum in animam insultibus . Nundum tamen per hæc securum se credidit ; Nascuntur enim in interiori anima , ex feminibus appetitus sensitiui , tribuli , & spinæ passionum , cum sibi mutuo , tum aduersus rationem pugnantes : quæ si propagare ramos , & fultis folijs luxuriari permittas , alliciunt sensim sine sensu , & attrahunt blandè externorum sensuum samsonianas vulpeculas , quæ demoliuntur segetes virtutum , & ignitis caudis inflammant internas vepres iam tum igni concipiendo maturas : quæ irrequieto crepitu suo perturbant rationem , meliorum rerum confundunt suo nidore memoriam , & intellectum sic obnubilant fumo , vt nudam veritatem cerne-
re non valeat ; ideòque cæcam per se voluntatem , vel suauitate quadam ita demulcent , vel asperitate quadam ab arduo virtutis opere deterrent , vt iniquitati decepta consentiat .

Quod liquidius nihilo , quàm Euz demonstratur
exem-

exemplo, quæ suggerente Diabolo, humanæ felicitatis inuido insidiatore, impulsa prius per internam curiositatem sciendi bonum & malum, & per ambitionem cuiusdam apprehensæ deitatis per serpentem promissæ, tunc primum vidit mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, ac tandem, tulit de fructu illius, & comedit; intellectum imaginationis, & voluntatem sensitiui appetitus tyranidi prostituens: quæ mala posterius omnes ab ipsa hæreditamus. Hæc ergo sunt animæ nostræ carni mortali coniunctæ, & originalis culpæ maledicto depravatæ male suadi affectus, seu, ut Petrus Apostolus ait, carnalia desideria, quæ militant adversus animam, & à quibus ipse obsecrat, ut tanquam aduenas, & peregrinos nos abstinemus.

Genl. 3:

1. Petri. 2:

Sunt enim inimici hominis domestici, & proditores arcis animæ, qui, tanquam exteras copias, aduocant sensuum externorum auxilia, qui vndique circumuigilant, & ipsum Diabolum, qui circuit rugiens, & quærens quem deuoret, secum intrò trahunt; Hæc sunt amor, & odium; desiderium, & abominatio: spes, & desperatio: audacia, & timor: ira demum, & stupiditas: atque horum germinis varia, & infinita capita; quæ in se magis experitur unusquisque, quam, ut vnus possit explicare sermone:

1. Pet. 5:

ne:

ne : eorumque progenies mala magis proluxa est , quàm expediat proposito nostro per singula prosequi . Sunt omninò omnia , vt Aristoteles loquitur , quæ vel voluptas consequitur , vel dolor : acquirendi , videlicet , vel acquisiti : amittendi , vel amissi commodi , vel delectabilis , quæ non ordinantur ad honestatem : quæque se , cùm sint filij tenebrarum , in Angelos lucis aliquandò conuertunt : & , cùm rationi & virtuti contraria sint , virtutum tamen falsa specie , & vsurpatis nominibus incautam rationem decipiunt , vt veras virtutes eliminent , si subtili intellectus examinatione non discernantur , eorumque vehementes impetus recto & constanti voluntatis imperio non superentur , perque Thuriibij nostri trutinam : An deceant ? an liceant ? an Dei gloriæ conducant ? contineantur in officio , & mediocritate , in qua consistit virtus , & vera vita creature rationalis : Nam , docente Apostolo , si secundum carnem vixeritis , moriemini ; si autem spiritu facta carnis mortificaueritis , viuetis .

Rom. 8.

Quæ cùm Sancti Dei omnes , & viri verè sapientes obseruauerint , dùm sensuum operationes rectè moderato appetitui , appetitum autem rationi , & rationem Deo subiiciunt , certè Beatus Thuriibius Mogroueius in hoc adeò multis excelluit , vt cùm ipsius eximia laude , viri graues , & docti longa consuetudine , & intima fami-

familiaritate cum ipso coniuncti, iureiurando legitimè testati sint, quod antè diximus, se peccatum quoduis, in ipsius vnquam conuersatione non deprehendisse. Nam vt gratiæ Dei dono, perpetuaque exercitatione, & vsu domandis ijs monstris intentissimus erat; sic demùm ratione, & constanti voluntate dominatus est illis, vt omnes verteret illicò quo vellet, & spiritus nutui subiecta contineret, carnem suam crucifigens cum vitijs, & concupiscentijs.

Nihil vnquam vehementè amasse præter Deum, propter quem cætera diligebat: nihil odisse, præter peccatum: Nihil magis desiderasse, quàm Dei honorem, & salutem animarum: nihil abominatum fuisse, quod non inhonestum: Nihil sperasse præter Deum, & illa quæ eo fruendo conducerent: nihil desperasse, quod ope diuina fieri mereretur. Nihil temerario ausu, vel suis viribus, aut malis medijs fisus attentasse. Nihil inconstantè timuisse, nulli vnquam irasci, nec Dei offensam, vel Pontificiæ authoritatis contemptum stupida ignauia dissimulasse visus est; æquè sibi mente præfens, & suorum affectuum dominator potentissimus.

Quod nostrum hic interest, hæc Deus in Sanctis suis ità disponit, vt nos etiam peccatores ad similia per ipsorum exempla confirmet;

vt

De S. Ioseph
cap. 1.

ut ipforum certamina discamus , & æmulemur
victorias , obtineamus triumphos , dùm cerni-
mus , non naturæ præstantioris fuisse , sed ob-
feruantioris , nè vitia nescijſſe , ſed emendaſſe.
Quod cùm S. Ambroſius de veteris Teſta-
menti Patriarchis dixiſſet ; quanto magis Euan-
gelij profeſſores debeant , & poſſint ; quibus &
maior obligatio perfectionis , & acquiſitio faci-
lior : nam & amplior doctrina , & gratia co-
pioſior eſt , & exempla clariffima , poſtquam
Chriſtus paſſus eſt , relinquens nobis exemplum,
ut ſequamur veſtigia eius .

Vitz ſuæ cap
27.

At nè nos æuum incuſemus , eadem in heſ-
ternis , hodiernisq; etiam conſpicimus , quemadmo-
dum in S. Petro de Alcantara notauit S. The-
reſia , quandò Herculei eius animi victorias , &
ad Cœlos aſcendentis triumphum referens , ex
tepidorum opinione dixit : Non eſt iam mun-
dus recipiendo tantam perfectionem idoneus .
Dicunt, quòd valetudo debilior ſit , & quòd non
ſint ampliùs illa priſca tempora . Sed mox è
propria : Hic ſanctus vir , inquit , erat huius
temporis , magnus illi ſpiritus inerat , & priſcis
temporibus æqualis ; & ità mundum ſub pedi-
bus ſuis continebat . Eodem Petri tempore vi-
uebat ipſa Thereſia ; quæ licet viribus , & ſexu
debilior , eaſdem tamen ſemitas virilitè calca-
uit . Poſterior utroque noſter Thuribius , & il-
lo alij priores , poſteriores alij , alijque contem-
po-

poranei , & alij hodiè viuunt , nèc vllò vn-
quàm æuo defuerunt , vel defuturi sunt , qui
per hanc passiones , earumque motus mortifican-
di viam , crucem Christi per omnem vitæ sta-
tum fortitèr , & strenuè tollentes , eandem viam
posteris in Cœlum post Christum demonstrant:
arctam quidem illam , & ingressu difficilem ;
sed , vt S. Petrus Theresiam docuit , progres-
su valdè possibilem se assuescentibus .

Vt nulla excusatio nobis relicta sit , qua mi-
nus vnusquisque pro conditione sui status , &
maiori , minoriue eiusdem obligatione , ad sen-
sualis animæ moderationem , & vitæ perfectio-
nem in sua vocatione pro viribus contendat .
Quod nèc à pueris quidem , aut adolescentibus
alienum esse , ea quæ de his ætatibus Thuribij
Mogroueji narrauimus , ac de alijs narrata repe-
riuntur , clarè demonstrant . Nèc dignitatum eius
munera , nèc maturam ætatem , aut senectam
sustinere non posse , ea quæ postea monstrabi-
mus clarissimum facient .

CAPVT IX.

*Virtutis adipiscendæ studium , ac primùm
humilitatis ; cuius natura , necessitas,
& utilitas declaratur .*

Thuribius in hac exercitatione sequutus est
vsum naturæ , quæ nullam formam de-
G struere

Ad Ephes. 4.

struere consuevit , quàm aliam ipsi contrariam inducat . Id quod , etiam in gratiæ operibus seruandum S. Paulus præscribit : Deponentes veterem hominem , induite nouum hominem , qui secundum Deum creatus est in iustitia , & sanctitate veritatis . Dùm enim agrum animæ suæ istis sentibus , lappis , & lolijs expurgaret Mogrouejus , non minori studio , vel industria ferebatur , vt eandem suam animam pulcherri-
mis virtutum omnium plantationibus coleret , & suauissimis floribus exornaret .

Greg. in 3.
psal. poenit.
co. 2. p. 1138
à tergo.

Epist. 36.

Nec sine causa exorsus est à prima , cætera-
rumque fundamento humilitate : Vt enim in terrenis rebus rarus est ager , qui succum in se sufficientem habeat , adeoque non indigeat alie-
no fomento , & rigatione , vt fructum profe-
rat , vel etiàm prolatum ad maturitatem perdu-
cat ; sic cœlestis hæc animæ agricultura eidem necessitati ligata est . Nam qui sine humilitate
virtutes congregat , quasi in ventum puluerem
portat : Hæc enim virtutum viridarij lætamen
est , sine quo vel radicem non figunt , vel fo-
lia non faciunt , vel exangues , aridæque flo-
rem , aut fructum non proferunt , vel vteum-
què productos superbiæ ventus ante maturitatem
exsiccat , & in puluerem per aëra spargit :
Quod in virtutum studio , quo magis laude di-
gnæ sint , eò maximè timendum esse , Augu-
stinus Dioscorum suum docens his verbis de-

mon-

monstravit. Nisi humilitas omnia quæcumque bene facimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, & proposita, quam intueamur, & apposita, cui adhæreamus, & imposita, qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu superbia.

Vitia quippè cætera in peccatis, superbia verò etiã in rectè factis, vel maximè timenda est; nè illa, quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur. Hanc humilitatis virtutem cæteri Patres passim primam Christianarum virtutum, fundamentum sanctitatis, originem, radicem, matrem, & magistram virtutum omnium appellant. Hæc eadem erat lætum illud, ferax, ac nobile sterquilinum, in quo sedens Iob, ulcerum suorum Iob. 2. &c. faniem testa radebat, id est, vilis terræ humanæ miseriæ profunda inspectione, iustitiæ Dei solis contemplatione indurata, & in patientiæ fornace cocta; passionum, & vitiorum fluxum expurgabat: cùm solum nihilum sibi tribueret: Nè in nihilum redigas me; ex quo nimirum creatus est. Idque non suis, vel viribus, vel meritis, sed dono Dei, à quo naturæ bona consequutus est: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu. Nè minus fastus est bona fortunæ: Nudus egressus sum ex utero matris meæ, & nudus

reuertar illuc : Dominus dedit , Dominus abstulit . Gratiam deniquè eidem acceptam referens : Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine ? nonne tu qui solus es ? vitam , & misericordiam tribuisti mihi , & visitatio tua custodiuit spiritum meum . Quæ omnia vno verbo complexus Paulus Apostolus : Quid habes , inquit , quod non accepisti ? si autem acceperis , quid gloriaris , quasi non acceperis ?

I. Cor. 4.

Ex hoc ergò sterquilinio , tanquàm ex arce tutissima , Iob omnes Sathanæ machinas , & machinamenta dirupit , omnia passionum monstra superauit , & ex humilitatis feracissimo succo , omnia , quæ per humiliationem perdi videbantur , diti fœnore duplicata recepit , eumque virtutum , & sanctitatis gradum ascendit , vt , ipsius Dei testimonio , non esset ei similis in terra , homo simplex , & rectus , ac timens Deum , & recedens à malo . Vt iam non mirum sit , si Mogroueius noster ad excelsum perfectionis , & sanctitatis gradum pertigerit , cum hanc radicem in agro puri cordis sui tam profundè fixerit , cum fundamenti huius lineas nusquam excesserit , cum huius matris vbera semper suxerit , huius magistræ præcepta semper seruarit , nihil vnquam sibi præter ipsum nihil , sed bona omnia Deo datori accepta referret : Nihil ille vana gloria magis pertimescebat ,

Iob. 22.

bat , per quam sciebat detrahi gloriæ Dei , & merita bonorum operum , quæ tanto labore quærentur , in puncto deperdi : cœlumque ipsum , summum hominis bonum , infelici fimo foro vili vanitatis aura venum dari . Nèc fortiori ratione persuaderi poterat , vt pœnitentiæ suæ rigorem aliquantispèr mitigaret , quàm si singularitatis notam , aut vanæ gloriæ periculum subesse suaderetur .

Arbitraria omnia pœnitentiæ , vel pietatis opera , quæ aliorum præsentiam non requirebant , cilicia , flagellationes , caumenias , & prolixiores preces noctu ; ac domi quidem in secretiori recessu , foris autem in montibus , & syluis , amotis vtrouquè arbitris , libentiùs , quàm interdiù , vel vbi detegeretur , exercebat . Dùm prouinciam lustrabat , non quo credebatur die accedebat , sed præueniebat plerumque , vel , vt ingrederetur , intempestam noctem expectabat , nè solemni occurſu , vel publica pompa exciperetur . Nèc per oppida priùs cognita , nisi celata sua præsentia , & raptim redibat , vel dissimulato habitu diuersoria , tanquàm alius intrabat , nè ab oppidanis , aut Parocho honestiùs , lautiusvè haberetur .

Accidit aliquandò , vt Parochorum quispiam multa nocte venturum , in templo , accensis fortè luminibus præstolaretur , quo , vt credebatur , suo muneri excipiendò Archiepiscopo satis-

faceret : sed à Thuribio , qui incognitus ad Ecclesiæ fores silentèr adorare statuit , grauitèr obiurgatus est ; tanquàm , qui maiorem curam egisset ingratae tùm ipsi cæremoniae , quàm obseruantie synodaliū constitutionum , Romanę sedis autoritate firmatarum ; quibus sub excommunicationis interminatione cautum est , nè Indorum Rectores , templorum valuas noctu patere sinerent : se quippè venire , vt legum districtio firma foret , non vt populorum plausum , ijs postpositis , aucuparetur , aut eorum quietem importuno tempore perturbaret.

A suis non semèl monitus , hac eius demissione non parùm autoritatis deperdi , ac detrahi Pontificie ipsius dignitati , respondit ; vbi Archiepiscopus innotesceret , ibi ostentatione opus non esse . At vbi ignotus esset , priuatusque haberetur , hìc nihil detrahi dignitati . Cùm plura sacra loca studio suo & impendio fabricasset , nè titulos suos , vel nomen lapidibus , aut muris inscribi , nè affigi portis insignia vsquàm permisit , præterquàm in Archiepiscopali Seminario Limensi S. Thuribij , vt ipsius Collegij Ecclesiasticam immunitatem Archiepiscopaliū insignium significatione , & Concilij Tridentini autoritatem illęsam , integramque seruaret . Quę insignia postmodum , Regie potestatis vindicandę prætextu , violentèr deposita Thuribius patientèr tulit : cùmque Rex ipse iussisset ,

fisset, vt reponerentur, ac de Sacri Concilij, atque Collegij iuribus pro Archiepiscopo tulisset sententiam; Thuribius tamen hac sola contentus, insignia sua nunquàm amplius restituit loco.

Quoties quidquàm sui laudis; vel inuitus audiebat, se miserum mortalem esse, & peccatis obnoxium, naturęque pondere pronum ad concupiscentiam, ac nisi diuino munere retentum, in peccata ruiturum. Quęcumque demùm opera sua bona poterat, humiliter occultabat: quę verò ab hominum oculis, vel auribus abscondere nequibat, ea vel in Deum authorem omninò referebat, vel casui, alteri uè cuipiam causę sic attribuebat, vt nihil in eis laudis, vel proprię estimationis reliquisset sibi quidem videretur. At vbi Dei gloria, iustitia, vel charitas, aut aliorum edificatio postulabat, proferebat, sed parcissimè, suarum actionum exempla, quę alij in eius quoque laudem vertere possent, quamquàm longè præter ipsius intentionem. Sic cùm dixisset, se cursum votiuarum precum, ex quo die semel cœperat, nunquàm deinceps intermisisse: & iterùm se malle mori, quàm leuissimi peccati labe inquinari; neutrum tamen iactabundus extulit; sed alterum exposuit, vt eandem diuini cultus perseuerantiam Christi ancillis, & neptibus suis, quas tunc hortabatur, inculcaret: alterum autem, vt auditores, qui ipsius innocentiam antè no-

uerant , ad minimi cuiusvis offensionis Dei
detestationem , & fugam concitaret , exemplo
S. Anselmi Cantuariensis , qui dicere solebat :
si hinc peccati horrorem , indè inferni dolorem
corporaliter cernerem , & necessariò vni earum
immergi deberem , priùs infernum , quàm pec-
catum oppeterem : vt in eius vita scribit Suri-
us . Et ipse de se alibi : Mallem purus à pec-
cato , & innocens gehennam intrare , quàm
peccati sorde pollutus intrare Regna Cœlo-
rum .

Anselm. lib.
de Beat. cap.
130.

Thuribius eleemosynas pro Pontificij muneris
obligatione publicè faciebat , sed plurimas oc-
cultè , pro abundantia suæ humilitatis . Cum-
que hæc , & alia bona opera sua Pontificio
præcepto coactus Romam perciperet , id ea
modestia fecit , vt verè coactus , Dei gloriæ ,
& homines ædificandi zelo ardens videretur ,
nulla sui laude motus , sed quod Saluator do-
cuit : videant opera vestra bona , & glorificent
Patrem vestrum , qui in Cœlis est : Omnis
eius actio cùm humilitatis virtute tam arctè
coniuncta fuit , vt qui huius ab illo edita exem-
pla in vnum conferre vellet , huic tota eius vi-
ta solo humilitatis titulo referenda foret . Qua-
proptèr plurimis hinc abstinemus , quæ cùm
aliarum virtutum actibus , quos exornabant ,
necessariò iterùm , & opportuniùs annectenda
sunt . Satis nunc erit reminisci , quæ priùs dixi-
mus,

Matth. 5.

mus , Thuribium cum hac virtute rationis vsum inchoasse , quandò paruus puer foeminae , fructuum venditrici pomorum iacturam compasus , ac Dei per eius blasphemias offensa , ipse vehementer offensus , accensusque zelo diuini honoris ; foeminae tamen plebeae , puer nobilis , & potentis in Ciuitate parentis filius non conuicium pro conuicio , non arrogantem increpationem reddidit ; sed mansuetè , & humiliter orauit , nè infinitam Dei Maiestatem laceggeret maledictis ; damnumque , quod alij intulerunt , per pretium pari humilitate à sua genitrice impetratum , integrum restaurauit :

Non minus erat argumentum humilitatis , qua per totam vitam perpetuè & constanter seruata , eandem vitam sanctissimè finiuit , quandò in extremo morbo , octauo supra sexagesimum suae ætatis anno , cum districto Medicorum præcepto iussus , vt iusculum aliquod è carnibus coctum restituendæ valetudini necessarium , postquam decem prius dies ieiunus decubisset , semel delibaret , & quarto priusquam obijisset , non prius consensit , quam vocato loci Parocho ieiunij dispensationem obtinuisset , cum insigni concertatione humilitatis . Parocho enim humiliter interroganti , vt quid hoc ab ipso peteret Archiepiscopus , & maior loci parochus , qui non minus cum alijs , quam secum ipso dispensare posset ? respondit ille ma-

iori animi , & verborum demissione : frater ,
inquiens , Christiani sumus , quos Ecclesiæ pa-
rere decet ; atque sic se infimo Christianæ ple-
bis parem haberi voluit , & in causa propria
pavidior esse, quàm arrogantior .

C A P V T X.

*Thuribius Iuris Baccalaurei gradum adeptus migrat
Salmanticam . V. I. licentia donatur . Conym-
briam diuertit . Salmantini Collegij Oue-
rani socius . Huius Collegij lau-
des . Quo tempore , quaque
animi dispositione Col-
gium ingressus .*

Huiusmodi vitæ tyrocinium ; veluti nauem
in tutissima statione , validis mortifica-
tionis , humilitatisque anchoris firmam Valliso-
leti iam deponebat Mogrouejus , & animæ suæ
curandæ , litterarumque studijs prouectus , per
omnes liberalium artium gradus ad vtriusque
Iuris lauream peruenit , Baccalaurei insignibus
publicè donatus : in quibus suscipiendis id suæ,
& probitatis , & doctrinæ specimen dedit , ut
magnum virum cum olim fore cuncti sibi per-
suaserint , magnoque plausu prædicarent .

Florebat ea tempestate apud Salmanticenses
Iuris vtriusque peritia clarus , Doctor Ioannes

Mo-

Mogrouejus, Ludouici Mogroueji, Thuribij genitoris vterinus frater, celeberrimus Ouetensis Collegij socius: qua vbi opportunitate parentes Thuribij, de filij profectu, & adepta inter Vallisoletanos fama læti, deque ampliori eius progressu solliciti, ipsum Salmanticam ad patruū proficisci iusserunt; ut in celeberrimo illo totius Hispaniæ Lyceo celebrior ipse, maiorque fieret sub disciplina tam spectabilis, charique curatoris, & inter librorum suppellectilem, quam Ioannes magno selectu, sumptuque comparatam habuit. Nec ipsos fefellit expectatio. Thuribius enim tum præcedente fama, tum patris causa, communi Salmanticentium applausu exceptus est; qui tunc præfagebant hunc magnū olim Academiæ decus allaturum. In Ioannis Mogroueji patris sui contubernium, disciplinamque susceptus, suam omnibus breui pietatem erga Deum, morumque integritatem, & sedulitatem in studijs ita probauit, ut ampliorem ipsi patri, & parentibus apud omnes æstimationem attulerit.

Quamquam autem civilis prudentiæ curam haud quamquam abiecerit, ardentiori tamen studio, & pronitate ad canonicas sanctiones percellendas ferebatur. Nec vtrumque Ius tam hic discere amplius, quam patruum in ambobus dictandis iuuare visus est. Cuius rei monumentum in instructissima Collegij Ouetensis bibliotheca, Thuribij dono, hodièque venerabundè seruatur, iustus codex

quæstionum vtriusque Iuris , authore Ioannē , qui cum prelo destinauerat , maxima parte propria Thuribij manu descriptus , & notis ad marginem illustratus . Cæterum hic etiam temporum momenta sic distribuebat , vt quemadmodum exercitijs aulæ publicæ nunquàm defuerit , ità domesticis libris incubabat , & non rarò innoctabat , vt viua bibliotheca euasisse ; omnia quippè librorum nomina , & sensus inuasisse videretur . Nèc propterea perfectionis Christianæ rationes quas semel iniverat , quidquàm diminuebat ; sed publicis templorum , priuatisque domestici recessus exercitijs sua concedebat interualla litterarum : nunquàm , & nusquàm ociosus , donèc Academici gradus lauream , quàm Licentiam vocant , pro scholæ Salmanticensis consuetudine , ritè cōsequutus esset .

Dùm hæc ità fierent Ioannes III. Lusitaniæ Rex veterem Academiam Vlisipone Conimbriam transferre statuit , crexitque variarum disciplinarum cathedras quinquaginta , assignato singulis amplissimo stipendio . Cùmque ex vniuersis Europæ scholis præclariores facultatum Professores accerferet , Ioannis Mogroueji celebri nomine motus , illum ad vesperariam , quàm vocant , canonici Iuris Cathedram inuitauit : quam cum aliquandiu pro omnium satisfactione , & sui laudè rexisset , primariam deindè promeruit , & adeptus est . Post decennij fermè spatiū Salmanticenses tanti suæ scholæ decoris desiderio flagrantēs , vacantem tunc
apud

apud se ciuiliū legum cathedram, & Cathedra-
lis Ecclesiæ doctorem Canonieum illi, vt redi-
ret, obtulerunt, isque ea conditione accepta reuer-
sus est. Thuribium etiam animi sui dimidium in
his migrationibus conduxisse, & reduxisse ferunt;
quanquā, quid interim egerit Conimbriæ, non
satis innotescat. Antonius a Leone Pinellus, qui
Thuribij vitam publicè primus edidit, cum aliquan-
diū Conimbriæ commoratum esse, per indicia se
comperisse refert.

Ioanni Mogrouejo honoribus per Salmantice-
ses collatis non diū gaudere licuit, cū anno apud
eos nundum exacto, in Cœlum, vt opinari licet,
euocatus est, Thuribio Nepote facultatum suarum
scripto hærede, inter quas præcipuum ei obtigit
multiplex illa, & erudita bibliotheca. Verū
Thuribius quanquā non habitu, vel professio-
ne, sed moribus tamen, & priuatæ vitæ instituto
iam Monachus, & curæ domesticæ, mundique
facultatum pertæsus, maluit priuatus, & sub alio-
rum disciplina, cœlestem vitam in Congregatio-
ne ducere, quā patrisfamilias solitudinum tri-
bulis implicari. Diuendita igitur, cum reliqua
suppellectili bibliotheca, pretium vniuersum foro-
ribus, quarum antè meminimus, copiosius collo-
candis distribuit, retento sibi solo studio virtutis,
& electo loco, in quo ijs impedimentis liber, Deo,
atque sibi vacare posset; Et res ex voto suc-
cessit.

In Lima Li-
mata p. 61.

Vacabant enim tunc in Collegio Ouetano Sal-
manticensi S. Saluatoris Becæ tantum tres , seu lit-
terarij huius , nobilisque contubernij abollæ , vel
trabæ , quarum nos alibi formam , vsum , digni-
tatemque descripsimus : & ad eas ex multis qui aspi-
rabant , tres itidem electi fuerunt ; Ioannes à Pine-
da , qui quinto post anno religiosæ societati Iesu
nomen dedit ; Franciscus Contreras multis dein-
dè , magnisque in Hispania muneribus , & mo-
rum probitate clarissimus . At à tam insignibus
viris Thuriibus , ætatis suæ tum anno trigésimo se-
cundo , primum locum obtinuit : quod eximio me-
ritorum eius cumulo vitæ scriptores attribuunt .

Est autem illud Collegium Ouetanum magno-
rum virorum illustre , perpetuumque promptua-
rium , ex quo nimirum ante annum Christi 1653.
quo Pinellus Thuriij vitam conscripsit , ad subli-
miora loca deprompti fuerunt S. R. E. Cardinales
quatuor , totidemque Præsides Supremi Consilij
Regni Castellæ . Archiepiscopi Toletani duo : ali-
arum Ecclesiarum Archiepiscopi multi ; ex quibus
Limanus noster Mogroueius vtriusque Orbis desi-
derio inter Cœlites iam conscriptus . Episcopi qua-
draginta , & vnus . Regiæ cameræ à Consilijs sex .
Aliorum Curiæ confelluum , Consiliarij quadra-
ginta tres . Cancellariorum , Audientiarumque
quas vocant , Auditores centum : Generales San-
ctissimæ Inquisitionis per Hispanias Præfeti qua-
tuor . Ad dignitates , & Canonicatus Cathedra-
lium

lium Ecclesiarum allecti decem & octo, supra centum. Regnorum Visitatores octo: Prouinciarum Præsides viginti duo: scholasticarum Cathedralium Rectores publici nonaginta septem. Ex eodemque Collegio sacrae Synodo Tridentinae interfuerunt tredecim. Alijque postmodum ad huiusmodi, vel alia loca, & munera plures. Non enim in ipsum Collegium admittuntur alij, quam qui generis claritudine illustres, ætate maturi, & eruditione insignes, per præuium, rigidumque harum qualitarum, vitæque probitatis examen, & communia sodalium suffragia probati reperiuntur; vt post exactam candidatorum inquisitionem, cui plures numero suffragantur, is reliquis præferatur.

His Thuribij migrationibus ego prudens annorum æram non ascripsi; Nam qui eam designant, id pauidè faciunt, nè sibi per omnia constant, nè ea cum rebus ipsis facile combinanda venit. nè tanti mea refert, qui hoc loco non Chronologicam, sed asceticam, & exemplarem eius vitam profiteor. Quo anno Ioannes Patruus obierit Salmantice, indicat Epitaphium, sepulchri in Cathedrali templo his vltimis eius notis: obiit 13. Kalend. Aprilis, anno à Christo nato 1566. Thuribium autem ad Collegium electum fuisse die tertia Februarij anno Domini 1571. ex formula professionis, propria ipsius manu in Collegij monumentis exarata, & apud Pinellum, aliosque descripta con-

constat, quæ incipit. Ego Licentiatus Thuribius Mogroñejo &c. Ex quibus ulterius habemus, ipsum post Patruj mortem domus eius curam per integros quinque annos ante Collegij ingressum gessisse: qui sufficientissimi erant, ut certò experiretur, eiusmodi œconomiam spiritualibus suis exercitijs, & litterarum studijs, vel nihil conducere, vel omninò nocere. Cuius ipsius animi circa temporalium administrationem clariora documenta producturi sumus, ubi œconomix ab ipso obseruatæ ratio vniuersim nobis tractanda redibit:

In hoc insignium virorum Salmanticense sodalium tertio die Februarij adlectus, iam tunc Licentiatus, Thuribius laudabili studiorum æmulatione cum diligentissimis quibusque concertabat; & cum cunctos vitæ sanctimonia superaret, à nemine scientia superatus est; præsertim in Iurisprudentia, quam præcipuè profitebatur. Ingenium illi erat clarum, & promptum, exercitatio infatigabilis, & memoria tam felix, ut cum Limam Archiepiscopus regeret, Indos omnes totius prouinciæ, quos semel nouerat, vultu deinceps, & vocabulo discernere potuerit. Sed maior, & efficacior profectus eius causa fuit inhabitantis cum spiritus sancti gratia, & animi pudicitia. Duas etenim has arhas sapientiæ ad extremam vitæ periodum in se summo studio conseruauit; illibatę; scilicet, virginitatis candorem, & sanctificantis gratię stolam in
bap-

baptismate susceptam , vario ceterarum virtutum
ornamento tanquam opere phrygio contextam :
quarum alteri conservandę seueram sensuum , &
carnis castigationem ; alteri magis magisque au-
gendę perpetuum orationis , & bonorum operum
studium adhibebat . Nàm & purum virginem
eum vita hac mortali defunctum esse , & mortale
peccatum nunquam commisisse , testes diuturna
consuetudine coniuncti , quantum se in his exten-
dit contubernaliū iudicium , iurati deponunt ,
quorum aliqui intimas eius conscientię rimas , &
recessus in sacra confessione cognouerant ; vt mi-
rum non sit , si diuina sapientia sedem in ipso fixe-
rit , quę in electis suis mittit radices , & in hæredi- Eccl. 24.
tate Domini moratur .

CAP V T XI.

*Thuribius quàm bonus Collega . Peregrinatio Com-
postellana . varia macerationis , humilitatis , &
paupertatis , obedientię , castitatis , alia-
rumque virtutum exempla .*

HInc , vt omnes insignis collegę partes exple-
ret , cunctas socialis vitę virtutes in se vno
complexus est ; & animę colendę , carnisque subiū-
gandę studia , quę antè retulimus , ità hic mini-
mè deseruit , vt potius , non iam litteratorum Col-
legium , sed veterum Eremitarum desertum ingres-

sus, & monastici rigoris tyrocinium aggressus videretur. Nàm, & paupertatis, & obedientiae, & castitatis singularia hic specimina dedit. Et pro socialis vitae integritate tres sibi personas, seu personarum classes tractandas proposuit, easque omnes in Deum, (cui arctiori se semper perfectionis vinculo colligabat,) eiusque cultum, & gloriam referebat: seipsum nimirum, postea Maiores Collegij, denique Contubernales. Quae, cum verbis brevè dixerim, nunc factis amplius declaranda sunt.

Itaque cupiens perfectus esse, venditis Christi consilio omnibus, quae habuit, & secularium rerum possessione, ac dispensatione expeditus, omni eiusmodi non cura tantum, sed & cogitatione procul abiecta, omnem tolerandae vitae necessariorum rerum solitudinem in liberam administratorum Collegij voluntatem coniecit. Iis deinceps ad nutum obedire statuit, & praestito, ut solet, iuramento, se ex Collegij constitutionibus gubernandum tradidit, quod, quamdiu ibi vixit, integrè observavit. Verùm cum cuncta pro nobilis contubernij qualitate suppetere, indolens Thuribius, percipitque paupertatis experimenta sibi deesse, ut ingeniosus est Evangelicæ perfectionis ardor, præter paucissimum rerum usum, in quo semper cunctis praestabat, inuenit etiam per quod paupertatis incommoda tolerando, Christi sequela per amplius proficeret.

Cùm

Cùm enim vsu veniat , vt vacantibus , seu , pro animi relaxatione , intermissis celebris Academiæ litterarijs laboribus , cæteri omnes , vel parentû visendorum causa domum remeare soleant , vel prætensæ dignitatis cuiuspiam appetitu , Aulam adeant , vel cum amicis interim recreandi villas rusticatum petant : Thuribius noster , contemptis his rebus , & Cœli regno postpositis , Compostellana S. Iacobi limina , quinquaginta leucas dissita cogitavit ; coque , & nudis pedibus , & pedestri itinere , & peregrini habitu , & mendicato per viam victu , etsi pecuniarum non inops , proficisci statuit . Sic tamèn , vt pecuniæ quidpiam non deesset , nè vel extremum pati , vel pauperioribus pro se non indigente grauior esse cogeretur , qui plus illiusmodi hominibus dare , quàm ab eis accipere , & cupiebat , & solebat , & beatius esse , cùm facultas suppeteret , non ignorabat .

At nè solus iret , quo honestatis suæ testem , custodemque haberet , mentem suam aperuit Francisco Contreræ , de quo antè diximus , & sibi modestia morum simili , & proindè inter sodales maximè familiari , & qui eodem die Collegij togasimul induti fuerunt ; quique Thuribij macerationes , vel paritèr exerceret , vel saltèm per ipsum exerceri permetteret , quemadmodum in aliarum virtutum studijs cum imitari consuevit . Profecti sunt ambo eò corporis habitu , & animi pietate , quæ tantæ peregrinationis sanctitatem decebant .

Compostellam appulsi , cùm templum ingrederentur , inuenit Thuribius nouam exercendæ paupertatis , & animi gratitudinis materiam .

Erat ibi mulier Aethiops , quæ cùm iuuenes pio , & pœnitenti peregrinorum cultu sacram ædem subire cerneret , verè pauperes rata , extractum æneum numulum cleemosynam pro Dei amore Thuribio porrexit . At ille amoris diuini dulcissimo nomine datum , paupertatis titulo lætus , humiliter accepit , & actis pro charitate gratijs , maiori mulieris paupertati compassus , humanissimè restituit , affirmans , sibi , socioque suppetere , quo peregrinationem æquo animo tolerare valeant . Suspicata illa exiguitatem nummuli contemptam fuisse , modestè respondit , se plus daturam fuisse , si plus ipsi fuisset : sed Illustrem Comitem , Dominum suum in templo esse qui plus , modo petant , illis erogaret , & vt peterent , beneuola voce hortata est . Quæ inopis seruæ charitas ita Thuribij pia viscera peruasit , vt eius rei memoriam per omnem vitam retinuerit , & sæpè deinceps apud amicos celebrauerit , Deumque in primo suo priuato , & in primo suo Pontificali , ac cæteris deinceps Missæ sacrificijs pro ipsa Deum orare consueuerit .

Ioannes de Almeida , vir grauis septuaginta tres annos natus , & Beato Thuribio , dùm Limæ uiueret , familiaris , in actis autoritate Ordinarij Limensis compactis , postquàm hoc factum , legitimè interrogatus , retulit , aliud adiunxit , &

vtrum-

utrumque persæpè ex ipsius Beati viri ore se auduisse affirmavit. Erat autèm, quod alia paritèr Aethiops, ac tùm Compostellæ hospita, cùm iuuenes in peregrino, & pauperum habitu cerneret, eos ad suum diuersorium inuitasset, & omni charitatis officio impertijset. Quæ duo beneficia perpetua memoria recolebat Mogrouejus tùm in sacrificijs apud Deum, tùm conuersando cum amicis; non quòd vel vnus obolum, vel alterius hospitium tanti faceret, quanti charitatem vtriusque, & voluntariæ suæ paupertatis exercitium, quo valdè delectabatur.

Peractis Sacris functionibus, quæ ad peregrinationis, tota Europa tam celebris, complementum pertinebant, seque ipsis, alijsque Sancti Apostoli patrocinio commendatis, Salmanticam, ad Collegium reuersi sunt; & Thuribius ad consuetas carnis macerationes; seque ieiunijs, cilicijs, ac frequentia, & atrocitate flagellationum, nimiaque sanguinis effusione sic extenuabat, vt sæpè languescere, debilitari, & pedibus non satis regere se posse cerneretur: quod ceteris Collegis admirationem, doloremque afferebat; Sed serui Dei constantia, & propositi tenacitate probè cognita, nemo erat, qui ipsum hortari pro viri reuerentia non pertimesceret. At Didacus Monreal Collegij Rector, quanquàm eadem reuerentia in Thuribium affectus, tanti nihilominus effundendi sanguinis retinaculum necessarium perspiciciens; non qua polle-

bat

bat authoritate, & imperio, nequè dubitans ipsum obedientiæ promptitudine pariturum; sed ingenij suauitate, & arte vtendum prudenter censuit, quo & ipse malo mederetur, ac Thuribius propria virtute, & ampliori merito solitam suæ carnis lanienam temperaret, & proprio suo iudicio ad id agendum, suauiter, & artem non aduertens induceretur.

Igitur Francisci Contreræ apud Mogrouejum intima familiaritate, & beneuolentiæ fiducia vsus, per hunc illi, proprio Francisci nomine loquentem, persuasit, etsi sibi Contreræ amico videretur Thuribius conseruandæ carnis castimoniam, & puritati mentis, adipiscendæque perfectioni, rem optimam agere; sed virtutem in mediocritate sitam, excessum autem periculi plenum esse; nec posse Rectorem aut Collegas latere, quibus per manifesta signa, & curiosam indagacionem iam palam patefacta res est; atque adeo inanis gloriæ damnis exposita, quæ vniuersam perfectionis structuram sensim sine sensu dissoluere solet, omnisque boni operis fructum, præmiumque surripere: malum dæmonem hac præcipua ratione lucrum suum cum nostro exterminio, in bonis præsertim operibus venari: fugiendam proinde hanc eius cassem, discrimine plenam, & viam virtutis, & christianæ perfectionis per medium iter tuto incedendam, modumque feruori imponendum esse: sibi sanè amicè, & seriò, sincerèque consulenti videri. Hac oratione territus Thuribius, qui nullum mon-

strum,

strum , quàm gloriam apud homines magis ode-
rat , vel timebat , atrocitati quidem sanguinolentæ
flagellationis modum deinceps adhibuit ; abstin-
tiæ tamèn , vigiliarum , cæterarumque domandæ
carnis exercitationum nihil intermisit , litterarum
studijs commodiùs incumbendi excusationem pro-
consueta humilitate prætexens .

In his autèm quàm eximiè profecerit Mogroue-
jus , suscepti iam vallisoleti Baccalaureatus , & sal-
manticæ Iuris vtriusque licentiæ gradus claro argu-
mento sunt : in quibus Academijs non fauore , vel
largitionibus , sed examine districtissimo , certa-
que experientia doctrinæ , grauium Magistrorum iudi-
cio comprobata conferuntur . Sed omnem dubi-
tandi suspicionem è medio tollit ipsius in Collegi-
um Ouetanum Salmanticense receptio , in quo
non triuales pueri , non adolescentes litterarum
candidati , sed vel viri iam facti , & Cathedrarum
re ipsa Rectores , vel maturi iuuenes prouectæ scienti-
æ , morum probitatis , & generosi sanguinis , ad
Iuris normam probato testimonio commendati ,
in contubernium suscipiuntur : qui vel magistrali
Cathedræ , vel sacri , civilisque Reipub : tribunali-
bus regendis , vbi per ætatis maturitatem deceat ,
constanti , & matura virtute dignissimi censeantur .
Nèc parum efficit , primum locum Thuribio per
omnium Collegarum suffragia adiudicatum fuisse ;
atque vt testes in actis iurati comprobant , non Po-
tentum interpellatione , non emendicato fauore
suf-

suffragantium ; sed solius doctrinæ , & mōrum
sanctimonix titulis , per iustitię rigorem exigen-
tibus :

Osec. 4.

Sciebat sanctus doctusque Thuribius è sacris li-
bris , quos diù , noctūque versabat , sacerdotes , qui
scientiam repellunt , repellendos esse , nè sacerdo-
tio fungantur Deo ; nèc vllum Prępositorum à
culpa per iuris ignorantiam excusari posse ; propte-
reà , vt & conscientię suę , & impositorum deindè
magistratuum officijs satisfaceret , non in Collegijs
tantum , sed per totam vitam diuinę scripturę , &
sacrorum pręsertim Canonum iugi lectioni impa-
lescebat . Iuvat grauiissimi viri testimonio , pro ve-
ritate rogato claudere periodum . Is erat Doctor Pe-
trus de Ortega Sotomaior , qui postquàm esset ca-
nonicus magistralis , Archidiaconus Ecclesię Me-
tropolitane Limensis , & in eiusdem Ciuitatis Aca-
demia Primarius Theologię Professor , deindè
Truxillanus , mōxque Ariqueppensis , ac demum
Cuscensis Episcopus factus , dignissimus Pręsul ,
hoc de Thuribij Archipręsulis doctrina testimo-
nium dedit : Eum adedò doctum fuisse , vt vniuer-
sum Ius Canonicum , & Concilij Tridentini san-
ctiones memoria retineret : harum nihilominus
cōdicem circumferre solitum fuisse , & in quauis re
dubia , vel difficili quęstione , resolutiones suas
tām ad rem aptis eius locis comprobare , ac si eos
industria , studioque perquisisset , ac viros doctissi-
mos , quos rerum difficiliorum consultationibus
adhi-

adhibebat, admiratos dictitasse, se ab Archiepiscopo vocari, non tam, ut ipsorum consilij dirigetur, quam, ut eos sapientia sua erudiret, doctrinæque luminibus illustraret.

Nec minùs promptè in sermonibus, per quos pro coniectione populos instruebat, proposita quævis documenta, sacræ scripturæ appositis sententijs, ex tempore depromptis, confirmabat; ut multi sibi persuaderent, tantam doctrinæ copiam, & facilitatem, non ad eò studio, & labore illi acquisitam, ac diuinitùs infusam fuisse; ut quem ab inita ætate plus temporis orationi, & pietatis exercitijs, quam voluendis paginis impendere consueuisse scirent. Erat nihilominùs, ad eò humilis, ut prudentiæ suæ, Salomonis monitu, minimè nifus, deligeret Prou. 3. viros optimos, & scientia probatos, quorum consilio atque autoritate, in arduis præsertim rebus, nitebatur. Immò, & Sedem Apostolicam ab illo, Orbis extremo consulebat, cuius triginta, & octo ad Thuribium responsa in Congregatione Concilij Tridentini discussa, & decreta, nos alibi edidimus, In Lima lim. & ille tanquam certas, & securas gubernij sui regulas sanctissimè observabat.

Per annos quinque, quos in Collegio vixit, nemo erat illo, aut ad pietatem pronior, aut ad labores promptior, aut ad obediendum alacrior, aut in omnibus disciplinæ muneribus diligentior: Erga Moderatores obsequentiissimus, æqualibus æque amabilis, & officiosus, Collegij constitutionum

obseruantissimus . Præfecti ab ore pendere , Collegis humiliter ministrare , & infrà omnes haberi gestiens : Vbi publicus conuentus cum non euocabat , cubiculi secessum seruare , studijs , & pietati vacare , foris in templo , vel gymnasio versari , frequentare Sacramenta , sacris concionibus attentè interesse , Sacrificio Missæ vel reuerentè ministrare , vel prolixiùs assistere . Atquè ità per omnia conuersatus est , vt in toto contubernio speculum sanctitatis , & virtutum exemplar habitus sit , omnesque in sui admirationem , amorem , & reuerentiam rapuerit ; & Sancti appellationem apud Collegas , quocumquè postmodum ierint , & eorum in Collegio successores , deinceps adeptus sit .

Verùm vt iuuentus viriditate sua læta , & oblectationum auida est , ità , qui prudenticuli sibi in societate videntur , non odio vel contemptu personarum , sed solius ioci , & recreationis causa , seruorum Dei , vel simplicem innocentiam , vel in quibus ipsi parem sibi iocandi licentiam , aut hilaritatem non cernunt , nonnunquàm vexare solent ijs rebus , à quibus isti magnoperè abhorrent : Deo etiam sic permittente , vt ampliora eis victoriarum certamina paret , & ipsius dona in eis magis elucescant . Sic hac altera vice voluit , vt constantissima castitas Thuribij , ioco saltem , probaretur . Conue-
nerant Collegarum aliqui , vt ipsorum vnus mundo muliebri ornatus , ipsius noctu studijs incumbentis

cubiculo se silentè inferret, alijs ridendum prælum post portam spectaturis. Fecit iste, & ponè sedem se mouentem sensit Thuribius: cùmque visum, quid esset, oculos retrò verteret, fœminæ specie territus, & conspectam, quam suspicatus est, puellam abominatus, arrepto manu candelabro, surrexit, eleuataque voce, apagè scelesta, inquit, actutum te hinc abripe, vel ego Rectorem vocabo, qui meritas temeritatis tuæ pœnas exiget. Abijt laruatus Collega, & ab exterius præstolantibus cachinno exceptus fuit: quos etsi intus inaudisset Thuribius; nihil tamèn tunc, vel vnquam postea, pro solita sua modestia, & mansuetudine, hac de re illis locutus est. Sed, obducto portæ pefulo, suis rebus quietus incubuit.

Ipsi verò, vt Annæ Robleziæ matri iucundum aliquid, & gratum de Thuribio filio nunciarent, rem totam illi per epistolam scripserunt, Vallesoletanam Thuribij victoriam nouo hoc experimento comprobantes, triumphasse de castitatis hoste Mogrouejum, & præclarum suæ mansuetudinis exemplum ceteris exhibuisse.

Sed ipsius illibatae castimonie plura documenta postea profereamus.

CAPVT XII.

*Granatensis Inquisitionis initia. Thuribius fama
celebris illi Præfectus, ut se gesserit.*

IN finem iam vergebat annus à Christi Natiuitate 1575. ætatis Mogroueji trigessimus septimus, & incolatus Ouetani Collegij quintus. Cùm Regnum Granatense, non amplius octuaginta circiter annis priùs, Ferdinandi, & Isabellæ; Catholicorum Regum armis è Maurorum manibus abreptum fuit. Et quanquàm serui Dei Francisci Ximenij Cisnerij nostri, Cardinalis, Archiepiscopi Toletani, à Regibus ei negotio præfecti, ardenti zelo, singulari prudentia, & quo præ multis pollebat, animi vigore, omnes Mahometicæ professionis, & maxima pars Regni, intrà breue tempus, non leuibus obstaculis, Deo mirabiliter auxiliante, superatis, ad Christiana sacra conuersi fuerint, & anno 1499. die 16. Decembris vltra ter mille Catechumenos, de fidei mysterijs per ministros ab Ximeno destinatos ritè primùm instructos, ipse suis manibus, aliquos quidem ijs ritibus, quos Ecclesia Romana præscribit, reliquos, propter multitudinem, aspersorio capitatim sacro baptismatis lauacro lustrauit, quorum numerus per tres indè menses ad vigesimum millenarium creuit.

Postmodum deinceps, Catholicorum Regum studio, & supremi per Hispanias Tribunalis S. Inquisitionis autoritate, peculiare Tribunal pro illis in fide continendis, in vrbe Granata erectum fuit; non defuere tamèn inter Neophitos, quibus pristinae superstitionis affectus aliquis inhærebat, qui aliquandò in effectus prorumpere visus est, nec Iudaicæ quoque perfidiæ occulti cultores, neque ex vetustioribus Christianis aliqui, plusquàm oportet, sapientes. Quapropter, prò rei pondere, viri, pietate, scientia, & ætate grauiissimi tanto fidei negotio & S. Granatenfi Inquisitioni Iudices præfici consueuerunt. Eo autem anno quem diximus 1575. vacauit in eo Tribupali locus Inquisitoris, & Thuribius noster, in suo cubiculo Collegij Salamanticensis, latere se credidit, ac solitis litterarum, & pietatis exercitijs, quietè vacare se posse gaudebat, nulla dignitatis titillatione, cura, vel cogitatu sollicitus.

Verùm vt sol Oriens nullam peruiam obuiamque rimulam non penetrat; sic eximia virtus, quanquàm humilitatis ingeniosis artibus in terram altè defossa, volens, nolens, per omnem terræ porum emergit, & lucis suæ radios, longè latèque diffundit, eo gratiores aspectu, quo contrariè demissionis voluntario appositu magis elucent, & omnem vanitatis vmbraꝝ longiùs a se dispellunt: sic sanè Thuribij Mogroueji doctrine, & sanctitatis fama, quam intrà conscientiam contegebat, & intra

Epist. 18. 1. 3.

intrà priuati cubiculi parietes sepelire pro viribus fatagebat, in publicum emicuit, & per Hispaniam vniuersam percrebuit, atque in Philippi prudentis, Catholici Regis aulę secretiora penetralia irrupit: cui nimirum oculatissimo Regi solemne fuit, quod Symmachus de Theodosio, religiosissimo Imperatore dixit; longè intendere oculos, & per immensum requirere venas bonorum, nullosque auidius trahere, quàm nihil desiderantes; præsertim ex illo Salmanticensi S. Saluatoris Contubernio, quod virorum ad omnem reipub. administrationem aptissimorum copiosum, perpetuum, & singulare promptuarium est.

Quo factum, vt postpositis multorum, cum virtutibus, tum grauiore etate, iuuenis Thuribius, præter consuetudinem eatenus obseruatam, per quam ex alioquin equalibus etate maiores præferri solebant, sed incomparabilis probitatis, sensuum senectutis, oris reuerendi aspectus, prudentię spectabilis, ardentis zeli diuini honoris, Ecclesięque dignitatis, & quod omnia comprehendit, morum grauitatis, doctrinę amplitudinis, & vitę sanctitatis commendatione præcellens, ex omnibus electus est, qui in tanto rerum pondere, ac difficultate, in vrbe, & Regno Granatensi, in Neophitos Catholice fidei censuram exerceret; munus omnium Christianę Reipub. grauissimum; in quo nimirum, non tantum de temporali vita, facultatibus, & fama, eternaque salute hominum, sed

sed de summi Dei præcipuo in terris honore, cultuque sententia ferenda est.

Erat hora ultra montes post meridiem decima, & apud Italos in brumali solstitio quinta noctis, cum ianua Collegij fortiter pulsata fuit: quam, quod aperire intempesta nocte non liceret, fasciculum litterarum, ex aula, Madrito allatum, & per foramen immissum, ad Licentiatum D. Thurbium Alphonsum Mogrouejum; Collegarum primi, qui aderant, aperuerunt, existimantes iuvenilem sodalis alicuius iocum fuisse. Cum reperissent veros dignitatis titulos à supremo Inquisitionis senatu ad Mogrouejum esse, hominem adeunt, aperti fasciculi veniam deprecantur, dignitatem ipsi communi iubilo gratulantur, ac tremulum, & pauentem confortant, utque oblatam honestatem acceptet cohortantur, & obedientie titulo suadent, sed nondum persuadent.

Ille siquidem è medio se surripuit, & clausus in cubiculo, ingeminatis ea nocte flagellationibus, & producta oratione consilia sua Domino commendavit: quibus per dies consequentes adiunxit ieiunia, secumque ipse, & cum alijs pugnans, nullum non mouit lapidem, quo tam graui onere, cui se imparem censebat, omnino liberaretur. Cessit tandem tremendi Senatus, & Regis imperio, persuasæque Collegarum rationibus diuinæ voluntati. Granatam profectus impositum sibi munus exercuit, non ut Iudex, sed ut Episcopus; paupe-
rum

rum imprimis pater effectus, verecundis præsertim egenis, & Neophytis plus tribuens, quam officij stipendia, domusque sustentandæ sumptus concedere videbantur: sed frugalitatis custos plus largiri poterat, quam aliter viuentes intellectu percipere. Et vt parentes in filios pij, voluptati, & vanitati suæ subtrahunt, quod filiorum indigentia, & honestati conseruant; Ità Mogrouejus per omnem deinceps vitam ratus, inopes Ecclesiasticæ pecuniæ hæredes esse, se autem quasi usufructuarium, sic illa semper vsus est, vt suæ domui merè, & modestè necessaria, tanquàm cleemosynam, caperet; reliqua illis tanquàm debitum dominis impertiret. Sed hæc ampliùs alibi.

Cæterùm, vt erat seruus Dei sincerus, Beatus Mogrouejus, ità imprimis Granatæ conuersatus est, vt modestia morum, & cultus personæ, domusque suæ, ac vitæ suprà obligationem religiosæ obseruantia, & comitatis, grauitatisque temperamento, omnium in se admirationem affectusque rapuerit, vt eius iuventus aliorum cæniticem superare censeretur. In grauissimi muneris præstatione, primas criminum delationes, neque leuissimas contemnebat, neque grauioribus capiebatur, dum rem pro Iuris ordinæ totam cognosceret; nè alterius leuitatè, suspicionibus, odio, æmulatione, vel quibus vis adiuuentis nocendi modis, alterum lædat. Verè deprehensos suauitè iustruebat, monebat, hortabatur, vt vitæ suæ, famæ, & æternæ saluti

saluti consulerent : nè certam diuinæ fidei veritatem, phantasmatum suorum vanitatis; aut veri Dei cultum, à quo, & vita, & salus vnicè prouenit, imaginationum suarum idolis superbè postponerent : sed renunciato Diabolo, & pompis eius, captiuarent intellectum in obsequium fidei, sinè qua impossibile est placere Deo.

2. Cor. 10.
Hebræor. 11,

Pertinaces ità damnabat, vt in seipsum sententiam ferre videretur; & manifestè appareret, lucrari omnes, non perdere quemquàm velle; & salutem eorum sitire, non sanguinem. Erat enim vt iustitiæ diuinæ, honorisque zelo ardentissimus, ità in reos istos misericordiæ, & charitatis visceribus plenus; vt, dùm vtraque Dei misericordiæ, iustitiæque norma temperaret, sed æternum Dei honorem, temporarijs hominũ commodis præferre cogeretur, sic in finem perfidos condemnabat, vt ipse in eorum tormentis, & animarum imprimis damno cruciaretur, eorumque salutem, & mentis mutationem, carnis suæ sanguinolentis verberibus, ieiunijs, cilicijs, vigilijs, & prolixis precibus Christo, vt sui sanguinis pretium, commendabat. Et aliquandò obtinuisse, etsi historia non referat, piè sanè credendum est. Id certum, his rebus illum integerrimi Iudicis, viri sanctissimi, miserorum parentis, & Christianæ perfectionis, omnisque Sanctimonix, doctrinæ, ceterarumque virtutum speculi famam (quam reliquarum rerum minimè curabat) per omnem Hispaniam adeptum fuisse:

que, vt umbra corpus, & solem fulgor, sinceram virtutem vbique sequitur etiam nolentem.

Huic eius æstimationi maximoperè confirmandæ fuit, quod Deus ad gloriam suam, seruique sui manifestandam perfectionis excellentiam eo tempore permisit. Disceptabatur de Iuribus Ecclesiæ, & sacri Tribunalis inter huius Ministros, & Regiæ Granatensis Cancellariæ Præfectos. Atq; horum is, qui cæteris præerat, vel zelo iustitiæ, vel vincendi cupidine, petijt, & obtinuit, vt Granatensis Inquisitionis Ministri, supremi Tribunalis autoritate, per destinatos Visitatores, Iuris ordine cognoscerentur: Omnibus ritè discussis, singuli in aliquo deprehensi sunt, et omnes ad vnum Officijs, locoque amoti, excepto Thuribio Mogrouejo, qui tam procùl à culpa, vel minima, inuentus est, vt nemo esset, qui minimam de illo querelam, vel aduersam mentionem adferret: sed cuncti virum inculpatum, integerrimum, hominem sanctum, et omni laude, præmioque dignum deprecarentur.

Quo factum fuit, vt cùm priùs vltimum inter Iudices locum, tanquàm ætate iunior, et qui posterius accesserat, obtinuit; tunc nedùm loco non moueretur, sed cæterorum omnium, qui nouitèr constituti fuerunt, primus, & Præfectus Tribunalis euaderet: totaque eum Ciuitas, Neophiti paritèr, & veterani fideles euidenti hoc documento in pristina opinione firmati, amarent vehementiùs, & ampliùs venerarentur, miraretur Hispania, & pruden-

dentissimus Rex Philippus, aulæque Senatus omnes, supremus præsertim sanctissimæ Inquisitionis, ad quem res propiùs pertinebat, in delitijs haberent.

CAPUT XIII.

*Eius œconomix, domesticæque disciplina,
tùm hic, tum Lima ratio.*

GRanata domum regere, & familiam alere debebat Inquisitor Mogrouejus; in qua re eas œconomix rationes instituit, quas per maximam animi tranquillitatem, & securitatem conscientix, summa sui laude, & maiori meritorum cumulo, amplioremque profectu perfectionis, per totam deinceps vitam, etiam Archiepiscopus, observauit. Atquæ hæc in eo sollemnis fuit persecrantix sanctæ prærogatiua, & clarum prudentix specimen; vt nihil rerum ad perfectiorem vitam conducentium vnquam semel statuerit, quod vsquæ ad finem non obseruasset, & omni status ipsius mutationi non conueniret. Quinquennio illo, per quod, antè Collegij Ouetani ingressum, defuncti patris domus curam egerat, didicit experientia, quantum detrimenti huiusmodi œconomix rei sollicitudo suis litterarum studijs, & multò plus vitæ spiritualis profectui afferret.

Didicit monente S. Bernardo: summis occupatum, infimis non intendere, & quasi Ministrum

Lib. 4. de
Confid. ad
Eug.

fieri; nèc minimis impendere, quod maximis debetur. Nèc Episcopo turpius quidquam esse, quàm incumbere suppellectili, & substantiæ suæ; scrutari omnia, de singulis morderi suspitionibus, moueri ad quæque perdita vel neglecta: scrutari quotidie omnem substantiam suam, numerare singula, de minutis, & quadrantibus exigere rationem. Quaproptèr, cui iam constitutum fuit, litterarum, & Sanctimonix studia nunquam deferere, præsertim in munere Inquisitionis, quod vtrumque magnoperè, & altero curæ pastoralis, quod pro obligatione status iam acquisitæ perfectionis, maximè deposcit, dùm ista per se ageret, & Bernardi sententia oportebat procurare, quem illis implicaret, eaque per se absque ipso faceret; vacuus quippè prorsus, inquit, à sollicitudine rerum minimarum, & vilium, oportet esse animum tam magnis, & multis intentum rebus.

Vt id assequeretur Thuribius, quod & animæ procurandæ, & impositi muneris integritati necessariū iudicabat, virum imprimis omnibus numeris absolutum domui suæ, & familiæ præficere statuit; quo securè se omnium illarum rerum cura, & sollicitudine, sine vlllo domus detrimento eximeret. Nequè de persona præficiendi diù deliberandum fuit: Erat quippè nostro Inquisitori, & Archiepiscopo sororis coniux, vir nobilis, Franciscus Quinionius arcto sanguinis vinculo coniunctus, & Grimanesa, soror, eiusdem Francisci vxor,

par personarum omni exceptione maius ; quarum iam nos antè meminimus . Erat Grimanesa fœmina selectissima , proba , pudica , prudens , & pia , ac domui , cum omni virtute bonæ matrisfamilias , præesse sciens . Erat Franciscus vir integerrimus , non imparibus pietatis , & prudentiæ dotibus insignis : vterque Thuribij amantissimus , et omni eius nutui paratus ; atquè adeò in rerum administratione fidi , vt crimini sibi haberent , si vel obolum Ecclesiasticæ pecuniæ in proprios , vel alienos vsus conuerterent , quàm quibus per Deum , et seruum eius Thuribium , pro sacrorum Canonum rigida obseruatione destinata sit .

His ergò ad se vocatis omnem temporalem vniuersæ domus administrationem tradidit , et ipse tanquàm in aliena domo , non aliter quàm in Ouetensi Collegio , cum illis habitabat . Solam egenorum curam , et eleemosinarum dispensationem , quæ sacris Præsulibus propriæ sunt , sibi , et alijs Ministris ad hoc ipsum deputatis reseruans ; quanquàm extrà ordinem magnas , non rarò , summas huius generis Quinonio imperare soleret , quarum postea rationem exponemus . Qui domesticis temporalis obsequij ministerijs necessarij erant , hos admittendi , regendi , demittendique curam , et cogitatum Francisco , tanquàm domus Præfecto cominisit . Qui verò pastoralis officij negotiorum participes essent , Iudices , Examinatores , Sacellanos , Secretarios , Camerarios , et , pro consuetudine

dine patriæ , Ephebos iuvenes , ipsorum educationi , et parentum leuamini magis , quàm obsequijs Archiepiscopi adscitos , ipse sibi , pro cuiusque muneris qualitate , tùm genere , tùm virtute egregios , vel in Synodo , vel priuatim , non sinè matura deliberatione , et cognitis personarum dotibus , adhibebat ; nè semèl probatos facilè dimittebat , nisi quandò pro meritis ad maiora proficerent .

At verò , nè sanguinis propinquitas , vel ipsi Sancto Præsuli conscientie scrupulum , vel externis suspicionem pareret : quantumvis Quinionij probitatem , & fidem compertissimam haberet ; vt tamen omnem sinistrae suspicionis ansam tolleret , & conscientiam suam apud Deum , & famam apud homines redderet certissimam , curabat vt Franciscus affinis , & consobrinus , per singulos annos , Prouisorio Metropolitanæ Sedis , & Vicario Generali suo , ac simul duobus Regularium Ordinum Superioribus , distinctas , exactasque dati , & accepti rationes redderet . Et ipsder his Exactoribus conscientias onerabat , eosque grauiissimis verbis obtestabatur , & obstringebat , vt aduerterent , quam ipsi rationem Deo reddituri essent , adeoque rationes Archiepiscopalium reddituum diligentèr inspiciant , scientes eos non ad ipsum , sed ad pauperes , vt aiebat , proprio iure pertinere : omnemque in hoc negotio humanum respectum procul abijciant .

Hanc Archiepiscopi domus curam gessisse Franciscum Quinioniu , postquàm ille Archiepiscopatu
su-

fufceperat , ipfumque cum vxore , & liberis ex Hifpania Limam comitatum fuiſſe certum eſt . Verùm non tunc primùm adſcitum , ſed hoc ei muneris Granatæ , ab Inquiſitore Mogrouejo commiſſum fuiſſe , vel inde ſatis innotefcit , quod in actis Canonizationis Romæ impreſſis reperio , vbi D. Mariana de Guzman , & Quiniones , Franciſci , & Grimanefæ filia , & neptis Thuribij , tùm grauis matrona , & ætatis annorum octuaginta , quandò multa copioſa , & grauia teſtimonia , Auunculi vitæ , & virtuti in actis depoſuit , cauſam ſcientiæ ſuæ inter alia profert , quòd in Thuribij domo Granatæ nata fuerit , cùm ille in ea Ciuitate Apoftolicus fidei Queſitor eſſet ; & cùm Archiepiſcopus in Peruuiam migraret , inter alias familiæ perſonas ipſa fuerit , cum dictis ſuis Patre & Matre , qui Thuribio ſempèr in propria ipſius domo , vt illa teſtata eſt , aſſiſtebant .

Ea verò vniuerſæ familiæ cura præcipua Inquiſitori , & Archiepiſcopo fuit , vt mundanis rebus , & publico ſe , quantum negotia paterentur , abducerent , vt vitia , præſertim auaritiâ , diſcordiamque oderint , virtutes omnes , maximè temperantiâ , morumque modeſtiam , & Chriſtianæ vitæ perfectionem , bonorumque operum exempla ſectarentur . Deum ex animo colerent , & proximos diuina charitate diligerent , & iuuarent , ignorantes docerent , ad virtutem prouocarent : domum enim Epifcopi decet ſanctitudo , & cæterorum bene

nè viuendi norma esse debet. Domum Inquisitoris summa, cum comitate, grauitas, modestia, pietas, pax, patientia, charitas, & maxima munditia manuū, vt quæ fidem exigit opera fidei manifestè præbeat. In quem finem doctos, & pios viros, ex Ecclesiasticis, domi alebat, quorum nonnulli ad magnas dignitates è Mogroucji domo, ac disciplina emerferant, & dies suos in illis honoribus, vt ipse Thuribius, tanquàm peregrini in hoc seculo, cum sanctitatis opinione feliciter finierunt.

Grimanesa Præfulis soror, & Materfamilias, non domesticum alebat puellarum gynæceum, non aduenarum frequentiam garrula vanitate attrahebat; quanquàm alioquin modestis matronis comis & officiosa; sed paucas habebat ancillas, suis ac filiarum obsequijs, & muliebribus domus officijs necessarias. Harum, nescio quæ, vna virum quempiam, vel allocuta liberiùs, vel arrisisse ei semèl deprehensa, tota domo exulare debuit. Nàm Thuribij parietes, vel minimum nutum lasciuiæ continere non poterant. Filias ipsas tres, per annos quatuordecim, in Cœnobio Limensi, seculari habitu, educari oportuit. Sæculares autem viri, quos Thuribius in familia habuit, imò & nigra mancipia singularis modestiæ, virtutis, & boni exempli nomen, & famam per vrbes, & prouinciam adepti sunt. Et omnes denique satis ad commendationem habuerunt, quod in Sancti Archiepiscopi domo ad Domini votum pro tempore seruif-

uijsſent . Eorum & numerus copioſior , & plerorumque qualitas maior , pro ratione munium , & dignitatis decore , in Archiepiſcopatu , quàm antè fuit .

Domus ipſa Archiepiſcopalis , pro ſtructuræ Limanæ conſuetudine , ampla , & honeſtiſſima , Cathedralis Eccleſiæ lateri iuncta , et fori maximi proſpectu illuſtris ; ſed quem Thuribius , quandò proſpectaculis gratior eſſet , oclcluſis fenestris , familiæ prohibebat : ipſe tunc maximè in ſecretò reſeſſu , tanquam Iob pro conuiuantibus filijs orationi inſtans , nè quid mali inter ludendum populo accideret . Domus parietes ſericis auleis ornabantur ; ſed quos Episcopuſ nonnunquàm clàm denu-
dabat , vt nudos pauperum Chriſtianorum humeros operiret . Lectus commodis , ornatuque , Eccleſiaſtico Principe dignus ; ſed in quo Mogroue-
jus nunquàm decubuit . Menſa pro accumbentium honore , ſplendida : ſed in qua cum cæteri epulari poterant , ſolus Thuribius quotidie ieunabat , et ex qua (nam in aula patula , aduentantibus per-
uia , ſternebatur) pauperum Indorum ieiuna viſcera , per ſercula proprijs manibus Antifitiſtis porrecta , reſiciebantur .

Seppellex argentea ; ſed cui nullus fur , præter Thuribium timebatur ; qui vel cum cibis palàm donabat orbes , vel candelabra per fenestras ad pauperes occultè proijciebat , vel argenteas cruces , quæ per prouinciam præferebantur , cæteramque

Præf. Missæ S.
Crucis .

suppellectilem pauperum presbyterorum altaribus relinquebat . Ipse interim ligneis , et paupertatis titulo pomposus ; terras prius diabolo deditas expugnaturus , vt qui in ligno vincebat , in ligno quoque vinceretur . Sic Apostolicus hic Præsul , sanctum Bernardum iterum dicentem , audiens ; procurandus quem implices , qui pro te molat , prò te dico non tecum ; quædam enim per temet facies , quædam per te et alios simul , quædam per alios et absque te : sic per eum hæc obseruata sunt , ac si ipsi , vel soli , vel præcipue dicta fuissent , monastica per se , æconomica per alios , politica per se et alios exercebat .

1. ad Tit.

Matth. 16.

Quamquam etenim animarum regimen , et sollicitudo Ecclesiarum summi meriti sit apud Deum ; sed qui domui suæ præesse nescit , quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit ; vel etsi vtrumque rectè peregerit , quid prodest homini si totum mundum lucretur , animæ verò suæ detrimentum patiatur . Tria ergò hæc Episcopo necessaria sunt , magna cura domus , maior gregis , sed animæ suæ maxima , primam per alios , secundam per se et alios , tertiam per se solum agere .

C A P V T XIV.

*Archiepiscopatus suscipiendo quantum reluctatus .
Qua ratione persuasus . vt consentiret :*

L Vstrum iam , paucis mensibus minus , in Granatensis Inquisitionis officio egerat Beatus
Thu-

Thuribius, quandò per sex circitèr annos, post mortem Fr. Hieronymi Loaysæ, primi, & probatissimi Archiepiscopi, ex ordine Prædicatorum, pastore viduata fuit Ecclesià Metropolitana Limensis, in America Meridionali. Eam plures interim sibi appetebant, & adeptus est, expeditis etiam Pontificijs Diplomatis, Didacus Gomez à Madrid: qui cùm deindè mox ad Pacensem in Hispanijs Episcopatum, vulgò Badayoz, translatus esset, Limensis iterum continuò vacauit, eiusque noua prouisio, vt res maximi momenti, in regio rerum Indicarum Consilio, diù, multùmque discutienda fuit, expeditæque, vt consueuit, ad Præsules prouinciarum Hispaniæ, Regiæ litteræ; vt, quem nouissent ei muneri maximè idoneum, hunc suæ Maiestati per litteras indicarent.

Inhæsit Senatorum, atquè ipsius Regis animo celebris fama Thuribij, tam procul ab appetitu dignitatis, vt an Lima, Peruuia, vel India in Orbe terrarum essent, nè cogitaret quidè; sed eo prorsus inscio, rem non segnitèr vrisse censetur Didacus de Zuniga, ipse quondam Ouetani Salmanticensis Collegij socius, & regij Granatensis Senatus Auditor, qui Mogroucij sapientiam, & sanctitatem, dotesque omnes expertus vtròque fuit, ac tùm, cùm hæc tractarentur, Indiarum Consilij Assessor erat. Sed vndecumquè venerit, à Deo proculdubiò profectum est, vt Thuribius nihil petens, & rei omninò ignarus, competitoribus

omnibus prælatus, & Limensis Archiepiscopis, communi Senatus consulto decretus fuerit. Placuit res prudentissimo Regi, qui Mogroueji dotes perspectas habuit, nèc alius melior ei visus est, quem ex Granatensi Neophitorum in Hispania, iusto, pio, prudenti, zelante, docto, & sancto, probatæque fidei Quæsitore, Neophytis Peruvianis Archiepiscopum Romano Pontifici præficiendum offerret, quod lætus, & lubens fecit.

Atquæ imprimis electus ipse Metropolitæ, missæ Regiæ voluntatis decreto, monitus est, ut suscepto huic oneri, pro Dei gloria, & Ecclesiæ illius utilitate, & animarum salute humeros suos ferendo summitteret. Sed ad inopinatam rei nouitatem territus, & tremens Thuribius, qui animæ suæ ad celestes fructus excolendæ, maiori cura, quam vilius dignitatis humanæ, ne dum talis, ac tam innumeræ gentis, qua forsitan sub nullo tunc Archiepiscopo copiosior, in remotissima orbis regione regundæ cogitatu tenebatur, illicò rescripsit summas gratias Regi, & Excellentissimo Senatui, pro ipsorum in se beneuolentia: se tamen nequæ dignitati idoneum, nèc ponderi sustinendo parem, assentiri, impellente conscientia non posse; Regiam proindè Maiestatem humiliter orare, ut id oneris in præstantem aliquem virum transferre velit.

Hæc responsio ex alio quopiam, & ad alium Principem data, ingratitudinis ergà Regis beneuolen-

lentiam, contemptus iudicij grauissimi Senatus, ac recusantis temerariæ animositatis suspicionem parere posset; sed ex Mogrouejo ad Philippum non poterat, cui prudentissimo, pijsimoque Principi Thuribij sanctitas. & sincera humilitas satis superquè innotuit. Proindè constantem hominis virtutem admiratus Rex rescribi iussit, vt menses tres rei deliberandę caperet, Deumquè instantiùs oraret, vt Regis, ac Senatus, suamquè mentem eò dirigeret, quod diuinæ Maiestatis obsequio, & animarum saluti maximè conducere sciret. Interea Rex ipse Apostolica Gregorij XIII. Pont. auctoritate rem Romæ expediri curabat; vt, si Thuribius alia ratione persuaderi non posset, obedientiæ vinculo cogeretur. Thuribius autèm ad antiquas artes conuersus, ieiunia, vigilias, cilicia, flagellationes, & preces, vel nunc maximè coaceruabat, vt intelligere posset, quæ esset voluntas Dei beneplacens, & perfecta, cui se ex intimis visceribus committebat, rogabatquè seriò, vt inidoneum oneri tantis periculis eximere dignaretur:

Fortitèr etiàm amicorum suadelis pulsabatur; maximè verò, maiorum Collegij Salmanticensis, qui non parui honoris accessionem indè suo contubernio prouenturam censebant. Nèc minùs urgebant sanguine propinqui, præsertim qui domi aderant. Quinonius & Grimanca. Qui timendam potentiissimi Regis iram, qui senatus perendam beneuolentiam commonebant; qui boni nominis

minis iacturam , à pertinacia mentis , à duritia cordis , ab animi vilitate minitabantur . Qui ingratitude ergà parentes , & patriam , ergà nobile Collegium , & gentem totam Mogrouejam exprobrabant ; tanquàm qui obuium , oblatumquè hunc illis honorem inuideret : Sed nihil horum Thuribj constantiam debellare poterat : cùm ea cuncta non nisi ambitionis irritamenta diceret , Deum magis timendum , quàm Regem , cœlestemquè aulam , præ Senatu Indiarum respiciendam esse , omnes honores humanos , eternum in Cœlis duraturę glorię , omnia emolumenta , animę suę saluti postponenda esse ; non proindè horum certa pericula , pro illorum fallaci spē ; ineunda esse : quasi cùm Petro Blessensī dicere vellet : licet parentibus debeam affectionem naturalem , (licet Collegio debeam educationem) ; sed illud non debeo , vt pro eis me perdam . Curam animarum , & Ecclesiarum regimen angelicis humeris formidanda esse , ipsi præsertim , qui suos , nè minori ponderi sustinendo sufficere existimaret , nè Indorum linguam calleret , nè mores nosset .

Alia ergò via suasoribus ineunda fuit ; alijsque machinis vtendum , vt in via Dei constantissimum pectus Mogroueji expugnare possent . Dicebant igitur , eum , non tam ad honorem , quàm ad laborem vocari , nè ambitionis crimen timeri posse , vbi nulla dignitatis appetentia esset , nullum

ab eo interpositum eius adipiscendæ studium, qui vocabatur vt Aaron, matura deliberatione Consilij, & voluntate pijsissimi Regis, cui præstò esset Romani Pontificis & sententia, & præceptum: quibus qui parere nollet, inobedientiæ scelus ei timendum fore: nèc dubitandum de auxilio diuinę gratiæ, qui, ex Diui Augustini sententia, eis, quos nihil ambientes, nihil petentes, ipse ad gubernia vocat, copiosum gratiæ suę munus ad rem rectè peragendam conferre solet, & facere cum tentatione prouentum: vt Moyse fecisse fides Catholica docet. Hic non agi de educendo ex manibus Pharaonis populo Hebraico; sed, quod magis Deo gratum est, de eripiendo è potestate Diaboli, & cultu Idolorum infinito Indorum populo, pro quorum salute dulcis patria deferenda est, subeunda maris terræque pericula. Si existimaret Gratiæ pro tuenda Christi fide promereri cœlum, id incomparabiliter in Peruvia magis futurum in eadem inter Barbaros propaganda: de nouo mundo redimendo tractari.

In eo negotio veram filij Dei sequelam esse, qui de sinu patris descendens, carnem doloribus laboribusque obnoxiam suscepit, vt omnem carnem saluam faceret: proinde cauendum ipsi Thuribione vocantem Christum sequi detrectet. Hic amplissimum ipsi charitatis campum aperiri, vbi non solum curandis animabus exerceri possit, sed etiam iuuanda calamitate afflictissimorum Indorum, quos

quos & locupletissimæ sedis Antistes specunijs subleuare possit, & authoritate Pontificia ab oppressionibus tueri: aduertendum, nè strictiorem rationem Deo prò ipsorum animabus, corporibusque redditurus sit, eorum curam abijciendo, quàm si eandem agendo, prò humana fragilitate in aliquo desit. Deinde in suis obsequijs, à nobis non velle, vltra id, quod cum ipsius gratia possumus. Si adeò vehementer martyrium subire cuperet, ac sepè significabat, nullam, vel optari, vel offerri posse eius rei certiore, vel magis legitimam, approbandamque occasionem, quàm si infidelium ad fidem conuertendorum curam, ex apostolica missione, & mera obedientia susciperet, animam suam positurus prò ouibus suis. Denique Patrum sanctionibus, pari culpa teneri, & obnoxium esse, qui vocationem Dei præuenit, & qui recusat oblatam. Qui periculum peccati timens renuit Ecclesiæ gubernium, ampliùs peccare; quam si populum Dei, velut in fluctibus positum, & periclitantem, cum iuuare possit, subterfugit. Et contra Iusticiam eos facere, qui merito suæ conuersationis, vel eruditionis electi, otiosum studium fructuosæ vtilitati regendæ multitudinis anteponunt; & cum possint laboranti Ecclesiæ subuenire, operosæ administrationis laborem, fruendæ quietis contemplatione refugiunt.

Tunc *Thuribius*, qui nihil magis formidare consueuarit quam omnem speciem peccati, nihil

cupere vehementiùs , quàm Christum ad crucem , & sepulchrum sequi , animamquè suam , & omne studium pro catholica fide , & ovium Christi sanguine redemptarum salute profundere ; secundis his rationibus , quæ nihil humanum saperent , nullo temporali commodo , nulla vanitatis elatione fulcirentur , cessit tandèm , & seipsum holocaustum Domino consecrauit . In quo non minùs emicuit eius humilitas , & prudentia , obedientia , & charitas , quàm dùm suis rationibus fugeret dignitatem . Prudentis enim equè est , nè temerè rem grauiissimam suscipere , & ea maturè deliberata , mutare consilium : & humilis , aliorum potiùs , quàm sua sensa sequi : & obedientis , obtemperare maioribus ; & hominis Dei , proximorumquè charitate conspicui , animam suam pro fratribus ponere , & crucem tollere pòst Christum .

CAPUT XV.

Profectioni se parat . Sacris Ordinibus initiatur .

Abrahæ assimilatur . Regijs fauoribus ornatur .

Archiepiscopus consecratur . Prosperè trans-

fretat . Mortis periculo per mira-

culum eripitur . Solemni

letitia Limæ excipitur .

ITaque Granata Madritum profectus , gratias Regi & Senatui pro eorum in se beneuolentia

N

red-

reddidit ; sequè , vt aiebat , Dei & hominum auxilijs egentem , & Ecclesiam sibi commissam ipforum assistentiæ , zelo , pietati , & fauoribus commendauit : omnem quippè spem rei benè gerendæ , pòst Deum , in eis sibi litam , positamquè esse . Indè Maiorgam , in patriam perrexit , vt ciues , & sanguine propinquos , non ampliùs videndos , vltima salutatione impertiret . Sèd præ omnibus , vt matrem optimam , et senem , ac viro viduatam , sed Thuribij , & Grimanese binè prolis abscessu dolorosiùs orbandam , sacris monitis consolaretur .

Erat tùm Thuribius , etsi pro Canonici Iuris professione , & Ecclesiastici muneris Quæstitoris fidei ratione togatus , sed nullo Ordine clericali , præter primam tonsurā initiatus . Reuersus est ergò Granatam , reliquos minores Ordines accepturus ; cùm Archiepiscopus Granatensis eas vna die conferre voluisset , Thuribius , canonicarum sanctionum obseruantissimus , non , nisi quatuor Dominicis diebus eos suscipere voluit . Per sacros hinc Ordines , sacerdotio demùm ibidè donatus est , ad honorificum titulum Archiepiscopatus Limensis . Et celebrata priuatim prima Missa , mòx Hispalim , in Indias indè nauigaturus perrexit , vbi Regia Classis Indiarum ad profectionem parabatur .

Diceres audisse , fecisse , & accepisse Thuribium Archiepiscopum ea , quæ Deus Abrahe Patriarchæ dixit , præcepit , & promisit . Egredere de terra tua ,

& de Cognatione tua , & de domo Patris tui , & veni in terram , quam monstraui tibi . Faciamquè te in gentem magnam , & benedicam tibi , & magnificabo nomen tuum , erisque Benedictus : Benedicam benedicientibus tibi , atque in te benedicentur omnes cognationes vniuersæ terræ . Quæ sanè Mogrouejo sic euenisse , totius eius vitæ historia testatur . Egressus est enim Thuribius , sicut præceperat ei Dominus : tulitquè secum selectissimam sororem suam Grimanefam , & integerrimum coniugem eius Franciscum Quinonium , vniuersamquè mobilem substantiam , quam isti possederant , & animas , quas in Inquisitoris Thuribij domo fecerant Granatæ .

Atquè , vt Beati Archiepiscopi benedictiones illicò inciperent , adeò placuit Regi , & Indiarum Senatui sanctitas , & sapientia Thuribij , eiusquè prudens , humilis , & prompta obedientia , expeditaquè rerum executio : quodquè primus fuerit Indicorum Præfulum , qui in Hispania consecratus illuc iuisset ; vt tantæ virtutis exemplum solemnitus celebraturi , multis cum & insolitis beneficijs ornaverint . Atquè imprimis Pontificiorum Diplomatum Executoriales regiæ , teste Pinello expeditæ fuerunt decimo die mensis Iunij . anno 1579. Mox decretum , vt viginti duos familiares , & nigra mancipia sex , suppellectilem domus pretij quatuor millium ducatorum , gemmas autem , & elaboratum argentum , pretij ducatorum bis mille ,

totam quoque suam bibliothecam, omnia, regijs iuribus, & quibusvis vectigalibus absoluta, liberè transvehere posset. Et ijs transvehendis iussum, ut una ex maioribus classis navibus ipsi concederetur. Denique regio Chirographo præceptum est, ut Thuribio, pro sua habitatione, & Metropolitana residentia statim atque Limam appelleret, ædes Archiepiscopales apertæ, & sine ullo impedimento liberè in promptu sint. Et altero Chirographo regio Peruvia Proregi iussum, ut eius familiaribus (quod alijs Indiarum Præsulibus concessum non reperitur,) ex conquisitis Indorum possessionibus lares, & latifundia distribuat, & assignet cuique proprias; præter magnam pecuniarum summam Limæ illi conferendam.

Omnibus ad nauigandum dispositis, noster Archiepiscopus Hispali cōsecratus, ex Hispania cū suis omnibus discessit, in regia classe anni 1580, & omnibus saluis, prosperè, & bono omine appulit ad Portum Nominis Dei, in America, per Oceanum nostrum Atlanticum. Indè verò isthmus terrestri itinere traijcienda fuit; ad urbem Panamam in mari pacifico, vulgò *del zur*; cuius itineris asperitatem, & pericula descripsimus in notis ad apparatus historicum, quem præfiximus nostræ Limæ limatæ: Sèd hic omittere non licet discrimen vitæ Thuribij, & an prodigium, an cœleste præfagium secutæ ipsius felicitatis.

Vadum fluminis Chagræ iumento infidens tra-
ijcie-

ijciebat, cùm, nescio quo casu, certè disponente Deo, territa bestia Archiepiscopum in aquam de cussit, longè infestam truculentis animalibus quos Indigenæ *Camaynes*, nos vulgò Crocodilos vocamus, mole immani, ac tantis viribus, vt tauros ad ripam bibentes in fluenta viuos trahant, & aquis præfocent, deindè in terram retractos deuorent, & homines nonnunquàm absumant. Horum duo strepitu iumentis, & fessoris lapsu concitata, patulo rictu currunt ad prædam, vtramque voratura, sed sanctus vir, perpetua præsentia Dei, sibi præsentissimus, inuocato numinis auxilio, stupere belluas, & stare fecit, & ipse liquido elemento miraculosè sustentatus est, dùm ad alteram ripam incolumis euassisset; vt ea de belluis priua diuinitùs reportata victoria præsentiret, se fortiùs de Peruanorum ferocia, sæpiùsque triumphaturum. Ideò fortassis duo erant, vt Ecclesiæ paritèr, & seculi homines, vel gentiles; & christiani vincendi prænunciarentur; quod euentus postmodùm demonstrarunt. Gratijs igitur actis Conseruatori Deo, Panamam peruenit, atquè indè per mare in Peruviam.

Eò præcessit celebris fama sanctitatis noui Præsulis, disciplinæ, & modestiæ familiæ, & ordinatissimi eius regiminis: qua in omnium animis, cùm summo gaudio, concitata est firma spes, vt qui domui suæ tam benè præesse sciret, eum proculdubiò tantam Ecclesiæ Limensis diligentiam habiturum, vt & Christi fides, & Ecclesiastica di-

sci-

sciplina ad Ecclesię primitiuę normam , & perfectionem per eundem restituendę , formandęquę forent . Quapropter vt ipsum condigno honore exciperent , imprimis omnes vrbis vias , per quas tunc procedendum erat , ditissimis auleis , & peristromatis vestierunt , ornatissimis aris per intervalla dispositis . Deindę tota Ciuitas , qua sacra , qua ciuilis , ordine supplici , obuiam iuit ad Ecclesiam S. Lazari , quę extrā urbem , vltrā fluuium est , vbi eum tantispër sistere rogarunt .

Indę per pontem in urbem , solemnī ritu , et pedestri pompa , quoniam equestri non voluit , sub conopęo , ad forum maximum ductus est , et in Cathedrale suum templum introductus , vbi Pontificij sui possessionem , ritu in Romano Pontificali p̄scripto , accepit . Dũ per viam procederet , et obuium vbiquę populum Episcopali benedictione impertiret , mirus erat cordium iubilis , et vocum faustę acclamationes , nec multi lętitię lachrymas continere poterant , dũ Pastoris p̄sentia , Angelicus vultus , ac totius corporis modesta compositio superasset opinionem , et famam , internoque motu mentium p̄sentiret populus , non vulgare aliquod p̄sagium felicitatis suę ; quod falsum esse non fuit p̄clara virtus Thuribij .

Hęc autę acta sunt , vigesimo quarto die mensis Maij anno 1581. et etatis ipsius quadagesimo tertio , p̄st mortem Hieronymi Laoyse , (quam obiit 25. Octobris , anno 1575.) vacante sede Limensi ,

meni, et viduata presente Pastore per annos quinque, & menses totidem . Cùm vltà viginti dies priùs, eandem vrber Limensem intrasset nouus Peruiæ Prorex, Martinus Henriquez, ex noua Hispania illuc translatus; vt eodem mense Ciuitas Limensis bearetur geminata lætitia, & sanctissimi Præfulis, & consultissimi Prætoris .

Alij Thuribianarum rerum scriptores Limam ipsam, & vniuersam Prouinciam hoc loco latè describunt. At nos id opportuno loco præstitimus, qua breuitate non lassaremus lectorem, qua integritate nostræ scriptionis institutum postularet . Nèc visum est, exemplarem Archiepiscopi nostri, quam hic profitemur, historiam interturbare naturalium rerum coaceruata narratione; quanquàm nec eas omissuri simus, cùm ipsius vel præstiti officij vel, virtutum, aut portentorù opportuna explicatio id à nobis exegerit, eas præsertim quæ ad Ecclesiæ temporalium rerum prouidentiam, vel Cleri populiquè animarum curam viciniùs accedere videbuntur .

*In Appar.
Limæ limæ.*

C A P V T XVI.

*Episcopalis curæ summa capita . Thuribius cate-
roquim idoneus, generalem Indorum linguam studio
discit, prouinciales dialectos Dei donodoctus . Cogno-
scenda gregis, & ordinande Diæcesis initia.*

Cuius tùm status describitur.

VT, quod præsens est, iam prosequamur .
Tres res Episcopo necessarias, vt officio suo
per-

perfectè fungatur, summo studio curabat Mogroueius, quæ christianæ moralis vitæ partes omnes complectuntur, vt etenim oportet Episcopum irreprehensibilem esse, iustum, sanctum, & seipsum præbere exemplum bonorum operum; necesse est, esse domui suæ benè præpositum: Deniquè Dei dispensatorem, rectè imperantem, & vigilem speculatorem in præsentī populo, id est, monasticam, oeconomicam, & politicam simul vitam ducere: siuè vt priuatæ vitæ rationes, per proprios actus, ad æternam felicitatem assequendam sic dirigat, vt domus, & familiæ curam, per alios saltèm agendam, non deferat: & hanc iterum sic agat, vt traditum sibi Rempubicam, tanquàm solus rationem pro subditorum animabus Deo redditurus, per se atquè alios regat.

Plusquàm dimidium facti habuit Mogroueius, cùm Limani Archiepiscopatus curam suscepisset; quandò, penè puer, tam sapientè incœpit, vt eas vitæ suæ benè degendæ regulas instituisset, quibus per solam perseuerentiâ, quæ in ipso vsquè ad finem constantissima fuit, insignis sanctus non tantùm esset; sed etiam, tametsi nolens, passim haberetur: Et Granatensis fidei Quæsitō, eas domus suæ gubernandæ rationes constituit, quibus etiam Archiepiscopo nihil restabat addendum, præter ampliorem numerum familiarium, quem amplior dignitas, & officiorum accessio requirebat. His ergo curis liber, & securus, ad propriæ imprimis Diœcesis

ceſis procuracionem ſe totum applicuit. Quam ut eximiè præſtaret, partes omnes ad rem accommo- datiffimas poſſidebat: præcellentem animi ſapientiam ad omnia rectè diſponenda, & docendum Clerum, populumque fidem, & mores; ingentem voluntatis ardorem, & zelum ſalutis omnium; ætatem, & corporis valetudinem ſuſtinendis laboribus apram, quantum crebra ieiunia, & cæteræ carnis vltroneæ macerationes permittebant.

Sola peregrini idiomatis ignoratio, catichizandi, & prædicandi muneribus, Epifcopo proprijs, obſiſtere videbatur: ſed, ut volenti nihil difficile; adhibito Didacalo, tanto ſtudio, & labore, ac puerili propemodum exercitatione, generalem Peruanorum linguam, cæteroquæ difficillimam, quam *Quechua* vocant, breui temporis intervallo ſic apprehendit; ut ſatis expedite, & mira facilitate, & facundia, publicè pro Concione dicere potuerit. Quod, qui cum ipſius ætate, dignitate, & occupationibus comparant, non abſque ſingulari numinis præſidio factum credunt.

Sed euidentius eius rei, & ſuperni doni linguarum argumentum in Thuribio fuit; quod cum apud Peruvianos populus ferè quilibet propriam ſuam linguam vernaculam habeat, non ſola pronunciatione, ſed rerum etiam nominibus, verborumque formis à reliquis diuerſam, & apprehenſu difficilem; Thuribius tamèn, cum, vel charitas poſtularèt, vel vrgeret neceſſitas, vel occaſio quæ-

uis præstandi numeris sese offerret, proprio cuiusque sermone cum singulis loqueretur, ac eos vicissim loquentes perciperet. Et quanquam Conciones, quas frequentes habebat, non nisi Quechua barbaris Indis ignoto, vel Castellano haberet, vel quando S. Scripturæ verbis latino, ij, qui linguæ quæ dicebat alioquin expertes erant, ipsum tamèn dicentem, quod sæpè contigit, explicatè percipiebant, & latinè, vel Hispanicè dictis appositè respondebant, vt sancti olim Apostoli dùm .

Breu. Rom.
in fest. Pen-
tec. psal. 18.
Actor. 2,

*cunctis gentibus,
Græcis, Latinis, Barbaris,
Simulque demirantibus
linguis loquuntur omnium.*

Ioan. 20.

Ergò nouus noster Archiepiscopus omnibus numeris, ad Hispanorum paritèr, Indorumque regimen absolutus, Summum Pastorem, & Episcoporum normam imitari statuit, quem ex Euangelio prouocantem audiuit: Ego sum Pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & : Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis. Et : alias oues habeo, quæ non sunt de hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Has enim Christi sententias non tanquàm se laudantis voces, sed tanquàm regulas Episcopis, & animarum Pastoribus ad imitationem propositas intellexit;

lexit ; ac sibi maximè , qui & oues iam in ouili , seu gremio Ecclesiæ , per baptismi Sacramentum positas habuit , & alias extrà ipsum eatenus in ipsorum gentilitate relictas , quas oportebat adducere .

Igitur , quoniam Medicus corporum , qui non cognita conditione patientis , languentem ventriculum curaturus , ea ingerit remedia , quorum incendio hepar consumitur ; ita qui morbis mentium , & morum cupit mederi , si id , non indagata prius harum constitutione , tentet , temerè vterque , atque , ad ruinam potius , quàm restorationem operari censetur . Ea pericula , vt præueniret prudentissimus , idemque sanctissimus animarum curator Mogrouejus , vt oues suas probè cognosceret , vniuersæ primùm Diœcesis amplitudinem , et statum , populorum multitudinem , et conditionem , Cleri præsentis numerum , qualitatem , et munia ; Ecclesiasticorum reddituum quantitatem , et obuentio- nis modum , sibi à pijs , prudentibus , et peritis hominibus per ordinem describi fecit : vt quid cuique tribuendum esset , & vnde quarendum sciret . Ceteri verò quibus artibus pro humorum constitutione , & moribus , vel ad fidem trahendi essent , vel tracti in officio continendi .

Hac adhibita diligentia reperit Mogrouejus provinciam omnem eo statu fidei , & morum , quonollet : & nouam sponsam suam Ecclesiam Limensem , etsi formosam , sed nigram : regionem scilicet

cet pulcherrimam, sed tunc nequē rite cultam, nequē, quod consequens est, fructuum prouentu locupletem: copiosissimam animarum segetem; sed quorum pars magna ferino more in montium cauernis, & abruptis rupibus, absquē sensu humanitatis, sinē lege, sinē numinis vlla notitia, nondū vnquā docta, nedū Sacramentis abluta, nec ab vilo, qui hæc bona præstaret, accessa, vel adita fuit. Alia quamvis Religiosorum hominum vehementi studio, ad fidem; & ciuilem societatem adducta, sed varijs priscae gentilitatis superstitionibus adhuc irretita. Tertia etsi veterum Hispanicæ gentis Christianorum; sed morum corruptelis deprauata. Et, quod vehementius indoluit optimus Præsul, Clerus ipse Sacerdotum, in locis præsertim ruralibus, ignorantiae tenebris obuolutus: Canonum inobseruantia, & Ecclesiasticæ disciplinæ contemptu, ipsi populis contemptibiliores, nec vitæ exemplis, nec doctrinâ proficui. E seculi hominibus rarus erat, qui extrâ tempus paschale sacram Communionem sumebat, nec frequentior erat Confessio peccatorum, quæ multipliciter & frequentissime committebant. Et Sacramenti Confirmationis, saltē extrâ Ciuitatem, nulla ferē extabat memoria. Cætera non prosequor, nam ex remedijs facillè colliguntur, quæ Thuribius singulis adhibuit in tribus Prouincialibus Concilijs, decem Synodis Diocesanis, alijsque monumentis, quæ nos in Lima Limata nup̄r edidimus:

Quan-

Quantum etenim ceteròqui laudatissimus Antistes Hieronymus Loaysa, Ecclesiam illam, per annos triginta duos Episcopus primum, ac deinceps Archiepiscopus rexisset; eò tamèn temporis, quo ætas illi valida fuit, propter Pizzarrorum, Almagrorumque Hispanorum bella, cum inter se ciuilia, tum communia cum Indis, nunquam satis poterat Ecclesiasticam Prouinciã in ordinem redigere. Et, licèt intereà Congregationem vnã, cum subiectorum Episcoporum Procuratoribus, & cum Episcopis ipsis dehinc Prouinciale Concilium celebrasset; quas tamèn in illis constituit leges, nè Apostolica firmavit authoritas, & inter arma silere coactæ sunt. Reddita verò Prouincijs pace, morbis, & senectute pressus, nè Diocesim vnquam foris lustrare, nè domi pro zelo, & voluntate sua, satis iuuare poterat. Quæ porrò post eius obitum, per annos circitèr sex, vsquè ad accessum Thuribij, Pastore viduata, magis indiès, magisque siluescebat; ac vt regimine, sic religione, morumque disciplina desolabatur. Nam qui intereà nouus Archiepiscopus antè Thuribium constitutus fuit, Didacus Gomez Madrizius, alteri mox Ecclesiæ in Hispania præpositus, Indias nunquam suis oculis vidit.

Ac proptereà imprimis Metropolitana Limensis Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ, etsi à limine, vt aiunt, foundationis, destinata fuerit dignitatibus quinque, hoc est, Decani, qui primum locum in

Capitulo post Archiepiscopum obtinuit, Deinde Archidiaconi, Præcintoris, Cancellarij, Scholastici, ac Thesaurarij, Canonicis decem, Portionarijs sex, & sex semiportionarijs, ac insuper triginta Sacellanis adstrictis Choro. Cum tamèn solemnem Ecclesiæ possessionem iniret Mogrouejus, quinque tantùm erant, qui, ut Archiepiscopum exciperent, obuiam irent: Bartholomæus Martinez Archidiaconus, Ioannes Lozanus, Bartolomæus Leones, Christophorus Medel, Christophorus itèm à Leone, Canonici. Cæterorum nùmerus non censetur, sed ex omni genere paucos admodum fuisse, vel ex aliquo nullos, & eosdem ipsos paucos, qui Canonicatus obtinebant, ægrè alitos fuisse, eadem ratio, eademque causæ persuadent.

Tùm enim, rebus nondum ritè compositis, nequè Catholicorum Regum annua, perpetuaque diplomata, nèc Proregis Francisci Toletani scriptæ leges, nèc Archiepiscopi Loaysæ Sacri Canones vsum, aut integram executionem obtinuerunt. Et quanquàm arma publica, antè annos circitè viginti quinque, cessauissent, præterquàm quòd in Regno Chilensi Barbarorum subindè commotiones compefcendæ fuissent; erat tamen minor Hispanorum populus, & vigeabant in multorum cordibus veterum inimicitiarum odia, cæterique bellici furoris affectus, omnes artes auaritiæ, minor Ecclesiarum, & sacrorum hominum, rerumque reuerentia. Et qui ex his ipsis aliquid habere
vide-

videbantur, id ipsum ex lucratiuis mercimonijs, statum sacerdotalem dedecentibus, & Indorum oppressione, (in quibus cum seculi hominibus concertabant) magis quàm ex legitimis, & Canonicis redditibus obueniebat.

Quapropter nèc terra per Hispanos ad fructum satis colebatur. Nèc Indi adhuc tunc decimas, aut primitias Ecclesijs pendebant. Nèc sacerdotes, negotiationibus distracti, rependebant doctrinam, nèc industriæ suæ lucra in templorum cultum, nèc tempus colendo Deo, vel sacris functionibus satis impendebant: & qui ex religiosis Ordinibus maiori scientia, zeloque curam animarum agebant, ij ipsi à secularium avaritia, & violenta potestate turbabantur; vt instar miraculi sit, quàm seriò, quàm suauitè, quàm citò sanctus noster, & scientissimus Archiepiscopus Thuribius omnia in ordinem redegerit, eoque perduxerit, vt, antè ipsius mortem, Ecclesia Limensis, & Sacerdotum numero, & legitimis, largisque stipendijs, & scientia; ac pietate, morumque honestate, & populorum instructione, & Ecclesiarum ædificijs, sacro suppellectili, & perenni, feruentique numinis cultu, cum quauis alia competere posset: sanè tunc existentibus Australis Americæ præcelluisse, & alijs ipsius Thuribij maximè hortatu postmodum erectis, tam Episcopalibus, quàm Metropolitanis modum, & normam dedisse, in comperto est.

Quod qua ratione præstiterit, iam dicturi sumus.

Erat

Erat tùm ipse solus in tota illa terra Metropolitano Iure Archiepiscopus, habuitque sibi subiectos, suffraganeos Episcopos decem: In isthmo cìs lineam æquinoctialem duos: Nicharaguæ, sexcentis Leucis à Lima Metropoli per mare distantem: Panamensem, itèm per mare leucis quadringentis, & ex eodem latere ad Arctum, Popaianum in nouo Regno Granatensi, distantem leucis trecentis: & Quitensem, seu S. Francisci de Quinto, paulò vltra lineam, in ipsa Peruuia, ducentis leucis distitum. Ad orientem autèm in montanis Episcopum Cuscensem, seu Cuzquensem, per leucas centum & quinquaginta. Ad Austrum verò Argentinensem, seu Platensem, vulgò *de la Plata* in prouincia Charcharum, itinere leucarum ter centum. Imperialis, nunc Ciuitatis Conceptionis, distantem leucis quingentis: S. Iacobi, quadringentis: & Tucumanensem, quingentis, omnes tres in Regno Chilensi, ac deniquè Paragayanum, ad mare Atlanticum, trecentis in orientali latere Andium; qui montes excelsi sunt, totam Astralem Americam, qua longam à septentrione in meridiem per medium secantes, qui Alpes nostros altitudine, & asperitate superant.

Tota prouincia longitudinis, amplius mille quingentarum leucarum, & latitudinis alicubi centum, & vbi arctior, quinquaginta. In medio verò consistit ipsa Metropolis Lima, non procùl ab ora maris pacifici, vulgò, *del zur*, cum propria Diocesi,

cesi, quæ per leucas latitudinis à mari ad Andium iuga alicubi quinquaginta, & alibi centum tunc extendebatur, & longitudinis ab Arcto in Austrum circiter trecentas. In omnibus autem his Diœcesibus per totam prouinciam æquè grassabantur illa mala, quæ iam indicauius; præter aliquas Indorum regiones propter inaccessibilem locorum asperitatem, nondum tunc ad fidem, aut ciuile commercium reductas;

CAPVT XVII.

*Morum reformationem magno animo auspicatur
à propria Diœcesi. Redditus Ecclesiastici liciti,
& uecessarij. Quomodo per Thuribium
constituti, & Clerus ad frugem
reductus.*

AT amplissimum animum Thuribij Alphonsi horum nihil exterruit: sed, vt solent fortissimi Duces, victoriarum auidi, instâr Elephantium pugnx classico fortiùs animari; sic ille, difficillimo conspecto labore, pro summo suo zelo, Christi que, & sponsæ eius charitate, fortitudinem induit, magisque concitatus est, vt rem acriùs aggrederetur: & vt diabolus veteri imperio pulsus; animam suam, si opus foret, pro ouibus suis ex eius faucibus eripiendis traderet; vt noua faceret omnia, & exhiberet ipse Christo gloriosam Ecclesiam non

habentem maculam aut rugam; sed, ut sit sancta, & immaculata. Nèc magis eum quidquam deteruit amplitudo prouinciæ, & inaccessa locorum asperitas, quo minùs omnia suis oculis, etsi ineluctabili profectioe lustrare decreuisset. Non suæ tamèn prudentiæ innixus, non viribus, non meritis; sed miserationis Dei promptis auxilijs, sed Sacrorum Canonum obseruantia, sed Christi summi Pastoris imitationi, cuius causa iam agenda fuit: quique, ut pro sua iustitia gentem illam, quam à seculis, tanquam in Petri naue dormiens, Sathanæ fluctibus agitandum deseruisse videbatur, idem nunc in fine seculorum, pro misericordia sua exurgens imperaret mari & ventis, ut illi ad æternæ salutis portum facillè trahi possent, & qui iam in ouili erant, educi à peccatis, & reduci ad pascua virtutis, & qui extrà, adduci ad viam veritatis, in Euangelio promissum sciebat.

Hac ergò charitate accensus, hac fide, & fiducia fretus Thuribius, vir Catholicus, & totus Apostolicus, ministerium suum à Metropolitana sua Ciuitate exorsus est, ut exteros exemplo priùs quam verbo doceret: Et reliquæ Ecclesiæ, cùm Cathedrales, tùm Parochiales, et Collegiatæ ex ea, tanquam capite, matre, et magistra viuendi, regendi, agendique normam haberent, et sequerentur: quemadmodum illa, regente Thuribio, ac post, per leges ab ipso sancitas, Romanam Ecclesiam, quod fidem, religionem, charitatem, et iusti-

iustitiam attinet, prompta obedientia, strictoque vestigio insequuta est. Quod ut efficeret Mogro-uejus, id imprimis statuit, ut Sacri Concilij Tridentini Sanctiones in prouinciā vniuersam obseruandas introduceret; quod cum absque Episcoporum consensu facere non posset, certè non expediret, ex eiusdem Concilij decreto, Philippi II. Catholici Regis, suoque desiderio, & Gregorij XIII. Pontificis autoritate Prouinciale Concilium illicò appulsus indixit.

Verum, quoniā Episcopos, ob longitudinem, asperitatemque viarum, ac terræ, marisque pericula, non tam citò adfuturos intelligeret, interea Dioccesim suam ordinare cœpit. In Cathedrali templo Sacerdotum numerum adauxit, & stipendia singulis assignauit; quæ cum indies canonica Præsulis diligentia, & sanè abundanti benedictione Dei, magis magisque crescerent, ille loca omnia paulatim repleuit, & redditibus ita ditauit; ut, quod ex Ioanne Laëto alibi diximus, omnes Clerici Lima opulentissimi essent.

At verò, qui Ecclesias absque facultatibus eiusmodi regi posse putat, vel ausu temerario affirmat, is vel planè stultus, vel inuidus, vel parum Christianus esse conuincitur: cum & recta ratio, & perpetua necessitatis experientia, & nimia paupertatis mali effectus. Ecclesiarum sordes, neglectus cultus diuini, & sacræ doctrinæ, resque necessarias adipiscendi artes, quæ honestatem Cleri minimè

decent , & innumera huiusmodi mala demon-
strent , Ecclesiasticis hominibus bona temporalia ,
necessaria esse : & scripturæ diuinæ vtriusque testa-
menti autoritas , & Sacrorum Canonum vetustis-
sima perpetuaque instituta , & sanctissimorum ho-
minum , atquæ ad eò Christi filij Dei , & Apostolo-
rum eius exempla , non licere tantum , sed haberi
etiam debere doceant : vt qui altario seruiunt de
altario viuant : vt acquirendarum rerum sollicitu-
dine liberi , colendo Deo , & instruendis populis ,
ablato omni impedimento facilius insistant : & vt
ex ipsis facultatibus , quæ supersunt , egenarum
ouium necessitates , summa charitate , & cura , sub-
leuent ; ne corpora per inopiam , & animæ per
peccata , quæ non rarò ex illa nascuntur , vnà pe-
reant . Nèc facultatum copia , & rectus vsus , sed
inopia , & affectus nimius acquirendi , sed retinen-
di tenacitas , sed abusus dispensandi , Ecclesiasticæ
disciplinæ vigorem eneruare vnquàm deprehensa
sunt . Quod vel huius Limensis Ecclesiæ exemplo
manifestum est ; in qua cum rerum , & morum
inopia coniuncta fuisset , crescente copia creuit etiam
disciplina .

Thuribius autem noster , vt erat vir Apostoli-
cus , sapienter animaduertens , id interesse , si Cle-
ricorum prouentus in prædijs , seu terris ; & catal-
lis , vt barbara iura loquuntur , seu , vt lenius , & la-
tinius in immobilibus , mobilibus , & se mouenti-
bus , quibus aliqui pro temporum , et locorum ra-
tio-

tionē gaudent; siuē in paratis pecūnijs consistērent; qua Christus et Apostoli in primitiua Ecclesia, pro diuerso rerum statu, vsi sunt; vt, qui colendis, collocandisque prædijs, et maiori ex eis fructui colligendo intenti sunt, ij plerumque harum curarum solitudine à diuinis magis distrahantur; qui verò pecuniam in certum diem expectant, hi reliquo anno securi, magna mentium tranquillitate, et quiete, suis officijs vigilantius fungantur; et propter alias grauissimas rationes, quæ pag. 51. et 52. Limæ limatæ exponuntur: omnem prædiorum possessionem, et vsum, omnem pecoris alendi, vel augendi curam, omnem quæstuosam artem, et opificia Peruanis Clericis districtè prohibuit.

Primitias, et Decimas, aliaque canonica iura populis imposuit, et institutis Collectoribus, et œconomis exigenda, et conseruanda commisit; vt suum cuique Ecclesiæ Beneficiario sufficiens, et certum stipendium, certis anni temporibus, certisque locis in parata pecunia, ex communi et indefectibili ærario distribuatur. Immo ipsos hos prouentus, vel Clericis, vel Laicis, ad aliquam pecuniæ summam, locari prohibuit, nè conducentium auaritia grauaretur populus, sed omnia in propria specie ab Ecclesiæ Ministris, sinē fraude, sine vi, aut violentia colligerentur, et venderentur currenti, et communi pretio, idque communi ærario fidelitè inferretur. Atqui etiam ipsius pecuniæ abusus vigilantè præcauens; sericæ vestis omne ge-

nus Vicarijs suis, Beneficiarijs, Parochis, et Clericis sacro Ordine initiatis penitus interdixit; præcipuè verò villosum, damascenum, rasum, ac tassetanum: lutos item colores, omnemque prophænum, et vanum ornatum, ac nouitatem, quæ pompam vllam, vel animi elationem præferant.

Ecclesiasticæ verò dignitatis, et scholastici gradus insignia, ijs tantum prohibuit, qui tales reuera esse se, sufficientibus documentis non comprobarent. Iis verò Clericis, qui vel in maioribus, vel etiam in minoribus Ordinibus constituti, Ecclesiasticum beneficium possident, omne genus ludi districtè prohibuit, per quem Ecclesiæ pecunia, etiam benè parta, à stultis et ociosis hominibus, non sinè adiunctis sceleribus, cum graui Dei offensa, pessimè dilabi solet. Cunctis verò generatim, cum, vt sibi, et Ecclesijs prouidi, tum, vt seculo exemplares essent, quod sacris hominibus tanquàm populorum speculis, maximè incumbit, districtè præcipit, vt cuncta sibi per Summos Pontifices, et Sacra Concilia, quoad vitæ honestatem, cultum, victum, et vestitum, choreas, ludos, luxum, cæteraque oblectamenta, secularia negocia, et populorum instructionem præscripta districtius obseruent, sub pœnis, in iisdem statutis, et maioribus arbitrio ipsius infligendis. Et nè quisquàm se ab vsu dissuetudine excusandum censeret, quidquid legum in vsu non esse videbatur, in vsum reduxit, et reducendo obseruandum præcipit, præsertim
verò

verò vt fœminarum consortium ; comitatumque, san&imonialium visitationes , et colloquia non habita Præfulis facultate vitarent .

Nequè lusus , choreas , comedias , interludia , vel vllas eiusmodi repræsentationes in Ecclesijs, Eremitorijs , vel Xenodochijs agi permittant , nisi priùs per ipsum, vel eius Prouisorem, seu Vicarium examinata , et admissa : ipsis etiam actoribus hæc aliter exhibituris interminata pœna , ex ipsius arbitrio , et Iuris præscripto perluenda . In his enim scurrilia multa , lasciuia, et veteres Indorum , ethnicas superstitiones repræsentari percepit . Quæ vt S. Cyprianus dicebat : Diabolus artifex , quia per se nuda sciebat horreri , spectaculis miscuit , vt per voluptatem possent amari , quo et fidei puritatem, et morum pudicitiam ea specie simul corrumpere : Sed Thuribius meritò prohibuit , nè talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumat. Sublatis autem è Clericorum consuetudine his Ecclesiasticæ disciplinæ , & pietatis obstaculis , vt populo erudiendo certiùs incumberent , nec Sacramentis opportunè ministrandis deessent , alia multa constituit , quæ nos infra fusiùs , & opportuniùs dicemus .

De spectac.
cap. 3. & 4.

CAPVT XVIII.

*Constitutis ministris inuigilat: & exemplo præluce-
 Ordinaria eius vite ratio, & apud omnes
 opinio, efficacissimis urbem, agrumque
 reformandi operibus confirmata.*

Sciebat autem vir sapientissimus animam legū
 in Præpositorum vigilantia, zelo, integritate,
 & exemplo consistere, nec seipsum per se cuncta
 præstare posse, humiliter, grauitèrque considera-
 uit; quanquàm aliundè non ignoraret, non per so-
 los Ministros omnia fieri debere: nec excusari An-
 tistites, qui onera grauiā in aliorum humeros con-
 ijiunt, ea tamen ipsi, nec digito mouere volunt,
 sed omnem seponunt laborem, quietique suæ, &
 commodis indulgent, & in summis rerum pericu-
 lis stertunt nimium securè. Quaproptèr ille, & re-
 rum agendarum Ministros à Sacro Concilio Tri-
 dentino præscriptos constituit, viros scientia, pie-
 tate, & integritate præstantes. Pro quibus doti-
 bus, etsi omnia illis confidi posse putaret, non eo
 minùs ipse inuigilabat, instabatque cunctis, eo-
 rumque terrori paritèr, & exemplo, ita cuncta per se-
 ipsum cognoscere, & operari studebat, ac si solus es-
 set: ac velut Angelus Custos, vix non comitaba-
 tur; certè vel præcedebat, vel sequebatur, omnes
 excitabat, monebat, præscribebat agenda, &

actorum rationes districtè exigebat. Non rectè gesta supplebat, ritè verò, rectèque facta propugnabat, ipsorumque, ac suam in ipsis, auctoritatem, prò Ecclesiastici Iuris libertate, fortitèr Sustinebat. Nèc proindè quidquàm priuatæ pietatis exercitiorum, quibus à pueritia assuetus erat, usquè ad mortem vnquam dimisit.

Dùm Archiepiscopus vixit, hæc illi orationis, temporis ratio fuit: post ortum auroræ, quæ Limæ toto anno, post quartam à media nocte horam se conspiciendam præbet, absque vllius, vel Cubicularij, vel Ephebi, vel alterius ministerio integrè vestitus, & calceatus, atque absolutis prius priuatæ deuotionis precibus, extrà secretius lecti cubiculum comparebat, & Canonicas diei horas recitabat. Quibus persolutis per transitum ab ædibus, seu palatio suo ad contiguam Ecclesiam Cathedralē descendebat, & Missæ Sacrificium ea dispositione, ac diligentia offerebat, quæ congruebat tam sancto mysterio. Hinc templum vniuersum, & sacristiam perlustrare, ad singulas aras flexis poplitibus, & breui oratione reuerentèr adorans, & attentè inspiciens, si quid rerum cultus diuini, cuius erat exactor studiosissimus, vel deesse, vel minus decenti ordine, aut munditiè haberetur.

Mòx in palatium solus reuertens, nè templi ministros obsequio, vel comitatu sui ab ipsorum cuiusque officijs distraheret, intrabat oratorium, quod superiùs ad prospectum templi habuit, ibi-

que genuflexus, duas integras horas, ab omni aliarum rerum cura abstractus, diuinæ contemplationi infumebat: vel si offerendum non esset, quod illi perrarum fuit, post recitatas horas, oratorium accedebat, ubi tribus vel quatuor successiuis aliorum sacrificijs aderat, toto tempore genuflexus. Deinde domum reuersus benignam aurem, & prout expeditionem supplicibus, Ministrisque præbebat, portis ad hoc semper omni hominum generi patentibus. Qui si non erant, ipse ad cubacula secedens, voluebat libros, qui, vel ad Ecclesiæ regimen, vel ad propriæ vitæ profectum conducebant, donèc ad mensam illubens vocaretur, ubi prandium, quod antè descripsimus, vel Synodi Tridentinæ textus, vel alicuius historiæ Breuiarij Romani, vel sancti cuiuspiam vitæ lectio condiebat. Nulla verba ociosa, non festiuos iocos, nulla externa conuiuia, comœdias, aut alia huiusmodi quantumuis licita, & honesta oblectamenta, Deo semper præsens, & serijs rebus intentus admittebat. Si quod, vel leue murmurationis verbum audiebat (nam grauiora nullus auderet proferre) ille statim eo psalmi versu obrumpebat; Laudate Dominum omnes gentes; vt mirum non sit, etsi tot horas diuinis concederet, suppetere tamen tempus ad reliquas res ritè peragendas.

Psal. 116.

Finito prandio, actisque Deo gratijs, vnum responsorium pro defunctorum requie recitabat, alterumque pro undatore, hoc est, Collegij Oueten-

tensis, quod nunquam post huius incolatum omisit. A meridie aderant assessores, & ministri Curiae Archiepiscopalis, cum quibus rem iudicariam, omniaque Ecclesiae suae, & regendorum populorum negocia pertractabat. Nec admittebat visitationes externorum, quas, vel ipsorum utilitas, vel humanitatis necessitas, vel aliorum ædificatio non requirebant. Nullam foeminam solus audiebat, nè quidem propriam sororem, vel eius filias: quæ si quando ad interiora cubicula rectè perrexissent, ille simulato liberioris auræ desiderio, statim cum illis exhibat, ipsasque in exteriori aula, coram familiaribus audiebat, & pedibus consistens alloquebatur, verbis quàm poterat paucissimis.

Dato signo vespertino Salutationis Angelicæ, quod inter quintam & sextam à meridie horam, totius anni decursu Limæ sonat, illicò se cunctis expediebat, & vel ad secretiora conclavia, vel ad oratorium se abripiebat, ibique vsque ad octauam diuinis colloquijs & contemplationi vacabat. Audita hora octaua, ad aulam redibat, & vocatis Saccellanis, nocturni officij pensum reuerentèr, & attentissimè cum ipsis persoluebat. Consuetà hinc sumpta cœna, seu buxella panis, & paruo haustu aquæ fluminis, redibat ad aulam ordinariæ mansionis, & per se recitabat officium paruum Beatiss. Virginis, & nocturnos defunctorum, aliasque eiusmodi votiuas, & quotidianas preces, vsque ad mediam noctem. Ad cuius signum, æris campani

sonitum, intrans cubicularius Archiepiscopo exterioribus exuto, statim recedebat. Ac tùm feruus Dei interiorum vestium nihilo, nè calceis quidem detractis, in lecti cubiculo se obferabat, non tam quieti corporis, quàm, quod antè narrauimus, eius cruciatibus vsque ad auroram vacans. Atquè hæc quidem domi vir sanctus obseruabat.

Foris autèm, nè viros nobiles alitèr inuisebat quàm, eos admisisse solitum diximus, nè matronas vnquàm, præter inclusas monasterio, & Christo sponso seruientes, quas, & neptes suas in Cœnobio educatas, nonnunquàm ad cancellos consolabatur, vt pater, & sacris monitis in proposito promouebat, vt pietatis præceptor; & auctoritate pontificia regebat, vt Pastor, atque egentiores summa charitate iuuabat vt Prouisor. Nèc alloquebatur de re vlla, præterquàm, quæ ad animarum salutem, charitatem, & pacem conducebat. Virorum religiosa cœnobia, magis frequentabat, & cum grauioribus fraternè conuersabatur. Quosque & scientia, & rerum experientia, & vitæ probitate præstantiores aduerteret, hos ad priuata consilia, & publicas rerum consultationes vocabat, & Pontificalia munia in eorum templis exercebat, eaque id prudentia, vt nullus eorum cœtus alteri inuidere posset, nè ipse notari, communem parentis affectum in vnum præ alio effudisse.

Animi relaxandi specie in campum exiturus, prandium illuc opiparè paratum esse curabat,

ac nunc pauperes Indos in agresti labore sudantes , nunc Archiepiscopalis Seminarij quosdam alumnos conuocabat ; quos utrosque cum sacris documentis , & lautis lanceibus recrearet , ipse ieiunus domum redibat . Interea , quod precipue cupiebat , intelligebat , quibus oneribus , præter iustitiam , & charitatem grauarentur Indi , quibusque indigerent , vel corporum , vel animarum refrigerijs . Alumnorum item humores , & mores , ac talenta singulorum probabat , litterarum , & Ecclesiasticæ educationis profectum cundo , & redeundo discutebat . Erat nouus Archiepiscopus toti Ciuitati , pro eximia virtute admirandus , summa prudentia omnibus omnia factus : rara modestia , profunda humilitate , insigni mansuetudine , placida comitate , singulari pietate in Deum , liberali in pauperes charitate , morum reformationis vigilantia , Ecclesiasticæ disciplinæ zelo , Angelica pudicitia , & morum honestate , & simplicis animi candore , quem verbo & vultu præferebat , amabilis .

Potentioribus autem inuincibili patientia , propositi constantia , & animi fortitudine formidandus ; atque in omnibus , quæ agenda suscipiebat , disponendis prosper , & perficiendis felix : Erga omnes benignus , misericors , tam suavis & placidus ; ut non solum , pro dignitatis authoritate , obedientiam , sed maiorem , pro morum conditione , & naturæ bonitate , a cunctis reuerentiam & amo.

amorem adeptus sit . Qua sparsa opinione , & patienti virtutis experimento , id lucratus est , ut populi , Clerique voluntates verteret , quo vellet .

Aggressus ergo , quæ disponebat , quæque iam in Cathedrali Ecclesia , cum summa omnium satisfactione , & gaudio exercebantur , in aliarum usum pro locorum qualitate propagare : omnes vrbis Ecclesias , Xenodochia , templa , sacella , & sodalitates ex autoritate visitauit . Foundationum tabulas , reddituum rationes , Sacerdotum , & Ministrorum qualitates , omnemque suppellectilem ; & rerum ordinem recognouit , earumque singulis regulas præscripsit , & statim in mores induci fecit : ut Lima tunc verè limata , quæ multa scoria & rubigine priùs obscura erat , splendescere repentè cerneretur , eamque faciem induerit , ut australis A nericæ cæteris Ecclesijs , reformationis exemplo , & imitationis incitamento , fuerit .

Verùm , ut Archiepiscopus ipse , se bonorum operum omnibus exemplum præberet , quamdiù in vrbe per prouinciæ cognitionis interualla vixit ; nunquàm cessauit diebus Dominicis , & festiuis ; vel Hispanos hispanicè ad morum emendationem , Sacramentorum frequentiam , Sacerdotum reuerentiam , atque inter se pacem , concordiam , & charitatem , in alios misericordiam , & iustitiam , aliasque Christianas virtutes , et viciorum , peccatorumque fugam , & odium pro concione cohortari , vel Indis Indicè postquàm *Quichuam* linguam didi-

didicit, vel explicare rudimenta fidei, vel morum disciplinam, & Christianam vitam pariter concionando persuadere: Innumeros utriusque gentis sacri Chrismatis Sacramento in Christi militiâ adscribere, Sacerdotum, & Clericorum numerum; collatis Ordinibus, adaugere, cæteraque instanter præstare, quæ ab optimo Antistite sperari, vel præstari possint. Omnia pia loca, iterum, iterumque reuiscere, an cuncta honestè, & secundum ordinem in illis fiant: sin minus, misericorditè, iustèque plectere fontes, iustitiam æque omnibus administrare: omni se petenti largitè tribuere, & benè ambulantes laude, & præmio ad perfectionis culmen concitare, verbisque efficacissimis cohortari.

In eo sanè meritò considerant vitæ eius auctorēs, ac testes ritè rogati, quòd per viginti quinque annos, quos Ecclesiam Limanam Archiepiscopus gubernabat, nullam aliam rem vnquàm curasset, quàm, ut suam & commissi gregis salutem operaretur, tanta vigilantia, assistentia, cura, & efficacia; ut præter minimum tempus, quod vitæ parcissimo cibo, somnoque sustentandæ tribuebat, nullum reliqui diem, nullam horam, nullum minutum non concederet, summo rigore, & perpetua perseverantia, ijs rebus instanter, & incessantèr operandis, quas ad suam, suorumque salutem, & diuini cultus, & gloriæ incrementum magis conferre censebat, sepositis & seclusis alijs omnibus, quan-

quantumlibet iustis, & honestis, quæ ad pastorale munus suum non attinebant.

Rebus autem sic in vrbe dispositis, in agrum profectus est, magnamque vastæ Diœcesis suæ partem peragrauit, ac per se ipsum cognouit; sed alias hac vice per Ministros: easdemquæ res, quas prius in vrbe instituit, in rurales Ecclesias, non iussu tantum, ac hortatione, sed re quoquæ ipsa, quantum locorum, temporumque conditio permittebat, induxit: vt postmodum in Concilijs, & Synodis, sancitu faciliora forent, quæ ingenti fructu, & vniuersali applausu exercitium; & vsum in vrbe, & agro iam obtinuissent.

C A P V T XIX.

*Primam Synodum Diœcesis, & primum
prouinciale Concilium celebrat.*

Aduertit autem perspicacissimus Præsul, temporaria huiusmodi, & arbitraria præpositorum instituta, quibus imprimis populorum licentia corripitur, & coarctatur libertas, diuturnam obseruantiam obtinere non consueuisse, neglectui haberi, & tanquam res nouas, & veteri mori, etsi corrupto contrarias, vel non suscipi libenter, vel non diligentè obseruari. Quapropter Synodum Diœcesanam indixit, per quam cuncta perpetuò du-

duraturæ legis vim, ac potestatem acciperent. Est enim præterea is vel præcipuus Synodorum, Conciliorumque fructus, ut ea, quæ communibus suffragijs in illis decernuntur, non modò Principis autoritate, sed libera etiam populorum acceptatione, & vltronea obligatione firmentur, dum non decernuntur, nisi accepta, & sic decreta simul acceptantur ab iisdem, quibus præscripta, & à quibus præscripta, & in se ipsos decreta fuerint.

Igitur cum Thuribius Archiepiscopus Limam ex agro rediisset, omnibus ad primam diœcesanam Synodum paratis, & ad eam conuenientibus, Decano, & Capitulo Ecclesiæ Metropolitanæ Limensis, Prælatisque Religionum, & Vicarijs, Parochis, Clericisque Archiepiscopatus, & præsentē, ac præfidente Archiepiscopo, in eadem Ecclesia Metropolitana die 2. Martij anno 1582. celebrata fuit. In eaque communibus suffragijs, post maturam consultationem, Synodali, & Archiepiscopali autoritate, decreta, confirmata, & obseruari præcepta sunt eadem ipsa omnia, quæ propria eius Archiepiscopi autoritate prius ordinata, & in vsum inducta diximus. Atque hæc quidem omnia tam vtilia & necessaria, tam properè, & prosperè, pro Limensis Archiepiscopatus perpetuo bono perfecit Mogroueius mensibus non integris decem, siuè à vigesimo quarto die Maij anni 1581. quo solium Archiepiscopale conscendit, vsque ad se-

cundum diem Martij 1582: quo Synodus ista celebrata fuit.

Adueniebant interea Comprouinciales Episcopi ad Concilium iam antè vocati, et aliqui Limæ tuncaderant: qui tam inopinata, ac paulo prius propemodum desperata rerum restauratione stupefacti primùm, ac deindè vehementer animati sunt, vt ea omnia alacrius in Concilio sancirent, ad Ecclesias etiam suas, totamque prouinciam, tam pulchrè, tam sanctè, tam citò, tam efficaciter, componendas transferrent, quæ Thuribio Archiepiscopo, adedò feliciter successisse conspexerunt: ipsiusque sanctitatem venerati, Sanctissimos, et Sapientissimos eius sensus in præsentis Dei opere sequendos sibi proposuerunt. Erant enim plerique etiam ipsi insigni doctrina, morum Sanctimonia, et zelo rei perficiendæ præstantes, vt nos ad primi huius Thuribiani Concilij Prouincialis acta notauimus; quanquàm vix vllus sit hominum cœtus, in quo quispiam, vel in suo sensu abundans, vel commodi sui nimiùm suprà commune bonum studiosus; rebus etiàm optimis aduersus non repariatur; Aderat præterea præstantissimus Prorex Martinus Henriquez, et Limanus vrbis Regum Senatus, et venerabile Capitulum Ecclesiæ Metropolitanæ, aliarumque Ecclesiarum Procuratores, cum Regularium Ordinum Præpositis, et selectissimis Sacræ Theologiæ, et vtriusque Iuris Doctoribus, aliorumque insignium virorum plurimo concursu.

Hinc

Hinc Thuribius Præsul Metropolitānus , & Concilij Præses , conuocatis ad priuatum confes-
sum Patribus , alijsque , quorum res intererat , ex-
posuit imprimis causas Conuentus , veterum Sanc-
torum Patrum exempla . Sacrorum Canonum , ac
Tridentinæ præsertim Oecumenicæ Synodi præ-
scripta , Gregorij XIII. Pontificis , & vniuersalis
Ecclesiæ Pastoris , tunc in Petri cathedra sedentis
peculiare mandatum , tùm Philippi II. Prudentis-
simi , Potentissimi , & Catholici Regis , & India-
rum Domini , supremique in Hispania Indiarum
Senatus ardentissimum desiderium , ac voluntatem
diplomatis declaratam : procurandi in Pèruuia fi-
dei progressus , & mores in Clero , populoque re-
formandi manifestam necessitatem , fructusque in-
dè prouenturos , difficultates superandi modos .
Deique quod primum est , obsequium , & vniuscuiusque Præfulum paternam obligationem , con-
scientiarum leuamen , impositique muneris com-
plementum , ad dandam scientiam salutis plebi
Dei . Omnes demùm grauissimis verbis ad rem
rectè gerendam hortatus est , & ad primam publi-
cam Actionem suo tempore celebrandam inuitauit
per quæ cunctorum desiderium , spemque confir-
mauit , & præparauit ad reliqua ritè , rectèque per-
agenda .

Ipsc verò qui Sacræ Synodi Tridentinæ institu-
ta maximoperè colebat , etiàm ritus , & solemnita-
tes eiusdem , quantum præsentī rei conueniebat ,

æmulatus, ieiunia, preces, & Sacrificia, ad Christi gratiam promerendam, omnibus commendauit, & in vrbis Ecclesijs constituit, dùm plurium patrum accessum expectaret. Interea cùm tunc præsentibus Concilij officiales nominauit, aliaque cuncta ritè disposuit, quæ ad publicam actionem celebrandam opportuna videbantur. Quibus ità peractis, anno 1582. die decimo quinto Augusti, & festo Assumptionis Deiparæ virginis Mariæ, instituta est sollemnis processio Conciliarium, cæterique Cleri, & populi à templo S. Dominici ad Ecclesiam Metropolitanam S. Ioannis Euangelistæ, vbi omnibus præparatis Thuribius Pontificalibus ornatus solempne sacrum cecinit; & sermonem ad Concilium habuit Episcopus ciuitatis Imperialis.

Tùm imprimis Archiepiscopus Conciliū Prouinciale legitimè inchoare, & inchoatum esse unico patrum consensu declarauit. Lecta mox decreta S. Concilij Tridentini de celebrandis Prouincialibus Concilijs, & alterum de ipsa œcumenica Tridentina Synodo recipienda. Deindè, tanquàm omnium deinceps agendorum fundamentum, Synodus catholicæ fidei professionem, clara & intelligibili voce fecit, iuxta formam in constitutione Pij IV. Pontificis anno 1564. edita, in qua etiam continetur Concilij Tridentini receptio: cùmque singuli in Archiepiscopi manibus eam se seruatu-
ros, Deo vouerunt, tactoque S. Euangelio iura-
runt,

runt, denique Archiepiscopus ipse, eodem ritu, eandem professionem emisit in manibus Episcopi Imperialis. Hac re finita lectum est decretum Concilij Toletani, prout à Synodo generali Tridentina traditur; de ordine, & modo dicendi in Synodo sententiam, declaratusque procedendi modus in ijs, quæ erant tractanda, & peculiare, seu præparatorias congregationes habendas esse in aula capitulari eiusdem Cathedralis Ecclesiæ, vt, qui quidpiam petere, vel publicæ vtilitatis causa proponere vellet, sciret, id sibi in eo loco liberum fore. Ac demùm sedendi, dicendique locum vlli assignatum, cæteris, vel præsentibus, vel absentibus præiudicio non esse. Quæ sic acta, decreta, & lecta cum interrogati Patres, sibi placere respondissent, sessio hæc prima Concilij absoluta fuit.

Integer indè annus exactus est in binis quotidie Congregationibus, in quibus Episcopi, cæterique Conciliares, & frequentèr etiàm Prorex aderant, & semper præfuit Archiepiscopus, atque accedentibus paulatim alijs Episcopis, grauissima totius prouinciæ negotia tractabantur, donec sequentis anni 1583. eodem die 15. Mensis Augusti, defunctis priùs, mense Martio, Martino Henriquez Prorege, & Petro Peña Episcopo Quitense, pari solemnitate celebrata fuit secunda sessio publica Concilij, in qua præter alia; vt prouincia, certas, omnibusque notas leges haberet, abrogata imprimis, vt inualida, fuerant acta primæ Congre-

gregationis ab Archiepiscopo Loaysa celebratę anno 1552. Quę verò constituta sunt in Concilio Prouinciali Limensi anno 1567. cùm id ritè, & legitimè celebratum fuerit, quamuis Apostolicę Sedis approbatio non accefferit, ea, vt cum omni veneratione suscipiantur, dummodò per pręsens Thuribianum Prouinciale Concilium reuocata, vel alitè disposita non sint, Patrum hoc publico decreto cautum est, saluo semper Iure patronatus Catholicis Hispanię Regibus per Sedem Apostolicam concessio.

Pręcepitque sancta Synodus sub pęna centum aureorum, & maioris excommunicationis, vt intrà certum tempus à Synodo pręscriptum, omnes siuè Indorum, seu Hispanorum Parochi, & alij quicumque Ecclesiastici iudices, tàm decreta Concilij superioris prędicti, quę ad ipsos quoquomodo pertineant, quàm omnia pręsentis huius Concilij statuta describere, & penes se habere teneantur. At nè prolixa superioris Concilij Loaysani transcriptione, vel lectione grauarentur Clerici, in quinta, et vltima pręsentis actione decretum fuit, vt compendiosa eius summa compilaretur, quę ab Archiepiscopo approbata, ipsis ad obseruantiam superioris pręcepti habere sufficiat. Hacque ratione Concilium à Thuribio Archiepiscopo quinque publicis Actionibus comprehensum, conclusum fuit, celebrata quinta et vltima Actione die 17. Octobris 1583.

Ex decem suffraganeis Episcopis aberant Nica-
ragensis, Panamenfis, et Popayanus, vel nimia
distantia, et itinerum periculis deterriti, vel, vt
quispiam authumat, quod eorum Ecclesię tunc
Pastoribus destitutę fuissent. Aderant autem Thu-
ribius Alphonsus Archiepiscopus; totius negotij
director, et in omnibus, tam publicis Actionibus,
quàm priuatis confessibus pro authoritate Preses,
et cum ipso Fr. Antonius à S. Michaele, ex Ordine
Minorum, Episcopus Imperialis. D. Sebastianus
de Lartaun, Episcopus Cusquensis. Fr. Didacus
de Medelin, etiam Franciscanus, Episcopus S. Ia-
cobi Chilensis. Fr. Alphonsus Guerra Episcopus
fluminis argenti. Fr. Franciscus à Victoria Episco-
pus Tucumanensis. Fr. Petrus à Peña, Quitensis;
omnes tres Ordinis Prædicatorum. D. Alpho-
sus Granerus de Aualos, Episcopus Platenfis, seu
Argentinopolitanus. Quorum ampliorem noti-
tiam nos in notis huic Concilio adhibitis explica-
uimus. Quitensis autem, quia post primam pub-
licam Actionem aduenerat, et antè secundam
obiit, aliquot priuatis tantum congressibus inter-
fuit, obiit etiam eodem cum ipso, mense Martij,
clarissimus Prorex Martinus Henriquez, et nona
Octobris, ante quartam Actionem, Lartaunus
Episcopus Cusquensis.

CAPVT XX.

Concilij Prouincialis Acta diu multumque Madriti, & Romæ discussa Pontificiam approbationem, & per edictum Regium, executionem obtinent. Thuribius plura celebravit. In eis contentorum Anacephaleosis.

HVius, celebris equidem, Prouincialis Concilij Acta authographa in Limensis Ecclesiæ Metropolitanæ Carthophilatio conseruari voluit Archiepiscopus, vt inde quilibet posset exemplaria depromere: et ipse vnum authenticum ad Madritensem Indiarum Senatum transmisit, vt ibi visum, interuentu studioque Philippi Regis, Romani Pontificis approbationem obtineret, et sic approbati executio, et obseruantia, Regio quoque diplomate, omnibus Maiestatis suæ subditis præciperetur. Placuit Regi, Senatuique Concilium; et Authoris Archiepiscopi Mogroueji Regimen laudem, et applausum commeruit. Verum, vt reformatio morum, et restrictio libertatis non omnibus placere solet; sic non defuerunt, qui per Procuratores, aliquibus Decretis contradicerent, etiã per viam appellationis, apud Regem, et Pontificem interpositæ, quique de Episcoporum rigore, tanquam sibi graui, nimioque quererentur.

Quæ

Quæ causa fuit, vt Concilij decreta in Regio Senatu, diù, diligentèrque inspecta fuissent: sed cum nihil inueniretur, quod aut ciuili administrationi oppositum, aut à Christiana, & Ecclesiastica cura alienum esset, tandem Concilium, vt erat, è Senatus consulto, per prudentissimum, & piissimum Regem Romam delatum fuit, & à Sixto V. tunc Summo Pontifice postulatum, vt ea parte maximè corrigeretur, quæ censurarum quarundam in transgressores latarum, vel frequentiam, vel rigorem præ se ferebat; atque ità correctum per Apostolicam authoritatem approbaretur. Tum Pontifex rem discutiendam Illustrissimis Cardinalibus S. Concilij Tridentini Consultationibus præpositis commisit. Iique auditis etiam appellantium Procuratoribus, & Oratore Regio, omnia per prouincialem synodum statuta diligentèr examinarunt, & paucis admodum quibusdam aut declaratis, aut immutatis comprobarunt, & præclare commendarunt; atque vt modis omnibus obseruentur, consulto suo, Pontificis authoritate decreuerunt.

Præcipuum controuersie pondus in eo versabatur, an tollenda esset excommunicatio latæ sententiæ intentata Clericis mercaturæ operam dantibus, & Parochis Indorū, qui, per se, vel per interpositas personas quascumque, cum quibusuis Indis mercaturā exercere præsumerent, vel alendis pecoribus, aut agris, vineis, opificijs, alijsque lucratuiis artibus, & negotiationibus intenderent, aut animalia vehendis

oneribus haberent, aut locarent. Verùm cùm S. Congregatio perciperet, Synodum grauissimis rationibus ad eam censuram ferendam commotam fuisse, frustraue in reliquis laborasse, si istud multiplicium malorum seminarium non hac ratione sustulisset, instante Philippo Rege, auditisque interpellantium refugijs, hoc decretum, aliasque censuras, grauitèr, & necessariò latas, intactas reliquit, & approbavit. Qua de re tota, gratum Lectori, & Indis vtile parergon ad Concilij calcem aliquis apposuit, quod nos in Lima limata non omisimus: in quo nimirum planè declarantur omnia, quæ in Sacra Romana curia congregati Cardinales, circà huius Prouincialis Concilij examen, & approbationem operati sunt.

Itaque Concilium hoc Prouinciale primum Limanum, à Thuribio Alphonso Mogrouejo Archiepiscopo, iuxtà Sacri Concilij Tridentini decretum, anno 1582. die decima quinta Augusti, inchoatum, ac decimo octauo Octobris anni sequentis 1583. feliciter absolutum, Sacra Romana Congregatio, post longam, & grauissimam decretorum discussionem Sixti V. Pontificis auctoritate, hac ratione approbatum, & confirmatum; vtque ab omnibus, ad quos pertinet, obseruetur, præceptum est; scriptis per A. Cardinalem Carastam 26. Octobris anno 1588. ad Thuribium Archiepiscopum litteris, quibus, & Synodum, vbi visum fuit, aptatam, commendatam, & approbatam

tam esse significat: quantaque æstimatione Sacra Congregatio haberet ipsius Thuriibij pietatem, Catholicæ religionis studium, & in pastoralis officio prudentiam, & assiduitatem: summamque ipsius Congregationis voluntatem, ad ipsum, in spiritali administratione illius provincie iuvandum: Ac propterea posse ipsum eiusdem Congregationis opera, summa cum fiducia uti. Quod quamdiù vixit, fidelitèr, deuotèque obseruauit.

Id adeò Regi Philippo, & eius Indico Senatui placuit, vt, quamuis reclamante adhuc appellatorum parte, nouo decreto statuerint Proregi de illius Concilij accurata obseruatione scribendum, quod Regio diplomate factum fuit. Atque vt eius copia cunctis præsto esset, Madriti tunc statim typis mandari fecerunt; eo verborum tenore, quo Roma remissum fuit: vt factum est, adiunctis edicto Regio, et omnibus per quæ Romana, eius approbatio, et matritensis commendatio cunctis innotescat. Sicque nono circitèr anno postquam celebratum fuit; adeò matura erat id approbandi deliberatio; ad Indos remissum, et Regis edicto, per singulas Prouinciæ Diœceses, denuò publicatum; abque omnibus obseruari, absque vlla eius diminutione, vel mutatione præceptum fuit. Quod quantò Ecclesiarum, & Hispanicæ Monarchiæ, in ijs regionibus, bono factum sit, admiranda morum reformatio, & rerum tranquillitas, per eius obseruantiam, & indefessum Archiepiscopi Thu-

ribij studium introducta, manifesto experimento demonstrauit. Ac tanta eius utilitas visa est, ut tùm ob hanc ipsam, tùm ob Thuribij conditoris sapientiam, & sanctitatem, appetentissimè reciperetur.

Nequè deinceps Limensi tantùm Archiepiscopatu, qui postea confinijs arctior factus est, nec decem Dioccesibus tunc illi suffraganeis; sed etiam alijs septem Episcopatibus Pacis, Barançæ, Guamangæ, Arequipæ, Truxilli, Fluminis Argenti, à Paraguayano separato, Conceptionis Chilensis, qui Imperialensi successit, & alijs quatuor, hoc est, S. Fidei Metropoli Noui regni Granatensis, & subiectis Dioccesibus Popayanensi, Carthaginensi, & S. Marthæ. Et Nicaraguensi, quæ tunc Limæ, nunc Mexico subest, & Metropolitanæ Charcarum, seu Platenfi, aut latinè Argentinensi, tùm Concilia ipsa ritè, & rectè celebrandi, tùm fidei propagandæ modum, & morum disciplinæ normam tribus Archiepiscopatibus, & Episcopatibus septemdecim Indicis Castellanz ditionis: immò etiam & Brasiliæ, cis Andes, ditionis Lusitanæ tradiderit hæc Synodus Prouincialis Thuribij Mogroueji. In quibus hodiè summa veneratione colitur, & reuerentè obseruatur: hoc est, in tota terra continenti, à media ferè Isthmo, quæ Mexicanum Orbem cum Peruuiano in septentrione coniungit, ad oras Magalanici freti in Austro, longitudinis graduum circitè septuaginta, & latitudinis;

nis, à portu Limano maris pacifici in Occidente, ad promontorium Pernambuco, seu S. Augustini, maris Atlantici, in oriente, vbi latissimè patet, graduum circitèr quadraginta: quos tamen non ad Mathematicum rigorem dimetior.

Celebrauit præterea Thuribius, pro bono regimine prouinciæ Peruuianæ, alia duo Concilia Prouincialia, & ad quartum conuocauit Episcopos; sed quod morte præuentus celebrare non potuit: Habuit quoque, quæ extant, pro peculiari gubernio suæ propriæ Diocesis Limanæ, Synodos decem, & plures quæ exciderant; aliasque multas; tam prouinciales, quàm Diocesanas Synodos, iuxta Concilij Tridentini Decreta, has per annos singulos, illas per ternos quosque imperantia, celebrasset; si proptèr difficultates à Gregorio XIII. Pontifice, ipsi, dùm viueret, indultum non fuisset, vt Diocesanas semel in biennio, & Prouinciales semel in septennio tantùm conuocare posset. Ea verò omnia, & alia eius regiminis monumenta quæ nos, in Actis Canonizationis ipsius, Hispanico idiomate conscripta reperimus, indè latinè transtulimus, in ordinem digessimus, & notis à nobis explicata, publicis typis communia fecimus, iusto volumine inscripto Lima limata: in quo eorum historiam, & ipsa decreta, eo ordine, eaque forma, quibus edita sunt, eius rei cupidus Lector inueniet. Ex quibus multiplex, eximiaque virtus pastoralis Archiepiscopi Thuribij, cuius ea viua, per-

perpetuaque simulacra sunt, ex effectibus clarius elucescet.

Quanto autem zelo, studioque Catholicam fidem inter Indiarum Christianos ab Idololatria, & superstitionum reliquijs depurauerit, & gentilium nouis conuersionibus dilatarit. Quanta pastoralis curæ vigilantia Sacramentorum vsum, administrationem, omnes ritus, & reuerentiam promouerit. Eorumque, & verbi Dei Ministros constituerit, ubicumque ducenti vel trecenti fideles curandi forent, qui Ecclesias, vbi erant, benè regerent, vbi non erant, erigerent. Vtrisque verò res vitæ, diuinoque cultui necessarias ita prouidit, vt Clerus Limanus reuerà in sortem Domini segregatus, nullam habere debeat sollicitudinem rei familiaris, nèc quidquam tamen vitæ honestè copioseque sustentandæ, illi desit, vt ijs anxie querendis ab animarum cura minimè distraheretur. Quanta boni exempli, & Ecclesiasticæ honestatis cura, cuncta Clericis prohibuerit, quæ ipsorum statum dedecere, vel ipsos apud populum in vituperationem, aut contemptum adducere possent. Nèc minus eorum honori, & Ecclesiasticæ libertati prouidit, nè quis Clericum, vel temerè accusare, vel laicus eorum se rebus, vltra Sacrorum Canonum terminos, miscere præsumeret. Diuini cultus grauitèr, piè, splendidèque exercendi desiderio feruens, omnem sacrarum actionum, seu in templo, seu extrà, modum, ordinem, ritumque præ-

præscripsit : sacrasque res omnes reuerentissimè tractari , nè per laicorum manus , nisi in cistis sera clausis , transire , vel aliquò transportari voluit .

A sacris locis , sacerdotum vsui destinatis , omnem laicorum , & puerorum præsertim frequentiam , nugas , & fabulas , strictis legibus exclusit . Summa cura et charitate de Indorum protectione , fauoribus , et indemnitate multa sanciuir ; multa Hispanorum moderandis moribus ; multa curandis infirmis , subleuandis pauperibus , pueris educandis . Nè eius ardentissima charitas in vivorum cura stitit ; quin , et moribundorum spiritus auxilia , & mortuorum testamenta , & corporum sepeliendorum rationem , & animarum liberandarum suffragia decreuit . Pro Christiana doctrina Neophytis tradenda triplicem præscripsit formam Catechismi , iuxta variam instruendorum conditionem : et ad Presbyterorum quorundam debilitatem , populique ruditatem iuuandum , confessiones tum reddendi , tum excipiendi modum , et Sacrarum Concionum normam edidit . Varijs edictis taxauit Ministris iustitiæ obuentionum terminos , quos nè remitti , nè transiliri præcipit . Visitationum itidem , et censurarum fulminandarum ritus , et modum : vt et festorum , ieiuniorumque dierum obseruantiam constituit : Aliaque multa , scriptis legibus , et libris decreuit , quæ hic perscribere longum foret : et quibus Clerum Limensis Prouinciæ ad primitiuæ propemodùm Ecclesiæ

nor-

normam , populumque ad fidei puritatem , et antiquos Christianorum mores reduxit . Is enim illi scopus fuit , vt veteres Ecclesię Canones in vsum , et recentiores ad obseruantiam induceret : vt eorum loca per nos in Lima limata , ad margines Decretorum ipsius adnotata manifestant :

C A P V T XXI.

*B. Thuribij ergà sedem Apostolicam obseruantia ,
& huius in eum mutua voluntas .*

VBi dubium aliquid , aut obscurum videbatur , Apostolicam Sedem , et Romanam Ecclesiam , vt reliquarum matrem , et fidei , morumque magistram , candidè , et reuerentè consulebat : cuius aliqua responsa , ad ipsum rescripta , nos inter alia eius monumenta dedimus . Diploma illud Euangelicum , à Christo datum Petro alta mente repositum habuit Apostolicus noster Archiepiscopus : Tu es Petrus , & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam . Quodcumque ligaueris super terram , erit ligatum & in Cœlis : Et quodcumque solueris super terram , erit solutum et in Cœlis . Cùmque diuina fide teneret , eandem potestatem in omnes Petri legitimos successores Romanos Pontifices deriuatam esse , & in eisdem perpetua successione persistere , horum decretà , diplomata , declarationes , dispensationes , iussiones , prohibi-

bi-

ditiones, & dispositiones omnes, tanta obedientia, & reuerentia colebat, vt nihil a se ligatum, nihil rectè solutum censeret, quod ab illis, tanquàm diuinis oraculis, non dependèret, eisdemque conformaretur.

Hinc ille recursus, in declaratione dubiorum, in reſeruatione caſuum, in viſitatione liminum, in celebratione Conciliorum; in quibus alius quiſpiam ſecum fortassis, vel per locorum diſtantiã, vel per naturalem rerum neceſſitatem, vel per moralem obſeruandi Canones impoſſibilitatem, ſatis diſpenſatum fore credidiſſet. At Mogrouejus, conſcientiæ ſuæ puritatis à puero tenaciſſimus, ſecuriùs exiſtimabat, clarum Apoſtolicæ Sedis oraculum omni *Epicheyæ*, & opinionum varietati præferre. Immò verò tam conſtans Canonum obſeruator fuit, vt acceptis etiam diſpenſationibus non vteretur, niſi quantum merè neceſſarias iudicaret. Cuius rei exemplum, cum ipſius Sancti Præſulis teſtimonio, habemus in viſitatione Liminum SS. *Petri*, & *Pauli* Apoſtolorum: quam eum Gregorius XIII. Sixtus V. Clemens VIII. Pontifices in decimum quemq; annum, per procuratorem faciendam ipſi indulſiſſent; ſic tamen de illa in ſuis ad eundem Clementem Potificem litteris loquitur,

Quod, ſi hæc facultas, vlla de cauſa, mihi denegata eſſet, paratus eram iter ſuſcipere, ac Romam contendere; nec obſtarent vlla impedimenta,

vel vincula ad remorandum iniecta; quippè, qui summooperè cupio præceptis Apostolicis obedire; nec vellem ab eis nè latum vnguem deuiare. Et post pauca: Et quanquàm illa, de qua suprà commemoro, visitatio, non, nisi post decennium recurrat, decreui tamèn eam quotannis pro mea religione præstare, atque adid Procuratores Generales Ordinum Religiosorum, & alios certos homines destinaui. Eadem illi cura fuit, vt Concilia sua prouincialia omnia, Apostolicæ Sedis auctoritate firma forent, quòd operam suam aliàs perditam existimaret. Extat in publicis tabulis epistola, quã cum secundo Concilio prouinciali ad Pontificem scripsit, cuius periodum huc pertinentem, describendam duxi, sic enim commemorata Pontificis in laboribus vigilantia loquitur.

Dùm ista considerarem, sumpsi animum, vt audeam libellum hunc ad Sanctitatèm vestram trāsmittere, in quo continentur ordinationes, & decreta Concilij Pròuincialis, quod in hac Ciuitate Regum celebratum, terminatumque fuit hoc anno 1591. iuxtà normam sacri Concilij Tridentini, & Breuium Apostolicorum, quibus exactè satisfactum est. Dignabitur sanctitas vestra per breue temporis spaciū, quod benè impensum æstimabo, exiguum hoc volumen considerare, in quo minutim perspiciet Ecclesiasticum regimen harum partium. Sanctitatis vestrę protectioni subiectarum. Quo eas participes faciet desideratissimi fauoris,

& ip-

& ipsis huius Concilij decretis necessarij : maximè verò in negotio reformationis , quæ Sanctitati vestræ tantoperè placet . Et quoniam nullius suffragium tanti interest , aut æquè certum sit , vt Summi Pontif. D. N. Nos Præsules huius Peruuia , humiles V. serui feruentibus votis cupimus , & rogamus , S. V. hoc breue compendium inspicere velit , & nobis edicere , an his constitutionibus ritè regi debeamus , & reformationem per illas sancitam prætere in hac Indiarum recenti Ecclesia ; supplendo omnes defectus , qui in illis contigissent . Hoc enim fauore noster congressus , & labor , optatum sortientur effectum , alioquin in perpetua obliuione mansuri .

Nèc obscura suæ , de Archiepiscopi Thuribij virtute , æstimationis indicia reddebant Pontifices , dùm quidquid petebat , concederent ; & , quod non petebat , ipsum , per laudum elogia decorarent , seseque expressis verbis promptos exhiberent , ad ipsum in omni Ecclesiæ suæ spirituali regimine suis fauoribus adiuuandum . Gregorius XIII. cui primo ex Pontificibus Maximis Mogrouejî nostri virtus innotuit , eius electionem ad Archiepiscopatum Limensem , magno Hispaniarum applausu , & Philippi Regis , Regijque Indiarum Senatus commendatione sibi propositum non sinè lætitiâ , & laudum titulis confirmavit : laxiorem celebrandi Synodos terminum , & Apostolorum limina per alios visitandi facultatem indulgit , atque in de-

cennium dilatauit, & plura Indis vniuersim Thuribij tempore concessit, quæ nos in Lima limata adnotauimus.

Gregorium sequutus est Sixtus V. qui ad Archiepiscopi nostri consulta, per sacram Congregationem Concilij Tridentini Interpretum rescribi iussit: & primum, & præcipuum ipsius Concilium prouinciale Limanum, ab eadem Congregatione inspectum, discussum, & aptatum, atque ab ipso Pontifice approbatum remisit, adiuncta Epistola A. Cardinalis Carassæ, præ sacra Congregatione, & Sixti V. Sanctitate scripta, ex qua sequentem periodum in Thuribij apud eos æstimationis testimonium decerpimus: Ex eaque (Synodo Prouinciali;) amplitudinis tuæ pietatem, & quod inde elucet, in Catholicam religionem, & Sanctam Sedem Apostolicam studium perspexerunt Si quid autem erit in quo Congregationis summa erga eam voluntas, in spiritali administratione istius Prouinciæ Sciat amplitudo tua, se eius opera summa cum fiducia, vti posse Et nisi nobis tua in isto pastoralis officio, prudentia, & assiduitas satis perspectæ essent &c.

Inter illos Religiosorum Ordinum Procuratores, quibus Thuribius Apostolicorum liminum visitationem suo nomine committebat, vnus fuit Didacus à Zuñiga Societatis Iesu, qui, cum eo officio rectè fungeretur ad pedes Gregorij XIV. laudatissimi Pontificis; has ab eo, ad Archiepiscopum litte-

ras retulit, quæ vel solæ demonstrant, quanto loco Roma Thunibij virtutem, & pastorem curam præ multis haberet.

Gregorius Papa XIV. Venerabilis Frater, salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad nos accedens dilectus filius Didacus à Zuniga, Societatis Iesu Procurator Prouinciæ Peruanæ, magna nos voluptate affecit, deditque integram notitiam incolumitatis tuæ, & obedientiæ, ac reuerentiæ, quam erga nos, & Apostolicam hanc Sedem geris. Et in Domo Domini supra familiam eius constitutus, quam benè, fidelitèr, & prudenter labores, ad maiorem Dei gloriam, & animarum tibi subditarum salutem. Benedictus Deus, qui vbique regnat, & ministros suos vbique regnare facit, vt vineam diligentèr colant, & fructum afferant in patientia: Nos imprimis gratias agimus Deo, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, vt simus creaturæ eius. Et, vt sub vno capite constituti, tanquam diuersa membra, vnusquisque ministerium suum adimplendo, illi soli placeamus, cui est gloria, & honor in æternum. Gratias tibi agimus ob zelum, quo assistis curæ domus Dei, & ob magnos labores, quos tam in visitando amplissimum districtum tuum, quam congregando Synodos, alijsque benefactis sustines. Quæ opera non solum apud nos in remotissimis his regionibus tam procùl distitos bonum tibi, cæterisque tibi suffraganeis Episcopis

copis nomen accumulans, sed etiam apud Deum
 sempiternæ gloriæ pondus vobis merentur. Nos
 demum etiam consolamur, quod in tam onerosâ,
 difficilique cura nostra, & solitudine omnium
Ecclesiarum, cuiusmodi cooperarios habeamus, in
 quorum viribus confidimus subleuari; sustentari-
 que manus nostras. De reliquis, quæ ad curam
 pertinent, quam de vobis gerimus, & de paterna
 charitate, qua vos diligimus, quantumque bono
 vestro, & incolumitate lætemur, idem Didacus
 plene verbis referre poterit. Quem cum cæteris
 ipsius socijs sacerdotibus suæ Societatis; quippe
 bonis, & sapientibus viris, qui, ut per bona ope-
 ram conuersione infidelium se exerceant, ad illas
 partes proficiscuntur, vobis omnibus in Domino
 commendamus. Deumque oramus, ut per Apo-
 stolicam benedictionem, quam vobis mittimus,
 vos, & cooperatores vestri acquiratis gratiam, &
 gloriam in Cœlis: ubi Dominus velit, ut nos inui-
 cem videamus Dat. Romæ in Monte Quirinali,
 sub sigillo Piscatoris, 27. Martij 1591. Pont. no-
 stri anno 1.

M. vestrius Barbianus

Sed crescente indies, cum meritis, fama Mo-
 groueji, maior illi familiaritas, & frequentius lit-
 terarum commercium fuit cum Clemente VIII.
 Pontifice, quem sæpius fidenter, & magno Ponti-
 ficis solatio de rebus à se gestis, & fidei morumque
 progressu, pro sua religione, ipsiusque Clementis
 iussu,

iussu, per litteras informabat, quæ nobis iterum
vsi futuræ sunt: Is præter alias benevolentia
sue significationes, donum illi gratissimum misit;
facultatem septena millia numismatum, Corona-
rum, imaginum, & crucum Apostolicis benedi-
ctionibus, cum amplissimis Indulgentijs, imper-
tiendi, quæ duobus plenis chartæ folijs in Indijs im-
pressæ prostabant, ex typis cuiusdam dicti Omil-
los. Qua accepta gratia nihil erat lætius Thuribio;
cui nihil gratius accidere poterat; quam quo pos-
set viuorum, defunctorumque hominum anima-
bus, summa charitate, & æternæ salutis adipiscen-
dæ fiducia suffragari.

At non tantum fidei, & mōrum præcepta, vel
prescripta monita, & condite per Archiepiscopum
leges, quæ absque Pastorum vigilantia, & instan-
tia quotidiana, & solitudine omnium Ecclesia-
rum mortuæ sunt, hanc opinionem, & Summorum
Pontificum pronam voluntatem in Thuribium at-
traxerunt. Sed multo magis actio viua, vita irre-
prehensibilis, & heroica omnium virtutum exem-
pla, per quæ Clerum, populumque ad diuinarum,
humanarumque legum obseruantiam, & suauiter
attrahebat, & cogebat fortiter; hortabatur in do-
ctrina sana, & contradicentes arguebat, nec quid-
quam eorum ommittebat, quæ Paulus Apostolus
animarum pastoribus præscripsit: Prædicabat ver-
bum; Instabat opportunè; arguebat, obsecrabat,
inreprobabat in omni patientia, & doctrina, seseque
in-

infirmirate circumdatum considerans, ignorantibus, & errantibus condolebat. Inuigilabat cunctis, in omnibus, & iugiter laborabat, opus faciebat Euangelistæ: Ministerium suum sobrius, & sollicitus implebat.

CAPVT XXII.

*Prouinciam uisitandi zelus, & multiplex,
maximaque difficultas, & certa
uitæ pericula.*

Ministerij pastoralis prima cura est, proprias oues probè cognoscere. Secunda necessitatibus, morbisque mederi, à luporum incurfibus tueri, errantes quærere, reductis prouidere ex animi dilectione: quæ etsi per alios quandòque fieri possint, sed Mogroueius tanta claritate diligebat suas, ut animam suam pro ijs ponere non dubitaret; immò cuperet, ut cum supremo, & sempiterno pastore dicere potuerit: Animam meam pono pro ouibus meis. Ipsum imprimis audire iuuat, reliqua ex eius vitæ scriptoribus. Sed maximè ex oculatis testibus prosequemur. Clementis VIII. iussu, quarto quoque anno, relationem status Ecclesiæ Limensis, & actionum suarum ad Apostolicam Sedem mittere debebat: quod ut ritè faceret, necessum habuit, ut suæ quoquè administrationis rationem redderet, idque qua poterat modestia, & par-

parcimonia verborum, Pontificijs mandatis parens, his verbis per plures litteras ad eundem Clementem scriptas faciebat.

Quod ad rationem attinet mei muneris, iam proximis annis eam scriptam isthuc misi; nunc verò capta occasione Classis, denuò mitto, antequàm quadriennium compleatur, idque volo mea obseruantia anteuertere. Hæc relatio quam exhibeo, summa est fide confecta, & meo nomine quod subscripsi confirmata. Et iterùm: Postquàm ex Hispania ad hæc Regiones deueni Anno 1581. visitaui per me, ac per meos Vicarios, cùm per me non poteram, sæpè hanc Dicecesim mihi commissam, inquirendo, & pascendo meos greges, & eorum necessitatibus subueniendo, & morbis medendo; prædicando diebus Dominicis, & festis Indis, & Hispanis, vtrisque in sua cuique lingua, & administrando Sacramentum Confirmationis innumerabili populo, sexcentis, & eò ampliùs meo iudicio millibus, peragrandò plus quinquies mille ducentas leucas (alij 7000, numerant, hoc est vnum & viginti millia Milliariorum: nam ipse vltimam profectiõnem non censet, cùm ante illam ad Pontificem scripsisset) sæpè pedester, per vias asperas, & difficiles, transmittendo ingentia flumina, & torrentes rapidissimos, cum magna inopia, & egestate, interdùm sinè cibo, & lecto, penetrando hac ratione partes remotissimas Indorum Christianorum cùm Infidelibus & barbaris de

more bellantium , quo nunquam ante ullus Visitator intrauerat.

Hæc ipse vir sanctus de lustratione prouinciæ , pro rara sua modestia , & obedientiæ vinculo ad Clementem Pontificem : sed multò plura , & particularia habentur , tum in Actis Canonizationis , tum apud scriptores vitæ ipsius ; qui id omnes non immeritò obseruarunt , maximum sanè veri pastoralis ipsius zelî , vigilantiz , Charitatis , & sollicitudinis argumentum : quod , cum viginti quinque annos Archiepiscopus vixisset , horum totos tredecim , aut potius sexdecim , vel plures in perpetuis itineribus , maximisque laboribus , & vitæ periculis , extrà suam urbem consumpserit : & urbanam rem ità disposuerit , vt nullus defectus , vel deordinatio ex tam diuturna eius absentia in vrbe contigisset . Ego rem per partes narraturus , dum ineluctabiles eius difficultates antè oculos habeo , satis mirari non possum , quanta animi fortitudine , tantum negotium aggredi ausus fuit , quanta constantia , & malorum tolerantia persecutus sit , quam ingenti fructu contrà spem hominum , ità perfecit , vt nisi certissima extarent actorum eius documenta , multa vix crederentur fieri posse ab homine viribus imbecilli , ætate senæ , & voluntarijs , ñisque perpetuis macerationibus carnis penè consumpto : quantis demùm prodigijs , & patentibus miraculis Deus ipsius virtutem vbique protexerit , iuuerit , & manifestarit .

Is profectò erat Beatus Antistes, qualem S. Maximus describit Eusebium Vercellensem: Quidquid in plebe, Cleroque Peruvianorum potest esse virtutis & gratiæ, ex eo, tanquàm è lucidissimo fonte, omnium oraculorum puritas emanauit. Etenim quia castitatis pollebat vigore, quia abstinentiæ gloriabatur angustijs, quia blandimentis erat præditus lenitatis, omnium ciuium in Deum prouocauit affectum: quia Pontificis administratione fulgebatur, plures è discipulis reliquit sui sacerdotij successores, doctrinæ & pietatis encomijs laudatos. At præ cæteris Thuribij actionibus eximia, & multiplex eius virtus, et gratiæ Dei dona, pro varietate occasionum in prouinciæ cognitione enituerunt, et tanquàm aurum in igne laborum, molestiarum, et periculorum probata sunt, atque imprimis quod dixi, fortitudo in aggressu admiranda.

Erat tum Archiepiscopatus Limani circuitus, laucarum sexcentarum rectum iter, siuè nostra mensura octies centum, et mille milliariorum: at quod Thuribius non semel perfecit, non recta profectio, sed perpetuus error, et peragratio fuit. Quem nunc robustissimum iuuenem tam immensa viæ longitudo non deterreret, etiamsi tota plana, recta, omnibusque commodis instructa foret? quis rediturum se sperare posset, si agendorum pondera, si laborum lernam, si vitæ discriminum perpetuam, et naturæ virium conatu ineuitabilem congeriem, si plurium populorum diuersi mores,

et linguæ , feritatem præ oculis haberet : quorum aliqui in oppidulis , et pagis , alij in tugurijs agrorum dispersi , alij in montium cauernis instar ferarum , nec parua pars in locis penè inaccessibilibus , certè à nullo Antistite , vel Ecclesiastico Visitatore eatenùs accessis , belluinis moribus habitabant .

Si terræ conditio spectetur , in tres regiones diuisa est , ex quibus plana inuis , et lubricis arenarijs , sole ardentibus , interfuncta ; frequentibus terræ motibus , et molestissimis muscis infestatur , quæ moribus suis hominum sanguinem , per duplices , triplicesuè vestes exugunt , & instigunt vulnera virulenta , diù æquè noctuque frequentes , & grauissimæ . Altera regio montana , perpetuo ascensu , descensuque nimis ardua , vallibus concaua , saltibus obstrusa ; in quibus per vrsos , & Leones obsessus non via , non semita videtur , qua te eripias : nam si qua hominum pedibus calcata occurrat , ociùs deperditur ; si qua ferarum , ad earum antra dilaniandum ducit . Ingentes vbique fluij , & rapidissimi torrentes , nulla naui vel ponte strati , sed solo vado tentandi , cumque in medio ripam alteram petis , non rarò subitanea aquarum è montibus illuione periturus abriperis : alibi fossæ , paludes , aluæ , cæno , & vligine vix permeabiles . Tertia regio celsissima Andium iuga sunt , vbi hinc altissimæ crepidines , indè profundissima , & formidanda præcipitia , quæ vt euites , manibus , pedibusque reperere oportet , quo nedùm homines ,
sed

sed nec animantia præter ceruos, & ibices incedere possunt.

Neque hîc in petrarum concauis defunt frequentes viperæ, & multi sunt angues, viginti quinque, vel triginta pedes longi, humani poplitis crassitudine: aliaque noxia animantia, præsertim tygrides, quibus reliqua Peruuia libera est. Apri quoque & innumerabiles simiæ, & Cercopithecî, veruecum nostratium molem alicubi excedentes. Aquilæ quidem, & aliæ quædam volucres rapacissimæ, quas indi *Cuntur*, Hispani *Condor* appellant, tam vastæ molis, vt visæ sint, quæ expansis alis, quindecim, aut sedecim terræ pedes occuparent; rostro tam valido, vt bouinum tergus eo perforarent, earumque duæ bouem occidere, & comedere valeant: nec ab hominibus abstinent. Sed earum paucitate prouidit Deus, nè pecus vniuersum, populosque vorarent.

Sunt etiam in Peruuia quædam insecta, quæ idè araneas vocant, quòd vbicumque sunt, telas instar nostratium arancarum texant; quæ turgido corpore, mali citrei amplitudinem adæquant: adè virulenta, vt eorum ictus iugulent, nisi efficaci remedio, & citò succurratur; nam si diutius differas, virus ad cor subit, & præsens mors consequitur, nèc vlla remedia iuuant; præstantissimum autem experiuntur lac ex ficus folijs emanans, quod si statim recenti vulnere bis, vel ter instilletur, venenum ex ictu relictum extinguatur, tollunturque

dolo-

dolores, & succedentia symptomata, solo vulnere relicto; quod cum exiguum sit, faciliè curatur: diù tamèn apertum conseruare solent. Atque in hæc ego me charitatis affectu diffudi, vt videant Medici nostri, an idipsum remedium, quoquo modo applicatum, Tarentinarum arancarum morsibus mederi possint. Sed hic iterùm prouidentia Numinis in Peruuianos laudanda venit, quod folia ficus ibidem in arbore toto anno virentia conseruet.

Quod præsens est, tam varia; & sibi ipsi aduersa qualitas aëris Peruuiani, ipsa frequenti mutatione, valetudinis discrimen minabatur molienti hanc protectionem; cum ex calore nimio ad aquas niuium transeundum sciret, dum in plano perpetua serenitas, & æstus; in montanis alterna pluuia, calor, frigusque: in Andibus pluit, ningit, & alget: in vallibus ingens calor: è quibus cum in montium fauces ascenditur, altissimæ niues, & frigus tam intensum, vt eò congelata corpora, post expiratam animam, per plures annos integra, & incorrupta perdurent. Quæ omnia tam propemodum impossibilem reddunt perquisitionem Prouinciæ, vt Iosephus à Costa, cunctorum peritus, ea probè perpendens, in hunc modum scripsisse fertur. Ipsæ habitationes Indorum inaccessibiles, ad quas ducunt itinera, ceruis & ibicibus tantum peruia, spem salutis excludere videntur. Quis hos Indos perquiret? quis inueniet? quis colliget? quis

instruet ? Nec minùs tamen ab hoc munere Thùribij Mogroueji personam deterrire poterant , quę antè meminimus , debilitas virium , & etas ipsa , quę quiete , & commodis potiùs , quàm laboribus , incommodis , & erumnis indigebat , quęque illis sustinendis , naturę facultate , haudquaquàm par esse putari posset .

CAPVT XXIII.

Thuribij in laboribus , periculisque vincendis constans fortitudo , & visitandi necessitas .

IPsę vir sanctus , cuius conuersatio iam tùm in Cœlis erat , animi sui fortitudinem , non argutij humane prudentię metiebatur , sed , vt verè Christiana , & heroica fortitudo esset , diuinę fidei , spei , charitatis , et pastoralis zeli alis , eam suprà Andium altitudinem extollebat , et , vt à summo Cœlo egressio eius , per diuinę gratię vehicula , ità occurfus eius , vsque ad summum eius per bonorum operum , et virtutum eximìa merita . Quo maior erat Peruuianę visitationis difficultas , quę aliorum accessum eatenùs exclusit , eò maior ipsi videbatur necessitas , et obligatio adeundi : quoque per etatem vicinior erat exitus vitę , eò audiorum eum reddidit lucri meritorum ; nec certius fortum sibi pręstituerē potuit ad cœlestis glorię merces comparandas , quàm vt animam suam poneret pro
oui-

omnibus suis ; quo maiorem teste filio Dei charitatem nemo habet ; seu id officij sui laboribus , ut euenit ; seu martyrio per barbarorum Sagittas obeundo , quod cupiebat , consequeretur .

Itaque quod apud Hispanos in prouerbio est ; ex ipsa debilitate corporis , animi vires exerebat ; omnes difficultates diuina virtute superandas minime diffidens , nec ullis aliorum suasionibus à proposito , et pastoralis officij munere retardari poterat , quibus ita respondere solitus fuit . Ponamus ob oculos Deum , & vadamus , quo ille iubet ; nihil nos terreat , nec detineat , nihil timet tuta conscientia . Aestuabat ardore patiendi pro Christo , eumque ut pastorum exemplum imitandi . Dicebat , oues , quas ipse quærebat , ipsius Christi esse , ac fore , dolebat ullam perire : cumque perciperet earum plures instar belluarum vagari per campos , versari in syluis , cingi rupibus , vallari septis , sine lege , sine rectore ; sine Sacramentorum Ministris , vel magistris doctrinæ , tristabatur ex animo , & dolore perditionis animarum percitus , hac se meditatione firmabat , & simul ora dissuadentibus occludebat : Filius Dei sola sua diuina charitate , & erga pereuntes Adami filios misericordia motus , è beato Patris sinu de Cælo in terram descendit , carnis nostræ ærumnas assumpsit , esuriebat , sitiebat , sudabat , lassabatur ; Et ego Iustitiæ vinculis obstrictus permittam animas , ipsius labore , sudore , & sanguine redemptas , & meæ
curæ

curæ per ipsius in terris Vicarium commissas, à Dæmone ad interitum rapi? non faciam. Nèc est quod mortis terrorem incutiatis mihi, nam Christus pro eis mortuus est. Responsurum me illi, ni huic me curæ inijciam, ni corpus meum periculis, & incommodis obijciam, ni mortem, vbi opus, oppetam sciatis: eius prouidentix fidendum, qui opus iniunxit, non defuturum auxilio: hac ope; non mei corporis viribus metiendam, superandamque esse omnem quantumlibet arduam difficultatem, per quam tenera virgo Maria foetu grauida, Angeli monitu exurgens abiit in montana cum festinatione vt visitaret Elizabet; quod in ipso labore, & lassitudine visitationis, vt animos sibi, suisque faceret, sæpè repetebat Mogrouejus.

His Beatus Præsul cogitationibus armatus, exultabat vt gigas ad currendam viam. Quinquies ad minùs ipsum visitationis munus obijisse in publicis tabulis reperio. Ipse ad Clementem VIII. Pont. decimo antè mortem suam anno scribens: Postquam, inquit, ex Hispania, ad hasce regiones deueni Anno 1581. visitaui per me, & meos Vicarios, cùm per me non poteram, sæpè hanc Diocesim mihi commissam. Alij statim atque Præsulatum inierat, incæpisse huic muneri satisfacere. Alij cœpisse antè primum suum Concilium Prouinciale Limense, & quandocumque negotijs vrbanis expedire se, citrà officij sui iniuriam, posset, nullam occasionem eius obeundi muneris abire sibi passum

sum testantur. Primam generalem, & integram totius Dicecesis lustrationem, post primum illud Concilium Limanum à se celebratum, inchoasse, septemque continuos annos in ea consumpsisse scribunt: foris interea celebratis tertia, quarta, & quinta Synodis dicecesanis ab initio anni 1584. ad annum 1590. quod in urbem reuersus, sextam Synodum Dicecesanam habuit, die vndecima Octobris, & secundum Prouinciale Concilium obsoluit anno sequenti. Ac deindè post ipsum, Regulam consuetudinum Cathedralis Ecclesiæ Limensis, reliquis imitandam conscripsit, & Capituli consensu constituit, inchoato eius examine 4. die Decembris anno 1592. ac terminato primo Maij 1593.

His alijsque rebus per reliquum hunc annum in vrbe dispositis, sub initium 94. ad secundum generalem, & integram cognitionem profectus est: in qua ipsum celebrasse censet Synodos annorum 1596. 1598. & 1600. quæ exciderant; vt ad frontem nonæ Synodi aduertimus. Nec rediisse satis reperio; vsque ad annum 1601. cum Episcopos in urbem iam ad Concilium conuenire resciret. Quo anno, die vndecima Mensis Aprilis, inæcepit tertium prouinciale Concilium in eadem Ciuitate Regum. Ità vt in hac etiam secunda lustratione, meo quidem calculo, septem pariter annos occupatus fuerit. Hæsisse autem tunc aliquandiù in vrbe ostendunt nona Synodus Dicecesana anno 1602.

die 16. Iulij, & Synodus decima die 31. eiusdem
mensis anni 1614 in eadem vrbe celebrata.

Tunc verò post conuocatorias litteras quarti
Concilij Prouincialis, tertiam generalem visitationem
incoepit, & per biennium prosequutus est,
vsque ad annum 1606. quo tandem in opere su-
dans, morbo, ex inedia, & lassitudine laborum
contracto, ipso die cœnæ Domini, 23. Martij inter
Diuos translatus est. Sicque intercepta tertia hæc
generalis visitatio, & quarti Concilij celebratio
præpedita fuit. Adeòque his tribus tantum genera-
libus Metropolitanæ Diœcesis suæ cognitionibus,
quas per seipsum exercuit, integros sexdecim annos
impendit. Quo autem impenderet alijs particulari-
bus, quas partim per se, partim per Vicarios egit, mi-
hi incertum est. Non multum tamen aberrare cen-
sebor, si biennium plùs minùs, per interualla, con-
cessero, quæ ab vrbis negotijs, tanquàm subcissi-
uas intercapedines, opportunè excipiebat. Ita vt
octodecim circitèr sui regiminis annos in laborioso,
incommodisque, & periculis pleno hoc visitandi
negotio, extrà urbem consumpserit, contemptis
domus suæ commodis, & vrbis delitijs; in qua per
septem annos tantum, aut non multò plus tempo-
ris, ex viginti quinque annis, quos in Peruvia Præ-
sulum gessit, vix quieuerit; quamquàm ibidem
in perpetuis laboribus, & Ecclesiastici Iuris pro-
pugnandi negotijs occupatissimus, quæ suo lo-

co partim enarrauimus , & postea fusiùs profequemur .

Nec vltra necessaria fuit ipsius in vrbe residentia; cum res ibi ab initio tam benè disposuisset , in populo fortè in fide , relictis grauib; Ministris , & vtriusque ordinis Clero , doctrina , & pietate insigni , cuius non parua pars Episcopatum per se regere posset . In agro verò infinitus barbarorum populus nondum in fide satis firmatus , Rectores mundani, etsi veteris fidei tenaces, sed bellandi magis , quàm pacis artibus , vitiorumque , quàm virtutum habitibus instructi . Clerus etiàm ignorantia sua , & maiori mundanarum rerum cura , tùm ad se , tùm ad alios regendos minus aptus , quos in ordinem redigere debuit , ac vehementer voluit . Interim vbicumque per prouinciam esset , perpetuis nuncijs de vrbis ipsius , aliarumque partium rebus instructus , perpetuis pariter mandatis cuncta disponens , Diœcesis terminis nunquàm exiisse deprehensus est ; sed fulgebat iustus tanquàm sintilla in arundinetis discurrens , sanctitatis suæ radijs absentes illustrans , charitatis ardore præsentis accendens iudicabat nationes , & dominabatur populis , vt in eis regnaret Dominus illorum in perpetuum : cuius fidem Thuribius vbique exaltabat , & obsequia fortiter promouebat .

Harum rerum testis luculentissimus est ipse Beatus Archiepiscopus , in litteris , quas ex ipso

iti-

itinere secundæ suæ generalis visitationis , ad Catholicum Regem scripsit , postea in Canonizationis ipsius acta relatas , eo animo , vt æmulorum ora , qui tunc ex Indijs in Hispaniam veniebant , apud Regem , ea modestia occludat , vt nullum eorum in litteris nominet ; ea necessitate , & exemplo , quibus Paulus Apostolus labores suos ingenuè refert : Cum quo etiam ijsdem æmulis dicere posset. Factus sum insipiens , vos me coegistis . Ego enim à vobis debui commendari : nihil minus fui ab ijs , qui sunt supra modum Apostoli , tametsi nihil sum ; sed ipsius epistolæ partem illam , quæ ad præfens propositum in actis producta est , proferre præstat .

Postquam ad hoc Regnum veni , laborare conatus sum , & officio meo vt poteram fungi , exercendo Pontificalia , celebrando duo Concilia provincialia , & octo synodos Diocesanas , non perdendo tempus , vel occasionem vllam , per quam satisfacerem dispositionibus Sacri Concilij Tridentini , & Breuium Apostolicorum , quæ ad me transmissa sunt : curando , vt conscientiam meam exonerem , nec illam aggrauatam habeam : totam Diocesim personalitè , bis cum hac vice , visitando , eundo , & peragrando quidquid meæ Iurisdictionis est , vltra quatuor millia leucarum . Confirmavi plures quam quater mille animas , non accipiendo candelas , nec fascias , nec argentum , nec rem aliam , sed omnia faciendo , & supplendo ex
meis

co partim enarrauimus , & postea fusiùs prosequemur .

Nec vltra necessaria fuit ipsius in vrbe residentia ; cum res ibi ab initio tam benè disposuisset , in populo forti in fide , relictis grauibus Ministris , & vtriusque ordinis Clero , doctrina , & pietate insigni , cuius non parua pars Episcopatum per se regere posset . In agro verò infinitus barbarorum populus nondùm in fide satis firmatus , Rectores mundani, etsi veteris fidei tenaces, sed bellandi magis , quàm pacis artibus , vitiorumque , quàm virtutum habitibus instructi . Clerus etiàm ignorantia sua , & maiori mundanarum rerum cura , tùm ad se , tùm ad alios regendos minus aptus , quos in ordinem redigere debuit , ac vehementer voluit . Interim vbicumque per prouinciam esset , perpetuis nuncijs de vrbis ipsius , aliarumque partium rebus instructus , perpetuis pariter mandatis cuncta disponens , Diocesis terminis nunquàm exiisse deprehensus est ; sed fulgebat iustus tanquàm sintilla in arundinetto discurrens , sanctitatis suæ radijs absentes illustrans , charitatis ardore præsentis accendens iudicabat nationes , & dominabatur populis , vt in eis regnaret Dominus illorum in perpetuum : cuius fidem Thuribius vbique exaltabat , & obsequia fortiter promouebat .

Harum rerum testis luculentissimus est ipse Beatus Archiepiscopus , in litteris , quas ex ipso
iti-

itinere secundæ suæ generalis visitationis, ad Catholicum Regem scripsit, postea in Canonizationis ipsius acta relatas, eo animo, ut æmulatorum ora, qui tunc ex Indijs in Hispaniam veniebant, apud Regem, ea modestia occludat, ut nullum eorum in litteris nominet; ea necessitate, & exemplo, quibus Paulus Apostolus labores suos ingenuè refert: Cum quo etiam ijsdem æmulis dicere posset. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil minus fui ab ijs, qui sunt supra modum Apostoli, tametsi nihil sum; sed ipsius epistolæ partem illam, quæ ad præsens propositum in actis producta est, proferre præstat.

Postquam ad hoc Regnum veni, laborare conatus sum, & officio meo ut poteram fungi, exercendo Pontificalia, celebrando duo Concilia provincialia, & octo synodos Diocesanas, non perdendo tempus, vel occasionem ullam, per quam satisfacerem dispositionibus Sacri Concilij Tridentini, & Breuium Apostolicorum, quæ ad me transmissa sunt: curando, ut conscientiam meam exonerem, nec illam aggrauatam habeam: totam Diocesim personalitèr, bis cum hac vice, visitando, eundo, & peragrando quidquid meæ Iurisdictionis est, ultra quatuor millia leucarum. Confirmavi plures quàm quater mille animas, non accipiendo candelas, nec fascias, nec argentum, nec rem aliam, sed omnia faciendo, & supplendo ex
meis

meis redditibus : oblectationibus, & delitijs , cibo , & lecto me priuando , meisque pedibus itinerando ; id cogente necessitate , per illos montes , pro administranda doctrina , penetrando ad conterminos Indorum belligerantium , vbi nullus Antistes , vel visitator adhuc fuit ; vt iam proximè per me factum est , magno gaudio Indorum , ex sui Præfulis præsentia concepto , & magna voluptate mea irrumpendo in omnes difficultates , quæ se mihi opponunt , asperrimarum viarum , aquarum , noctium , calorum , aliarumque calamitatum , & molestiarum : Nec propterea ommitto debitis temporibus assistere in Ciuitate Regum , nec per hæc itinera providere necessitatibus , quæ in illa occurrunt , expediendo prouisiones , & necessaria mandata , negotia absens , vt præsens tractans . Nec mea præsentia vnquam in Ciuitate desideratur , præsentem , & assistentem Prouisorem , & Vicario Generali huius Archiepiscopatus . Et iam annus ac dimidius tantum est , postquam discessi a Ciuitate Regum , in prosecutione huius visitationis generalis quam facio . Cum prius ipsam Ciuitatem , tempore Marchionis de Cañete , vestri Proregis , per tres , & amplius annos visitarem , & rebus alijs intenderem . Cumque omnium harum occupationum , & molestiarum certior factus esset Gregorius XIV. Pont: magnam indè voluptatem concepit , misitq; ad me litteras humanissimas fauoris , & amoris suæ Sanctitatis , animando me , vt quemadmodum in
 .eis

eis incepti, ità progrededer. Ego non minoremi fauorem ex Regijs manibus vestræ Celsitudinis expecto, vt oblatum mihi fuit per vestras Regias litteras, datas è S. Laurentij vndecimo Augusti. anno 1593. Deus noster Dominus me dirigat, detque mihi vires ad laborandum in hac vinea, & exonerandas conscientias omnium, dum aliud præmium non cupio, quàm, vt me liberet, & vires det in prælio quod contrà me fiet, & conseruet Catholicam personam V. Maiestatis Lamellini prouinciæ Guari Regis. 16. Aprilis 1596.

Archiepiscopus Regum

C A P V T XXIV.

Thuribij visitantis apparatus. Labores, pericula, magno fructu compensata.

HAncille rei peragendæ rationem obseruabat. Quoties in prouinciã abibat, res vrbanas nouis veluti curis, ità componebat, expediebatque, vt, eo absente, nihil turbatum, vel detrimenti pati posse viderentur. Optimos viros quos, vel domui suæ, vel Archiepiscopali Curie, vel rebus, locisue peculiaribus præfecerat, repetitis hortationibus, rerumque agendarum regulis, monitisque graui & ardenti sermone sollicitabat, vt vigilantè insisterent operibus iustitiæ, & charitatis: id obsequij Deo debiti, suæque, atque ipsorum honoris, atque

atque conscientiae, populi salutis interesse; ut non Ministros, sed Episcopos in specula se singuli praeberent. Plurimum id Ponderis in componendis exterarum plebium fide, & moribus habere, si intelligerent illi pulchrum sibi caput esse, & Principi Ecclesiae tantum abesse, ut maculam, vel rugam haberet, ut potius ijs ornamentis praefulgeret, quae reliquae omnes, summa laude sui, & bonorum omnium incremento sequerentur. Turpe sane, & verendum fore, si gens infidelis, & moribus barbara, veterem Hispanorum puram, sanctamque fidem, morum dissonantium redarguere possent: nec facile eos amplexuros leges, quas earundem conditores, & magistri non seruarent.

Rem Ecclesiasticam strenue tuerentur, sed ea suauitate, & prudentia, ut saeculi hominibus, vel Regijs Ministris nullam iuste offensionis causam, vel violandae pacis occasionem praeberent: mutuam inter se ipsos quoque charitatem continuam habentes, alter alterius onera portarent; non ambitiosa munerum competentia, sed officiosa contentione se mutuò iuuandi: charitate fraternitatis se inuicem diligentes, honore inuicem praeuenientes. Tum itinerum comites, functionumque auxilia, & ministros, ac obsequij sui famulos, non ad pompam sed ad necessitatis mensuram assumebat, eosque selectissimos, probatosque; qui modestia morum, & exemplis pietatis populos aedificarent, laborum consortium non fugerent, aut fastidirent: nec ulli

hes.

1. Pet. 4.

Gal. 6.

Rom. 12.

hospitio molesti, grauesuè forent. Iisque ab eo districtè vetitum erat, nè vel obolum pecuniæ, vel aliorum munerum quidpiam à quopiam accipiant; nulli se singularitè familiares præbeant, sed omnibus benignos, & gratos.

Iustitiæ ministros præmonēbat, quod Synodaliū legum præscripto priùs cauerat, vt nihil omninò, non dico repetundarum, quod summi sceleris loco haberet, sed nec officij iurium nomine, etiā vltro oblatum acciperent, quod iisdem legibus cautum, taxatumque non esset, alioquin quadruplum absque vlla excusatione reddituri: sed ab Indis nihil omninò, vel minimum in quocumque genere rerum: sequebantur baiuli pauci, qui, Indorum consuetudine, suppellectilem dorso portarent; sed inter quos ipse, nonnunquā in vijs difficillimis, vt eorum subleuaret laborem, pedestri incessu, partem sarcinarum suis humeris conuehebat; ea ratione, Crucem se post Christum baiulare dicens.

Suppellex præter sacram, & res paucas frugalissimo victui necessarias, erant leuia culcitra duo; pauca lintea, aliaque lecto honestè sternendo; sed quibus ille nunquā alitè foris, quā domi suæ Limæ vsus est. Aliqua præterea cælati argenti utensilia, quæ conueniebant sustinendæ dignitati, cuius ille vbique ad modestiæ mensuram obseruantissimus erat: cuxæ quoque monetæ, & variarum rerum non parua copia, quas in Ecclesiarum ci-

melia, & sacra vasa plerùmque conuertebat, vel egenis largiebatur; aut non aded egentibus Indis, quo suauius eos ad auscultandam doctrinam, & suscipienda Sacramenta concitaret. Ipse plerùmque, honestiorque familiæ pars mulis vel equis vehabantur: ac itinerum difficultatis præmonitus, vehiculi genus circumducebat, quod Indi *quando* vocant, in quo necessitate coactus, Indorum humeris extensus vectaretur. Erat quippè ex cordulis contextura rete, è duabus perticis per latera pendens, quarum extrema capita quatuor baiuli suppositis humeris sustentabant; sed vacuum, & perticis aduolutum leuissimum onus vni soli fuit: eoquæ nunquàm vsus legitur Thuribus, præterquàm semel, cum inedia & lassitudine deficiens, non viribus tantùm, sed sensibus etiàm aded destitutus fuit, vt omnium opinione vel omninò mortuus, vel non amplius victurus videretur: ac tamen vectoribus alioquin onere vacuis, stipendia, ad assensum persolui faciebat; fortassis nè sibi, vel suorum cuiuspiam eiusmodi, vel debilitatis, vel morbi casus accideret.

Nàm dùm ipsum non deficiebat corporis valetudo, vias, quas mula incedere, vel per quas tutò insideri non poterat, ipse pedes etiàm nudos, vel canabaceis, aut sparteis calceamentis, quæ *alpargatas* vocant, religiosis nostris in Hispania frequentibus, calceatus carpebat, seu asperæ illæ, seu cœnosis voraginibus impeditæ forent: In quibus

bus calceos, nonnunquam tibialia, & ipsam pedum pellem relinquebat. Per abruptas rupes re-
pebat manibus, vel fune ligatus, ex imis præcipitijs,
in summas crepidines trahebatur sursum, vel deorsum
dimittebatur, vel traieciebat ingentia flumina,
non sine præsentis discrimine suæ vitæ. Hoc apparatu
per eadem, pluraque pericula, pedestri itinere
in montibus Condomariæ, & Chachapayanis per
dies continuos tres eundum erat, & alibi sæpè per
plures leucas: præsertim cum penetraret montes
Abamayanos, Prouinciâ Gamaliensem, & montes,
Andesque Chinchacothanos; multoque interius,
Carapinates, Croquiltates, Chiscates, Guamen-
ses, & Motilones, aliosque nonnullos populos,
quorum vel solus vocabulorum stridor lectorem
terrere posset, perlustrauit.

Hi quamuis olim baptizati, arcibus tamen & sagittis more gentilium barbarorum perpetuò armati,
ab alijs Christianis se tutabantur, omneque commercium
ipsorum prohibebant: & cum conterminis infidelibus
perpetua bella gerebant; solo Christiano nomine, sine
vita consentanea, vel Sacramentorum usu, gaudentes;
nec omnes etiam baptizati. At sanctissimi nostri Præsulis
humilitate, & lenitate, qua ipsos in visceribus
charitatis humanissimè tractabat, omnes in sui
venerationem, amoremque attraxit, multos sacro
lauacro tinxit, & omnes ritè instructos, Confirmationis

Sacramento muniuit. Hinc in Xauxam prouinciam, conterminosque progressus, & ad Guacayanes, & Cochangarenfes, inter eos post longum, & arduum iter, tota nocte in deserto cuiusdam Inditugurio sine lecto, ciboque iacuit. Cumque robusti alioquin iuuenes, eius familiares, ex viarum asperitate vel alimenti penuria deficerent, ipse senex sexagenario maior, exemplo patientiæ suæ, & suauissimo sermone omnes recreabat.

Alios inde montes non minori labore, vel discrimine scandens, quò sanctimonix ipsius, & ardentissimæ charitatis, mirabiliumque factorum fama, ad infideles usque præuolauit, obuium habuit Ethnicum Prouinciæ Dynastem, quales Indi *Quaziques* vocant, cum ingenti populo barbarorum, se suosque ipsius obsequio, solatioque promptos, & Christianæ Religionis sacris imbuendos offerentem, rogantemque, ut prouinciam penitus intrare velit, habiturus plurimos obsequio ipsius, & doctrinæ capescendæ paratos. Tum vir Apostolicus, oblato nouo grege lætus, Deo primum grates reddere, quòd illuc eum duxisset, ubi tot animas suæ Diuinæ Maiestati lucratus sit. Barbaros deinde humanitèr alloquutus, donis genti gratis impertiuit, reliquitque conuentionis sic dispositæ, doctrinæque & sacramentorum ministrum Bernardum Nauarretem Ordinis S. Francisci, probatæ virtutis, scientiæ, & morum sanctimonix vi-

rum,

rum, & illi regioni ad fidem, & mores Christianos reducendæ prius præfectum, quem ipsius Archiepiscopi loco audirent, & colerent.

Hinc ad Yungas penetrauit, populum Prouinciæ Guancabambæ, quæ cæteròqui inhabitabilis est: difficillimis quippè vijs inaccessibilis, præsentissimis periculis, & perpetuis propemodùm nymbis obnoxia, asperrimis montibus, amplis paludibus, altissimis fossis, & stagnis impermeabilis, & inculta. Permeauit tamen charitas inuincibilis Mogroueji, cui nihil difficile videbatur, & pericula vorabat, vbi vel vnus animæ salus quærenda foret: lustrauit omnia, populumque miserrimum consolatus est, & necessarijs Sacramentis in fide confirmauit. In his Prouincijs à ciuili cultu, & Ecclesiasticis ritibus adeò remotis, vt nullus antè Thuribium Episcopus in eis vnquam visus sit, nec ipsos doctrinæ ministres faciliè tolerabant. Cùm sacri Chrismatis conferendi causa Pontificalibus ornatus appareret, ad spectaculi nouitatem terribi barbari fugiebant, & Hispani ipsi mirabantur. Sed sancti Pastoris dulci sermone, & paterna voce confortati redibant, eumque venerabundi audiebant. Id enim, vt obiter dicam, in Archiepiscopo hoc nostro singularitè notatū est, quòd quamuis alioquin humillimus, Pontificijs tamen muneribus mitræ indutus, auctoritatem status, & sacre actionis maiestatem cum nulli Prælatorum cederet, plurimis præripiebat; Deitatem illam, cui
fer-

seruiebat, corporis habitu, & actionis grauitate, quantum homini licet, repræsentans.

Hac ratione Thuribius Alphonsus Mogroueius tot itinerum reuolutionibus; tot vicibus, per tot annos, tanta districtione suam lustrauit Prouinciam, vt nullum locum, non montem, non vallem, non saltum, non Cœnobium, non Xenodochium, non templum, non sacellum, non eremitorium, non solitarium tugurium, vel terræ antrium, in quo vel vnus homo viueret, in tota ea forsitan totius Ecclesiæ Christi tunc amplissima, & vastissima Diœcesi, inaccessum, incognitumvè reliquerit: vt Ciuitates, oppida, Pagos, & armentarias, fodinarias, Sacchararias, lanificiarias, aliarumque artium operas, in quibus multitudo hominum, laboribus intenta, commorari solent, silentio pertranscam. Huius rei veritatem certiùs comprobabunt euentus, quos iam referemus paucos quidem ex plurimis id genus.

Dùm Indos belluino more in montibus dispersos, per transuersum clium descendens quæreret, seu veriùs venaretur, accidit, vt lubrico vestigio cecidisset; tunc famulo manum porrecturo, dixit, id astu dæmonis euenisse, vt Indorum salutem præpediret, neque id se permissurum, cùm Christus de Cœlo ad eos quærendum descendisset. Peruenit ergò pedes, trium leucarum iter, dùm in valle clausos reperit Indos longæuos, cum prouectis filiis, & nepotibus quatuordecim annorum

non-

nondùm baptizatis . Diem integrum , & noctem , aut plures cum ipsis mansit , & omnes baptizavit , & baptizatos confirmavit . Nèc lectum habuit , nec alium cibum , quàm paucos cammaros , cancrorum genus , & maizium aqua coctum , quod nos turcicum granum appellamus , ea mensa tanta condescensione , & familiaritate vsus , vt eiusmodi cibum , cum aquæ potu , etiam alibi sæpè laudare soleret , maiorique gustu , & hilaritate , cèu cupitæ paupertatis epulas comederet ; quàm soleant alij lauta cupedia , quibus opiparè conuiuantur .

Aliam viam laboribus , periculisque plenam dis-
suadebant comites , rogabantque , nè saltèm noctu
tentaret . At ille , pro sinceræ conscientie vínculo
insistens muneri suo , intempesta , & obscura nocte , cum vno Indo , ad id conducto viarum duce , cæteris inscijs , altùmque sopitis , solus abiuit , tantaque felicitate peruenit , quo voluit , qua maiore , vel aprico die , vel omnibus comitatus non posset . Quod focij per diem sequentem insecuti : & horridum iter experti , miraculi speciem præferre censebant . Chinchani duobus tantùm comitatus dùm peteret , totam noctem ieiunus aberrauit , multoque pòst die in Cañetem oppidum incidit . Tùm cibi , somnique oblitus oppidanos , pro more , Sacramento Confirmationis liniuit . Cigua propè magnum flumen Amazonum , Indis *Marañon* , descendens , à comitibus
oran-

orandi causa separatus viam perdidit, & in deserta crepidine præcipitijs, ac tenebris vndique cinctus, nec antè, nec retrò pergere ausus, stitit solus. Ceteri verò adulta nocte, ad locum destinatum appulsi, cum ipsum non reperissent, vel eneëtum frigore, vel præcipitio lapsum, vel alio casu perditum formidantes, cum turba Indorum, stramineisque tedis redeuntes, afflicti, & solliciti deserta clamoribus replebant; dum ille post multas horas reciproca, lætaque voce, hic sumus, inquit, adsumus. Et illi suo quoque periculo accedentes, ipsum secus rupem stantem inuenerunt, mulam freni loro retinentem.

Absoluta cognitione oppidi Corongi, in crepusculo vespertino, niuib. pluuiæ mixtis densè cadentibus, nec ausis comitibus eum sequi, certè, ut ipsum retineret, non volentibus: timebant enim in aliqua huiusmodi prosecutione periturum: ipse tamèn temporis dispendij impatientissimus, cum vno famulo, duobusque Indis viarum indicibus, Lapum versus discessit, quatuor leucas distantem, multis præcipitijs impeditum iter, eaque hora, ac tempestate laboriosum. Cumque media primùm nocte peruenisset, quietem, & corporis refocillationem contemnens, diuini officij pensum, & votiuas preces ad albam vsque prosecutus est: Eaque conspecta, statim incoepit prolaxis ritibus, viginti circiter portatiles aras ibi paratas consecrare; finitaque functione, & accedentibus famulis, hora dici

nona ieiunus Cuchusquillam, per octo malæ viæ leucas, illicò profectus est. In hoc itinere non aduertente fessore, freni morsus excidit ori mulæ, qua vhebatur. Ac Thuribius intentus Deo, laxisque habenis, per multa milliaria contentus; nihil tamen indè mali passus est: quanquàm adeò ferox esset bestia, proindè saltatrix appellata, vt illo descendente, duo robustissimi viri vix eam tenere potuerint: quasi rationem bruto indidisset fessor tam sanctus, vt non libertatem suam, sed sancti viri pondus cognosceret, ipsumque reuerentè sustineret.

CAPUT XXV.

Laborum, perculorumque continuata narratio.

POsteaquàm in pago quodam Chachapayæ, die cænæ Domini, sacrum oleum, & chrisma confecisset, cæterisque diei ritibus absolutis, & sparsis in egenum populùm largis elemosynis; vt Moyobambam oppidum adiret, oneraria iumenta cum baiulis, & maiori parte familiæ præire iussit. Qui, cùm intercurrentem amnem prosperè transuadassent, fluuius eluione montium, & nocturnis imbris, adeò intumuit, vt Archiepiscopum cum paucis comitibus tardiùs accedentem interceperit, & ad ripam, dùm detumescerent aquæ, sistere coëgit. Ibi in humido solo, cælo tectus, sine

lecto, sinè cibo pernoctans, pro inedia & lassitudine debilis, alimentum cupere visus est. Nèc aliud repertum in proxima sylua, præter Indici Platani viridem racemum, qui etiam assus igni parum profuit. Sed vir Dei manè profectionem parans fructus pretium persolui iussit: acceptoque responso, syluestrem fuisse, parumque valere; fecit tamen in arboris tronco relinqui duos nummos Reales, seu Iulios Romanos, quadruplum quàm racemus æstimari poterat; nè in circulo visitationis, alieno damno, iure non præscripto, vitare sibi videretur.

Mox vadum trajiciens; Moyobambam peruenit, vbi cum populum effusis largitionibus imperijisset, Ecclesiæ etiam egestati compassus, crucem argenteam, quæ præferebatur, eiusdemque metallicum calicem, vrceolos, & maluium, quibus ad Missas utebatur, & mensales orbes octo, vt ex eis ferculum fieret, in quo Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum publico cultui in aris, & processionibus exponeretur; cum altaris antependio, casula, & alijs ad sacrificium pertinentibus, presbytero donauit. Quæ in eius memoriam, ad hodiernum diem, in eo templo non sinè peculiari veneratione seruantur. Alia vice in aspero cliuo cecidit mula, qua vehabatur Beatus Thuribius, &, non sinè periculo vitæ, femur eius subtus comprehendit, malè compressura, si promptitudo accurrentis famuli ipsum non liberasset.

Populum pagi Taquilponē, parochiæ Macha-
tensis, sacro Chrismate signaturo, fluuius Santa
tunc tumidus, rapidusque traijciendus erat. Qua-
proptēr, ne pastoris officio deesset, funem nauti-
cum per transuersum amnem tendi iussit, ex qua
per funiculos pendens ipse ad ripam alteram tractus
est: & per eundem modum, suo munere functus
rediuit. Quod sepius alioquin factum, acta legiti-
ma contestantur. Moyobambę moratus inaudiuit
in montibus, vndique clausos esse occultos quos-
dam Indos, qui paręcię Rectoribus rebelles, vt di-
sciplinā effugerent, in abstrusos deserti recessus con-
fugerunt, triginta leucis, inuijs planē disfitos, non
procul ab oppido, quod a Citreis malis, *de las na-
ranjas*, nomen habet. Ille, vt eos reduceret, to-
tum iter per transuersos amnes, cænosas paludes,
& asperos montes, depositis etiā calceamentis,
quod per aquam, lutumque molesta essent, pedes-
ter emensus est.

Vno die præcedentibus reliquis, vt locum ali-
quem noctis quieti commodum inuenirent, nam
domus nulla fuit, seruus Dei solus cum Indis qui
sacram suppellectilem vehabant, ponē sequentibus
per incommoda viarum, eundique laborem, viri-
bus, & sensibus destitutus, in terra iacuit. Indi
exanimatum credentes, longam peticam in sylua
cæciderunt, iunctisque pallijs confecerunt vehiculi
genus, quod antè descripsimus, cui impositum
Præsulis, vt putabant, cadauer, ad socios, veloci

gressu comprehensos , suis humeris attulerunt ,
 luctuoso ploratu inclamantes , mortuum se Domi-
 num deportare ; sicque cæteris visum est , dùm
 tactas arterias adhuc pulsare cognouissent. Adhibitis
 tum remedijs factum , vt Beatus vir, post duas indè
 horas in se reuersus , & velut è somno suscitatus
 est , tam serena fronte , & hilari aspectu , vt nihil
 planè passus videri posset : vbi , inquires : eram ?
 Deus me seruauit , & seruabit porro ad obsequium
 Ecclesiæ suæ . Rogatus vt reparandis viribus ali-
 menti, quidpiam acciperet , omninò tenuit , quòd
 ieiunij sibi familiaris dies esset . Per noctem ieiun-
 us in terra iacuit tectus tugurio , ex arborum ramis
 tumultuaria suorum industria confecto , septus vn-
 dique leonibus , vrsis , & ingenti mole simijs , quo-
 rum vicinus fremitus vndeque sonabat .

Quieuit paulisper vigilantissimus pastor , & cæ-
 teri concitatis ignibus , & ferramentorum concre-
 patione , bestias tota nocte ab accessu deterrebant .
 In ortu auroræ Archiepiscopus aram erigi iussit ,
 sacrificium obtulit , dies enim sacer erat , & Sanc-
 tissimo Sacramento tanta pietate , fructuque refec-
 tus est , vt omnium admiratione , reliquum iter in
 fortitudine cibi illius pedibus suis alacritè confe-
 cisset . Nèc esculenta , per obuium vicini pagi pa-
 rochum , ad refocillandum Præsulem allata gus-
 tare voluit , donèc Sacramenta Barbaris , pro suo
 more , ieiunus administraret . Iter ergò prosequu-
 tus , appulit tandèm quo ire decreuit , reperitque

centum circiter Indos, quorum aliqui grandioris ætatis nedum baptizati, sed nec ad id per doctrinam dispositi fuerunt.

Alij olim Sacramento initiati, sed Christianæ Seueritatis disciplinam exosi, nec sacerdotis monita ferre volentes, aut veteris vitæ viciosos mores exuere, renunciato Christo, in impietatem rursus, & perfidiam relapsi solitudinum recessus occuparunt, in eisque belluinis moribus gregatim vivebant. Arte opus erat, vt obstinati, ferique horum animi flecterentur; sed non alia validiore, quam diuina illa Mogroueji mansuetudine: singulos paterna voce filios compellare, salutare humanitèr; suæ ipsorum salutis dulcissimis verbis commonere, nihil aliud se ab ipsis, vel petere vel accipere velle, varijs munusculis cunctos delinire, Christi sanguinem, suosque labores, & pericula quæ retulimus, puro ipsorum salutis affectu inita commemorare. Eo denique factum est, vt vtrique tam non initiati, quam acceptæ prius fidei desertores, Sancti Antistitis, & Apostolici pastoris arbitrio se vtrò commiserint, & cum pœnitentiæ signis petere sacramenta, redire ad gregem, & pastori per ipsum constituto deinceps obtemperare, obligata fide promiserint. Ille vicissim cunctos in visceribus charitatis lætus complecti, quæ opus erant in spiritu lenitatis instruere, Apostatas Ecclesiæ gremio restituere, cæteros baptismi, omnes confirmationis characteribus munere, ad animarum curatorem amplius

plius instruendos reducere , eiusque curæ , & charitati eos obnixè commendare , cætera pro loci ac temporis opportunitate disponere , & Pontificijs benedictionibus impertire . Eo factò satis supèrque restauratum ratus , quidquid ea profectiōe passus sit , vel redeundo passurum , se sciuit , acis Deo gratijs per eandem viam prosperè , etsi laboriosè , Moyabambam reuersus est lætior , quàm anxius indè abiuit .

Intèr duos pagos Coellum , & Caluncum , flumen Mala traijciendum erat . Præambuli cum onerarijs mulis famuli , cùm vadum intrassent , creuerunt aquæ , suppellex maduit , periclitati sunt , parumque abfuit quin repentino torrente iumenta ipsa cum oneribus rapta fuissent ; sed , seruante Deo , nihil perijt . Tardiùs ad ripam accessit Beatus Pontifex Thuribius , aquis continentèr crescentibus : nèc vadum tentare ausus , tota nocte sinè tecto in ripa remansit . Lectum habuit pallium rusticum in terra stratum , ceruical ephipium suæ mulæ , eiusdemque pelliceum tegumentum pro stragulo , quo à decidente pluuiola , seu nocturno rore Peruviano , malè tutabatur . Cœnam præbuit , vnicus , exiguusque panis , quem sibi prouidit Aethyops , Antistitis mancipium , & sanctus Præsul à se benedictum , sacris manibus in quatuor partes diuisit , vnā facellano , alteram secretario , tertiam ipsi Aethyopi , quartam sibi distribuens , quibus obsonium sola fluminis aqua fuit . Facto mane , cum
amnis

amnis nocturnis imbribus amplius intumuerit, nec vadandi locum daret, Archiepiscopus itinere pedestri scipioni innixus, per arduum cliuum, longo circuitu pontem petijt, ex funibus malè contextis constructum, è quibus pro more suspensus, transijt tamèn alacritè. Ad populum appulsus, conuocari eum iussit, sacrificium obtulit, multitudinem pro concione docuit, atque ad quartam à meridie horam, ieiunus, vt solebat, Confirmationis Sacramentum magno numero Christianorum administravit.

Ex prouincia Chinchacocha ad Guanucanam transiens, obfirmato animo decreuit, ad infideles belligeros penetrare, vt Christi pacem, & fidem illis adduceret. Pergendum erat per vias, non nisi pedestri itinere, idque summis periculis & laboribus propemodùm impossibile: atque tunc pessima totius anni tempestate impermeabiles. Barbari montium cliuos, ripasque fluminum per turmas occupabant, quæ exercitus existimari poterant, arcubus armati, & acutissimis telis veneno infectis. Tum precipui comites, & familiares, genibus in luto coràm proiectis obnixè rogarunt, vt præsentem necem recedendo vitaret, ni omnes illicò mac-tatos vellet. At ille, vbi Christi pax est, bellum esse non potest. Et strenuus Christianæ militiæ Dux, tanquàm cum Sathana pugnaturus, prælato crucis vexillo, summa fiducia, & ardenti desiderio victoriæ, in ripanas turmas alacritè pergit. Vbi

in conspectum venit, res mira! armati illi, & atrocissimi Christiani nominis hostes, Pontificis vultus vt Peruuianorum Moysis fulgidos radios micantis aspectu^r territi, nulla defensione tentata, vel vibrata vna sagitta, plurimi quotquot erant, in fugam se proripiunt. Instat ille, nec stitit, dum per signa pacis, palantes aliquot accersisset. Hos placidissimè salutauit, ac dulcissimis pro sua consuetudine sermonibus induxit, vt reliquos reuocarent. Redierunt plurimi, & ille cunctos verborum lenimentis, & elargitis muneribus, in sui admirationem, & amorem attraxit, multisque diebus intèr eos familiaritèr versatus est, & ad amplectendam Christi fidem induxit, credenda docuit, de agendis instruxit, Sacramentis tùm necessarijs, & opportunis insigniuit, & reliquorum, doctrinæque ministris breuì mittere pollicitus, eos in pace cum sua benedictione reliquit.

Per inaccessos Andium anfractus, & perpetuis niuib^{us} cana iuga, resonabat fortitèr in Ethnicos Echo virtutum, & mirabilium factorum Archiepiscopi Linensis Mogroueji, cuius animi candor, cum niuium albedine, & operum magnitudo, cum Andium altitudine contendebant; vsque adeò, vt congelata corda barbarorum, in ipsius, tanquàm hominis de Cœlo lapsi, vel semel videndi desiderium, charitatis eius ardore liquefcerent. Ex his ad fines Prouinciæ Chachapoyæ, intèr hanc ipsam, & Guamanganam, teste Laëto, iacet alia Natio
quam

quam Hispani *Motylones* vocant ; incolis infrequens, anonæ charitate, & intercurrētium annuum multitudinem admodum impedita : gens fera, & barbara, à sacris, moribusque Christianorum tunc aliena. Quam tamē inuisere Thurius olim, ingenti quo pollebat animo, designauit, cum aliquandō in oppido Guara, prouinciæ Guaylarum, ad P. vt authumo, Ludouicum Seguranum Ordinis S. Francisci virum grauem, & huius rei testem hæc ipsa verba locutus est. Nos ad Motylones ibimus, gentem feram prouinciæ Chachapoyæ. Funem nobis alligabunt, & ex altissima rupe sic demissos, cum in profundum venerimus, iterum soluent, verbum Dei prædicabimus, & gentem docebimus Catholicam fidem.

At Deus, qui opportuna temporis momenta micritur, & cuncta suauiter, fortiterque disponit, aptam obtulit explendæ tam Sanctæ voluntatis, & complendæ prædictionis occasionem. Erat postmodum Beatus Thurius in oppido Chachapoya prouinciæ præcipua; indèque admirandorum eius operum, & vicinij fama ad Motylones peruenit. Qua tracti, & videndi cum studio permoti, Legatos mittunt, munereq; quæ regio ferebat, psittacos, pinea poma, & lactaria quædam; rogantque instantèr, vt Christi præco ad ipsorum fines transire velit; plurimos magna sua voluptate Christianæ religioni lucraturus. Ille qui quorumcumque munerum, quantumuis paruorum, aut vilium speciem om-

nem exhorrebat, quæ illi attulerant, præter omnem suspicionem contemptus, humiliter abnuït: Nequæ licere sibi, per visitandi prouinciam leges, munera recipere, neque per ardua itinera, tantæ discrimina vitæ facultates Indorum se quærere; sed voluntates, &, vt captiuarent intellectum in obsequium fidei, per quam perpetuò duraturas diuitias ipsi consequantur. Professionem suscepit, in prouinciam magno vitæ suæ, suorumque periculo peruenit. Nèc dubium est, quod Ludouicus tunc absens non refert, Beatum Pontificem ea quæ ipse prædixerat, & peroptabat operatum fuisse: atque Motylones ex multis centenis millibus Ethnicorum esse, quæ viri graues, & oculati plerumque testes, mirabilem hunc Præsulem ad Christi fidem traduxisse contestantur. Quod cum aliàs illi feliciter euenisse constat, vbi se vltro ingererat; multo magis inter eos, qui Christo nomina dare, & sacramenta ex ipsius Sancti Antistitis manibus suscipere percupiebant.

Aliàs in oppido Andomarca, vbi Fratres Minores montanis barbaris ad fidem, & Christianos mores reducendis insistunt, visitationis munus obibat Beatus Thuribius, cum ex vicinis Andium faucibus, ad ipsum accesserant viri prouecti septuaginta, pueruli duo, mulieres septem, asserentes, se, vt oues aberrantes pastorem quærere. Ille vicissim ipsis benè precari, & inter alia percuntari, vnde in abstrusis Andibus ipsius aduentum didi-

cis-

cissent? Eique responsum fuit, pulcherrimum, & rubicundum Iuuenem illis uunciasse, summum Peruuizæ sacerdotem Andomarcam appulisse, iussisseque, ut grata ipsi munera ferrent, quæ apud se longo tempore reuerentè seruauerunt. Atque hæc, inquit, proferimus tibi, Missale, Breuiarium. & sacerdotale superpelliceum; quæ nobis olim reliquerat Christianus Sacerdos inter nos in Andibus iam dudum vita defunctus. Cætera sacra instrumenta, inter barbaros perijisse credendum, nec personæ, nomen, conditio, vel ætas profertur. Nec Thuribius, aut qui cum eo erant, aliud sibi persuadere poterant, quam Angelum Domini, ardentibus viri Dei desiderijs seruientem, iuuenem illum fuisse, qui derelictam gentem ad animarum curatorem direxisset. Lætissimus inde Præsul Deo gratias egit, quod sacerdotis memoriam, fructumque doctrinæ, & sacrorum suppellectilem eo loco reperisset, quod nec ullum eorum ministrum, vel Christiani nominis cultum vnquam cæroqui peruenisse credebat. Et gentem pro fide profugam Andamarcæ fidelibus adiunxisse, vel aliter eis prout res postulabat prouidisse, etsi historia non prodatur, pro Thuribij tamen more, certò supponendum est.

Tantum inter Idololatrias valuit fama virtutum, & mirandorum operum Beati huius Præsulis, tantus ardor ipsum videndi, & audiendi, tanta eius documentis obtemperandi promptitudo, vel diuini-

tus indita quædam neffitas : tanta in ipso tractandi
 suauitas, & humilitas conuersationis, tantum labo-
 rum alienæ vtilitatis, tanta tolerantia, & contem-
 tus periculorum; aded feruens, pura, & patula cha-
 ritas, & studium ipforum æternæ salutis, & omnis
 temporariæ prosperitatis, nulla vel proprij commo-
 di cupidine, vel alterius ab istis alienæ, nedû finistre,
 vel fraudulentæ intentionis minimo indicio depra-
 uata, tanta ipforum bono prouidendi cura; & ab
 alienis iniurijs tutandi sollicitudo, vt quantumuis
 fera corda emolire, & atrocissimas mentes sedare
 posset: & facillimè credi, sperarique, si diuturnior
 ipsi vita foret, haud dubiè futurum; vt nemo in
 toto illo orbe meridionalis Americæ, intrâ paucos
 annos superstes esset, qui Thuribij opera Christo
 nomen, & per Christi gratiam Thuribio manus
 daturus non videretur.

C A P V T XXVI.

*Singularium animarum singularis cura, iisdem in-
 commodis, & fructibus, tantique moliminis
 motiua, & in periculis animi tranquil-
 litas, & propositi perseverantia.*

NEc integrarum gentium, populorum, vel
 turmarum tantum Thuribij cura fuit; sed
 pro singulari qualibet sui gregis anima, animam
 suam patentibus vitæ periculis, & laboribus, alio-
 quin

quin minimè tolerandis, exponebat; nè muñeri suo perficiendo, vel, quod à puero constituit, exonerandæ conscientiæ; in vlla re, deesset; vt præter illa, quæ suo loco narrauimus, sequentia quoque exempla declarant. Præterquàm, vt antè diximus, quòd Barbarorum regiones, & inaccessa latibula, summis laboribus, & vitæ suæ periculis adiret: etiàm dùm iter ageret, vt speculator vigilantissimus, oculis; hic solummodò vagis, quoquò versum proièctis, circumspiciebat, si ex imo in summis iugis, si ex summo in vallium abyssis, si in planis, quantum extendebat se visus, vllam vel vnius hominis vmbram prospiceret:

Non tardabat, altissimas rupes, lubrica montium latera, arenosas, lutosasque vias, & calentes campos, currendo, scandendo, descendendoque, per pluriès M. PP. hominem, a longè detectum accedere, sciscitarique an Christianus esset? si non erat, facere: si erat, interrogare, an & à quo baptizatus; vel Chrismate confirmatus fuerit? an Cathéchismo instructus? an, & quam plebem ad sacra frequentet? an Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentis vtatur? an domum, vxorem, Parentes, aut liberos, & vbi habeat? vagam errantemque pecudem adducere, proximo gregi iungere, & quidquid ei deesse discebat, conferre; seu ad salvandam animam, seu ad vitam tolerandam necessarium. Quod sæpè se vidisse testes iureiurati in publicis tabulis exponunt.

Chachapoyam ciuitatem proficiscens, vidit in cacumine montis casulam solitariam, & sciscitatus quid esset? rescivit foeminam Indam ibi habitare. Et quis, inquit scire potest quo egeat animæ curandæ ministerio? meum est id nosse, ibo & videbo. Cum inuium desertum, & ascensus impedimenta opponerent, petijt an alius quispiam illuc vnquam accedat, cur, inquires, & ego modò non? Accessit labore maximo, mulieremque morbo decumbentem reperit, solatur, & ad animæ curam, morbiq; tolerantiam suadet, Confessionem excipit, & absolutionis beneficium impendit. Tùm domo vix egressus est, cùm illam, animam expirasse didicisset: Quam Dei beneficio, & sancti Pastoris diligentia saluam esse res ipsa piè credendum suadet.

Nocte quadam in itinere deprehensus, cùm domum boni viri, Ioannis de Roxas Aluaradi aduenisset, & pro hospitis facultate liberalitè exceptus, ex cubiculo regionē per fenestram prospectans, inter atras tenebras vidit flammās, nouem circitè milibus PP. distantes; Interrogatoque hospite, didicit, Indorum ibi magalia esse, ea forsitan igne, vel tugurium aliquod incendio flagrasse. Sed quid, inquit, si nostra opera opus sit, & ignis indicio petatur auxilium? quod nobis minimè contemnendum censemus, eundum est. Cui Ioannes, qua, inquit, via possimus adire, non video; nam rupes, & montium auiā tenebræ tenent, nec
iti-

itineris dux nobis ullus adest. Tunc Thuribius, qui Prophetico spiritu præsentem necessitatem, & futurum numinis ductum prænouerat. Deus, inquit, qui vocat, monstrabit viam, & aspera in plana conuertet. Ità itum est, & per infelicissima montium prerrupta feliciter peruentum; Deo omnia, vt seruus eius præuiderat, complanante. Nec aliud in loco repertum est præter miserum Indum humi in stipula iacentem, qui solus, & nullius assidentis solatio, cum morte colluctabatur. Thuribius summas Deo gratias egit, qui cœlesti portento, se sui officij monuerit, & perituro pauperi salutis remedium prouidit. Hinc miserum hominem, solari, eoque per Sacrum sermonem, & sacramenta reducere, vt in ipsius manibus animam bene procuratam piè & christianè Creatori reddidisset.

Aliquando a continuato per totum diem confirmandi labore fessus, vesperi ad mensam cœnabat, sed maiori animarum cura sollicitus, interrogauit Parochum, si quisquam adhuc confirmandus superesset? eoque respondere cunctato: Nemè, quæso Pater, inquit, hoc celare velis, ne, & tu tuò, & ego meo paritèr officio desimus. Tumque intelligens vnum solum esse, duo ferè milliaria distantem; quì, quòd ager in lecto iaceret, ad Sacramentum accedere non potuit. Statim, vt Tobias relicta mensa, semielis cibis, ad hominem fè, cum personis, rebusque necessarijs abripuit, & in casa repertum consolatus est, sacramentoque

con-

confirmauit. Benedictus Deus, inquit, qui hanc mihi mentem iniecit, hic nunc mea negligentia non morietur inchrismatus, iam ad inchoatam cœnam rediemus: & prima noctis hora reuersus est. Tanta illi cura de vna ouicula fuit, in Sacramento ad salutem non necesserio, sed in vltimo vitæ certamine longe salutari. Cùm alibi populum ex albo capitatum ad catechismum vocaret, resciretque vnum solum abesse, pecoribus in agro pascendis occupatum, suis pedibus hominem adducturus exiuit, inuentum instruxit, & sacro chrismate confirmauit, non minori studio, quàm si plures essent.

In ipsa vrbe Lima, cum totum tempus matutinum in suburbano templo S. Lazari docendis Indis, & Chrismate signandis impendisset, & audita hora meridiana rediret in urbem, in ponte, qui suburbium, à Ciuitate diuidit, incurrit in Indum cumque sollicitè percuntatus est, an sacramentum suscepisset? illo negante, me peccatorem, inquit, hic non est confirmatus, reuertamur ad opus: & è vestigio reuersus, & Pontificijs ornamentis denuò assumptis, Indum hominem tanto apparatu confirmauit, ac si totus populus confirmandus esset.

In eadem vrbe cùm circa noctis medium audisset campanulam sanctissimi Sacramenti, summo manè misit ad Parochum, interrogatum, quò tali hora noctis iuisset, & accepto responso, moribundam fœminam pauperem esse, cui sacrum viaticum defe-

deferbat; iterum sciscitatus, an illa confirmationis sacramentum habuisset? nescienti id Parochus iussit, ut ad illam reuersus referat. Sed id negligentem, quod impossibile sciret, mulierem iam cum morte in agone contendentem, ad templum, ut confirmaretur adduci; post horam iterum mansuetè rogat, ut foeminae statum referat; & redditurum expectauit vsque ad tempus prandij. Cumque tunc resciret illam confirmatam non fuisse, & mox morituram, illicò accurrit, & Sacramentū solenni ritu contulit, & mulier à sancti Præfulis oratione consolata, & læta statim expirauit, summa ædificatione omnium qui aderant, & Archiepiscopi sollicitudinem, charitatem, & humilitatem aduerterunt.

Iterum in vrbe, & Palatio Archiepiscopali, apoplexia subitanea tactus vnus ex mancipijs Francisci Quiñonij, illicò moriturus videbatur, vocatus ad eius confessionem excipiendam Parochus, cum eo officio sanctus, prælato lumine domum redditurus, secunda post mediam noctem hora, palatij peristylum transibat. Tum Thuribius è fenestra vocans, quid esset, edoctus, petijt, an viaticum infirmo tulisset. Respondit Parochus, se viaticum non tulisse, quòd seruus etsi Christianus, sed hominudis, & per hoc sanctissimi Sacramenti incapax videretur, se sacrum oleum statim allaturum. At Archiepiscopus, quid hoc, inquit, sibi vult, nunquid ipsum instruere, & capace reddere non poterat? quo-

dicto integrè, diurno more, tali noctis hora vestitus descendit, (vndè notarunt ipsum totam noctem vigilasse) equorum stabulum subiit, vbi seruus cubabat, & in eius lecto sedens, ipsum dulcissimis verbis confortauit, instruxit, & Sacramenti capacitatem reddidit, locum, & inibi aram decenter ornari curat: cum Parocho ad templum pergit, & conuocato comitatu, Sacramentum cum canopeo, & luminibus deferitur, & infirmus communicatur. Reducta in templum Eucharistia, sanctus Præsul, qui cum accensa face, ipsam eundo; redeundoque comitatus est, infirmum cum Parocho iterùm accessit, ipsumque de Sacri Chrismatis mysterio & virtute edoctum, adductis necessarijs rebus, confirmauit, & hortatus est, vt quantum opus futurum esset, Extremæ vnctionis Sacramentum peteret. Et his peractis, ægroque impertita benedictione, ad cubicula redijt, proculdubio non dormiturus.

In parochia quadam ditionis Moyobambanæ, apud Parochum hospitatus Thuribius, intellexit eum festinanter vocari ad mulierem in partu periclitantem grauissimis cruciatibus, quos enitendi difficultas inferebat: matrem simul & prolem perire metuendum, animasque quo poterat sacerdotis officio curandas esse. Sed sanctus Antistes, qua erat alienæ calamitatis paterna misericordia præditus, ipse Parochi officium subire voluit, actutùmque accurrit, nè priùs domum ingressus, fœminamque,

que, animam ferè agentem salutauit, quàm illa per solam eius præsentiam confortata, prius se masculam prolem peperisse viderit, quam senserit, omni dolore liberata. Quod beneficium sic Beati viri meritis attribuit, vt alioquin se perituram non dubitasset.

Nèc semèl aut bis, sed sæpissimè fuit, vt Parochi, apud quos pro iure cognitionis diuertebat, intempesta nocte monerentur, aliquem in montibus infirmum, præsentaneam ipsorum opem exigere: Quod cùm Archiepiscopus intelligeret, veritus nè fortè pontificalibus sacris egeret, vel perpetua charitate, per quam ipse omnium labores in se transferebat, & singulorum necessitates pati videbatur, ipse contemptis tenebris noctium, temporum inclementia, horrore tempestatum, itinerum asperitate, & grauissimis, notissimisque periculis, infirmos per plures leucas viarum, per altissimas niues, quæ nullum viæ vestigium concedebant, per copiosos nimbos, per fulgura, & fulmina, per præruptas rupes, lubrica montium latera, & rapidissimos fluuios, promptè, & alacritè adiret. Si opus erat, tanta sacrorum rituum obseruantia, & grauitate, sacro Chrsinate signabat singulorum frontes, ac si turma collecta foret. Si non erat, ipsa parochialia sacramenta conferebat, & ad morbos, mortesque vtilitèr pièque toleranda confortabat, pauperiem pecunijs, vel alijs muneribus subleuabat, & nonnunquam corporis ipsam

sanitatem, abeuntem animam, vel iam egressam; patientibus miraculis, restituebat, quæ nobis loco suo referenda venient.

lis verò, qui ipsius incolumitati consulentes, hæc dissuadebant, & vel parochum ipsum ad ea sufficere, vel rem in diem differendam esse dicerent, respondere solebat. Spiritus S. gratiam nescire tarda molimina; ægros antè diem sinè Sacramentis mori posse, quidquid ipse passurus esset, leue pondus habere, si cum ijs comparetur, quæ Christus pro illius animæ salute sustinuit, vel cum tormentis quæ anima ipsa, per pastoris negligentiam peritura, in perpetuis ignibus sustinere deberet: Officij sui esse singulis providere: Deum negligentiae rationem strictissimam exacturum, parumque referre, an vna anima, vel plures à perditione liberandæ sint; Nam qui in vno delinquit factus est omnium reus: pastoris conscientiam in minimis exonerandam esse: maiores Sacerdotes minoribus exemplo sedulitatis præire debere: posse se pontificia potestate præditum, aliquid plus illis efficere, nec oblatas præstandi muneris, Deoque seruiendi, occasiones contemnendas, vel omittendas esse.

Inter hæc omnia, singularis huius Beati viri actionum oculati observatores, & postmodum iurati testes, quique ex ipsis eius vitæ historiam scripserunt, duas res singulari nota dignissimas aduertunt. Alteram quod in perpetuis, nocturnis, diurnisque difficillimis itineribus, & molestiarum func-

functionum lassitudine, per quæ alius quispiam, etiam à debito diuini officij quotidiano penso se satis excusatum censeret. Thuribius tamèn hoc adeò integrè exactèque solueret, vt votiuarum precum, abstinentiæ, ieiuniorum, quæ puer sibi citrà obligationem præscripsit, nè minimùm quidem vel domi, vel foris per itinerum, per laborum, inædiæ, debilitatis, aut quorumuis occurrentium casuum impedimenta vnquàm intermisit: quàm potius quo illa magis vrgerent, hæc eo magis necessaria iudicans, fortius ingeminaret, vt auxilio Dei instantius aduocato, cuncta faciliùs tolerare, & feliciùs perficere posset: ac nè dum alijs prædicaret, ipse reprobis efficeretur, sciens quod qui perseuerauerit vsquè in finem, hic saluus erit, & non nisi qui legitimè certauerit coronandum esse: regnum quippè Cælorum vim pati, vt violenti rapiant illud.

Cilicij perpetuum vsum nunquàm dimisit. Ad nocturnas vigilias, & secretas flagellationes, cùm aliquò hospes adueniret, molestias muscarum euitandi pretextu, remotum à reliquis cubiculum quarebat. Quod si non esset, ille vel noctis initio, vel antè auroram, vel vtroque tempore, sylvas, & montes, leonum, vrsorumque domicilia, solus petebat: vel aliquando, commoda loca defutura dubitans in ipso itinere, socijs præire iussis, densa dumeta, & occurrentia rupium concaua, serpentibus, mulcibus, vepribusque infesta, velut oblatas

occa-

Occasiones arripiens , in eis se , ferreis catenis duri-
tèr cœdens , lachrymas cum sanguine miscebat ,
non rarò deprehensus , cùm verberum sonitu , ge-
mitu , & eiulatu , ab occultè inuestigantibus audi-
to , tùm sanguine in locis relicto , qui saxi & ar-
borum truncis per plures indè annos recens , &
rubicundus cernebatur . Et parcente illi bestiarum
fœuitia , quæ flagrorum strepitu , & copiosi sangui-
nis odore concitari poterant , ipse sibi parcere ne-
sciebat , nec poterat à Dei obsequio his periculis
absterreri . Meruerunt multi sanctorum , vt feris ,
auibus , & piscibus imperarent quod vellent , quid
ni Thuribius , vt sibi , suisque , saltem ne nocerent ?
Hoc enim innocentix priuilegium est , vt brutorum
obseruantiam , quam primi parentes per inobedien-
tiam amiserant , eandem Deus redderet facientibus
voluntatem suam .

Consuevit etiàm templi claues , quamdiu in
aliqua parochia sistebat , referuare sibi , vt nocturno
tempore dùm alij dormirent , silentèr exiens mul-
tas horas orationi , & vigilijs in templis latentèr
concedere posset : Reliquum iter , eques pedesue ,
in Deum sempèr intentus , vel solus orabat , vel
cum aduocatis comitibus psalmos , litanias , Ni-
ccœnum fidei symbolum , aliasque sacras preces ,
tanto animi feruore concinebat , vt viarum longi-
tudinem , asperitatemque se sic inaduertentèr , &
letè transisse illi quandoque mirarentur . Lectum in
omni domo , in qua pernoctabat , sollicitè sterni iube-
bat ,

bat ; & Aethyopem suum , nomine Dominicum , cui per itinera hoc munus incubuit , aliquandò præsentibus alijs interrogabat , an eo officio rectè functus fuisset : quæ Dominico aliquoties occasio fuit , vt ad socios conuersus diceret : En quantà illi cura lecti , in quem nunquàm ascendit , vt ego manè sempèr obseruo , quanquàm ipse manibus eum turbare nitatur . Ieiuniorum , & abstinentiæ eadem sempèr , & vbique ratio fuit , quam iam satis explicauimus , præterquàm quod inter barbaros , & in desertis locis , vbi maior lassæ corporis refocillandi necessitas , sæpius non suppeteret quod gustare posset . Nèc vnquàm persuaderi potuit , vt vnus , vel plurium dierum inediam alterius diei , lociue commodis restaurare aliter vellet , quam si singulis per ordinem opiparè pastus fuisset .

Alterum quod omnes obstupefcere faciebat , id fuit , vt in euidentibus vitæ periculis , adeò tranquilla mente , animo tam securo , plena sermonis libertate , constanti , lætoque vultu versari soleret ; vt nedùm nihil passus , sed voluptatem potiùs , quàm horrorem , aut molestiam ex illis capere videretur : non mutare colorem , non indignationis nutum , non verbum lamentationis , vel minimum impatientiæ signum edere vnquàm visus : quinimò grãtias Deo referens dicere , ea quantacunque fuissent , pauca , paruaque se æstimare , cum illis tolerata , quæ ipse pro Christo , & commissio sibi grege oppetere & sustinere deberet , & multò maiora , plu-

pluraque cupere; per quæ reddendis ratiocinijs, in die iudicij minus obnoxius inueniri posset. Quantæ verò æstimationis, & meriti fuerit apud Deum hæc tam incensa S. viri charitas erga gregem, & ardentissimum patiendi pro Christo desiderium, præter cætera argumenta, liquido demonstrat; quod eiusmodi labores, & pericula, nunquàm ad interitum, vel graue corporis nocumentum, sed semper ad meritum suum; proximorum profectum, & maiorem Dei gloriam illi successerint: cum per Angelorum ministeria, & potentia miracula, nobis alibi referenda, toties periculis ereptus fuerit, ut Christianæ fidei latiùs propagandæ, & Ecclesiæ Peruanæ omnibus malis expurgandæ, perpoliendæque diutiùs viueret. Nunc verò sacerdotalia eius officia, & pascendi gregis ratio exponenda sunt.

C A P V T XXVII.

Beati Thuribij in firmanda Neophytorum fide, & formandis omnium moribus labor, & industria. Templa, Clerumque cognoscendi ratio.

QUadruplex hominum genus, quod priùs indicauimus, in Peruuia fuit, quibus Archiepiscopum Limensem prospicere oportebat; Indiani: quorum alij Pagani, alijque Neophyti: & His-

Hispani veteris fidei Christi, in Clerum, populumque discreti. Quibus omnibus pro religionis, status, morumque discrepantia, diuersimodè prouidendum fuit. At Thuribius Mogrouejus omnibus omnia factus, Ethnicos ea ratione, quam antè narrauimus, ad Christi fidem conuertebat, constitutis contra desertores Iudicibus, qui animarum curatoribus non parentes constringerent, & scholam fugientes reuocarent. Vtrosque, quod multi laboris erat, veterum superstitionum consuetudinibus expurgabat, ac gentilium rituum ansas omnes, & instrumenta, quæ in Synodis prohibuit, è manibus abripiebat: cæteros Indos Christianis ritibus, & frequentiae Sacramentorum assuefaciebat, frequentibusque largitionibus, ad familiaritatem, & beneuolentiam alliciebat.

Cleri disciplinam, & Hispanici populi mores, tunc valdè corruptos, vbique reformabat, tanta dulcedine, efficacia, & prosperitate successus, in potentium, & proteruorum studijs difficile; vt Ecclesiæ Peruuix nouam prorsus faciem, & pulcherrimam induxerit, eamque plurimis centenis millibus Barbarorum, è Ciuitate Sathanæ, in Dei Ciuitatem traductis dilatarit: vbique præsens, quouersùm discurrens, vbique patiens, vbique suauiter, & fortiter, ingenti incremento fidei, & profectu morum, diu noctuque, incessanter operans.

Huic operi vehementer obstabat malorum ho-

Côc. 1. prou-
Act. 2. cap.
24.

minum duplex cum Indis mixta colluuiis: quorū alij erant Arioli, & flagitiosissimi Flamines Idolorum, & ministri Sathanæ, qui teneros, necdum in fide firmos Neophytorum animos ad pristinas superstitiones, occultè saltèm, exercendas reuocabant, quàmuis alioquin christianis ritibus, & sacris non abstinerent, Atque horum, vt Concilij Prouincialis decretum loquitur, tanta erat nequitia, vt vno die euerterent quidquid à Christi sacerdotibus per annum ædificabatur. Hos autèm, quia vetuli alioquin inutiles, & dercepiti erant, in vnum locum cogebat, & vt porrò cogerentur, eiusdem Concilij constitutione, parochos obligabat. Regiosque Ministros per Christum obtestabatur, & rogabat, vt in quo loco clausi tenerentur, nè cæteros sua communicatione inficerent, alimenta, tum corpori, tum animæ necessaria illis præberentur.

Alij quoque, peruersa, & vilia capita, populi que fex, inter Indos grassabantur, quos Catholicus Rex, datis aduersus eos, ad Beatum Thuribium, & ad suæ Maiestatis ministros litteris, ità describit. Informatus sum, quòd in istis Prouincijs sint multi Nigri, Mulati, & variè mixti generis, quorum numerus indies creuerit, & Maior pars malè parta est; idèo multi suos patres ignorant, omnesque in magnis vitijs educantur, magnaue licentia viuunt, & asque labore, vel officio intemperantèr comedunt, & bibunt: Inter Indos Indasque nutriun-

triuntur , ſequē ipſorum ebrietatibus , & maleficijs immiſcent . Nec Miſſis , aut ſacris concionibus interſunt ; adeòque ignorant ea , quæ ad noſtram Sanctam , & Catholicam fidem pertinent &c. Huiusmodi religionis , & morum peſtes Thuribius Archiepiſcopus , tùm Regis iuſſu ; tùm proprio zelo , & officio ab Indorum conſortio ad Hiſpanorum oppida pellebat , vt ſuas inibi , parochias , & parochios profiterentur ; laboribusque , doctrinæ , & Sacramentis aſſueſcerent ; omnis otij , libertatis , & malefactorum occasione ſublata . Idemque vt parochi facerent , iniunxit ; ſuas in eà re vices Synodali conſtitutione ipſis committens .

Ad infideles adducendos , tanquàm venator egregius , vbi humanum veſtigium , ſeu ſolitarij habitaculi , magaliũuè ſuſpicio , vel indicium aliquod occurrēbat , inueſtigabat ſagacitèr , & ſcrutabatur tuguria , cryptas , & concaua petrarum , dùm reperiret . Reperiebat autē frequentes , quos eadem ratione procurabat non paucos . Integris autem infidelium populis , vel palantibus tūrmis , quos ad fidem per ſe conuerſos , chriſtianæ doctrinæ rudimentis , ad Sacramenta Baptiſmi , & Confirmationis neceſſarijs , ipſiſque Sacramentis initiabat , ac certum cohabitandi locum assignabat , ampliorisque doctrinæ , & aliorum Sacramentorum Miniſtros pios , doctosque deſignabat , è Religioſis plerumque familijs ; vel quos ad hoc ſecum ducebat , vel quos è cœnobijs , ſuperiorum vulun-

tate, tempestiuè accipiebat: quorum frequens in tabulis mentio est. His autèm in mandatis dabat, vt, quantò citiùs fieri posset, doctrinæ & sacrificiorum templa construerent, & Concilij Prouincialis, & Oecumenici Tridentini decreta, quantum Indis obseruare sedes Apostolica iubet, vel quantum cum eis dissimulare pia mater indulget, in vsum, suauitè, & prudentè inducant, tanquàm rationem Deo reddituri, si quid vel cultui, obsequioque diuino, vel animarum saluti necessarium negligenter.

Quoties in cursu visitationis ad Christianorum oppida, vel pagos veniebat, sacrarum ædium limina primùm visere, longiuscula oratione, acti itineris grates Deo reddere, agendorum auxilia postulare, seipsum, & gregem diuinæ, sanctorumque loci tutelæ commendare solebat. Mox præsentè populo generale visitationis edictum, in Concilio Prouinciali editum, alta, & intelligibili voce publicè legi curabat, ipseque pro auditorum captu, vel Indico, vel Hispano idiomate, pro concione explicabat, rudemque populum Indorum, & Hispanos paritèr ipsorum, ac sui in hac actione muneris, & obligationis commonebat; vt omnia quæ scirent, indissimulantè, sincerè, & sine odio, liuore, vel inordinato vllò affectu, ad gloriam Dei, & animarum salutem, cùm interrogarentur, exponerent, & non interrogati denunciarent; vt exonerarentur conscientiæ, ac Deo ritè seruiretur.

Indè

Indè cuncta suis oculis lustrabat, & solertè inspiciebat: si Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, et sacra olea suis locis decentè, et cautè seruentur: si altaria munda, ornata, et benè composita: si sanctorum imagines, et sacræ reliquiæ ritè et reuerentè habeantur: si fontes Baptismi, et aque lustralis, si templi campanæ, vel desinit, vel dextrè curentur. Deindè sacrarium ingressus omnem sacrorum supellectilem perlustrabat; an aliquid post ultimam visitationem detritum, aut perditum, et qua id ratione fuerit: an quod restabat sufficeret, et, si debita cura, munditia, et reuerentia seruata sit, ac tractetur. Sacrificij cereos, et hostias videre volebat; si suppeterent, mundaque et candida essent, aut fortè ferrei forcipes, sacrificij panibus oportutè pensendis, præstò sint: nè eos fumanti foculo, sed bonis carbonibus coqui volebat. Denique si templum ipsum, sartum tectum, validis valuis; et non portarum tantum, sed fenestrarum etiam seris et pefulis custoditum: maximè ubi Sanctissimum Sacramentum, ex Concilij præscripto seruandum esset, vt omni hora viaticum ad moribundos deferretur. Omnia demùm quæ vel suppeterè, vel desiderari comperiebat, in scriptum redigere, quòd sua manu signatum sacerdoti seruandum tradebat, alterum exemplar, parochi Chirographo subscriptum, sibi ad vsum retinebat. Eadem ratione quam in vrbis Ecclesijs lustrandis ab ipso obseruatam diximus, oppidorum et ruris

omnia

omnia pia loca cognoscere, et componere studebat. Et licet maiora maiori cura satageret; minima tamen quæ ad obsequium Dei, et exonerandas conscientias conducerent, non contemnebat.

His in templo peractis, ad Presbyteti domum diuertebat; non aliud hospitium vnquam admit- tens, quando vel maior Dei gloria, vel maior spes proficiendi populo, vel euidens aliqua necessitas id non postularet. Ibi iubebat imprimis, nè suæ, vel familiæ victui, qui visitationis iure debetur, quid- quàm superfluum, sumptuosum, aut exquisiti sa- poris, pararetur; se quippè suosque non opipare conuiatum, sed vt officij muneribus fungerentur, circuire prouinciæ: ad hæc satis esse, vt frugali mensa, et communibus cibus viuant, et valeant. In qua parcimonia tam exactus erat, vt, eum in vnius loci functionum finem vergeret, præmonere soleret, vt cuncta ad profectionem pararentur, quo fieret, vt, re peracta, nulla discedendi mora foret, nè hospitem, vel momento temporis, vltra visita- tionis exercitium grauare videretur. Atquæ si fa- milia tunc forsitan componendis sarcinis adhuc expedita non fuisset, ille ab vltima linea deposito salamo si pedes iturus, scipionem, si eques bacil- lum arripiebat, & consensu mulo, statim incœ- natus; & solus, vel vno, duobusue sequentibus abibat. Nè ipsum vel ingruentis, vel adultæ iam noctis tenebræ, non viarum ignota semita, non inuia deserti, non æris quæcumque tempestas,

nec

nec ineundi itineris pericula, vel vlla rogantium, ut maneret, aut nè abiret dehortantium suadelæ retinere poterant. Perditum agebat tempus, quo nihil ageretur, oves alibi balantes vocare pastorem, non pastas perire posse, ni citò accedatur.

Docere porrò quid interim, per singula, in Presbyteri domo, egisset Archiepiscopus Mogro-uejus, ubi visitationis tribunal exercebat, tam superuacaneum existimo, quàm rem actam agere, ac totas Thusibianarum legum pandectas, quas iam antè publici Iuris fecimus, hic denuò frustra describere. Nihil enim ab ipso in eo iudicio desiderari poterat, quod in illis priùs per ordinem non sanciuìt: adèò in condendis legibus oculatus erat hic Sanctus Antistes, tùm suapte claro, solertique ingenio, tùm qua pollebat, sapientia, prudentia, iustitia, & charitate: tùm, quod primum est, donis diuinæ gratiæ, quæ in ipso clarissima fuerunt, illuminatissimus. In illis conspiciet Lector, quibus malis fidei, & morum vtriusque status, tam sacri, quàm ciuilis tunc scatebat Peruuia, & quæ cuique remedia providentissimus hic pastor adhibebat. Illa ut vitarent indigenæ paritèr, & aduenæ terræ: hæc ut strictè obseruarent. Totum Thuribij studium, iudicialis occupatio, paterna cura, labor, & sudor fuit, ut fieret quod, expedit, omnium exonerarentur conscientiæ, ac Deo pro tremendæ Maiestatis dignitate seruiretur: sacrique Canones executionem, & obedientiam obtinerent. Quibus
verbis

verbis ille, vt sibi in omni re, ab ineunte ætate propositis, mandata sua, scriptasque agendorum instructiones, tanquàm vltima clausula terminare consuevit.

Sic sanè vniuersos, tam Ecclesiæ Præsules, quàm seculi rectores, præsertim Christianos, operari deceret; & nos, quod ita faciant, supponere, dum alicuius excessus, vel defectus non satis innotescant. Sed an omnes eadem charitate, suauitate, sedulitate, zelo, prudentia, cæterarumque virtutum concertatione agere satagent, qua Thurius agere solebat, non æque manifestum est: vt proindè ipsius eximia perfectio, negligentibus confusioni, diligentibus exemplo esse possit. Legum authoritate, & iure suo tùm solùm vtebatur, cùm amorosa patris disciplina contemneretur; at id tùm adeò seuerè, vt eius constantia terrorem incuteret: sed in ipsa seueritate, tam suavis, adeoque misericors, & compatiens omnibus, vt nullus vel rarus esset, qui non tam pœnæ, vel indignationis metu coactus, quàm attractus amore, & sancti viri reuerentiæ affectu, se eius nutibus non accommodasset.

Ordinarius ipsius personas visitandi modus hic erat. In Parochi non prius cogniti domum introductus, ipsum imprimis amico colloquio conueniebat, quis, & cuius esset, si in Hispania, & alibi in Europa natus, qua ratione in Indiam venerit? quibus litteris inbutus esset, & an Indorum linguam cal-

leret,

leret, vbi, & à quo ordines Ecclesiasticos acceperit, quisque eum in ea pastoralis cura constituerit, & alia huiusmodi: quorum singulorum documenta disquirebat, vt & libros omnes ad sacra ministeria necessarios, & omnium Parochianorum, & Sacramentis initiatorum, & non initiatorum matriculas, & foundationum, testamentorumque tabulas; sed speciali cura, an B. Pij V. nouum Breuiarium, & Missale suppeterent, quorum obseruantix ad minimos quosque ritus erat zelantissimus: synodaliū quoque constitutionum acta, & catechismus, aliaque monumenta doctrinæ, & regiminis animarum in eisdem edita: nec quidquam se latere permittebat. Domum etiā oculis perlustrabat; siquid sacris regulis aduersum, siquid inordinatum, vel sacerdotis domum non decens esset, vel debitum desideraretur. Interrogabat præterea, quæ templa, sacella, vel alia pia loca in parochia haberentur: & minima quæque seu in oppido, seu alibi, quantumuis procul, adibat, eademque ratione præsens cognoscebat; sed singulari diligentia, infirmorum & pauperum Indorum Xenodochia.

Mox amoto parochio, ad Concilij Prouincialis præscriptum, Indis per destinatas horas libertas erat accedendi: quos ipse vt filios excipiebat, querelas suas, aut grauamina denunciante benignè, & patientèr audiebat, iuxta Ediçti visitationis puncta, de publicis defectibus interrogabat, &

consolabatur omnes, non verbis tantum, sed efficacibus malorum remedijs: atque egentiores nummis, & alijs muneribus.

In adhibendo rebus opportuna remedia, initium à domo Dei sumere consuevit. Et conuocatis Parochiæ, aliorumque piorum locorum præfectis, Indorum primoribus, & Regijs districtuum Præsidentibus, quibus prouisio multarum rerum, per ipsorum Regum edicta incumberebat, quæ ad fidem facilius, feliciusque propagandam, et commodiorem doctrinæ, et Sacramentorum administrationem necessaria forent. Horum vnumquemque sui muneris admonerebat, et, vt templis imprimis, sacellis, et Xenodochijs, vel veteribus restaurandis, vel nouis erigendis, omnique ornatu, et necessaria suppellectili apparandis, citò; et solertè insisterent, et de necessarijs medijs cum ipsis deliberabat. Quæcumque festinato opere statim fieri poterant, in aliud tempus differri non sinebat: instabat ipse operi, et populum ad admo- uendas manus, et lacertos exerendos hortabatur: opus Dei haud negligenter faciendum inculcans, agendique operis modum, et formam præscribens. Nèc nisi absolutum illud, et reliqua ritè disposita suis oculis cerneret, abire loco volebat. Vbi verò populi, vel Presbyteri paupertas postulabat, pecunias ipse suas, et propriam suppellectilem, tam sacram, quam domesticam conferebat in res Ecclesiæ necessarias, vel ex ærario communi fabricarum

rum , & pijs testamentis, quæ debebantur, conferri curabat.

Regios ministros hortabatur , suoque iure requirere , vt Indos per camporum tuguria, per obstrusa saltuum , & montium cauernas dispersos in oppida & pagos cogerent , nec semel congregatos assignatum habitationi locum deferere , vel destruere sinerent : quo facilius , commodiusque doctrina , & Sacramenta collectis ministrari possent ; eorumque feritas ciuili cohabitatione , & humana consuetudine , vt feræ domi educatæ , mitesceret ; & cessarent antiquæ superstitionis reliquiæ , & vsus autæ Idololatriæ ; quæ in desertis illis locis , & recessibus , vt occultius , ita licentiosius exercebant . Inter ipsas quoque Colonias complanarent vias mutuo commercio , consuetudini , accessuique necessarias : intercurrentesque torrentes , & flumina pontibus sterni curarent , vt plurium pagorum populi ad parochialem Ecclesiam tutò concurrere possent ; & sacerdos vicissim , ad singulos visitandos , & Sacramenta ministranda peruadere . Reperiebat enim in cognitione Prouinciæ , multos in montium abruptis præcipitijs , & rapidis fluminum vadis , & repentinis torrentibus periuisse ; cæteros autem periculorum certitudine , quæ ipse frequentè experientia didicit , ab Ecclesiæ accessu , & Sacramentis , tam quærendis , quam conferendis deterreri , per quod non pauci absque sacramenta-

li procuratione & salutaribus monitis moriebantur.

Cùm verò in re tanti momenti, ac tùm sacræ, cùm ciuili Reipublicæ necessaria; ministros incuriosos, vel refractarios cognosceret, eos ad Proregem deferabat, & nouis mandatis ad officium cogi curabat. Vbi pagorum distantia, vel maior Christianorum numerus esset, quam quibus queat sacerdos vnus sufficere, tunc alios vni iungebat, vel nouas parochias, diuisis populis instituebat, noua templa construi, necessarijs omnibus instrui, propriique Rectoris curæ committi faciebat. Vbi sacerdotes erant, etsi minus docti, vel in linguis gentium non satis versati, sed seduli tamen & exemplares, horum ignorantiam subleuabat vocabularijs linguarum, & libris ritualibus, casuumque conscientiæ, & paratarum concionum, & Catechismi; tam Hispanico, quàm Indo sermone conscriptis: quos ad hunc finem egentibus gratis donandos, magno numero circumferebat. Intercà verò dùm discerent, adiunctis doctioribus, & linguarum peritis iuuabat, qui doctrinam, & Pœnitentiæ Sacramentum Indis administrarent: detractis horum stipendijs ex emolumentis Parochorum: quod istis proficiendi stimulum addebat. Parique ratione in locis operarijs à parochia remotis, in quibus notabilis populi multitudo commorabatur, proprium sacerdotem instituebat, qui parochialiā mu-

munia' apificibus præstaret. His verò sacrorum ministris sic prouidebat, vt, absque prædiorum vsu, mercimonijs, vel vllis artibus lucratiuis, aut Indorum grauamine, satis honestè viuerent.

CAPVT XXVIII.

Cognoscendorum criminum ratio, & in plectendis clementia. Sacerdotum salutis, honorisque cura.

IN cognoscendis criminibus, quamuis alioquin diuini honoris ardore succensus, quidquid Deum offendere posset, magnoperè detestaretur; ea tamen charitate, qua homines propter Deum diligebat, omnium æstimationi, & famæ conseruandæ semper consuluit: nec vllius vituperationem, delictum, vel defectum, quantumuis exiguum, extra iudicium sibi manifestari voluit, aut etiàm leui murmure detegi passus est. In iudicio verò nihil alieni criminis libentè, vel temerè credere; sed ea potius innocentia, & animi candore, diuini que honoris zelo, quo ipse pollebat, cæteros præstare sibi persuasus, omnes ad se delatos defendere, & accusationum initia his atque similibus verbis intercipere. Heu me peccatorem! quem tu accusas, vir bonus est; caue, vt comprobare possis, quæ in illum exponis: sed considera virum bonum, honestum, & venerandum esse: quantum-
que

que scelus sit, huiusmodi hominum famæ detrahere: & quæ mala de illis dicuntur, creditu difficilia sunt: & qui dicunt quam faciles condemnari calumniæ. Quod si reipsa in te peccauerit, non nocendi voluntate fecit: vel si sic, non tibi, sed alium putans: vel si tibi, dimitte illi, vt velis Deum tua tibi peccata dimittere. Atque hac ratione lites innumeras, quæ in densam discordiarum segetem gliscere possent, non rarò in herba præscindebat, pacemque & amicitiam inter amarè discordes conciliabat.

Iuuat rem paucis, inter plurima, quæ fuerunt, paradigmatis explicare. Clericus quispiam choralis, in area templi globis cum aliquo ludebat; orta-que inter ipsos contentione victoriæ, alter alterius caput iactu globi vulnerauit. Saucius illicò ad Archiepiscopum currit, sociumque criminis incusauit. At feruus Dei, serio ioco litem diremit: caue, inquiens, ne volucer aliquis lapidem rostro ferens eum in tuum caput ex aëre dimiserit, hac parabola significans, mala verba, quæ, vt fit, leſus volatili lingua ex ore fortassis in alterum protulerit, capiti suo vulnus infixisse. At, inquit, si auis errore factum fuisset, quid superesset remedij præter patientiam? id ipsum tu nunc adhibe, & æque citò sanaberis: parce fratri, vt Deus parcat tibi, sicque tota lis inter adolescentes decisa fuit, ipsique in pristina amicitiam coniuncti.

Sed multis ponderibus grauius est, quod Ycæ acci-

accidit, cum Beatus Thuribius eam ciuitatem
visitabat. Insolens quispiam, & impatiens iustitię,
cum præterita crimina emendare debuisset, nouo
scelere se venia indignum reddidit. Nam Archie-
piscopalis fisci ministrum, aliquid sui muneris exer-
centem, ducto cultro, in facie signauit. Iste querulus
ad Archiepiscopū volat, acceptam iniuriam, nō tām
sibi, quām ipsi Archiepiscopo, & publicę iustitię, ei-
que sacrę, cum ingenti offensa Dei, & populi scan-
dalo, per intollerabilem audaciam, & insolentiam
illatam fuisse representans: quo tantum scelus gra-
uissima ultione plecteretur. Sed longē alius erat
animus pacifici, & misericordis Mogroueji: nam
ijsdem argumentis per quę alius factum aggraua-
bat, ille excusabat authorem. Etenim tam atrox
facinus, à Fulano alioquin honesto patratum fuisse,
persuadere sibi non poterat. Proinde solari offen-
sum, sed rogare, vt benē videat, an Fulanus, vel
fortē alius manum ei iniecerit. Assueueranti Fula-
num fuisse: sed fortē, inquit, vel te non dignouit,
vt alium putans, te percussisset, vel certē prouoca-
tus, aut vehementi passione, à mente abreptus fe-
cit: propterea nūc turbato parcendum esse, qui in
se reuersus ipse factum vltro emendabit. Fiscali
interim suadere, vt sui offensam illi ignosceret, eo-
que animo remitteret, quo peccata sua, per supre-
mi Iudicis fiscum, sibi remitti cuperet. Idque pro
sua reuerentia obtinuit Thuribius, & lis, quę agi-
tata conflaret incendium, in fumo suo quietē con-
sopita fuit.

In

In hoc reconciliationum genere, gratia, & felicitas Thuribij celebris erat ex facto quod sequitur. Duo viri sanguine Nobiles, & publicis muneribus cōspicui, in ipsa Limani Proregis aula rixati, alter alterum lingua, & hic ita prouocatus, illum vicissim baculo grauius offendit. Vterque in carcerem coniectus, & examinata causa, qui baculo in alterius ignominiam vsus est, & abusus aula Regia, per Iudicum sententiam, capitis damnatus est, quanquam aliàs Archithalassi titulo insignis: liberandus tamen, si percussus, à iustitiæ criminalis rigore prouocando desistere, & offensam reo condonare vellet; sed inexorabilis fuit. Indoluit vniuersa Ciuitas Regum, Regium ministrum, & virum nobilem de Repub. benemeritum, verborum contumelia lassescitum, quòd honorem suum, etsi imprudentè, facto vindicauerit, tam ignominiosa morte fortè vitam finire. Intercedebant, hortabantur, orabant Regni Procures, Urbisque Primores viri, & matronæ, Regij ministri, Religiosorum Ordinum professores autoritate, doctrina, & pietate præcipui: sed nemo persuadebat, nemo omnium exorabat. Mirabantur omnes hominem, ceteroquin vrbānum, noua metamorphosi in Peruanum pacum, ictu baculi transformatum fuisse, cuius bestię pertinacissimam duritiem alibi descripsimus. Res iam desperata visa fuit, aderatque non dies tantum, sed & ipsa hora, qua Archithalassus ex carcere in theatrum in foro paratum educen-

.. dus

duſ erat , & liſtoris manu per capitis abſciſſionem necandus .

Ea de re monitus Beatus Antifteſ Thuribiuſ , vocata familia , & populi multitudine , qui lugubre ſpectaculum in foro præſtolabantur , ſtipatus ad carcerem pedes per forum properat , & hominē ſolita ſuauitate primū adoritur ; vt pro chriſtiana charitate remittat iniuriam : nolentem perindē , viuis rationibus vrget . Sed nihil efficiens , tandem arrepta manu Crucifixi Ieſu efficie , & flexis in terra genibus hominem iterū , iterūque rogat , vt pro Chriſti cunctorum Iudicis , & Redemptoris reuerentia , qui ex ipſa cruce patrem pro crucifixoribus orauit , proque ſuorum ipſius viri peccatorum ſperanda venia , & pro tollendo populorum ſcandalo , virum illuſtrem , cunctiſque gratum , etſi pro humana fragilitate , verborum iniuria laceſſitus peccauerit , perire non velit . Tanta humilitate , tantoque charitatis ardore flagitauit , vt adſtantium obortis lachrymis , & ſoluta tam duri peſtoris glacie , reo veniam impetrauerit ; eodemque facto , alterum à corporis , alterum ab animæ morte totius populi exultante lætitia , applauſu , & acclamatione liberauit . Mox ad Proregem pergit , veniam reo datam narrat , ſuadetque , & perſuadet , vt vtrumque moderata pœna correptum , è carceribus eductum , libertati reſtitueret . Et hæc quidem Thuribiuſ in priuatis hominum contentionibus .

Quæ verò peccata in Catholicam fidem, abusus Sacramentorum, Ecclesiæ iurisdictionem impingebant, vel alijs præbebant occasionem peccandi, eorum accusationem, non nisi per scriptum excipere voluit, & in eis iudicandis, plectendisque, eandem zeli iustitiæ, & charitatis rationem sequutus est, quam in Granatensi Sacræ Inquisitionis tribunali ipsum seruasse diximus. Cuius charitatis, & compassiui doloris paradigma, quod Limæ contigit, non importunè huc inferendum duxi. Erat in Sancti Officij carceribus quidam, olim religiosæ vitæ falsus professor, proptèr hæresim, quam, suadente diabolo, retractare nolebat, seculari foro tradendus. Eum consuetis ritibus, Presbyterij gradu priuandi munus ad Thuribiū, vt Pontificem pertinebat. Aderant sub vesperum in Sacra Curia, fidei censores: ac degradandi rei mox futuri Iudices, conuenerantq; Prorex, & Procerum laicorum plures. Dùmque horam expectarent, refectiuncula ipsis, honoris causa, proposita fuit, ad quam aduenturum etiam Archiepiscopum cupiebant, & præstolabantur: sed appulsus ille, vt repentina necessitate non coactus, consuevit mitræ munia, quacumque diei hora, ieiunus exercere, exorari non potuit, vt ingrederetur triclinium, sed officij sui tempus in inferiori atrio expectabat. Non multum temporis edulij indultum: cui enim rem tam lugubrem cogitanti placeret epulum ferale? Ad tribunal ventum est, vbi Archiepiscopus pro sua reuerentia con-

confedit, pronunciataque in reum, iam prius decreta sententia, moestus surrexit, & Pontificio apparatu ornatus, munus degradationis aggressus, & usque ad noctis medium prosecutus est. Sed nunc sancti viri viscera, tanquam in speculo conspici poterant in profluvio lachrymarum, quas toto illo tempore charitatiuæ commiserationis affectus exprimebat; dum verè miserendi hominis vitæ, famæ, & perpetuæ fœlicitatis damna, ipsis, cum execrantis cæremoniæ verbis, & actionibus representata meditaretur. Indè domum redux, quantum ab hesternâ die nullo corporis cibo, vel potu refectus, præ animi mœrore nihil gustare voluit, sed nocturnum diuinæ laudis pensum, solita pietate soluendo animum statim intendit:

Alioquin, dum quisquàm, vel sacri huius, vel alterius Regij tribunalis sententia, ad mortem, vel tormenta damnatus, per forum transiturus, aut in eo plectendus esset, Palatij sui fenestras occludi curabat, & domesticos precibus, pro eorum animabus intendere; impatiens prospectus vllius humanæ miseræ, vel calamitatis, cui remedium adferre non posset. Cæterùm in alijs quæ ad Archiepiscopale forum pertinebant, per summam qua pollebat prudentiam, discretionemque conditionis personarum, alias, Indis, aliàs Hispanis pœnas infligebat. Cùm enim illi plerumque pauperes essent; sed præcipuè, quoniam adhuc tùm in fide infirmi, spiritualium pœnarum vim non satis perpen-

dere scirent, corporalibus tantum ipsos plectebat; sed ne vlla eis Ecclesiasticorum Iudicum auaritiæ suspicio incideret, vel sacram disciplinam, lucri causa constitui; quo eam vel contemnere, vel minoris æstimare possent: quemadmodum in Sacramentorum administratione nullam pecuniam, vel aliam rem pecunia appretiandam, ab ipsis recipi voluit; sic eorum crimina nulla pecuniaria multa, sed corporalibus poenis vindicari sinebat. Eademque ruditatis ipsorum causa, eos ad ferendum testimonium proposito iuramento vocari, vel admitti non patiebatur, nisi cum res aliter decidi non posset: sed nec tunc quidem nisi prius fortiter ipsis inculcato, quantum erga homines crimen, & aduersus Deum sacrilegium in periurio consistat.

Hispanos autem, quod in fide firmi, & doctrinæ; vsuique Ecclesiasticæ districtiōnis assueti essent, tunc Canonum spiritualibus poenis, tunc pecuniarum taxatione plectebat: ea tamen cautela, vt nè spirituales poenæ temerè intentarentur; excommunicationis præsertim, quæ grauissima est, fulminandæ rationem, ex norma Concilij Trid. Synodali edicto præscripsit, quam nè ipsis Episcopis, nè eorum vllis ministris transgredi liceret, vel impune permetteretur. Multas autem pecuniarias, quæ legibus taxatæ non essent, suo, Iudicumque arbitrio, pia, & prudenti ratione imponendas committebat; ita tamèn, vt, nè vel minima earum pars ipsis obueniret. Omnem enim earum dis-

pen-

penſationem ſibi ipſi reſeruabat, vt in vſus purè putè pios tanquàm pretia peccatorum, ſoli Deo debita impenderentur. Ordinaria mulctarum diſtributio illi fuit, vt media pars illicò deſtinaretur pio vſui cuiuſpiam Cœnobij, Xenodochij, Eccleſiæ, vel egenis puellis benè locandis; & altera in media ſeruaretur ipſius diſpoſitione in ſimilem vſum, vel aliud pium opus, cùm opportunum foret, confeſſenda. Nèc obolum vnquàm in ſuam, vel domeſticorum vtilitatem conuertiffe deprehenſus eſt: ſæpè tamèn pronuntiata ſententia, ipſi criminum rei, allegata, vel propria, vel propinquorum pàupertate, ſupplices orabant, vt impoſitam ſummam illis ſubleuandis, tanquàm eleemoſynam, pro Dei amore condonare velit. Quorum indigentiam, vbi Thuribius cognoſceret, nunquàm negauit poſtulata; quìn diuini amoris, & eleemoſynarum nominibus concitatus, omnia lætus, & lubens concedebat. Cuius generis pauca, quæ ſubijcimus exempla, ampliffimum cæterorum argumentũ exhibent.

In oppido Laymebamba, Prouinciæ Chachapayæ, parochum ducentòrum pondo reum cenſuit Archiepiſcopus, nèc à lata ſententia ſibi recedendum eſſe. Tùm preſbyter ſcire ſe Pontificem eam pecuniam pauperibus largiturum, ſibi verò patrem eſſe; Ioannem Baptiſtam, cognomento Nanum, pàupertate preſſum; cui hac occaſione vt ſuccurreret Archiepiſcopus, orauit: Placuit Thuribio charitas preſbyteri in ſuum patrem, nèc diſ-

pli-

plicuit prompta occasio eleemosinæ, ac totam pecuniam Ioanni Baptistæ numerari fecit. E seculi hominibus, Didacum Fernandez Viceprætorem Caxatambensem cōdemnavit ducentorū pondo illius nummi, quem *peso ensayado* vocant: & reus, nescio ad quem appellavit à sententia. Sed post annos duodecim, tanquàm ignotus, & aliud agens, accessit Archiepiscopum. At firmissimam Thuribij memoriam, temporis diuturnitate fallere non valuit. Tū enim Archiepiscopalis authoritatis irreuerentiam, & contemptum Ecclesiastici Iuris, in astuto homine ferre non volens, Fiscali suo, iussit, vt Didacum sibi satis notum, vel iniunctam peccati pœnam solvere, vel appellationis beneficij documenta proferre cogeret; Ac etsi Didacus pauperiem prætexeret, nè se prosecutum appellationem affirmaret; pecuniam tamen fisco numerare oportuit. Verūm Thuribius mox totam, ea conditione restituit, vt in locandarum filiarum, quas Didacus domi habuit, dotem cederet. At nè templa, quibus Beatus Thuribius eam summam ab initio destinarat, inde paterentur, tantundem ex proprijs pecunijs ad ea mitti curavit; Quot in vna actione virtutum exempla? Iustitiæ rigori satisfactum, sed sequenti misericordia mitigato: Pontificiæ dignitatis authoritas, & Canonum districtio vindicata, puellarum adiuta pudicitia, seruata fidelitèr prima pecuniæ donatio, Ecclesiarum necessitati prouisum est, & peccator ad pœnitentiam fortitèr suauiterque beneficio perductus.

Alius

Alius Clericorum attulit summam pecuniæ , quam Thuribius ipsi in delicti pœnam iniunxit . Sed subiunxit presbyter , eam se summam congestisse in subsidium duarum sororum , quas innuptas , & parentibus orbâtas Ponferradæ in Galicia habuit . Tum pius Thuribius , vocato Vincentio Roderiquez , quem eleemosynis distribuendis præfecit , statim iussit , vt illam pecuniam ad Clerici sorores mitteret . Quod cum fidelitè factum esset , pauperes puellæ duobus Ponferradæ Prætoribus , ea dote matrimonio coniunctæ fuerunt : vt certis documentis , & gratiarum actionibus , ex Hispania ad Archiepiscopum missis , postea constitit .

Sacerdotum salutis , & honoris quam curam haberet Mogrouejus , clarè demonstrant exempla quæ sequuntur . Vnus ex parochis fuit , asper , & duræ ceruicis homo , Indorum oppressione , quos avaritiæ suæ seruire crudelitè cogebat , aliisque criminibus irretitus . Hunc cum Sanctus Antistès , nèc paternis monitis , nèc legum districtiõnis comminationibus flectere posset ; sed potius inflicta pecuniæ malè acquisitæ pœna insaniret , non potestatis armis , sed charitatis artibus vsus , manu placidè apprehensum , in secretiùs cubiculum introduxit , proprias scapulas denudauit , flagellum strinxit , & genibus ad Crucifixi pedes positis , (quod S. Thomam Villanouanum aliquando fecisse legimus) duritèr se cedere , precibus , lachrymis , & sanguine diuinum Numen sibi ipsi , & perditio ho-
mini

mini placare . En , inquiens ; Domine ; mea peccata merentur , vt ovis ista mihi commissa pereat , sed misericordiam tuam vtrique imploro : Nèc destitit , dùm stupefactus primùm peccator , deindè compunctus , Sanctum Patrem gemebundus , & lachrymans oraret , vt innocenti suo sanguini parceret , flagrumque sibi tradere vellet , qui peccatis suis ea , & maiora meritis esset , quorum eum tunc amarè pœniteret . Tùm lætus Thuribius ea mutatione dextræ excelsi , pœnitentem hac mansueta monitione dimisit : Frater , in quò statu sis , vide : vita tua , & mores procul distant ab instituto Sacerdotis , Deum grauitèr offendis , & populo quem ædificare debueras , scandalum præbes . Hæc ego , qui Pater , & Pastor tuus sum , meis peccatis attribuo , & idèd hanc de me pœnam exigo . Tu vade , & morum emendatione his me supplicijs liberabis : sic factum , vt obstinatissimus peccator , ardore charitatis pij Patris , in lachrymas pœnitentiæ colliquerit , & perdita ovis , boni pastoris humeris reducta vitam deinceps honestè duxisset .

Obtinuit etiam hac ratione Thuribius , vt Parochus ille , qui , si publica punitione cogeretur , populo deinceps irreuerentiæ & contemptui foret , nunc potiùs vltronea emendatione , & bono in posterum exenaplo , ex ipsa oppositione præteritæ , & præsentis vitæ , magis elucesceret , maioriqve veneratione apud populum haberetur ; quemadmodum gaudium erit in cœlo super vno peccato-

re pœnitentiam agente, quam super nonaginta
nouem iustis, qui non egent pœnitentia. Vt enim
nouerat sapiens Archiepiscopus, quantæ utilitatis
in populo esset fama, reuerentia, & amor sacerdo-
tis; quo eius doctrina acceptior esset, & cætera sa-
cra ministeria maiori pietate, & fructu suscipe-
rentur; sic, Deum in Aarone monendo secutus, to-
to gubernij sui tempore, sacerdotum æstimationis,
honorisque zelantissimus extitit. Propterea hunc
scopum, & sancendarum legum finem grauissimis
verbis proponebat, quoties in synodis, quiduis de
Clericorum vita & honestate decerneret.

Luc. 15.

Num. 16. 89
28.

Ipse singulos reuerentè tractabat, & quos
exempla virtutum, & pietatis populo præbere scie-
bat, eos omni honore, & fauore prosequabatur,
& ex animo diligebat: quos secus, magna discretio-
ne, & ipsorum famæ cura corripiebat, nec eorum
quempiam coràm laicis hominibus corripiendum
sibi censebat, vel acrius, aut imperiosius, quam
culpæ grauitas comineruisset. Hinc in Concilio
Prouinciali, per sedem Apostolicam approbato ca-
uit, ne libellus aduersus Clericum datus admitta-
tur, sinè subscripto nomine accusatoris; neque sic
quidem visitatores ab Antistitibus destinandi, pro-
cessus circa grauiora parochorum crimina per defi-
nitiuam sententiã concluderent; sed cæterum
terminatos ad ordinarium transmitterent, adhibito
suo ipsorum de vnaquaque causa iudicio, vt Epif-
copus ipse finalem sententiã ferat: nec ipse vllum

è Parochia detrudat, quamvis multæ & graues querelæ deferantur, nisi oculato examine discussa causa in eodem loco, in quo reum deliquisse diceretur. Et quia notauit nonnunquam causis indecis, personas Ecclesiasticas per solam accusationem diffamari, in Synodo septima Diocesana constituit, ne quisquam tam facile leuiterque audeat personas ecclesiasticas criminari, vel diffamare sacerdotes; ut inde in posterum Ecclesiastici Iudices non admittant eiusmodi accusationes, nisi prius deposita sit ea pecuniæ quantitas, ad quam accusatores de iure se per fideiussores obligabunt, cui constitutioni nos in Lima limata non inutilem notam adhibuimus.

Huc spectat res digna relatu: Laicus quidam, sacerdotis delictum ad Thuribium detulit, per quod iste Deum imprimis & accusatorem grauiter offendeat, & minimè tolerandum scandalum præbuit populo. Tum Sanctus Antistes ne tantum crimen inultum relinqueret, & simul, ne Sacerdotis æstimatio læderetur, accusanti primùm respondit, non facile credi posse, ut vir ecclesiasticus, & sacerdos, animarum Curator tale quid commississet. Quo responso res tum suspicioni magis, quàm agnitæ veritati tributa fuit. Verùm Archiepiscopus, aliquot post dies, inde procul absens, presbyterum, nulla indicta causa, per litteras ad se vocauit; nec accedentem vlllo verbo, vel signo indignationis excepit, sed apud se honestè retinuit per vnum annum,

num, absque ullo alio beneficio, vel manifesta priuatione prioris, ubi vel religiosissime vivere, vel iustitiæ rigorem experiri oportebat: Tum verò cessante admiratione, & memoria præteritorum, inter se & ipsum, grauitè eum obiurgauit, & pœnitentem, emendatumque alio beneficio donauit, nec in loco delicti vnquam amplius comparare voluit. Sicque peccati & scandali occasio, saluo sacerdotis honore, sublata fuit.

Dùm Chinchacochæ, Taramæque Prouincias visitaret, inuenit presbyterum doctrinalem, quem re probè cognita, suo beneficio, & animarum cura dimouendum omninò censuit. Sententia lata, & intimata reo, is ob emolumenti, vel honoris iacturam tanto furore exarsit, vt se in profluentem præcipitare statuerit. Thuribius periculum doctus, considerans se miserum hominem, & si alioquin iure merito; non tamen ad corporis animæque interitum castigare voluisse, desperantem presbyterum ad se vocauit, & rebus, quàm optimè poterat, aliter dispositis, ipsum pro solita sua clementia loco restituit. Nec vllus vnquam ab ipso damnatus est, qui misericordiam, promissa emendatione petens, vel integram veniam, vel aliquam pœnæ moderationem non impetrasset.

CAPVT XXIX.

*Thuribius nummorum indiligens . Munerum
accipiendorum inimicus .*

TAm ignarus nummorum erat Mogroueius ,
vt nullum ex imagine vel notis dignosceret ,
nec eorum calculos , quia non consuevit , vltra de-
cimum numerum ducere sciebat , sed sola mole
summam æstimabāt ; vndè quandoque factum , vt
legum transgressores vltra quàm sciens vellet , pe-
cunijs mulctarit ; sed conspecta mole , mitigabat
sententiam . Aliquandò Clericum , fortè non tan-
tæ culpæ reum , mille pondo pœnæ subiecit ; iste
pecuniam in sacco tulit , & coram Archiepiscopo
eiecit in mensam . At Thuribius montem argen-
teum admiratus , quid hoc sibi velit , interrogat :
& respondente sacerdote , hanc esse pecuniæ sum-
mam , cuius ipsum nuper mulctasset , vir sanctus
separato pugno nummorum : Non , non , inquit ,
ego te tanti damnare non volebam , hoc solum suf-
ficit , reliquum egenis parentibus iuuandis tibi tol-
le . Alius paritèr quadringentorum nummorum
indictam sibi pœnam in mensam exposuit , & Thu-
ribius , Deus me iuuet , inquit , tanti nè tuam cul-
pam censui , & excerptis paucis aliquot nummis ,
reliquos referri iussit ; affirmans , non putasse se ,
tantum cumulum fore . Emolumenta Chirogra-
phi ,

phi, etsi iure debita, nunquam accipiebat, præterquam cum censurarum instrumentis subscriberet; fortassis, ut eo rarius peterentur. Quidquid inde veniebat, in cistula seruabat, tot Missas, pro purgantium animarum requie fieri curaturus.

Nec obolum ipse in pera portabat, nec præterea nummum, vel aliam eiusmodi rem pretiosam in scrinijs repositam vnquam seruauit. Cum cæteris officij sui tabulis manum adhibebat, antè proprij nominis characteres scribebat. *Gratis*. Quæ demùm iustitiæ ministris in re iudiciaria seruanda, in Synodalibus Constitutionibus præscripsit, eadem ipse vbiuis exactissimè seruabat. Horum vnum erat, in quo noster Archiepiscopus, Beatus Thuribius Sanctissimè superstitiosus fuit. In Concilio Prouinciali per sedem Apostolicam approbato, visitatoribus inhiuit, ne munera quæcumque aut commodi aliquid, præter ea, quæ sunt à iure permessa, neque visitator ipse recipiat, neque suos recipere permittat. In cuius obseruantia, etiam in rebus minimis, ut in omni alia virtute Archiepiscopus ipse exemplo præiuit. Considerabat enim vir sanctus huius legis latorem se esse, & ut Antistitem, sic alijs datum obseruantix speculum: à cuius minima quauis libertate, maioris licentiæ, in rebus grauioribus, ansam alij facillimè arripiunt. Quapropter omnem muneris, vel accepti commodi speciem, & nomen ipsum axhorrebat: sed res factis comprobanda est.

Dùm

Dùm Thuribius Limæ moraretur ; in vrbis Ecclesijs lustrandis occupatus , Ludouicus Velasus Prorex , Regiæ Pæfecturæ Procere solempni die , ad conuiuium vocauit . Archiepiscopi dignitatem , & Sanctimoniam veneratus , missus opiparos quinque solempni ritu , & aulicorum , satellitumque comitatu è mensa , suo illi nomine ferri iussit . Sed Thuribius remittere voluit , quòd visitationem tùm exerceret , donec soror Grimanesa , & Doctor Michael de Salinas , ipsius vicarius generalis persuasissent , Proregem confusum , iustèque offensum iri : nec ipsius tam solempnem humanitatem , sine populi scandalo reijci posse . Nèc tùm etiàm sinè duplici lege donum acceptare consensit : altera , vt ipse , nequidem extremis labris , quidquam indè degustaret ; altera verò , vt Grimanesa sequenti die tantundem Proregi mitteret ; & vtrumque obseruatum est , cum Proregis erga viri Sanctitatem summa reuerentia .

Eiusdem sanctitatis fama permotus alius quidam purpuratus Præsul , Thuribio misit Breuiarium , & globulos Marianos , magnis indulgentiarum benedictionibus imbutos . Sed non priùs admittere voluit , quam viri graues ; & docti censuissent , ea præter omnem conscientiæ scrupulum accipi posse ; quòd , qui misit , nullà re ab ipsius potestate penderet . Vicarius generalis Ordinis Prædicatorum in Peruuia , misit illi fiscellam duodecim pulchris pomis magis ornatam , quam onul-

tam ,

tam, eleuauit ille folia, & vnum pomum digitis acceptum adstantibus monſtrauit; eoque in ſuum locum reposito, dixit latori, vt ſuo nomine gratias Patri referret, renunciaretque ſe ſanum eſſe; aded- que poma ægris in cœnobio religioſis magis uſui fore, ſicque omnia remiſit: ſi vel vnum miſiſſet for- taſſis, idem facturus. Nam quidam Cathedralis Ec- cleſiæ Præbendarius, præcox pirum, tempore, quo talis fructus nundum alijs ſuppeteret, tanquàm rem raram illi miſit. Thuribius per ſororem obla- tum leuitèr olfecit, neque guſtare volens, eidem reſtituit: in his minimis tam rigidæ abſtinentiæ, & mortificationis ſenſum, quàm conſcientiæ, à muneribus mundiffimæ documenta præbens. Sed maiora exempla in rebus minoribus iam ſequètur.

Extrà Limam, in ciuitate Legionè Guanucana, nobilis, & locuples Eques, Antonius Garayus, ſola fama ſanctitatis Thuribij, ergà eum ardentè affectus, vltimæ voluntatis teſtamento legauit ipſi crucem auream, ſmaragdiniſ lapidibus ornatam, & melioris notæ lapillum bezaarium. Thuribius poſtea Legionem acceſſit, viſitationis opera pro- ſequutus, & Antonij filij, defuncti patris volunta- tem fidelitèr exequentes, donum illi obtulerunt, ſed tunc fruſtrà. Non Thuribius, ſe quidquam inter viſitandum prouinciã accipere poſſe, nec velle Canonum pœnas incurrere, reſpondit; bo- nam tamen Antonij defuncti patris voluntatem precibus ad Deum fundendis repenſurum. Iterùm

tamen, in prouincia Chinchacochana, extrâ Guanucum, illum aggressi sunt, suadere conati, nulum conscientiæ detrimentum esse, neque Canonum vetationem, si religiosum munus acciperet, ab homine non priùs noto, iam vita defuncto, & qui nihil amplius prætere de posset, præter animi beneuolentiam, & libera precum suffragia; nec uiuum patrem; neque se filios aliud uoluisse: posse præsertim accipi, cum Ciuitatis, & Prouinciæ Guanucanæ lustrationem iam absoluisset. Sed surdo cane bant: quod cùm aduertissent illi, relictis in mensa cruce, & bezaaro, abierunt. Quæ res Beati Præsulis animum ita turbauit, ut quiescere non potuerit, dùm casu Limam ad doctos delato, responsum accepit, nihil quod ipsius conscientiam onerare posset, pensatis rei circumstantijs, remanere.

Quoties in arduis illis, discriminosisque, quæ retulimus, itineribus deficienti, soror ex vrbe quidpiam illi mittebat, non acceptabat omninò, nisi per litteras certior fiebat, eam rem proprijs ipsius pecunijs comparatam fuisse: nè repetam, quod antè dixi, propter platani Indici agrestem racemum, ex arbore Syluestri decerptum, quo ille solo post diurni itineris inedia, tota nocte, ad fluminis ripam sub Dio in terra decubiturus cœnauit, duos nummos reales in arbore reliquisse, nè tantillum damni Domino nemoris, si quem forte habuit, intulisse uideretur.

Sed maius in re minima est, quod sequenti mane

ne fecit . Inualeſcente diluuiò , flumen eo loci per-
uadari non potuit ; quapropter , vt tranſitus alibi
quæreretur , neceſſe fuit , aliquot horas per arduum
montem pedestri itinere progredi . At ſanctus ſe-
nex baculum non habuit , cui per lubricum cliuum
inniteretur . Petijt ſacellanus ab obuio Indo ſcipro-
nem , quem manu geſtabat , deditque Indus animo
minùs lubenti . Quamobrèm Thuribius eū accipere
noluit , donèc pro baculo traderentur Indo quatuor
reales argenti , ne commodi quidquam gratis acci-
peret .

Alibi præmiſſa tota ſupellectili , ipſe cum pau-
cis comitibus ad repentini torrentis ripam , ſine tec-
to pernoctare coactus eſt , vbi magiſter vicinæ fa-
bricæ valli , ſeu terrei muri Paucartambæ ſtragula
quædam accommodauit , quibus famuli ab aëris
inclementia tegerentur . Sed manè Thuribius loco
pedem efferre non voluit , niſi ſtragulorum vſus præ-
tio quod ipſe imperauerat , perſoluto .

Nobilis fœmina , vxor Prætoris Ingaij , niſit
Archiepifcopo quatuor magna vaſa plena bellarijs ;
ſed ipſe ſtatim cum gratiarum aëione remiſit , cum
ea ratione repudij , quòd nihil ab vſlo inter viſitan-
dum recipere , vel poſſit , vel ſoleat .

In pago Chiucca , Thuribij , & itineris comitum
corpora refocillanda erant , eratque in comitatu vir
grauis , Ordinis Minorum , Franciſcus Madriten-
ſis , qui in phiala criſtallina , non ignobile vinum
obtulit Archiepiſcopo . Tunc Thuribius colorem

fortassis admiratus, conceptaque suspicione muneris, unde vinum, & unde in deserto phiala veniret? interrogat, & respondente religioso, vinum sibi in scortea fuisse, villicum autem accommodasse vitrum: cauendum dixit; quod Synodi constituta vetant, ne nobis commodum alieno incommodo gratis accipiamus, iussitque pecuniam pro phialæ usu retribui. Villicus iniuriam sibi ratus, quod pro re minima vsuram ab honestis viris velle crederetur, pecuniam cum execratione repulit, iureiurando affirmans se nihil accepturum. At indignantem accessit Thuribius, & nè Dei nomen in vanum vsurpet, humiliter rogat; nec existimet commodati pretium, ob vllam hospitalitatis ipsius dubitationem oblatam esse, sed, vt suæ ipsius Archiepiscopi conscientiae satisfiat, cui nimirum visitanti Diocesim, nihil commodi gratis accipere liceat, quod legibus constitutum non sit. Nèc desistit, dum rusticus oblatum nummum accepit.

Si quando domui eius, esculentum quoduis munusculum illatum sciret, etiam extrà tempus visitationis, per octo indè dies nihil illius generis ad mensam admittere volebat, nè muneris speciem, aut suspicionem haberet: in ea re tam cautus, quàm S. Tobias in restituendo hædo, ne fortè furtius esset: vt qui perpetuam Beati Præfulis consuetudinem habuerant, sanctè affirment, ipsum, ex quo primum, Granatæ Censoris fidei munus iniuit, vsque ad extremum vitæ halitum, nec vnum pomum

munum quidem, aut aliud quidquam quod gratuiti muneris speciem haberet, gratis acceptasse.

Nec ab ijs tantum cauebat irreprehensibilis, integerrimusque Præsul Mogrouejus, quæ Theologi nostri munera manus vocant, sed ab ijs etiam æquè religiosè, quæ linguæ, & obsequij. Nam, ut vel præstiti, vel præstandi sibi, suisue obsequij, vel vllius quantumuis potentis viri, aut sibi alioquin vel sanguine iuncti precibus, aut officiosa commendatione, Sacramentum, Ecclesiasticum beneficium, vel Ecclesiastici iuris dicundi potestatem, Notarij, vel Fiscalis Officium, aut vllam rem sacram alicui, præter iustitiam; & merita personæ, qualitatesque iuri consentaneas, conferret; vel simoniæ, vel sacrilegio, vel personarum acceptionis crimini tribuebat, non minus, quàm si eadem pecunia vendidisset.

C A P V T XXX.

Ordines, & Ecclesiastica beneficia conferendi, aliaque mitræ munia exercendi ratio.

Ordinis, & Confirmationis Sacramenta celebraturus, initiandorum quemlibet interrogabat primum, cuias esset? cumque suæ Dioecesis non esse sciret, ad proprios Episcopos eos remittebat, nè falcem in alienam messem mittere sibi videretur &, ut ipsis Episcopis, idem inter se fa-

ciendi, & Concil. Trid. Decreta religiosè obseruandi exemplum præberet. Cùm suos esse cognosceret, per omnes iuris, & Romani Pontificalis regulas, absque vlllo humano respectu, cunctos districtè examinabat, & pro iuniorum ordinandorum in litteris profectu, & vltèriùs proficiendi spe, disquirènda, ipse libellum è sinu porrigebat, vndè eos latinè legere, lectaque vernacula reddere iubebat, magnaque mansuetudine, & patientia, errantes, vel in minimis ad omissa redire, erroremque dediscere faciebat. Qui ritè dispositi, idoneique videbantur, animabat, & admittebat quidem; sed duos gradus, etiam ex minoribus, eidem vno die non conferebat, sed singulos singulis Dominicis, aut festiuis diebus: allegans, seipsum, quamuis ætate maturum, & electum, Archiepiscopum, non ausum fuisse, quatuor minores ab Archiepiscopo Granatensi eodem die sibi oblatos simul suscipere, nè sacri Canones absque iusta causa violarentur: propterea nihil se alijs in hac re facere, quod sibi fieri non vellet.

Maiorum autem Ordinum interstitia per Sacros Canones constituta, non absque graui causa, rigidè discussa, vnquàm relaxare voluit: præterquàm regularis vitæ professoribus, cùm eorum legitimi superiores per dimissoriales litteras id ipsum rogabant, quòd sciret eos ferè quotidie susceptorum Ordinum actiones exercere, reliquaque media doctrinæ, & pietatis profectus, quem Sacri Canones

requirunt, in cœnobijs, & seniorum conuictu frequentiora habere. Cæterum in huius Sacramenti collatione tantus erat exactor eorum, quæ Ecclesiastica regula præscribit, vt nulla vis potentiorum interpellantium, nullum vinculum amicitix, vel consanguinitatis, nulla tam feruens commendatio sufficeret, ad ipsius religionem, constantiamque labefactandam, in ijs quæ per canones, rectam rationem, vel Summorum Pontificum rescripta sibi non licere censebat: nimirum per antiquam, vbi-que vtilem, & irrefragabilem suam regulam omnibus suauissimè satisfaciens; nempè factum iri, quidquid cum conscientiarum securitate, diuinique cultus dignitate conueniat. Quis enim vltra hos terminos cum honestate postulare posset.

Testis ocularis in hoc genere profert exemplum duorum, qui adeò cæteroquin conspicui fuerunt, vt ille nominibus eorum, honoris cauendi causa, se pepercisse dicat. Illos enim Thuribius, quamquam aliunde idoneos; quòd tamen moribus solutiores haberentur, sacerdotali dignitate nunquam cohonestare voluit, nè malis ipsorum exemplis dignitas ipsa dehonestaretur. Et verò nonnumquam Ordines etiam dignis conferre differebat, vt eorum importunitatem effugeret, qui pro minus dignis postulabant; quo & conscientix suæ, & indignorum honori iuxta consulebat, & honesta excusatione auertebat indiscretas iniustasque interpellantium rogationes.

Erat

Erat in Beato viro iudicium perspicacissimum ac donum discretionis spirituum, per quod hominum ingenia, meritaque discernebat: quod ipsi in distribuendis sacerdotalibus beneficijs, & suæ curiæ officijs, familiarumque munijs vtilissimum fuit: quoque feliciter successit, ut optimos quosque in illis collocasset, non spiritualia tantum, sed ipsa quoque temporalia absque omni suo lucro, vel animi mundana satisfactione gratis conferendo: additis etiam iustis emolumentis, per quæ ipsi vitam, & cuiusque statum tam honestè tolerarent, ut nemini, præter ius, & fas, graues esse cogerentur, vel se in hoc excusare possent. Sola merita personarum, & ad præstanda officij cuiusque munera, idoneitatem, integritatemque respiciebat: ætatem, doctrinam, prudentiam, pietatem, fidem, eamque morum compositionem ad regendum requirebat, qua cæteris exemplo præire possent. Omniaque hæc, summa solertia, prius discutebat, quam quemquam elegisset. Nèc, his qualitatibus ritè cognitis, per vltimos modos, aut media diuertere poterat, quin optimos minùs bonis anteponeret. Et sanè illi, quos toto tempore sui Pontificatus adhibuit, eiusmodi fuerunt, ut communi omnium æstimatione, & applausu, illis partibus conspicui, tantoque Præsule dignissimi administri haberentur, & maioribus muneribus idonei: & reipsa plerique vel Episcopalibus infulis, vel supparibus honestatibus donati fuerunt.

Quos

Quos ad Sacramentorum , doctrinæque , & animarum curæ ministeria sumebat , non secreta tantum inquisitione , sed publica quoque probatione , per concursum , & oppositionem , præsentibus , rigidèque discutientibus & diiudicantibus doctissimis , probatissimisque viris , cognoscere voluit . Et nè meliores , qui plerumquè per modestiam , qua pollent , nihil impertinentius ambire solent , hac ipsa causa laterent , vel ambitiosi homines loca bonis debita surriperent , minaci decreto synodi , Vicarijs foraneis præcipit , vt sui cuiusque districtus , Clericorum bonæ vitæ , famæ , & litteraturæ notitiam , per singulos annos ad ipsum secretò mittant : vt & aliorum qui publicis præsertim peccatis , & scandalis , indulgerent .

Cùm in aliquo bonitas & disciplina , cum scientia mediocri ; in alio verò scientia sine ijs dotibus præstaret , bonum , disciplinatumque docto , dissolutò præferebat ; affirmans , vt quemadmodum scientia sinè disciplina præstans , malo suo exemplo , quidquid docet , destruit : sic boni viri , etsi minùs eruditi , bonum exemplum , & piam sedulitatem , tanto ampliùs ad ædificationem valere , quantum præstant scientiæ , pietas , & præceptis exempla , morumque innocentia , & bonitas , ad obtinendum sibi , subiectoque populo auxilia diuina , & fructus spiritus . Nam inflata , garrulaque doctrina , vt semen in aridam petram proiectum arescit ,
si pie-

si pietatis rōre non irrigatur; pietas autem ad omnia utilis est. Ea que fuit sententia Thuribij.

Quanquā autem à conferendis sacris Ordinibus, idē quandoque abstinebat, quod, non nisi doctrina, morumque maturitate probatissimis viris eos conferri debere censeret, In alijs tamen Pontificalis mitræ functionibus, pro omni occasione frequentissimus, & sedulus erat, tū ob Ecclesiarum & populi necessitates, tū vt Indi paritē, & Hispani sacris, & mysticis Ecclesiæ Romanæ ritibus assuescerent, in eorumque maiestate, pijsissimisque sensibus ædificarentur: quos ipse; quoties operandum fuit, graui sermone, & vtriusque gentis idiomate vernaculo, explicabat, & statim oculis exhibebat. Exhibebat autem tanta reuerentia, & pietate attentionis, tanta modestia & gravitate actionis, tanto feruore deuotionis, ac diligentia, vt alij eum in hoc opere alijsque muneribus Pontificijs S. Petro Apostolo, alij S. Ambrosio, alijsque sanctissimo huius in Ecclesia Mediolanensi successori, Carolo Boromeo comparare non vererentur.

Quanquam enim Thuribius in communi conuersatione vrbani, comis, & humillimus esset; Pontificalibus tamen insignibus ornatus, siuē in eiusdem dignitatis proprijs actionibus, siue diuinis officijs in choro, vel sacris supplicationibus in foro occupatus, authoritatē suam magna gravitate apud homines, mira que apud Deum animi summissio-

ne;

ne ; spectata modestia , membrorumque compositione , & omnium actionum , gestuumque disciplina sustinebat . Nihil, turgidum aut inane, nihil elatum aut vile, temerarium & leue nihil in sacra pompa præ se ferebat . Indè factum, vt spectatores, ijque graues viri dicere solerent, se nunquàm vidisse Pontificem, qui tùm dignitatem suam, tùm sanctitatem rituum plenius , pulchriùsque representaret : aut ijs etiam , qui eius verba vel non audirent , vel non intelligerent , per mutam ipsam actionem efficacius prædicaret , & aspicientium animos ad attentionem attraheret , & præcordia ad pietatem commoueret .

Cùmque non rarò eueniat , vt , vel sese comprimētis populi tumultus , clamoresque , etiam sacerorum ministros distrahant ; vel simplicium rudibus responsis , aut sinistris actionibus ad risum concitentur : Thuribius tamen , nec oculos ab ijs quæ agebat , nec aures ad rumores arrigere , nec vllò quantumlibet ridiculo verbo , vel facto moueri , vel iocosum , aut vanum verbum proferre , multo minùs inter sacra ridere , vel indignari visus est ; tanquàm in Deum totus absorptus nihil eorum , quæ fiebant , vel vidisset , vel audisset : sed solum Deum præ oculis habere , sacra actionis perfectioni intendere , & eius mysteria profundè meditari . Simplicium , & rudium , qui accedebant , errorum correctionem , & directionem ignorantia , probatissimis quos adhibebat ministris relinquere : qui & ipsi Sancti Antistitis pia seueritate coerciti ,

ad parem sacrorum reuerentiam componebantur.

In ritualibus Ecclesiæ Romanæ libris, Missali, Breuiario, & Pontificali, præsertim a B. Pio V. Pont. tunc recentè euulgatis, adeò versatus erat, vt nihil vnquàm eorum, quæ præscribunt, verbo, vel actione transgredi, vel omittere, aut in aliquo cessitare visus sit. Eorumque sedulam obseruantiam à Clericis omnibus districtè requirebat, omni veteri abusu, & antiqua consuetudine prorsus eliminata.

C A P V T XXXI.

Alij Pontificij labores, absque ullo temporali emolumento.

HAc ratione Sanctus noster Archiepiscopus Mogrouejus Pontificalia munia, per totam suam, tunc amplissimam Diocesim, inter tot itinerum, aliorumque laborum, & periculorum incommoda, incessantè, indefessèque exercebat. Præter numerosam vtriusque Cleri Sacerdotum, Clericorumque multitudinem, quatuor Pontifices consecrauit, Alphonsum à Bonilla Mexicanorum Archiepiscopum; Bartolomeum Martinezium Episcopum Panamensem, postea S. Fidei noui regni Granatensis Metropolitam: Ioannem à Rocca Episcopum Popayanum: & Fr. Reginaldum à

Lif-

Lissaraga , Ecclesiæ Imperialis in Regno Chilensi Episcopum. Multas etiam Ecclesias , & sacella : sed nominatim (quarum consecrationi author nos- ter interfuit) parochiales oppidorum Aturgaij , Sancti Ludouici Macatensis , Sanctanensem , Pal- lascalanam , & Pamposensem apud Choncucho : Præterea portatiles aras numero sexies mille maio- ri , sacra vasa , vestimenta , campanæ , cruces , ima- gines , aliaque Ecclesiarum ornamenta , & omni- gena sacra supellex ab ipso benedicta , sic supera- uit numerum , vt nemo illum inierit . Sacrum ole- um , & chrisma consecrare quotannis , in vrbe , vel ruri nunquam omisit , præterquam eo die cœnæ Domini , quo sacrandus ipse ad cœlitum sedes , cor- pore mortalibus relicto , euectus est . Mortis tamen diu antè præsciis , illius diei sacras functiones Qui- tensi Episcopo commendauit .

Sed ipse Archiepiscopus , quoties id consecrabat , reliquas Sanctissimæ diei cæremonias non ommit- tebat . Diuinis Officijs in templo summa cura , & pietate interesse , summum sacrum ipse cantare ; Sanctissimum Corpus Christi Romano ritu , Sacer- dotibus ad custodiam , & cultum adhibitis , popu- lorum venerationi in sepulchro , seu ara ad id or- nata deponere , excubare ipse , duodecim pauperi- bus tot indumenta donate , lautam mensam appo- nere , & ipse ieiunus humiliter ipsis ministrare . In templo deindè super eodem tabulato , in quo Chris- ma consecerat , singulorum pedes flexis coram ge-

nibus abluerè , & tanquàm Christi membra suauiter osculari , manusque argenteis , vel aureis muneribus ditare . Hoc verò humilitatis charitatisque exercitium pręueniebat per se , vel per alium , qui eius arcana mysteria , Christi exemplo illustria , pro concione explicabat . Ea denique cuncta obseruabat , quę prius in Ecclesię Limensis Regula consueti , huius diei solemnitati pręscripsit .

Omnia huiusmodi functionum Thuriio frequentissima ; & penè perpetua fuit , ministratio Sacramenti Confirmationis , antè ipsum in Peruuia adeò neglecta , vt non rari reperirentur decrepiti senes iam olim baptizati , qui Sacramento Chrismatis nunquàm in fide confirmati fuerunt . Pro varijs temporum differentijs , alij pauciora , alij plura centena millia baptizatorum Sacro Chrismate per Thuriium inunctorum fuisse referunt . Ipse sanè ad Rom. Pontificem scribens , plures quàm sexcenta millia numerat : sed hoc multis annis antequam obierit , vt non sine causa & ratione , alij octingenta millia : certe Gabriel de Zarate , vir Illustris , ordinis Prædicatorum , Episcopus Guamanganus , in actis Canonizationis Mogroueji interrogatus , censuerit numerum à Thuriio Archiepiscopo per manus impositionem confirmatorum , facilè superasse decies centena millia , seu vnum , vt vocant , millionem . Et Doct̃or Ioannes Lopez Bejaranus , eum numerum superasse affirmat ; eaque ratione confirmat , quòd in solis illis regionibus à Thuriio
lus-

lustratis , quas nullus Episcopus ante ipsum viderat , fuerint vno millione plures Indi , quorum neminem non vnctum sacro Chrismate reliquerat .

In eo numero eminentem locum adepta est , corporis , & animę candore liliata Rosa illa Limensis , cuius pudicitię candorem , & purpureas spinas , præuidens Mogrouejus , Rosę nomen illi imposuit , de quo quispiam cecinit .

Litem auia , & mater renouant , qui virgo vocetur .

Thuribius scindit : iure puella Rosa est .

Conferendi autem hoc Sacramentum ratio fuit , vt primùm in tanta initiandorum multitudine non permiserit , vt vnus patrinus vltra quinque confirmandos ad Sacramentum leuaret ; isque singulorum capita manu fortiter premeret , fortassis , vt meliùs recordarentur . Cætera verò omnia ad Romani Pontificalis amussim perficiebat .

Inaudiuit Indorum aliquos , quòd olim viderint ministros cuiusdam Episcopi , strophiola , seu fascias , quibus vnctorum frontes obligantur , & cereas candelas ab initiandis exigere , eaque , re sacra peracta , ad seipsos colligere , à Sacramento suscipiendo propterea deterreri : nè scilicet inopes ipsi talia sibi comparare cogerentur . Quapropter Beatus Thuribius , quemadmodum priùs in provinciali synodo decreuit , vt Episcopi ipsi confirmandis Indis , cereos , & lintea ministrarent , hoc decre-

decretum, quocumque ipse confirmatum veniebat, voce præconis publicari curabat: & circumferebat magnum cereorum pondus, & candidæ telæ multas mensuras; ijsque consumptis, tantundem Lima toties, quoties adsciscebat.

Si quis Indus fasciam, vel candelam adferret; ea domum iterum referre iuebatur. Quæ verò ab Hispanis dabantur, ipsorum prius petita venia; vel Indis donabat Archiepiscopus, vel relinquebat templis, in quibus actio sacra celebrabatur. His largitionibus, & expensis comparatarum, contributorumque candelarum, ac telæ aliquot millia pondo deciderunt compendio Thuribij: & in quibus alij quandoque ditantur, ille depauperabatur: Eoque aliquandò deductus est, ut dum Limana provisio tempestivè non adueniret, multos eadem candela confirmari oportuerit, & eius sacellani visi sint fascias ad fluviū lauare, ut pluribus confirmandis per vices suppeterent. Id tamen maluit zelantissimus Antistes, quàm ut vnus Indus Sacramento careret, vel, ut in Sacramenti ministerio, etiam pusilli, aliqua lucri specie scandalizari possent.

Immo verò cum Indi, seu Hispani in vlla Pontificali actione quidquam, vel pecuniæ, vel alterius rei, etiam honoris, & humanitatis nomine offerrent, ille nunquàm acceptauit: quin potius, cum aliqui vel ignorantia moris ipsius, vel affectu amoris, & reuerentiæ, aliquantum in offerendo im-

por-

portuni viderentur; edicto publico vetuit; ne quis sibi ampliùs in ijs functionibus audeat, quidquam offerre. Et quidem ab Episcopis, quos consecrauit, tantum abfuit, vt acciperet dona, vt nè prandere quidem cum ipsorum vllò, etiam in domibus religiosiis voluerit, præter vnum, cui instantissimè oranti respondit, se consensurum, modo domi suæ in Archiepiscopali palatio Episcopus prandere vellet; quo ad ipsum ampliùs honorandum, Thuri- bius etiàm Cathédralis Ecclesiæ Canonicos tùm ad mensam conuocauit, & suis proprijs sumptibus lautè excepit. Nèc aliam, vel dati, vel accepti publici conuiuij mentionem in tota ipsius vita reperio.

Vt ad Confirmationem redeamus, in eo opere adeò deuotus, diligensque fuit, vt aliquandò è templo domum tanquàm pransurus reuertens, in cubiculum, vt aliud acturus, secederet, ac dùm cæteri pranderent, nè ipse populum in crastinum detineret, vel non ieiunus à prandio, sacræ huic rei operaretur, ad Ecclesiam cum vno solo, reliquis incijs, rediret, & vsque ad occasum solis, illis à prandio sequentibus, non rarò continuaret ministerium. Cùmque nemo se ampliùs confirmandum offerret, publicè, priuatimque inquirebat, nùm in tota paræcia quisquam initiandus superesset. Et si vel distantia loci, vel accedendi periculo, seu difficultate, vel morbo, vel alia quauis causa, quenquam impeditum resciret, etsi vel vnicus esset,

con-

contempta omni difficultate , & periculo , cum è vestigio , & ieiunus adibat , & examinatum , instructumque confirmabat . Cuius *Pastoralis* Beati viri sollicitudinis , cum multa iam exempla inter eius labores dederimus , reliquis supersedere visum , nè lectori tedium sui multitudine pariant .

CAPVT XXXII.

Beati Thuribij in Indos paterna charitas . Reddita illis quies , & christiana libertas .

QVo tempore Beatus Thuribius Limanum Pontificium adiuit , miserrima fuit Peruuianorum indigenarum conditio ; eoque tum deuenit malum , vt maxima pars Indorum varijs calamitatibus consumpta penitus fuerit , & vix tertia circiter gentis prius infinitæ superesset , eaque eisdem calamitatibus afflictissima : Vnde fiebat , vt multi desertis pagis , oppidisque , & , quod lamentabilius , neglecta , quam olim deuoto animo suscipiebant , religione Christiana , ad nemora , montes , & valles , confugerent , sparsimque in tugurijs , & specubus absconditi , belluinam propemodum vitam viuentes , ad pristinae superstitionis ritus , maiori securitate reuertebantur .

Alij tanquam cæterorum speculatores , arreptis armis , fluminum ripas , inaccessas valles , & montium cacumina turmatim occupabant , prædis , & ho-

homicidijs intenti: Nec religiosorum hominum quenkumque, quantumvis ipsis venerabilem, dilectumque audire volebant, qui de reditu ad Sacramentorum, doctrinæuè vsum, aut cultiora loca, vel advenarum consortium verba faceret. Adeò ingeneratum erat ipforum animis propriæ vitæ tædium, & ex paucorum opprimentium iniquitate, odium vniuersæ gentis, & Christianæ religionis contemptus. Nam quòd neophiti essent, & parùm in arcana fidei doctrina versati, cùm quod credebant non viderent, fortiùs eos mouebant quibus premebantur grauiùs. Vt non sine causa Christus Dominus noster mali exempli scelus grani maledicto mulcassset, væ homini illi per quem scandalum venit.

Desolabatur terra, nèc vllus erat in remanentibus agrorum cultus, vel industriæ aut laboris fructus, qui in priuatorum, prauorumque hominum compendium, non inferretur. Iusta Regum vectigalia, & Sacra Templorum iura, cultus terræ neglectu, & varijs inferiorum præfectorum dolis, & violentia defraudabantur. Et quod grauius est multigena in Deum scelera, ab afflictis pariter, & affligentibus patrabantur. Quæ, & regijs edictis, & Archiepiscopi Thuribij constitutionibus, (etsi his moderatiùs) fusiùs explicantur.

Frequentes enim, & graues de his malis querelæ, exque perpetuæ ab initio expugnationis eorum regnorum deferebantur ad Romanum Pontificem,

Lima limata
pag. 338.

& catholicos Reges per Seruos Dei, & salutis animarum Zelatores, quibus id, ipsorum Regum præceptis incumbere. Atque Paulus III. Pontifex anno 1537. per Apostolicam constitutionem, quam nos alibi descripsimus: & omnes successiue Catholici Castellæ Reges perpetuis suis, & Peruuianorum Proregum edictis, ac Madritensis, Limanique regionum, Senatum consultis damnabant, & grauissimarum pænarum comminatione prohibebant excessus; vt miserorum conseruationi, quieti, & personarum, rerumque indemnitati, & christianæ libertati satis prospectum videretur.

Nihilominus, vel bellici furoris iniuria, vel ministrorum, ad quos mandata mittebantur, negligentia, vel supprimentium, & opprimentium contumacia, nihil proficiebant edicta. Vt Philippus II. Rex in litteris ad Thuribium, amaro corde deplorat, & grauissimè queritur, datis Vlisiponæ 27. Martij 1582. non integro anno postquam Archiepiscopus Limam intrauerat, obstricta ipsius candida conscientia, vt apud regios ministros quoslibet, quorum interesset malis prospicere, prouinciarum Rectores, & iustitiæ præfectos, quibus Rex eadem etiam tum præceperat, suæ Maiestatis nomine, & autoritate, sollicitè, instanterque ageret, & regia sua, & præcessorum Regum imperia, circa Indorum indemnitem tutelamque, executionem, & integros effectus obtinerent: Seridè etiam iniungens, vt eandem regiam Maiestatem de profectu de-

defectuque ; ea qua Thuribius pollebat animi sinceritate , zeloque , certiolem facere .

Verùm Beatus Thuribius, qui eo vel maximè Archiepiscopatum ſuſcipere perſuaſus eſt, vt Indorum calamitates, pecunia ſua , & Archiepiscopali authoritate ſubleuare poſſet , nullis eiufmodi ſtimulis opus habuit vltra propriam pietatem, iuſtitiae zelum, & paſtorales paternamque Indorum diligentiam , vt omnia aſiliſſimæ gentis conſeruatiõni & ſolatio neceſſaria , & opportuna prouideret . Nèc poſtremus viſitationum eius fructus , aut cura fuit , vt ipſorum conditionem perdiſceret, proprijsque cerneret oculis, & auribus exciperet, eorumque , vt ipſe loquitur , ſpiritualibus, corporalibus, ac temporalibus damnis efficacia remedia poneret. Sed malorum authores excuſabant ſeiſpſos , quòd Indi Barbari, atque adedò non tantum ciuiliſ diſciplinæ, ſed & chriſtianæ doctrinæ inepti , & incapaces eſſent , ac propterea , non vt liberos homines , ſed vt mancipia , & ſerè tanquam iumenta tractari deberent .

Poterat hoc equidem error intellectus eſſe : & inde, ſaltem ab initio , prouenire ; quod alteri alteros , nec lingua , nec moribus caperent ; atque adedò, quod Paulus Apoſtolus aduertit : ſi neſciero virtutem vocis, Ero , & cui loquor , Barbarus, & qui loquitur , mihi , barbarus . Nèc eſt quod animorum auerſionem prouocet magis, quàm diſparitas morum . At huic excuſationi fortiter obſtitit,

1. Cor. 14.

tum Pauli Pontificis declaratoria, & præceptorum constitutio, tum Regum, Senatumque decreta, tum rerum magistra, impalliabilis experientia, per quam constabat, Indos etiam infimi ordinis. & capescendo doctrinam, & quam non prius audierant, linguam, ingeniosos esse, & manuum artibus elegantes, & in omnibus, quæ oppressores imperabant, operibus accuratos; testimonium etiam perhibentibus, & perpetuo patrocinio clamantibus religiosi viris, qui & pueros in scholis, & prouectos in templis exercebant; nec ullam esse civilem disciplinam, quam instructione, & usu non assequerentur; Si quietè, civiliterque vivere permissum esset.

1. Tim. 6.

Hæc solerti inquisitione altius fodiens, palam detexit Archiepiscopus Mogrouejus & certum hic reperit, quod scriptum est, & Paulus Pontifex verbo tetigit; quia radix omnium malorum est cupiditas, seu sacra illa, ut poetæ placuit, aut veriùs execrabilis auri fames. Hæc enim lapis offensio- nis, & petra scandali fuit: dum Indorum proximi dominatores aliqui, non facultates tantum subditorum, sed & laborem omnem, omnemque industriad, & ipsa corpora in sua lucra conuerterent, absque ulla cura, quin potius cum patenti impedimento salutis animarum, & enormi damno sacræ, civilisque republicæ. Hinc enim exacerbati Indorum animi, & inter vtramque gentem contemptus, mutuum odium, & abominatio: dum Indi ex moribus

ribus paucorum , quos solos nouerant , vniuersum aduenarum nomen iudicarent , & christianam religionem despicerent , quæ , vt ipsi falsò conceperant , tales mores per mittebat .

In his verò maximè deprehensi sunt pauci quidam eorum , quos commendatores Indorum vocant . Sed inter presbiteros , etiam non defuerunt aliqui , qui in eiusmodi miserandorum oppressione cum seculi hominibus concertabant . Cuncta , tum in Hispania , tum Limæ Thuribius inaudiebat ; præsertim in visitatione Diœcesis , vbi solertèr inuestigabat , certioribusque documentis , & clara rerum experientia , percalluit vniuersa . Et , qua pollebat prudentia , & animi moderatione , conseruabat omnia in corde suo , & remedia sedulò meditabatur . Sed ne ex animi impetu quidquam innouare videretur , quo magis irritantur transgressores , quàm emandantur excessus ; cùm reperisset clericorum , aliorumque auaritiam , in propriorum agrorum , & vinearum cultu , in alendis , augendisque armentis , & gregibus , vel onerarijs iumentis : & , quod in clericis turpiùs videbatur , in mechanicarum artium lucratiuis opificijs , & negotiationibus exerceri : in quibus Indos magis , quàm in animarum cura angariabant : vt a clericis initium sumeret voluit , vt iidem ipsi malorum authores , sui ipsorum iudices , & aduersarum legum latores essent , vt quas ipsi constituerent , nulla iusta ratione deinceps reprehendere possent .

Perspiciens ergo prudentissimus præsul Thuri-
 bius, omnem operam, industriamque perditam
 iri, si securis ad hanc radicem non apponeretur.
 Cùm per decem tùm menses, et excepisset quære-
 las, et remedium animo concepisset, coacta prima
 diœcesana Synodo, in Vrbe Lima, decima die
 Mensis Martij anno 1582. decimo septimo die,
 priusquam Philippi Regis litteræ scriptæ fuissent,
 inter alia, quæ pro cultu diuino, pro reformatione
 cleri, et fidei propagatione constituit; etiam pro
 Indorum quiete et libertate decreuit, præcepitque
 communi Synodaliū omnium voluntate; vt cle-
 rici, qui in Indorum doctrinis fuerint, prædia, mer-
 cimonia, aut negotiationes, siue in vineis, siue in
 segetibus, vel armentis, aut alijs rebus, nec per se
 nec per interpositas personas exerceant, sub pæna
 amissionis, tàm fundi, quàm fructus: Neque cle-
 ricus ullus, cuiuscumque qualitatē, vel conditio-
 nis fuerit, habeat artium opificia, sub pæna amif-
 sionis instrumentorum, et operum, pannique, et
 lanæ, quæ in eis opificiniis reperirentur, vel quæ
 per possessorem venderentur, intra triennium ab
 ipso Archiepiscopo designandum. Itemque ne
 clericus quisquam Urbis, aut agri, in sacris consti-
 tutus cuiuscumque status, vel conditionis existat,
 habeat Aethyopes, seu Nigros aut Nigras, ad
 lucrandum pecunias, sub pæna perdendi omne id,
 quod eiusmodi Nigri lucraturi erant, et insuper
 quinquaginta argenteos, quos p̄s̄os vacant, pro
 quo-

quolibet Nigro, vel Nigra, quos ad id genus lucri habuerit.

Quinto mense post hanc Synodum, coire cæpit primum concilium prouinciale Limanum. Et quia Thuribius didicit, non in sua tantum Archidiœcesi, sed in suffraganeis etiam serpere hæc mala; remedium in sua diœcesi iam positum, patribus in concilio proposuit: atque ad eò cunctis placuit, ac necessarium omnino visum est; vt vltra temporales pœnas, etiam excommunicationis sententiam ipso facto incurrendam, transgressuris, per vniuersam prouinciã, clericis adiunxerint: & quæstus ipsius actus, & modos singulariùs expresserint: statuentes insuper, vt, si clericorum quispiam, percutiendo, maledicendo, aut aliàs, quoquomodo, Indum aliquem læderet, is seueræ inquisitioni, & vindictæ subiaceat. Clericos perinde proprii saltem districtus, pluribus diœcesanarum Synodorum decretis, eo demùm adduxit Beatus Thuribius, vt nec animalia alere possent vltra certum numerum, qui necessariæ ipsoꝝ equitationi, & carnibus propriæ mensæ suppeditandis sufficere videbatur; nec vllam prorsus mercaturam, vel negotiationem cum Indis, vel cum alijs etiam per Indos tractarent. Et si quid ab eis emere necessum foret, iustum, integrumque pretium illicò persoluerent.

Sed quoniam longè grauiora, & perpetua detrimenta, innocenti, & imbecillo indorum populo, ab oppidorum præfectis inferebantur; quæ etiam ani-

animarum salutem, & catholicæ fidei progressibus, eo perniciosius afficiebant, quo illis tanquam iustitiæ ministris, & potestatem habentibus nemo resistere non timebat. Prouinciæ sacri præfules, in consilio prouinciali Limano in Spiritu sancto congregati, graui imprimis & pia hortatione, Indorum mansuetudinem, perpetuum seruiendi laborem, naturalem obedientiam, & subiectionem adeò commendarunt, vt quosuis homines quantumuis feros mouere iure possit; vt eos defendendos potiùs arbitrarentur, quàm improborum prædam esse paterentur, ac propterea orant in Christo, & admonuerunt omnes Magistratus, & Principes, vt ijs benignos se præbeant; Suorum ministrorum, cum opus esset, insolentiam refrænent, Indosque catholicæ Maiestatis fidei commissos, & subditos, liberos certè non seruos agnoscant.

Quia tamen Thuribius eiusmodi monita, vel minùs curari, vel à ministris non obseruari cerne-
ret, eosdem per alia diocæsanarum Synodorum decreta, nouis hortatibus iustisque minis compe-
scuit, & excessuum iudices, vindicesque constituit, in locis ipsis vbique præfentes, Vicarios suos for-
raneos, iudicesque ecclesiasticos, & populorum pa-
rochos, delegata illis, & eorum singulis, omni po-
testate sua, ad procedendum ex iuris norma, &
omni rigore, contra seculares transgressores, vsq;
ad censuras Ecclesiasticas, earumque incursum legi-
timam declarationem, reseruata sibi deinceps earum
abso-

absolutione. Eisdem vicarijs, iudicibus, & parochis in virtute obedientiæ, & sub pœna pecuniaria, & officiorum, parochiarumq; priuationis, præcipiendo, vt omnia seriò, & fideliter exequantur. Nè verò hi ipsi vlla ratione negligentes forent, præcepit etiam suis per diœcesim visitatoribus, vt peculiarem curam gerant eos in hoc onerandi. Quod & ipse in perpetuis fermè visitationibus discurrens indispensabiliter faciebat.

Hoc ergo nunquàm satis laudato Thuribij Archiepiscopi studio, Sanctissimoque inuento, & efficacissimo, vniceque necessario malorum remedio factum est, vt hydra illa avaritiæ, in sacræ pariter, & ciuilis reipublicæ exterminium nata, vnico hoc ictu, in imo collo percussa, omnia simul capita decussisset. Et quantum ad clerum attinet omninò perierit: & quoad seculares, illa saltem Indorum scandala, & ingentia vtriusque reipublicæ detrimenta sublata sint. Legumque Thuribianarum acri, & instantissima executione, transgressores ad frugem reducti, & pauci, qui supererant Indi, tam profugorum reductione, quàm disperforum adductione, & quieta ciuilique prolium educatione multiplicati sint: quo & oppida plura, & frequentior vberimæ glebæ cultus, & ciuiliū artium omniū vsus maior; vnde clericorum census in immensum creuerunt, per honesta, & legitima lucra, vltra id, quod isti, turpi et intolerando avaritiæ quæstu ante percipiebant, cum summa Dei et hominum offen-

sione. Et vatinianum Indorum odium in Hispanicum & Christianum omne nomen, in iucundam familiaritatem, ciuile commercium, fraternam charitatem & amicitiam; & abominatio, in mutuum solatium conuersa sint. Ac demùm, quod caput est libero doctrinæ, & Sacramentorum vsu, diuinarumque, & humanarum legum obseruantia, ex Indis & Hispanis factum, est vnum ouile sub vno Thuriio, & successore quocumque Præfule pastore, & sub vno Rege populus vnus, vtriusque deinceps timore, & amore filiali affectus.

C A P V T XXXIII.

Aliæ Indorum amotæ molestiæ. Aliæ eisdem collata beneficia.

INter Indorum grauamina, alijs non minùs, molestum fuit, quòd cùm illi pro sua pietate, ex ipsa rerum penuria, quam patiebantur, liberas pecuniarum collectas facerent, & alia bona sua, vel dono, vel testamento tribuerent; vt ipsorum ecclesijs, facellis, xenodochijs, alijsque pijs operibus, & pauperum Indorum subsidijs, inseruirent; dùm tamen hæc in potentiorum, seu generalium depositariorum manus venissent, isti tùm ea, tùm communitatum aliorum Indorum census, detinentes, in propria lucra conuerterent, negato cuilibet, cùm summæ principalis, tùm fructuum inde pro-

ue-

uenientium omni ratiocinio, quod propria potentia iniuste sibi vindicabant. Verum Beatus Thuri-
bius, qui nihil sui muneris negligebat, & omnia
eius officia sic prestabat, ut singulis singulariter in-
tentus videretur, inuestigabat, inquirebatq; singu-
la, eaque præcipue, quæ ad ecclesiarum iura, In-
dorumque libertatem, & solamina conferebant,
singulisque meditabatur, & constituebat optima &
amplissima remedia. Ut huic ergo, grandi sanè ma-
lo mederetur, Synodali decreto cavit; ut ipsius per
prouinciam visitatores, iuxta Sacri Concilij Tri-
dentini Sancta, cunctorum rationes exigerent, com-
pellerentque reddi: atque, ut res ipsæ & pecuniæ,
& vtrarumque fructus omnes in eos usus conuerti
curarent, ad quos per donatores, & contribuen-
tium liberas voluntates destinata fuerunt.

Erant etiam presbiterorum aliqui, qui decedentium Indorum bona sibi vsurpabant, eo saltem
pretextu, ut quintam eorum partem, pro defunc-
torum æterna requie distribuerent. Sed Sanctus
Antistes, concilij, suæque authoritate declarauit,
non ad Sacerdotes, sed ad ipsorum decedentium
liberam dispositionem, vel ad hæredes ab intestato
succeedentes pertinere, quid, & quantum pro ani-
marum suffragijs pendendum foret, decernere.
Atque adeò districte prohibuit, nè parochi, etiam
eo pietatis obtentu, partem aliquam bonorum eius-
modi vsurpare sibi præsumant.

Id quoque seu lege, seu consuetudine inualuit,

vt Indorum personæ per distributiones, quas *mitas* vocant, ad seruiendum, pro tali, totve diebus, in obsequijs commendatariorum; vel secularium communitatum, aut, etiâ ecclesiarum, aut cœnobiorum Hispanorum destinari deberent: quod ex veteri ipsorum Indorum inter se vsu dimanasse mecum fortassis opinabitur, qui ipsorum priscos agriculturæ ritus apud Garcilassum legerit. At quoniam huiusmodi mitarum conductores, vt Indos certa hora, locoque collectos, inuenirent, illas faciebant diebus horisque doctrinæ, & festiuis, cùm Indorum populus è templis exibat; vel cùm eidem doctrinæ, diuinisque officijs, & Missis intererant: quo fiebat, vt Indi sibi cauentes, non solum, non frequentarent Ecclesias; Sed non pauci etiam desertæ loca peterent, in quibus quandòque per vnum, aut plures annos, sine sacris morabantur, & moriebantur sine Sacramentis.

Vigilantissimus eradicandis malorum causis Thuribius, vt tanto salutis animarum periculo prouideret, districte præcepit, ne eiusmodi mitæ, seu personarum distributiones, in populi ad ecclesias concursu, nec festiuis diebus ullatenus fierent. Sed et adeò perspicax erat hic oculatissimus Præsul, in indagando modos reducendi in plenam et absolutam fidelium subditorum libertatem, suæ gregis Indos, vt etiam sancierit: nè doctrinarum parochi, vel magistri scholarum, Indorum filios, in suo seruitio, vel momentum detinerent; sed finita doctri-

na,

na, seu lectione, domum illicò dimitterent; vt parentibus inferuire possent: præcipiens omnibus id genus paruulorum præfectis, vt potius ipsi inculcare studeant, eos diuino præcepto obstrictos esse, parentibus suis quemlibet, obedientiam, reuerentiam, et auxilium exhibere.

Nonnulli etiam AEthyopum, seu Nigrorum seruorum Domini, tùm contrahere matrimonia, tùm contractis vti, eisdem non permittebant. Alij vxores maritis auferebant, quòd alibi, quàm vbi mariti domicilium haberent, natæ fuissent; atque adeò in locis natalitijs habitare, et seruire deberent: Sed hæc fieri seuerè Thuribius prohibuit; quòd naturalis matrimonij lex, per humanæ potentiae legem seruitutis abrogari non debeat, et multo magis inter liberos, cùm quos Deus coniunxit, homo separare non possit.

Marc. 10.

His modis et medijs reddita Indòrum populis, tanquàm fidelibus Catholicorum Regum subditis, Christi que Redemptoris, ac suis Archiepiscopi ouibus, suæque curæ per Christum commissis, Christiana libertate, rerumque et personarum securitate restituta; Non repeto quæ ante dixi, quantis laboribus, et præsentibus vitæ periculis, ipse se obijciebat venenatis profugum telis, et acutissimis clauis, quos *machanas* vocant, vt ipsos ad derelicta loca reduceret, aliosque dispersos, in pagos et oppida colligeret, vt ciuile commercium, et hominum rerumque cultum inirent, maiori que suo, et mi-

ministrorum commodo doctrinam & Sacramenta Saluti necessaria, in omni occasione præstò semper in promptu haberent Nec dico, quanto studio, & solitudine apud Reges, eorumque ministros agendum ipsi fuerit, vt omnia ad opus exitum perducta, perpetua, firma, & inuiolata permanerent.

Nec sanè mirum fuit, si Reges, vt iusti & catholici Principes, sanctissimis ipsius institutis, ipsis quoque vtilissimis fauissent, cum essetatisissimi Barbarorum animi ad ipsius conspectum emolirentur, & mitescerent; dum corporeis oculis conspicerent Dei, & ipsorum charitate micantem eius vultum, tanquam vultum Angeli stantis inter ipsos; seseque, sua arma, vxores, filios, & fortunas, ipsius arbitrio, et protectioni submitterent, committerentque certò agnitæ pastoralis, et paternæ ipsius curæ, non aliter, quam Christo, quem imitabatur, Apostoli seipso, cum vel verbo vocabantur: Veni, sequere me. Erant enim hæc ipsius filij Dei, et Redemptoris nostri generis, opera; qui in Euangelio promisit sectatores suos facturos miracula, quæ ipse faciebat, et maiora horum facturos. Et verè Thuribius ita existimabat, qui nihil ynquam suis, vel studijs, vel meritis attribuebat, Deum semper et iubentem, et perficientem præ oculis habens, et S. Augustini iacula in cælum vibrare solitus: Domine, iube quod vis, et da quod iubes.

Matth. 19.

Ioan. 14.

Verùm cùm hæc omnia, & alia quæcumque id genus pastoralis curæ, & vigilantie suæ Archiepiscopalis oneris debita reputaret, atque adeò ad conscientiam exonerandam omninò necessaria. Sed ardentissimæ ipsius charitati haudquaquàm sufficere visa sunt. Neque enim pastoralis officio suo satisfactum existimabat, quòd oues a lupis defendisset, & ab omni aduerso incurfu securos conseruasset, nisi corporibus animabusque pascendis prouideret. Considerans ergo, ad quantam egestatem Indiæ suæ meridionalis indigenæ redacti fuissent; vt ei malo mederetur, non modo fufissimis propriæ pecuniæ largitionibus, de quibus alibi nobis mox agendum erit, id effecit; Sed & parochos vniuersos obstrictos esse voluit, vt singulis diebus Dominicis & festiuis pro pauperibus Indis, ipsorum curæ pastoralis, eleemosynas petant, & collectas eisdem distribuant, præsentibus ipsorum Indorum Caciquis & primarijs viris. Quod vt fidelitè præstitum constaret; statuit etiam, vt acceptæ, & clargitæ pecuniæ, dies mensis, & annus, in peculiari libro ad id seruando fidelitè describerentur, pœnam transgressoribus comminatus.

Hinc etiam iura sibi ipsi, alijsque Præsulibus, & Sacramentorum, iustitiæque ministris, ex diuinis legibus Ecclesiæque vniuersalis iusta consuetudine cæteroquì debita, vt qui altari deseruiunt, cum altari participant, & iuxta S. Pauli sententiam, qui seminant spiritualia, temporalia suæ sustentationis congrua

1 Cor. 9.

grua metant, Indorum paupertati & fidei nondum firmæ condonauit. Etenim cum adhuc neophyti, in Dei atque Ecclesiæ legibus rudes, ac debiles essent; nè minima eos suspicio, tanquàm paruulos, conturbaret, quòd eiusmodi sacra ministeria, temporalis lucri potius, quàm ipsorum æternæ salutis causa præstarentur.: Statuit imprimis per comunem aliorum Antistitum, presbiterorumquæ consensum, vt in Sacramento Confirmationis Indis conferendo, nulla ratione quidquam pecuniæ, vel argenti ab eis petatur, aut vt offerant inducantur. Quin etiam, qui præ inopia, candelas, aut vngendorum capitum linea ligamina adferre non possent, ea ipsi ab Episcopis benignè conferantur: atque à presbiteris in matrimonio & baptismo celebrandis arrhæ, vella, capuciola; & si quid amplius eiusmodi. Quæ quàm seuerè seruauerit ipse Thuribius, quantaque rei suæ familiaris diminutione, iam ante fusiùs narrauimus.

Vniuersim deindè, per authoritatem Concilij suamque, sub quadruplici restitutionis mulcta, in ipsos Indos faciendæ interdixit, ne pro vllò Sacramentorum vfu, vel Sacramentalium administratione, neque pro sepulturæ cuiusuis apertione Sacerdotes ab eisdem Indis quidquam exigere, vel accipere possint: declarans, nullam consuetudinem contrariam, tanquàm laudabilem, allegari posse, quæ potius, inquit, abusus nuncupari debet, considerata, vt ego ex ipsis decretis colligo,

In-

Indorum conditione . Quæ tam moderatè præscribunt , vt eos Indos excipiant , qui inter Hispanos , seu in Hispanorum Ciuitatibus , oppidisque habitant ; quique in fide instructiores sunt , & Hispanorum vsum affectant : quibus proinde laudabiles eorum consuetudines , in sepulturis , & alijs sequi liberum relinquunt . Sed neque ad oblationes faciendas , in Missa , vel aliàs , Indos cogi , districtè prohibuit ; quin potius fieret , vt , si quis offerre vellet , intelligat , id quidem pium & meritorium esse , sed tamen prorsus liberum , vel facere , vel non facere .

CAPVT XXXIV.

Alia multa Indorum solatio , & reipublicæ commodo constituta .

EXactiones ministrorum iustitiæ , Indorum gentis inopiæ graues esse perpendens , constituit primùm , vt Iudices & Notarij non accipiant ab Indis ea emolumenta , quæ ab alijs iure accipere solent , pro vlla re quam pro ipsis expediant , siue prouisiones sint , siue legum dispensationes , vel tituli , seu patentes litteræ fiscalium , aut aliud quodcumque , sub pœna duplicis , eisdem Indis refundendi , alijsque pœnis arbitrio ipsius Archiepiscopi reservatis . Sed cum istam constitutionem ab aliquibus parum attendi , certè non obseruari cogno-

uisset, eam iterum renouauit, adiuncto præcepto, ut sine vlla excusatione, vel penarum remissione, usque ad officiorum priuationem: visitatorum diligentia seriò commendans, ne transgressores tegantur silentio, ut pænæ re ipsa exigi, ac delinquentes emendari possent.

Quia verò ipsi etiam Indi, ut fragiles, & Christianis legibus non satis affucti, delinquere quandoque oportebat, ac proinde, ut rudes, & virtutis amore minus imbuti, pænarum saltem timore in obsequio legum contineri debebant: ne tamen impetuoso zelo in ipsos sæuiretur, vel ipsi, aut odio gentis, aut appetitu vindictæ, se plecti putarent, Thuribius. punitionibus modum posuit. Et primum equidem: quoniam spiritualium pænarum, & Ecclesiasticæ censuræ vim, atque grauitatem nondum satis percipiebant, ne eo prouius, aut minus caute irruerent in crimina ad forum Ecclesiasticum pertinentia, voluit omninò prudentissimus pastor, ut ea non spiritualibus, sed corporalibus pænis (quales animalis homo sensibiliùs percipit) castigarentur. Cùm, ut scitè loquitur, paterno magis affectu, quàm iudicij seueritate corrigendi sint, & spiritualis illa censura intentata, proficere parùm posset, nocere multùm.

Ipsas quoque corporales pænas per Sacerdotes, vel vllas personas Ecclesiasticas infligi prorsus vetuit, vel cædi Indos, quantumuis delinquentes: sed id per Fiscales, aut alios deputatos ministros fieri

fieri faciant. Nec præter vicarios, & Iudices Ecclesiasticos ullus parrochorum supplicium sumat de Indis sibi subiectis, nisi a diocesano suo habeat præscriptam legem; quam in eiusmodi correctionibus seruare debeat: quamquæ, si excesserint, atque iræ suæ indulserint, Episcoporum, & visitatorum conscientias oneravit, vt huiusmodi excessum vindicent. Post hæc autem, vt eas leges habeant parochi, iterum declarauit aliquos idololatricæ, & aliorum criminum casus, in quibus parochi, modo ibidem præscripto, aduersus deprehensos procedere possint. Certas etiam pœnas unicuique crimini indixit.

Visitatores demùm, & parochos obstrictos voluit, ad declarandum Indis cuncta, quæ in ipsorum fauorem, vel eatenus constituta fuerunt, vel in posterum constituerentur; vt Indi ipsi intelligant, Sanctum esse, vt in nulla re molestantur. Caut æque vt iidem parochi Archiepiscopum de harum legum neglectu, & obseruantia moneant; vt ipse Proregem, & cum opus esset, Regem etiam commonere posset, vt remedium integrum apponatur: super quæ, inquit, oneratur nostra conscientia, vt apparet ex schedula D.N. Regis.

Vt verò distantia illa conuersationis, & mutua vtriusque gentis animorum alienatio, quam linguarum, & morum diuersitas nutriebat, radicitiùs extirpetur, & constituatur mutua charitas, christianum commercium, familiaris conuersatio, ad

omnem rempublicam conseruandam imprimis necessaria ; propria sua , & Concilij Prouincialis auctoritate eis seriò commendauit , vt Indicorum puerorum scholas per singulas parochias habere studeant , quas si per se regere non possint , faltem per cunctos ad id magistros faciant quibus e communi ærario stipendia præberentur : qui ex catechismo in Concilio edito , legere doceant , eumque , & alios libellos , eiusdem Concilij auctoritate publicatos , pauperibus , iisdem publicis expensis procurent : cùm hoc in commune bonum sancitur : vtque eos legere , scribere , atque præcipuè , vt idiomahispanicum intelligere , et pronunciare consuefcant , in eodemque Christianam doctrinam recitare , & capere . Idque accuratè cauit , ne scholarum occasione , vel parochi , vel præceptores , paruulorum seruitijs , vel opera ad suam vtilitatem abutantur , neuè pabulatum , lignatumue mittant , Sacerdotum in hac re conscientias , etiam restitutionis ligamine obstringens .

Quoniam autem Indorum plebem , ad hispanicam linguam addiscendam cogere , durum , & impossibile videbatur ; statuit vt in Academia , & Ecclesia cathedrali Limensi , seu Ciuitatis Regum Indicæ linguæ lector haberetur , & quicumque clericali ordine initiandi , & Sacerdotes in vrbe degentes , ad eam addiscendam compellerentur , iuxta Concilij prouincialis decretum , & Regiæ Maiestatis edictum ; vt Indorum Sacerdotes sciant adminis-

nistrare Sacramenta , ac doctrinam ; catechismum , & verbi Dei prædicationem exercere , officioque suo per omnia fungi valeant per linguam populis communem ; iuris rigore aduersus negligentes obferuato .

Quod vero ad morum consonantiam attinet , non parochis tantum , sed omnibus etiam , ad quos Indorum cura spectat , enixè commendatum voluit , vt agrestibus illi suis , & ferinis moribus depositis , humanis & politicis assuescant : templa non sordidi , & incompofiti , sed loti , pexi mundique frequentent , & femine , iuxta Pauli Apostoli institutum , velatis capitibus : vt domi mensas cibo , lectos fomno capiando adhibeant . Atque , vt ipforum domus non casus pecudum , sed hominum habitationes , ordine , munditia , decore præferant : et quæ cætera sunt alia huiusmodi . Quæ sanè pro solita sua moderatione , inquit , non violento , et molesto imperio , sed paterna potius cura ; et grauitate agantur .

Sed et vicissim , quoniam Indorum Nationem externis cæremonijs , ac diuini cultus splendore , ad summi Dei cognitionem , et venerationem , supra modum allici compertum est , Episcopis , et suo modo parochis constituit : vt quidquid ad diuinum cultum pertinet , diligenter , et quantum fieri posset , decorè , perageretur : cantores etiam , et instrumenta musica , in ijs locis adhiberent , in quibus ad Dei gloriam , et spirituale animarum iuuamen op-
por-

portunum existimarent . Vt demum his moribus
facilius inbuerentur Indi , et ciuilis eorum cohabitatio , et presens promptaque gubernatio , et auxilia vicinij , mutuęque charitatis , tum inter se , tum cum Hispanis stabilia firmaque perdurarent : imposuit parochis , ne vllatenus permitterent Indis , vt stationes , et oppida semel ipsis assignata vnquam amplius vel destruere , vel deferere : quin potius promouere habitationis loca , et in eisdem persistere compellerent ; innocato , cum opus esset , etiam brachij secularis auxilio ; ad quod porrigendum , vt locorum prefectos , etiam per censuras , aliaque iuris remedia cogere possent , suas vices , et omnem necessariam potestatem parochis commisit et concessit .

Aduertens etiam prudenter , quantum conciliet proui inter homines affectus nominum similitudo , sanciuir ; vt Indi omnes Christiani , non gentilitatis suę , sed quibus Christiani nostri assuescunt nominibus vocarentur , quanquam & alię causę ad hoc ipsum commouissent . Perspicuens etiam opinionem illam Hispanorum , de Indorum barbarie , tantoperę nocuisse christianę charitati , & vtriusque gentis in vnum ouile , vnumque populum coniunctioni ; vt aliqui Sacerdotum aliqui boni , sed ea existimatione imbuti , prapostero zelo , omnibus catholicę fidei professoribus communia Sacramenta Sacri viatici , & extremę unctionis Indis etiam appetentibus , tanquam stupidis ,

& incapacibus denegarent: per quod ita concitati sunt illi, ut se usque adeò contemni videntes, sui etià contemptor vicissim contemnerent, eosq; per quos non libertate solum, cum temporalibus bonis, sed & natura quodammodo humana, & communi diuinæ gratiæ dono simul priuabantur, communibus quoque obsequijs, quousque poterant, & ipsa sui societate destituerent.

Thuribius, ergo, vigilantissimus. vtrorumque pastor, vtriusque reipub. ex animo procurator, affectuosissimus Indorum pater, eorumque vtriusque boni zelantissimus, huiusmodi Sacerdotes non raro acriter obiurgebat; ut inscitia linguæ inhabiles, vel pastoralis operis ignauia torpentes. Et quos tales comperiebat proprijs ipsorum sumptibus, ijs adiungebat alios linguæ peritiores, & opere strenuos; nec prius amouebat, quàm illi ad frugem reuertebantur. Cunctos hortabatur, ut Indos, cum natura, & fide, Sacramentorum capaces sint, frequenti & sedula instructione, doctrina, & moribus capaciores redderent: hoc ipsorum officij esse, certòque sciant rationem à se districto iudici, & hominum Redemptori reddendam esse. Christum Iesum non perfectos tantum, sed infirmos. etià, ac debiles, cæcos, & claudos ad suam cenam vocare; ut verò vestem nuptialem habeant, hoc est, ut moribus compti sint, & instructi doctrina, id. animarum curatoribus commisisse, nec, si neglexerint, impunè permissurum.

Luc. 14.

Sacer.

Matth. 9.

Matth. 11.

Sacerdotibus ergo per hæc & similia monita concitatis, *Thuribius* in suis Synodis sæpè grauiterque præcepit, nè Sacramenta cunctis fidelibus communia, credentibus etiam Indis subtraherent, vt qui eandem cum cæteris in Christo vitam viuerent, eodem Christi pane pascerentur: Sanis Medico opus non esse, sed malè habentibus, Christo vocante: venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, præsertim in mortis periculo, vbi extrema necessitas est. Proindè, vt etiam publico supplicio plectendos, Christi exemplo, pridie, quàm paterentur Sacra communione reficerent, & cæteros saltem tempore paschali: ne Sacerdotes ipsi diuinorum, ecclesiæque præceptorum, & spiritualis detrimenti, suis ouibus illati, rei deprehendi possint, & luant.

CAPVT XXXV.

Beati Thuribij in egenos larga manus: & singularis elargiendi modus.

Q Vanquàm ex ijs, quæ per totam hanc historiam vitæ, & virtutum Beatissimi Præfulis, *Thuribij Alfonsi Mogroueji*, & si non pro rei dignitate, vel tanti viri meritis, certè pro exiguitate facultatis nostræ narrauimus, satis demonstrata sit multiplex, magna, & heroica virtus, qua diuina bonitas, ipsum per omnem vitæ ætatem gradumque

que exornauit: sed proprium locum, & singularem tractationem, supremo suo iure postulat charitas, quæ princeps est virtus, & vinculum christianæ perfectionis: per quod cum Deo nostræ conditionis ultimo fine, inseparabili nexu, & sempiterna coniunctione vnimur, & quodammodo Deificamur, vt filij Dei nominemur & simus: Cum ex aduerso, sine sola virtute charitatis, omnis noster actus, omnisque affectus, quantumuis alioquin rectus, & laude dignus, non vera virtus, vt ad animæ salutem, & æternæ felicitatis meritum esse oportet, sed mera vanitas, & proprii sensus complacentia est: charitatem autem non habeam, nihil sum, 1. Cor. 13. nihil mihi prodest. Et vt ampliorem Apostoli sententiam verbo complectar, quidquid fecerit, quidquid passus fuerit homo, oleum, quod aiunt, et operam perdit, si ob Dei amorem, et hominum propter Deum charitatem non agat, et patiatur. In his enim duobus tota lex pendet, et prophetæ: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex omnibus viribus tuis, et proximum tuum sicut te ipsum. Matth. 22.

Vterque hic aureus amor, quàm sincerus, et purus ab omni affectu proprii commodi, in candida Thuribij Mogroueji anima fuerit: quàm fortis, vt mors, in Deum, atque homines eius dilectio, manifestum faciunt ea, quæ ipsum pro Dei propaganda fide, veraque cognitione hominibus ingerenda, pro eius puro, feruentique cultu, et honore

amplificando , pro legum eius exacta custodia perpetrasse , pro animarum sibi commissarum salute , & corporum commoditatibus , & animorum tranquillitate subiisse labores , commodi sui & incolumitatis tulisse dispendia , & incurrisse vitæ pericula . iam ante narrauimus ; idque purè putè pro illius incenso amore , qui : cùm Deus immortalis esset , & nullius egens , sed infinita sua in mortales bonitate abundans , animam suam pro captiui generis nostri redemptione , per humanæ carnis misérias , & acerbissimam passionem , & quanquàm Dominus gloriæ , per mortem ignominiosam tradere non dubitauit .

Thuribius , etenim , vt temporariam remunerationem ex vilo suo opere præstolaretur , nullum , vel suspicandi locum , reliquit , dùm illis tantummodò tribueret , qui retribuere non possent ; nec ab illis , qui possent , ne minimum quidem muneris vnquam accepit , vel oblatum accipere voluerit . Immo verò quod in hoc genere perfectum est , nec ipsam æternæ felicitatis coronam aliter , vel expectabat , vel cupiebat , quàm quòd gloriæ Dei id magis conducere , & voluntati placere , sibi persuaderet . Quæ tertia ipsi totius vitæ dirigendæ , degen-
dæque regula adhuc puero concepta fuit , & constantissimè deinceps obseruata ; vt quæcumque acturus , vel passurus esset , ea prorsus postquàm decerent , & alleuiandæ conscientiæ conducerent , in Dei denique gloriam cederent vniuersa .

Charitatis autem ipsius erga homines, præter ea quæ diximus, opera, mira erat erga inopes beneficentia, cuius largitas, cum, quo magis ab extrema ipsorum necessitatis vinculo libera est, eo maiori largitoris liberalitate facta censeatur; ut hoc qualecumque laudis, aut vanæ gloriæ periculi genus effugeret seruus Dei Mogrouejus cunctas largitiones suas, & liberas eleemosynas ad arctæ obligationis vincula restringebat; tum pro insigni humilitate sua, tum, ut verus Christi seruus, & Evangelij sectator obseruantissimus, illud Christi consilium abundantè amplexus: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. Sic sanè Thuribius non solum, cum ea faciebat, quæ debebat, sed & quæ liberè volebat, exercebat liberalitè. Formabat sibi præcepta, vbi vix erant consilia; atque, ne quidquàm gloriæ, vel æstimationis ipsius liberalitati tribueretur, etiam vbi erat amplissima, per ingeniosam charitatis logicam inueniebat argumenta, per quæ sibi ad cauendam hinc elationem, & indè scrupulum prodigalitatis; & fortè alijs ad præueniendum sui apud ipsos æstimationem, aut laudes, persuaderet, largitiones suas, non vltroneæ liberalitatis, aut improvidæ profusionis opera, sed iustitiæ debita, & restitutionis oneri obnoxia fuisse.

Nam quoties egentes Indi occurrébant, dicere consuevit: ò nude, tu me vestis: ò famalice, tu

me fatias: ò pauper. tu me ditas. Subintelligens: nimirum, se propria Peruuianorum bona possidere: Quanquàm, qui plus omnibus laborabat, seminando spiritualia; iustissimè posset ab eis. metere temporalia. Sed ipse alienæ necessitatis regulam, proprio Iuri præferebat; ne nimirum iustus sibi videretur. Quoties Hispanorum, qui Peruuiam expugnarunt, filios aut, nepotes necessitate premi percipiebat: hi, aiebat, hæc nobis. ocia fecerunt, & quibus gaudemus bona, Patrum, auorumque suorum sanguine compararunt: si non totum possumus, saltem pars aliqua illis restituenda est. Cæteros pauperes; Ecclesiasticarum obuentionum, quæ honeste sustentationi suæ superessent, iustos heredes, dominosque appellabat; se verò administratorem, & œconomum, à patre ipsorum Deo illis constitutum; qui quod cuique opus esset, singulis fideliter dispensare tenebatur, vt, exoneraret conscientiam, ac Deo Patri omnium, rerumque, ac personam supremo Domino condignum obsequium, honoremque exhiberet...

His maximis, tum iugi meditatione, tum verbis assuetus Beatus vir, non solum ipse quidquid habere potuit disperfit, dedit pauperibus, sed & alios documentis, exemplisque suis ad similia faciendâ concitabat: qui ipsi, inter alios sublimes fines, quibus opera sua, magno, & multiplici meritum thesauro cumulabat, semper propositus fuit, vt propria ipsius verba. ad Clementem VIII.

Pon-

Pontificem scripta testantur, quę huiusmodi sunt.: De meis redditibus, ab eo die, quo hunc Archiepiscopatum iniui, vsque modo ab anno octuagesimo primo, vsquę ad nonagesimum sextum, in elemosynas dispensati sunt centies quadrageties, ter mille, trecenti quadraginta quatuor pessi. nummi, & regales quatuor, pręter alia quę distributa sunt. At soli Deo reddendę sunt grates, propter quem ista fiunt, ad ędificationem proximorum, procurando, vt bono exemplo, ad similia. facienda animentur. Nec mirandum, quod diximus, Thuribium dedisse quantum habere potuit: cū, benedicente Deo, plusquā alijs sumptibus superesse censeretur, erogasse, collatis, non semel, dati, acceptique calculis, tam Granatę, quā Limę, liquido compertum esset.

Sic autem dabat, vt cū Sancto Iob dicere Iob. 1. i. posset: Si negaui quod volebant pauperibus, aut oculos viduę expectare feci, si comedi buccellam meam solus, aut non comedit pupillus ex ea; quia ab infantia creuit mecum miseratio, & de ventre matris meę egressa est mecum. Sed in eo Iobum superauit Thuribius, vt, si quandō necessitas cogeret ministros ad elemosynas ab ipso, quauis magna summa, imperatos in diem, vel noctem differendas, tū ipse duplum dari iuberet; vt frequenter visum sit, eandem stipem, propter aliquot horarum repetitam dilationem, in quintuplum aut decuplum ab ipso auctam fuisse; fanē pro centum red-

reddita mille, ac si ista multiplicatio iusti sc̄noris eiusmodi dilationis iure deberetur. Sciebat enim quòd spes quę differtur affligit animam, nec inopię, promissis, sed presenti pręstato subueniri: Hilarem, aiebat, datorem diligit Deus. Atque hæc miseratio in Thuribio puero emicuit, cum adolescente conualescebat, in iuvene robusta, in viro perfecta fuit, & à sene, quòd rarum, nunquàm recessit.

Quamdiu in potestate fuit, præter ipsum, qui se proprijs vestibus, & Archiepiscopalis aulę parietes, & cubiculum, lectumque suum omni commodo, & ornamento denudabat, domumque vniuersam omni pretioso suppellectili per pia furta clanculum dispoliabat, vt pauperibus, solo Deo teste, prouideret. Habebat insuper pijs largitionibus præfectos alios tres, diuersi in hoc genere muneris, & curę viros præstantis prudentię, & pietatis, quorum nemo sciebat, quid per alium erogaretur, nisi quando pecunia per alterum alteri, iussu præfulis dari debebat. Hi erant in primis Franciscus Quiñionius, supremus totius domus, & Archiepiscopaliū prouentuum præfectus, quem Maiorem domus vocant, de cuius integritate, & fide administrationis, iam antè locuti sumus: qui que maiores pecunię summas à creditoribus exigere, & alijs numerare debebat; ac per se ipsum eas elemosynas porrigere, quę occultè dabantur nobilibus, ampliorisque qualitatibus, sed inopię vulgò incognitę viris.

Al-

Alter erat Ioannes a Rocca, Limensis Ecclesiæ cathedralis Canonicus, & Archiepiscopi Confessarius. Qui cum ipsi in utroque munere per annos duodeuiginti, magna sui laude seruissset, ad Episcopatum Papoyanum pro meritis assumptus, cum sanctitatis opinione vitam finiuit. Huic ad eam Ecclesiam abeunti, in eisdem officijs apud Archiepiscopum successit eiusdem nepos, alius Ioannes à Rocca, præcipuus primùm in eadem Ecclesia Limensi parochus, mox pariter Canonicus, ac demùm Archidiaconus, vir prudentiæ spectabilis, & reliquarum virtutum cultu, patruo non abfimilis.

Tertius fuit, secretis præsertim, occultisque Thuribij largitionibus præfectus, quæ verecundis, pariter, honestisque familijs, sed inferioris gradus, & qualitatibus, quam quibus Quinõinis frequentis conuersationis, & familiaritatis cuiusdam titulo, sine suspitione egestatis, prouidebat, Vincentius Rodriguez vir, etsi secularis, sed probatissimæ fidei, & vitæ exemplaris, suoptèque ingenio in eiusmodi pietatis opera æque pronus & promptus; quem non nemo scribit etiam aliquando in maioris aulae rectoris officio ministrasse Mogrouejo, tum fortè, dùm Franciscus Quinõinius in Chilensis regni gubernio detentus absens Lima fuit. Veniebat Vincentius per singulas septimanas, cum equis onerarijs, & euehebat à Quinõinio onera, panni, telæ, leguminum, farinæ, & cocti panis, carniū, candela-

delarum, aliarumque rerum domestico vsui paratarum; quæ deinde, cum certa portione nummorum, distribuebat ipse, prout sciebat, personis, & familijs, quas per pudorem à manifesta mendicatione detineri discebat. Atque hi quidem in vrbe verùm dùm extrà versabatur, alios deputabat huic muneri, ex quibus nominatos inuenio doctorem Pasqualem Paroches, de quo postea, Bernardum de Alcocer, itinerum comitem, virum industrium, & in ea verecundorum pauperum cura fidum Achatem.

Ceteris autem, præterquàm Quinõnio, per Beatum Antistitem specialitèr incumberebat, vt verecundos, adeoque, eo magis molesta, quo magis incognita paupertate pressos homines, solertèr, & secretò exquirerent, & in album redactos ad ipsum referrent. Quorum alijs in annum, alijs in mensem, alijs in octiduum, alijs dietim, pro ratione necessitatis cuiusque, summo secreto, & sæpè tacito mittentis nomine dare oportebat, quod ille semel præscripsit, seu præsens ipse in vrbe, seu absens foret. Omnibus autem iubendo, inuigilando, concitando, supplendoque, verbo præerat, & exemplo præibat ipse Sanctus Præsul. Et quamquàm in cunctis Apostolici pastoris officijs perpetuò sollicitus; in hac tamen egenorum cura supra multos ardentissimus erat. Considerabat enim in eis, qui perfecti non sunt, nec plenum sensuum suorum dominium adepti, dum corporis vires inedia lan-

gues-

guescunt, spiritum non posse suis muneribus liberè fungi, & animum necessariorum rerum sollicitudinibus afflictum, à diuinis plurimum distrahi: vt fileam, in quanta scelera homines per egestatem cogantur. Quæ mala, vt vigilantissimus pastor Thuribius præpediret, ouesque suas ad meliora proucheret, curabat priùs quod animale, deinde quod spirituale; adeòque nulli quidquam tolerandæ vitæ, vel animi tranquillitati necessarium deesse patiebatur. Neque quantum ipse per suas opes posset, sed quanta ope pauperes indigerent, perpendebat.

Ardebat enim in fornace puri pectoris ipsius amor Dei, qui nullo pondere pendì, nullo numero comprehendi potest. Atque hic illi charitatis in homines pondus, & mensura fuit. Urgebat eum fides, & filialis timor minacis moniti S. Ioannis Euangelistæ, Limensis Ecclesiæ tutelaris magistri: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauferit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? & iterum: Et hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum, diligat etiam fratrem suum. Thuribius ergò, quia diligebat Deum, diligebat & homines, quos Deus ad imaginem, & similitudinem suam creauit. Nam vt idem Apostolus Ioannes ait: Omnis qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus est ex eo. Et, si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est.

1. Ioan. 3.

Ibid. 4.

Ibid. 5.

1. Ioan. 4.

Firmabat animum B. Thuribij certa spes , & infallibilis fiducia prouidentia diuinæ ; per quam arduæ quæque , laboriosa , discriminosa , vel humanæ prudentiæ impossibilia , pro Dei honore , pro conscientia suæ securitate , proximorum salute , & sui muneris complemento , spe gaudens , lætus & securus nunquam refugiebat .

Aliqueties à suis monitus , modum eleemosynis imponendum esse , aut ipsi sanè breuè mendicandum fore : cæteris expensis , inquit , modum imponite , vt vobis benè videbitur ; ijs verò quæ ad pietatem pertinent , nullum . Ille pro his providebit qui prohibuit , ne de crastino solliciti simus .

March. 6. p. 34. Iacta curam tuam in Dominum , & ipse te enutriet . Nec Mogrouejo effusionem pecuniæ fortius persuadere poterant , quàm quo illum dehortari conabantur , per mentionem securitatis propriæ paupertatis ipsius , quam cupiebat , sibi que iuueni desponsauit , & in rerum usu nunquam deseruit , vt certum pignus æternæ felicitatis . Beati enim pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum Cælorum .

March. 5. Grauis Thuribio fuit cuiusvis rei possessio , quæ alium indigere perciperet : vt verè de ipso dicere possimus , quæ de Seraphico Patre nostro Francisco in eius officio cantantur : In Dei seruens opere , statim vt sua vendidit , pauperibus impendere pecuniam intendit , quæ graui suo pondere cor liberum offendit . Hæc præmittere visum est , tùm Beati præfulis cōtemptus mundi , & beneficentiæ affectibus .

bus explicandis necessaria, tum aliorum ædificationi non inutilia. Nunc ad effectus transeundum, & res exemplis declaranda est, quæ rem gestam certius demonstrant, & ad imitandum efficacius movere solent.

CAPUT XXXVI.

*Beati Thuribij pie liberalitatis selecta
quadam exempla.*

TAmetsi horum complura opportunis locis exposuerimus; plura tamen hic referenda supersunt. Sed, & multa, & fortassis maiora nos latent, eo quod Antistes noster conscientiæ suæ testimonio contentus, quæcumque poterat, & quantum poterat occultare soleret; neque in hoc genere vellet, ut sciret sinistra eius, quid faceret dextra eius. Non importunum tamen erit, ea, quæ leuiss antè delibauimus, hic inter cætera clariùs explicare: vel quæ alibi satis enodata sunt, hic etiam reficandæ memoriæ causa, obiter meminisse. Transeo igitur nouennis pueri Thuribij erga pauperem feminam teneræ commiserationis opus, cum iustitiæ pariter & serpentissimi zeli diuini honoris exemplis coniunctum, quæ inter eius ætatis ipsius acta narraui: ut etiam ipsius puericonsuetudinem, proprios cibos, ori suo substractos, egentibus, coctis, vel alijs

pauperibus elargiendi, quod tota vita deinceps constanter seruauit.

Non repeto quid Valisoleti adolescens; quam co loci, eaque ætate, gloriosum Eleemosinarij antonomasticum nomen, & commeruisse, & publica fama obtinuisset primùm dicatur. Quid Salmanticæ iuuenis, quid Granatæ vir, in hoc genere præstitisse fertur. Neque, quas ipse prius dixi, vel clementes multarum condonationes, vel misericordes, salua semper iustitia, earundem restitutiones egentibus delinquentium propinquis factas; non Pontificiarum functionum emolumenta, quæ accipere nunquam voluit, nec per suos tangi permisit. Nec est qui posset earum rationes inire, quæ vniuersa ex proprijs facultatibus in iisdem functionibus exercendis insumpsit: ac multo minùs ad calculum conferre, quantum in perpetua illustratione prouinciæ, erigendis, instaurandis, adornandis ecclesijs, & xenodochijs, in subleuandis miserorum calamitatibus, in conciliandis barbarorum animis, in omnibus populorum necessitatibus subueniendo, non solum paratæ pecuniæ, sed & omnigenæ, ditiorisque propriæ supplectilis, fuffimè dispergebat.

Id certum, nunquàm cum afflictissimos Indos, ad grauamina sua in actu visitationis exponenda admisisse, quin, præterquàm; quod singulos suauissimis, & sanctissimis monitis recreasset, eosdem aliquo, vel pecuniario, vel, pro personarum qualita-

litate, honorario munere donauisset: vt nec vnquam ex vrbe in prouinciam profectum fuisse; sino graui nummorum pondere, & nobili ditique suppellectili mensæ & cubiculi; specie quidem sumptus itineris, & Archiepiscopalis dignitatis decorem sustinendi, sed vero animo cuncta in pios vsus elargiendi: præter varij generis munera genti grata, & ceram, telamque in vsum administrandi Sacramentum confirmationis, quæ omnia sæpe ex vrbe repetita, citò diffiuebant, nouis indè rebus toties alacris; Sic tamen semper in urbem ipse redibat, ac si relictis spolijs, latronum manus effugisset, omni pecunia, omnique suppellectili dispoliatus, præeunte cruce lignea, loco argentæ, quam non semel pauperibus ecclesijs donauisse constat: inde depauperatus, vnde plures alij ditescere consueverunt.

Eo verò, quoties in Urbem regressus Thuribius, nihilo minùs erga pauperes personas, & pia loca liberalis erat. Prima namque cura fuit, pauperum catalogos reuifere, rescireque, num eleemosynæ certis personis, & locis in annum, mensem, aut aliud certum tempus ab ipso constitutæ, fideliter ministratæ fuerint, vel earum dispensatio vnquam protelata; vt si quidquam defuisset, id integrum, cum sænore redderetur. Reliqui autem pauperes, post prolixam sui pastoris, & prouisoris absentiam, noui subsidij firma spe erecti, turmatim accurrebant, quorum tanta nonnunquam ad ædes Thuribij fiebat,

bat, concursus, vt ipsi Archiepiscopo aditus obstrueretur. Et à Beato Patre donabantur omnes, qui nulli vnquam petenti pro Dei amore negare sciebat. Hic, vt viuere posset; iste, vt se vestire; ille, vt agellum colere; alius, vt resarsire domum; alius, vt soluere debita; alius, vt filiam collocare: ita singulusquisque suam exponebat necessitatem, ac Thuribius dari cunctis iubebat, vel dabat ipse quidquid proximè ad manus erat. Nec frequentior in eius aula occupatio fuit, aut ipsi magis curæ, quam, vt omnibus porrigeretur, non rarò plusquàm petebant; sed nunquam minus: non aliter, quàm si Peruvianam classem auro onustam in Urbem retulisset.

Poterat equidem Thuribius Mogronejus dicere: Quæ debuimus facere, hæc fecimus, si vniuersam Ecclesiarum pecuniam, iuxta sacros veterum patrum canones, in quatuor partes diuisisset, quarum vna Episcopi, alia ministrorum ecclesiæ honestæ sustentationi, tertia ecclesiarum fabricis, & ornamentis, quarta pauperibus cederet. Sed utinam àque omnes de se dicere possent, quod ille exercebat, vt postquàm ecclesiarum fabricis, animarum curatoribus, immò & pauperibus, per publicas leges, & earundem exactam obseruantiam abundè consulisset; eam nihilominus portionem, quæ ipsius, vt vocant, mensam propriè contingebat, per summam frugalitatem restrictam, eisque, quæ alij quipiam sibi necessaria existimant, suo ipsi-

us vsui subtractis, in quatuor illos communes vsus largiter omnia dispensaret. Sed nunc, vt reliqua prosequar, ipsum ordinem, & sensum sequar per quę in legitimis actis, publica authoritate Romę impressis exempla referuntur, testibus plerumque oculatis, vel ipsis largitionum ministris, viris ecclesiasticis, partim in dignitatibus constitutis, omnibus doctrina & pietate conspicuis, quo & res certius constare possint, & explorandi cupido facilius occurrant, incipiendo ab eisdem editi instrumenti pagina 193. num. 45..

Lustrabat Archiepiscopus Thuribius algidos Montes, in quorum aliqua domuncula laborabat: mulier partui vicina, quam ille, vt ubique infirmos, pro sua pietate inuifere voluit. Et cū pauperem obseruasset, pallium Hispanici nobilis panni, quo ipse se ab aëris inclementia tuebatur, illicò depositum femine porrexit, vt nascituro infanti pannulos indè pararet: Monente Francisco Contrerio tunc præsente, & facti postmodum promulgatore, non illo Salmanticensi quondam Thuribij sodale, sed eiusdem nominis alio Societatis Iesu viro graui, & Limensis Collegij S. Pauli Rectore, factum præsulis minime necessitarium fuisse; cū Peruane matres, a partu statim seipsas, & infantes suos in gelidis riuis, vel ripis fluminum, absque omni detrimento, & periculo lauare solerent: respondit pius pastor, o me peccatorem! pauper est: quasi hunc solum titulum paupertatis, etsi non ad eò prementis,

mentis sufficere censeret, vt ipse se necessaria veste nudatum ingentis frigoris discrimini exponere deberet, seque deglubere pastorem, vt foueret ouiculam.

Sacerdos quidam egenus Beatum Thuribium noctu verecundus conueniens, suam illi pauperiem exposuit. Sed ille cum nihil ad manum vicinius videret peluio argenteo lauandis manibus præparato: Frater, inquit, hoc accipe, & veste tectum clam auferto; ne quis videat: sequenti verò die, quærenti familiæ surreptum argentum, aiebat, non furto sublatum esse, ac fotte pariturum. Paulò post intellexit presbiterum ducentis argenti pondo vas oppignorasse, tùm ipse data pecunia redemptum clam recepit, & palam protulit, dicens: En peluuium, quod perditum dixistis, accipite, reponite, & nolite iudicare quenquam. Duo illi, vt semel dicam, in more fuerunt, res hoc modo donatas abscondi iubere: non quòd timeret, sua dona per domesticos intercipi; Sed quia solum Deum, & pauperum sinus pietatis suæ testes volebat: deinde quasitas, non dicere datas esse, sed non perditas, & opportuniùs fortè inueniendas; iubere proinde, ne soror de illis sollicita, pueris vel domesticis famulis molesta esset. Vnde illa fratris morem toties experta quiescebat, certò supponens, res istas ab ipso donatas esse.

Erat Limæ vir pius Vincentius Rodriguez, qui propria charitate motus, Urbis plateas circueundo,
sti-

stipem pro verecundis pauperibus corrogabat. Hunc aliquando videns è fenestra Thuribius ad se vocauit, & sciscitatus, vt se pauperum prouisio haberet? respondenti, quàmuis diuina prouidentia non deesset, multos tamèn, & graui necessitate constrictos esse eiusmodi pauperes, qui honesta opinione perire mallerent, quàm inopiam suam palàm prodere: Vade, inquit, ad Sororem Grimanefam, & meo nomine dic, vt elemosynam tibi det. Ipse interim ad fenestram perstitit, dùm exeuntem Vincentium videret, cogniturus an, & quantum acceperisset. Quod cum resciret; adeò parum, inquit, mea soror largita est? & forte tunc transeuntem Aethyopem seruum suum, pro stipe Vincentio consignauit, ac traddidit; quem postea Grimanefa quingentis argenti pondo redemit, quæ priùs octo communium regalium nummo, Thuribij fratis mandato se expedire voluit.

Is ipse Vincentius Rodriguez, Secretarum B. Thuribij largitionum comes, alio tempore subsidium petijt pro collocandis puellis Xenodochij charitatis Limani, iussitque Archiepiscopus centum pesos per Franciscum Quinõnium numerari. At quum donum in crastinum differri sciret, præcepit illicò dari ducentos, quos cum non statim dari cognouisset, quadringentos imperauit. Verum Vincentius, ne nimis importunus nobili & optimo Quinõnio esset, quem sciebat non auferre, sed necessitate coactum differre in vnum tantum

diem pauperibus donum , se apud præfulem , ne toties rediret excusauit, subiungens, Franciscum pecunias ipsi crastino certissimè missurum . At , inquit Thuribius, ego volo , vt quingentos confestim referas , & apprehensa manu Vincentij, necum perege , pecunia mea in pauperum vsus extra domum esse non debet : Cùmque per aulam transiens vidisset duos seruos Aethyopes , qui aulea parietibus deponebant , proximum interrogauit , cuius esset ? Audiens autem Quinõionij seruum esse; tunc ad alterum ; & tu cuius ? cumque suum esse didicisset , ait : cùm ergo meus sis , descende , ipsumque Vincentio donauit ; cui etiam postridiè quingentos quoque nummos misit . Atque sic centum nummi , intra viginti quatuor horas , ex creuerunt in mille .

Aliquando vesperi allato lumine , seruus Dei Thuribius in aula sua solus ambulabat , cùm ingressus ignotus homo stipem rogans , nec expectans , responsum , duas candelas accensas argenteis candelabris eximens , Thuribio tenendas tradidit . candelabra abripuit , & abiit . Thuribius autem cæcæ candelas ambabus manibus humiliter accepit , ac tamdiù patienter tulit , donec hominem procul episcopio , & molestiæ periculo abesse iudicasset : tùm primùm ephabos vocauit , & afferre candelabra iussit . Sors tulit , vt Franciscus Quinõionius ex aula primus introisset , & admiratione spectaculi commotus : sic , domine , inquit , quidquid habes , tibi auferent , & Thuribius illi ; Me peccatorem !

rorem ! me peccatorem ! pauperes sunt , sunt pauperes . Hic fortè , vt aliàs frequenter ; Sanctorum exempla commemorans , clamidem S. Martini vel , argenteam paropsidem S. Gregorij , aut quid simile .

Iacuit Limæ ad mortis limen infirmus Doctor Delgadás , Rector Ecclesiæ parochialis S. Sebastiani . Misit Archiepiscopus qui illum suo nomine visitaret , relaturus , quam rem ab ipso maximè cuperet . Relatum est ægrum Delgadum à Medicis derelictum , in Dei manibus esse , nec alia de re sollicitum , quàm quòd ducentarum circiter Missarum stipendia nuper accipisset , quæ præ inopia tùm reddere non posset , nec Missas , morbo , ac morte iam instante præuentus facere : eas proindè Archiepiscopi pietati celebrandas commendare . Thuribius accepto nuncio ; Videamus , ait , (sic ioco loquens) , an fiscus noster quidpiam iuuare possit : innuebat loculum , in quem censurarum chirographi obuentiones , quas ante meminimus , pro curandis defunctorum suffragijs iniiciebat . Cùm non amplius viginti vel , summum , triginta pondo continere , crederet , aperta cistula reperta sunt ultra ducenta , quot iusto Sacrificiorum numero sufficiebant ; & omnibus in plures Urbis ecclesias illicò distributis , Missas omnes eodem die celebrari fecit . Quod cùm æger Delgadás intellexisset , actis Deo , & seruo eius Mogrouejo debitis gratijs , post duas inde horas animam Redemptori suo placide reddidit . Nec

desuerant qui opinantur per *Thuribij* merita auctum in arcula, illius manibus, numerum pecuniæ: qui quinque millia hominum, quinque panibus in deserto paut. Sed *Thuribius* ipse consueta animi demissione: Me peccatorem! quàm bonus vir est. Doctor *Delgadás*.

C A P V T XXXVII.

Continuantur largitionum exempla.

TRUXILLO Limam, à prouinciæ cognitione rediens *Beatus Antistes*, dùm pro more solus, longo spatio, comites antecederet, in mulo suo, incedens, itineraria veste clericali indutus, obuium habuit aduenam ex Hispania virum, rudi equo, & ruralibus clitellis insidentem, qui *Thuribio* male valere videbatur. Quapropter pietate sua commotus, optimo mulo desiliens, iussit hominem in meliori ephipio iumentoque commodiùs equitare, & equum suum clitellarem, quo vexabatur magis, quam veheretur, cum illo sibi commutare. Tum *chapaton* (sic enim eiusmodi nouos aduenas in Peruuia vocant.) incognito Archiepiscopo gratias agens, mulum eius cum phaleris acceptans, iter suum per aliam viam profecutus est. *Thuribius* autem in clitellis tardoque equo viam suam patienter carpebat, dùm comites eum assecuti, & metamorphosin admirati, melius illi prouiderunt.

Licentiato Molinæ, prouisorii Xenodochij, Li-
mani S. Andreæ, quod Hispanorum in ea Vrbe
præcipuum est, subsidium ab Archiepiscopo peten-
ti, ducenta pondo numerari iussit; & præstolatus
respondum, cum solutionem perindinari sciuisset,
seruum ipse AEthyopem pretij quingentorum tra-
didit, quem identidem cohortatus est, vt sedulò &
ex animo ægrotis inferuaret.

Eidem Molinæ aliàs, quinquaginta pondo dari
iussa, sed in crastinum per ministros, dilata, opti-
mo, vt censebatur totius regni, & vnico suo equo;
è stabulo Archiepiscopali statim extracto, iussuque
suis phaleris sterni, sine mora dato, cum fenore
compensauit.

Eidem alia vice ad vsum valetudinarij quingen-
ta pondo donari præcepit, sed pari causa procrastina-
ta, Thuribius ipse confestim persoluit, dato alio
eius valoris AEthyope seruo suo.

Alio quoque tempore in eundem vsum impera-
ta notabili summa, sed similiter dilata, aulae suæ
peristromata, & pretiosos tapetes è vestigio depo-
ni, & ad Xenodochium cum eodem Molina euehi
fecit; quæ, vt alia sæpè, iusto pretio pecuniarum
deindè redemit Quisitionius. Id enim constanter
pro feruenti suæ charitatis ardore consuevit Mo-
groueius, vt eleemosynam nec perindinari vn-
quam, nec imperatam diminui pateretur. Atque
adeò quotiès exspectabat responsum, inquietus, &
solicitus speculator, ad fenestram vigilabat, dum
queret.

quæſtores domo exeuntes videret, & ab ipſis cognosceret, an, quod ipſe iubebat, accepiſſent; alioquin dabat maiora propriæ ſuppellectilis cimeſia, vel imperatam priùs pecuniam duplicabat. Grimaneſa verò foror, vel Quiſſionius optimus eius cōiux, non odio pauperum, vel pecuniarum cupidine iuſſa differebant, ſed quia non poterant ad tam magna, tam crebra, & inopinata pecuniarum pondera numeranda ſemper prompti eſſe. Pecunia enim Eccleſiæ Limenſis vniuerſa, ex ipſius Thuriſij Archiepiſcopi Synodalibus inſtitutis, in arca trium clauium cuſtodiebatur, quas tres diuerſæ perſonæ ſeruabant, quæ conuenire debebant, quoties eis eximēda foret: nec diſpenſari ijs poterat, quibus obueniebat, niſi per manus æconomi generalis Eccleſiæ, & inſpectis, conſcriptiſque rationibus: quæ omni hora, vel die fieri non poterant. Vt, quæ ad præſulem pertinebant ſemper in promptu forent: quanquàm ipſe ſubinde diceret, pecuniam ſuam ad eleemoſynarum uſum, nunquàm extra domum eſſe debere.

Accēſſit aliquando verecundus Hiſpanus quiſpiam, de filiarum Virginum inopia conqueſtus, quas inops ipſe domi habebat. Compaſſus Thuriſius & S. Nicolai Mirenſis Epicoſcopi factum recollens, iuſſit, vt pater puellarum nocturno tempore ſub Archiepiſcopalis palatii fenestra ſe liſteret. Eſpectabat B. Antiſtes diu, & frequenter per fenestram proſpiciens, & muſitans; vtrum Fulanus ad-
eſſet,

esset, tandem aliquando sistentem se virum, dicitur, e fenestra demissis tot argenti, celati partibus, quot ad manus habere poterat: candelas affixit, parieti proiectisque candelabris, innuit homini, uti, ne detegeretur, confestim abiret. Abijt ille cum spolijs, ac Beatus Thuribius rerum suarum pius latro, vocatis famulis deesse candelabra significauit. Respondentibus autem ea se iam ante tulisse, ille, non esse dicebat, adferri iubens, & candelas in eis collocari. Intellectu tandem, non verba, sed veteres viri Dei mores, & allata sine mora quæ petijt alia candelabra. In quo facto Thuribius, a Nicolao, eo solo distabat, quod alter introsum per fenestras, alter exttorsum projiciebat opes, ut virginum animæ corporumque honestatem seruaret vterque.

Beato Thuribio inter prandendum nihil iucundius accidere potuit, quam, ut mensam suam pauperibus, præsertim Indis, septam quotidie cerne-
ret. Seù Limæ seù foris, patulis semper, valuis prandebat, nec accessum cuiquam prohiberi patiebatur. Dùm in prouincia esset, loci paracho, & populi Fiscali, ea per ipsum cura fuit, ut inopes ad prandij horam conuocarent; quibus vel circumstantibus, vel crebrò secum sedere coactis, fercula sibi parata, proprijs manibus ministrabat. Potum è proprio sypho hauriendum, & cibum cum argenteis orbibus, lancibusque porrigebat. In Vrbe accidit, ut allato in argentea paropside cibario bene

inre condito, circumductis oculis pauperem Indum humi sedentem vidisset: & is mihi oppido, ait, æger apparet, hoc ipsi ferte, vt refocilletur. Tum Indus absumpto cibo, argenteum vas in sinum condidit. Mox deesse animaduersum famuli auferre, Indus, vt domini donum, retinere contendunt; sed pugnis, & probris reddere coactus est. Thuribius, quis ibi trëpitus fieret interrogas, ac tam amans charitatis, & pacis, quàm impatiens alienę, pauperum imprimis, molestię, clementissimus iudex contra se suosque prolata sententia, litem diremit, furtum condonauit: dimittite, inquit, pauperem & argentum illi restituite, quod charo plagarum, probrorumque pretio, nostręque donationis iure suum fecerat, pauper est; & ita fieri oportuit exemplo paropsidis argentę S. Gregorij.

Limensium carcerum œconomo eleemosynam pro conclusis petenti, quia pecunia præstò non erat, maluium agenteum, ne rem diuini amoris nomine postolatam differet, ex abaco statim tradidit. Carceratis autem alias eleemosynas aliquot nummorum pondo in certos dies destinatas dabat, vt & alijs pijs locis, & multis familijs, quas integras clanculum sustentabat. Et Xenodochio charitatis, cuius in apparatu Limę Limatę, inter alia illius vrbs pia loca, mentionem fecimus, bis mille pundo in singulos annos dabat, pro vetularum agrarum sustentatione, ac dote puellarum quę illis ad tempus obsequebantur.

In oppido S. Iacobi Lunaguanensi , Limanæ diœcesis , dùm Thuribius in cubiculo solus esset , intrauit Indus expositurus controversiam , quæ ipsum inter , & loci presbiterum versabatur . Facta verò mentione duodecim regalium nummorum quos parochus ipsi debebat ; hoc interpretatus Archiepiscopus verecundam , & modestam paupertatis insinuationem , cùm nihil commodius adesset , superpelliceum , quo in actu visitationis indutus erat , festinantèr deposuit , & Indo etiam nolenti & affirmanti , negotium suum aliud esse , seriò & clanculùm obtrudebat .

In suo Palatio Limensi , nobilis matrona , sed inops quæstæ est apud eum de filiæ suæ virginis egestate , cùm adessent tùm alij , (nam nunquàm cum fæminis solus loquebatur) illis non aduertentibus , iussit mulieri , vt in platea sub fenestra paululùm expectaret . Dilapsis inde famulis , ille statim argentea vasa , manibus lauandis præparata , per fenestram , secretiori quo poterat modo , ad matronam dimisit . Quo facto , generosæ matronæ tùm inopiæ , tùm æstimationi simul consuluit .

Alia mater petijt subsidium ad filiam nuptui tradendam , cui Thuribius nobilem gemmam , multo argento ornatam dedit . Quod cùm rescisset aula præfectus Quinõnius , integro pretio mulieri nupurato , clenodium Archiepiscopi ædibus restituit .

Alteri verò fæminæ ad similem vsum petenti ,

cum Thuribius visitaret locum diœcesis dictum Guacrechuco, prouinciæ Guamaliensis, dedit argenteum vas magni ponderis, quod in cubiculi mensa reperit. Cumque per famulos postea quaeretur, iussit ne solliciti sint; quippè vas illi restitutum esse, ad quem proprio iure pertinebat. Unde perceperunt, ipsum pro more id alicui pauperi donauisse. Valebant autem huiusmodi vasa aliqua ducentos, alia trecentos, aut plures nummos, quos pesos, aut patacones vocant.

Limæ in plateam per fenestram prospiciens, transeuntem vidit sacerdotem lacera toga vestitum, eumque ad se intrò vocauit: intellectoque vestis indecentiam, à presbiteri paupertate prouenire, cui nec alia toga, neque qua eam compararet pecunia suppeteret: tum statim feruus Dei, Sacerdotum decoris zelantissimus, togam qua ipse indutus erat, sacerdoti dedit, & se festinanter abripere iussit; contentus interim ipse Archiepiscopus, supra thoracem & femoralia, lino stino superpelliceo, dum fortè accedens familiarium aliquis, rem nouam admiratus, aliam ipsi togam attulit.

Thuribius aliquando perlustrans prouinciam, in familia habuit Doctorem Pasqualem Peroches, postea Decanum ecclesiæ Metropolitanæ Platenis. Occurrit alicubi pauper, vt inopiæ solatium acciperet. Iussitque Perochio Thuribius, vt centum nummos pesos illi daret. Sed respondenti, sufficere duodecim, Archiepiscopus ducentos dari

voluit: persistente Perochio, trecentos inquam, illi munerato, adhuc affirmanti id nimium esse, seruus Dei quadringentos illicò dari præcepit, & obedire oportuit. Abeunte paupere cum integra summa, vocatum ad se Pasqualem Thuribius acriter increpauit, adiungens, nihil in eleemosynæ largitione discutiendum esse, nec discernendas pauperum personas, sed respiciendum Deum, propter quem omnes petunt. Quo victus ædificatusque Perochius hoc Thuribij factum, dictumque, in ipsius laudem, & aliorum ædificationem postea narra-
tabat.

Truxilli, in domo Iuliani à Turre, tunc Limensis Archiepiscopi in eodem oppido Vicarij, & post Ecclesiæ Truxillanæ, in cathedralem erectæ Decani, Thuribio se stitit egena mulier eleemosynam ab eo petens, ac ille statim tradidit argentea vasa, ex quibus eodem tempore manus lauabat. Quod cum Iulianus nouisset, vtrumque vas à femina iusto signata pecuniæ pretio redemit, & Archiepiscopali abaco restituit: quod sæpè aliàs contigisse repetitæ testium depositiones commemorant.

In vrbe Lima, cum alia femina inopiæ sua opem oraret, Thuribius præsentem suum Secretarium interrogauit, num nummos haberet, quos petenti feminæ dare posset, & eoque negante, Archiepiscopus ipse femorali peræ suæ manum iniecit, cui nullum obulum pecuniarum vnquam intulit. Inuenit tamen tunc nummos, & se primùm, præ

admiratione signo crucis muniens, deindè pecuniam extraxit, & mulieri porrexit. Quod & mulier ipsa, & Secretarius miraculo factum crediderunt, & pro miraculo deinceps narrabant, & ipsius Beati præfulis admiratio non leuiter confirmat.

E Palatio suo Limano exeunti. Beato Thuribio occurrerunt in foro duo patres Ordinis Prædicatorum, petentes elemosynam pro canonizatione B. Hyacinti. vel B. Raymundi Peñafortensis, quos ipse ad sororem Grimanensam remisit, quod petebant suo nomine accepturos. Dedit illa quatuor pesos nummos. At ad cænobium redeuntes religiosos, è curru vidit Thuribius, & vocatos interrogauit, quantum accepissent? lis verò cum gratiarum actione referentibus, ille circumspiciens vidit Nigrum pedisequum suum, & hunc, inquit, accipite, haud dubie secum reputans dignum esse, vt illi in cælis gloriosi terrenos seruos habeant, qui in terris positi Deo fideliter seruierunt. Ac renuentes religiosos seruum accipere coëgit, iubens, vt crastino cum tabellione redirent, instrumentum donationis accepturi.

Alibi apud eum quæstæ est mulier quædam, filiam suam sexennem non frequentare sacra, quòd decenti vestimento careret. Tùm ille editis intimi doloris indicijs, videns armarium ad prandium fortassis ornatum, iussit inde adferri ingentem lancem argenteam auro oblinitam, & suis insignibus insculptam, tanti ponderis, vt porrectam vix vna manu

manu sustentare potuerit, & interrogata fœmina, an ea subleuendæ necessitati sufficeret, pateram annuenti tradidit, ac tacitam abire iussit.

Antiquum & solemne fuit Archiepiscopo Mougrouejo, vt cùm prouinciam peragrandò, oppidum, pagumquẽ ingrederetur, post adoratum in templo Deum, vocatis ad se Fiscali populi, & præfecto Hospitalis, infirmos visere, eisdemque, & obuijs tùm vbiq; pauperibus pecunias larga manu porrigere, in quem vsum nummorum saculum cùm ipso portabat Alcozerius ruralium largitionum comes, vel parochus loci, aut alius quispiam ex familia. Nec obulos, aut communes regales nummos, sed plura, & sæpe multa pondo donabat: ex quo facile censerì possit quàm plurima millia, per sexdecim, vel octodecim perpetuæ circuitiõnis annos in pauperes dispensasset: Cùm interea semper etiam foris cucurrisset maiorum largitionum quotidianus vsus, nec vrbanae propter ipsius absentiam vnquàm intermissæ fuerint. Inter quas fuit annuum pallium elaborati serici, in singula templa, in quibus die cænæ Domini, Christi sepulchrum exhibebatur. Nescio num altaris antependium, an pluuiale Sacerdotis ferentis Sanctissimum Sacramentum, aut quæ alia sacra vestis. Hispani & Itali *manto* vocant.

CAPVT XXXVIII.

Alia id genus plura.

ABsente Lima per prouinciam Archiepiscopo, contagiosus morbus in vrbe grassari cepit, quo plurimi passim peribant: Et præter populum in proprijs edibus vbique laborantem, publica omnia loca charitatis eructabant morbidis, & quotidie morientibus. In prouincia distentus ille, ciuium tamen curam sic egit, vt animarum solitudine Sacerdotibus, & religiosiis viris seriò commendata, corporum curandorum, ac imprimis egenorum, in se vnum suscepit. Scripsit enim Francisco Quinõnio, vt quidquid esset Archiepiscopalium prouentuum, id totum in ægotantium solamen infunderet, nec vlli domesticæ suppellectilis parti parceret: quæ si non satis forent, omnem quam posset pecuniam assumeret mutuò: se quippè à diuina prouidentia id vitæ tempus fidenter expectare, vt omnia persolvere posset. Ipse interim ardentissimis precibus, & consuetarum carnis afflictionû holocaustis diuinum placabat nûmen, quo miserrante, plaga citò cessauit. Multa interim millia nummûm insumpta sunt, quorum rationes optimus, & suauissimus Quinõnius postmodum in ratiocinio reddidit, ostenso Prasulis mandato, & fidei eius executione.

Ha-

Habuit Beatus Thuribius cyphum aureum valoris pondo septingentorum, ex Hispania allatum, patris hæreditarium munus, ac propterea charissimum. Hunc aliquando in itinere perdidit custos, Marcus Garcías, qui publicum testimonium facit perhibet. Et nè paterni amoris monumenti damnum dolorem domino ferret, fidus famulus per eandem viam retrogradus, & solus incedens, tota nocte desideratus est, non absque labore, & graui periculo vitæ suæ. Thuribius autem, re cognita, ad eò de iuuenis saluo reditu sollicitus erat, vt cyphi damnum nihili penderet; quò potius Marcum sequenti die redeuntem lætus excepit, & cyphum, quod hominis vitæ periculo repertus esset, Thuribius amplius possidere non voluit, sed Deo, qui Marcum seruauit, lubens obtulit, tradiditque Didaco de Auila parrocho loci Chancay, vbi tunc erat; vt eo vendito Ecclesiæ suæ pauperi ornamenta expretio compararet. Regis David exemplum secutus, qui aquam cisternæ quæ erat in Bethелеhem, antè desideratissimam, allatam tamen bibere non voluit, sed libauit eam Domino, quòd fortium virorum vitæ periculo allata fuisset, dicens: Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hoc. Num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Ita Thuribius non aquam, sed aurum contempsit, non fortium virorum, sed vnius imbecillis pueri sui periculum tanti æstimauit. Quot in vno facto heroicæ virtutis insignia?

gnia ? paterni amoris affectum , & nobilis clenodij delectamentum in se compescuit , serui dominatum in filij dilectionem commutauit : aurum contempsit , eleemosynam sacerdoti , Dei templo decorem , posteris exemplum præbuit .

Franciscus Quiñionius Archiepiscopi Thuribij affinis , & Archiepiscopalis aulæ præfectus , reddituumque curator , Philippi Regis fauore , regni Chilensis gubernator , & generalis belli Dux constitutus fuit . Quam opportunissimam occasionem nactus Beatus Antistes , qui dudum nouerat , Hispanos illius regni milites parùm tardèque remuneratos , pauperes , & nudos cum infidelibus barbaris , pro Rege , & religione , perpetuis valuationibus decertare , viginti millia nummum pondo profecturo Quiñonio , fidissimo suæ pietatis ministro simul tradit , vt pannos aliaque subleuandæ militum inopiæ necessaria coëmeret , ipsisque pro præfenti cuiuslibet necessitate dispensaret . Cùm interim semper ipse Limæ & alibi , eorum vxores , & filios viduas , & pupillòs copiosè sustentare soleret , quos omnes in albo conscriptos habebat .

Adeò prudenter , & purè propter Deum , & conscientiam , quod sibi obijciebat , vinculum , opes suas dispensabat Mogroueius , vt nihil vnquam auræ mundanæ , nihil propinquorum affectui , nihil potentum adulationi indulgisse visus sit . Rogabat ipsum semel Ludouicus Velasco , meridionalis Americæ Prorex , idque Regis nomine & ostenso

Catholicæ Maiestatis mandato ad se misso, vt vel mutuo, vel honorario dono concederet summam aliquam pecuniarum, ad sustinendos sumptus bel-
lorum, quæ aduersus infideles, & religionis, Ec-
clesiæque hostes fiebant. Thuribius affirmans pro-
uentus Archiepiscopales, non suos, sed pauperum
esse, non prius consensit, quàm re cum viris scien-
tia, & pietate præstantibus deliberata, per ipsorum
suffragia cognouisset, se salua conscientia donum
dare posse. Tùm verò dedit circiter sex millia du-
catorum Castellæ, cuiuslibet vndecim & semirega-
lis communis argenti, seu quatuordecim millia
nummorum octo regaliū, ministrorum conscien-
tias, inito pacto, eaque expressa conditione ligans,
vt integra summa in sacri belli vsum, contra fidei
hostes, & non in vllum alium, vel aliter insume-
retur.

Lime, in festis Natalitijs Domini, Thuribius
nouam interulam à sorore confectam sibi induit,
cùm seruo Dei importunè, sibi opportunè venisset
pauper sacerdos inopiam suam sic aggrauans, vt
etiam indusio in tanta festiuitate se carere diceret;
Tùm Thuribius: Itane pater, indusium non ha-
bes? expecta parumper. Et ingressus conclaue,
memor, Christum Deum eo die in fæno iacuisse,
se ipsum exuit, & interulam presbitero dedit, ipse
interim nullo vsus, & rem dissimulans, dum stato
tempore, aliud attulerunt. Tùm verò Grimanesa
alterum à pueris petens, nec accipiens, ipsa Præ-

sulem adiit, ab eoque intelligens, indusium pauperi datum esse, sororia fiducia fratrem increpauit, muliebri querela fortassis adiungens, sic perditam vestem ipsius manu consutam. Sed vir sanctus confidentiam charæ sororis patienter ferens, pia facetia litem diremit, respondens: mulierum esse, telam texere, & consuere; deterere verò, & consumere, ad viros pertinere.

Cum in oppido Santa anno 1596; visitationis manus exerceret, nobilis Hispana nomine Dorothea, vxor quondam Ioannis Chiaconi, exposuit multa se prole, & rei familiaris penuria constringi. Cui Beatus Thurius ex animo compassus, dari statim iussit ducentos nummos patacones, quos epheborum vnus, ad eleemosynas erogandas portabat, vt filias ambas decenter vestiret, ne præ verecundia sacris abstinere cogerentur. Duos autem Dorotheæ filios ad se ipsum assumpsit, & omni re necessaria sumptuque itineris instructos. Limam præmisit, cum litteris ad prouisorem Seminarij Archiepiscopalis, vt vtrumque sibi susciperet, & inter alumnos ad virtutem educaret; & alijs commendatitijs ad Proregem, vt bonis adolescentibus, & bona domo natis fauere, & benefacere velit.

In parochia Aueajmana, vt cubiculum aduenienti Archiepiscopo pararetur, Inda mulier duos tapetes paracho accommodauit, qui ad portas & parietes appenderentur. Cumque, Domino Pal-

pam.

pam inde migraturo, serui propriam ipsius suppellectilem colligerent, aderant Indi duo Thuribij famulis ignoti, sed crediti curionis familiares, qui feminae strata deposuerunt, & abstulerant. Aueymam redeunte Archiepiscopo, accessit cum Inda Augustinus de Touar, Ordinis Prædicatorum, loci parochus de perditis Indæ tapetibus conquestus, & familiae præfectum rogans, vt videat, an forte serui eos incautè sarcinis inuoluissent. Negante præfecto factum, & affirmante Domini sui seruos, ne paleam quidem alienam accipere vnquam auctos, aut eiusmodi criminis insimulatos fuisse: Sed oportere, vt Indi illi, vt putabat, ipsius parochi, tapetes abstulissent. Augustinus querelam ad Archiepiscopum detulit, qui vocato præfecto, panos quæri iussit: nec enim iustum esse, vt quibus vsi sint, ipsorum occasione perderentur. Persistente præfecto, se iam operam adhibuisse, nec seruos ipsius, sed Indos illos, rem perditam abstulisse; Thuribius vocato puero, Castellani serici stratum è lecto suo feminae dari iussit, quale, cum nuper emeretur, alterum illi par Limæ venale reperiri non potuit. Ad quod indignante præfecto, Thuribius vocato puero culcitram quoque dari fecit: Et incusante præfecto, culcitram Indæ dari, quæ non nisi nuda humo cubare didicisset. Ille adhuc linteamina cum puluinis dedit. Quo viso, Fouarius dixit mulierem non hæc sed tapetem suum quærere, indicare volens Archiepiscopum longe plus dare, quam illa prætendebat.

Ad quæ Thuribius : quod dedimus , inquit , iam datum est , nec repetere debemus . Sed stragulum ipsius quantum valere potuit ? audito sex tantum pesos valere , tantundem pecuniæ rebus antè datis addidit . Et Inda totum asportavit . Quo palam fecit Sanctus Præsul , quam parui pecuniam , vel commoditatem suam penderet , velleque . ut nemo sui causa damnum pateretur , sed omnes lucrum referrent : nolle autem quenquam largitionibus suis modum ponere : obedire & obsequi ministros , non dominari debere .

Martinus de Aranciuiâ , Rector Ecclesiæ parochialis oppidi S. Mariæ de Parrilla , exposuit Archiepiscopo egestatem Ecclesiæ suæ ; maximè verò , quòd careret ferculo , in quo Sanctissimum Sacramentum , vel in processionibus ritu solemni circumferri , vel publico cultui in ara exponi posset ; atque adèò cessare hæc præcipua diuini cultus , & christianæ pietatis exercitia , Tùm protinùs ille sex discos argenteos mensæ suæ dari iussit . Sed quoniam armarij minister duas magnas lances in minores commutasset . Thuribius , elemosynæ diminutionis impatiens , illas etiam , cum sex iam datis adiungi præcipit , adèoque Martinus octo pro sex reportauit , ex quibus corpori Christi ferculum , vsui idoneum fieri curauit .

E Limenfr sua domo exituro Antistiti paratus in impluuium erat optimus mælus , pro domini dignitate phaleratus , cum se obtulisset pauper homo , stipè pro col.

collōcanda filia exposcens. Ac Thuribius aliud tunc in promptu non habens, mulum repentē, cum phaleris & freno, vt erat instratus, donauit.

In prouincia Moyabambæ appulit ad locum Indorum, qui quod vel templum ædificare, vel Sacramentorum, aut Euangelij in iñstrum alere præ paupertate non possent, vtroque carebant. Thuribius animarum curam in longum differre non passus, non prius loco discessit, quam suis pecunijs, & familiarium vltroneis oblationibus, vaccinum armentum coëmerit, quod vnicum fundandæ dotis medium, regio suppiditabat, & sacerdoti tradidit, qui quotidiano sacrificio defunctorum animabus suffragaretur: atque interim, dùm amplior fructus ex armento proueniret, omnia curionis officia desolato populo præstaret.

Domus hospitalis S. Andreæ, cuius antè meminimus, administratores extremam pauperum necessitatem exposuerunt. Cùmque Thuribius maiori summa succurrere cuperet; quia tamen, nummum in promptu esse, dubitabat, quinginta pondo numerari iussit. Sed cùm nec ista ministro suppetere, viros in sequentem diem redire iussit. Thuribius autem huiusmodi dilationum perpetuus exosor, mulum præsentis sui vsui in atrio stratum, omnia domus peristromata, quatuor calices argenteos cùm Vrecolis, & patellis, duos seruos nigros pedisequos suos, aliasque domesticas res, ad valorem sex millium pondo statim auferre fecit;

neq.

nec eo minus quingentos pesos prius imperatos misit. In omni alio mandato suo executionis moram sustinebat, sed eleemosynarum nunquam, sine damno suo, & maiori pauperum emolumento.

Ex his, & alijs multis, quæ in actis Sanctitatis Mogroueji, & historijs vitæ, & virtutum ipsius sparsim reperiuntur, facile coniectari possumus, plurimas eius largitiones, in solius Dei, & pauperum pectoribus latentes, nobis occultas fuisse. Cuius rei indicem exhibuit religiosus vir Ordinis Prædicatorum, Antonius filius Vincentij Rodriguez, qui se sapissimè, dum in domo paterna secularem adhuc vitam ageret, ad patrem suum, verecundorum, ut diximus, prouisorem, multa cusi, cælatique argenti pondera, & aliarum rerum domesticarum dona, iisdem pauperibus, vel in propria specie, vel in venditorum pretio distribuenda clam a Thuribio sub pallio retulisse, legitimo testimonio professus est. Inter quæ aliquando erant lintea, & magni pretij lectisternia lecti ipsius Archiepiscopi Mogroueji.

Alij per ipsam hac ratione sæpe data testantur, crucem pectoralem suam, tabulas pictas, & suæ bibliothecæ libros, mappas, tapetaque mensarum, & manutergia, sericos genuflectorij pulvinos, equorum dorsalia. In ruralibus ecclesijs quidquid deesset è sacelli sui suppellectili sacra suppeditabat, cruces, imagines, calices, casulas, biifinas togas,

& superpellicea, Vrccolos, & patinas argenteas, cætera omnia; ipse interim simplicibus humilibusque contentus, dum dignitatem, decentia argentea, & serica toties ex vrbe mitterentur, quæ non citius accipiebat, quam iterum donabat, ut aliquando urbem ipsam. Limensẽ, lignea cruce, in ligneo hastili, prælata, ingredi è rure redeundo visus est. In Xenodochijs & Nosocomijs, Iodices, puluinos, lintea, culcitra, & stragula, atque adeo lectum, integrum relinquebat, ipse semper humi cubans, & tota nocte in oratione peruihilans. Ea denique illi, dandi regula fuit, ut quacumque re alios indigere sciret, eam sibi superfluam crederet. Nulli unquam accessum occludi sinebat, nunquam se à dando excusabat, nunquam negavit petitum. In aliud tempus promittere, pauperibus iniuriosum, sibi verò dare, debitum suum reputabat. supplices omnes in visceribus charitatis lætus & hilaris excipiebat, cunctos consolatos, adiutosque dimittebat. Perditum denique censebat illum diem, quo manus pauperi non porrexisset. Ipse præter maiorum summarum numeratæ pecuniæ schedas, cum quibus ferè quotidie, vel pauperes ipsos, vel eorum quæstores, ad Franciscum Quinonium illico expediendos remittebat.

Si quis modò hanc Sancti Præsulis largitatem, cum itinerum, & ædificiorum expensis, cum condigna domus, & honestissimæ, etsi nunquam superflue, familiæ sustentatione, cum sibi detractis
alio.

alioquin iustis emolumentis, alijsque eius expensis comparauerit, facile percipiet, quàm non immeritò graues, & prouectæ virtutis, ætatisque personæ, in veritatis testimonium adductæ, omnes passim profiteantur, Mogrouejum Archiepiscopum maximam redituum suorum partem hac ratione modoque dispensasse, tanta profusione charitatis, vt si Grimancæ sororis, & coniugis eius Quinõnii fides, integritas, prudentia, & prouidentia non adstitissent, minus idonei, vel aliter forsitan affecti eius ministri ad Archiepiscopum, familiamque sustentandos, iam dudum mendicare coacti fuissent. Sæpe mutabant clauēs, nè ad res domesticas facilis illi accessus esset: quæ ipsius vsui seruiebant quantoties auferri curabant, nè Thuribij dono per alios clam auferrentur, & sumptus nihilominus necessarij eleemosynarum immensitati satis arctè in annum superesse solebant. Eamque de ipso communem omnium opinionem fuisse, vt si Archiepiscopales prouentus omnes ad ipsius manus peruenirent, nihil prius accepturum fore, quàm in pium aliquem, & pauperum vsu donauisset.

Nec mirum quod Sanctus Præsul, crescente prouentu ecclesiastico, cum Episcopalis misericordiæ vinculo, quod ipse sibi conscientie faciebat, pauperibus amplius prouidisset; Sed id in paucis reperitur, quod in liberiori conditione, & omni vinculo ecclesiasticæ substantiæ solutus, eundem semper pauperibus largiendi modum obseruasset.

Nam

Nam quod antè diximus, etiam Granatæ ipsius eleemosynas prouisionum rationes excessisse constat; vt multi miraculo tribuerent, eum dare potuisse plusquàm humanitùs acceperet: In Peruiam deinde migraturus cum copiosa familia, multaque, ac diti supellectile, multas etiam pecunias ad itineris tam longinqui, molestique expensas habuisse, dubitari non potest. Et tamen Limam appulsus tam inops nummorum fuit, vt nauis, qua Panama Limam vectus est, naulam daturus, Archiepiscopalis aulæ ornamenta vendere cogeretur; vt existimari possit, antequàm nauem conscendisset, pauperibus & pijs locis, pro felici nauigatione, multa distribuisse, & in ipso mari fortassis etiam in classe languentibus, & infirmis; atque appulsum per viam vsque Limam, ac in ipsa Vrbe, pauperiore tum statu constituta, quàm cum ipsam reliquisset Thuribius, omni se pecunia dispoliasse. Ac tamen tunc etiam in tanta penuria, supellectilem, eadem qua deinceps largitate, pauperibus cum pecunia clam, palàmque dispargebat. Vnde factum est, vt in Peruuia, seu tota australi America rariùs alio nomine vocetur, quàm anthonomastico illo Eleemosynarij, patris pauperum; & S. Archiepiscopi: idque, vt Actorum phrasim vsurpem; apud omne genus hominum Ecclesiasticos, & seculares, honestos, prudentes, doctos, discretos, nobiles, plebeos, mares, & feminas, pueros, & senes, communi omnium vsu, & opinione, publi-

ca æstimatione, & fama, absque eo quod quidquam vnquam auditum fuerit in contrarium.

C A P V T XXXIX.

Archiepiscopi Mogroueji Sacrarum ædium substructiones

OMnes Parochiales Ecclesias, quas in Indijs doctrinas vocant, eremitoria, sacella, & Xenodochia, quæ Thuribius noster magnis sumptibus, reparauit, à fundamentis extruxit, consecrauit, exornauit, æneis campanis, sericis paramentis, & sacerdotalibus indumentis, pictis tabulis, crucibus, calicibus, thuribulis, reliquaque suppellectili argentea, ritualibus, & doctrinalibus libris, ferreis forcipibus ad pinsendas hostias, alijsque omnibus necessarijs rebus instruxit; Erectas per prouinciam Confraternitates, quibus ipse salubres viuendi leges tradebat, ad calculum, quia difficile putatum, nemo hætenus adduxit. Plurima fuisse, omnes vno ore contestantur; Vt nec vllum ferè locum in amplissima tunc prouincia fuisse, cui insigne aliquod eiusmodi beneficium non contulisset. Xenodochijs quoque proprios lectos, vel integros, vel pro ratione necessitatis per partes, donabat, reliquamque suppellectilem, victum, & medicinam, quibus infirmos, vel pauperes egere sciebat, suis pecunijs comparabat.

Habebat enim Limæ destinatos opifices, qui campanas, qui hostiarum conficiendarum instrumenta, qui sacras vestes, qui calices, cruces, pixides, thuribula, Vrcēolos, candelabra argentea, cæteraque omnia faciebant; & libris & picturis imprimendis pingendisque, vel coëmendis præfectos. Et cūctorum grauiâ pondera secum, prouinciâ mustraturo, vehi curabat, ac pro locorum indigentia distribuebat, vel alijs visitatoribus à se missis tradebat, eorum solitudini serio commendans, vt nulli loco quacumque earum rerum indigere non prouiderent. Habebat ipse in notis, & à se præceptis perceptisque litteris omnium instructiones, vt sicubi omissum aliquid foret, id ipse pro suo more multiplicatum daret. Omitto, quæ ante dixi, coadunatos Indorum per tuguria, cryptasque disperforum populos, noua oppida fundata, pagosque constructos, apertas in desertis publicas vias, ciuili commercio necessarias, & pontes, quibus perniciofa transuadantibus flumina torrentesque sternebat.

Sacellum S. Thomæ Apostoli

Sed peculiarem notam postulabat Beati Thurbij erga Apostolorum Christi monumenta pietas, quibus regij Prophetæ prædictio aplius declaratur: quod in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In Peruvia, Brasilia, Psalm. 18.

Paraguayæ, & alijs. forte regionibus Australis. Americæ reperiuntur indicia prædicatæ olim ibi Christianæ religionis, plurimis seculis ante Hispanorum accessum: quæ ex illarum gentium historijs notauit Alfonsus de Ouaglie, Societatis Iesu, natus Chilensis, in sua illius regni historia, & multo copiosius collegit Antonius Calanchanus, Peruuensis, ordinis S. Augustini, in sua historia Peruuicæ. Inter quæ non infimum est constans, & vetustissima traditio Gentilium; quod inter ipsos nouam religionem quondam docuerit S. Thomas. Apostolus, cuius adhuc extant in eorum mentibus aliqua dogmata, & in varijs terræ locis saxea monumenta.

Ex his vnum est in loco Peruuicæ, quem Calinapum vocant, prouinciæ Chachapoyæ, ad orientalem partem Caxamarchæ, diœcesis Limensis, ingens saxum, Sancti Apostoli iunctis plantis vtriusque pedis, genuum quoque, & Viatorij baculi vestigijs impressum: In quo nimirum, tanquam in suggesto, pedibus insistsens interdum prædicabat, & noctu genuflexus orabat, seposito ad latus baculo; quibus marmoris durities, ceræ molliem imitata, cedebat. Quo miraculo redarguebat rigorem barbarorum pectorum, quæ verbi Dei ancipiti gladio penetrari non poterant. Inuestigent alij quæ via Thomas in Peruuiam, seu nouum orbem, tunc cæteris gentibus incognitum, penetrare potuerit. Mihi satis est prophetam Habacuc ex Iudæa

in Babilonem àb Angelo portatum, & reportatum fuisse, apprehensum capillo capitis sui: & Petrum Christi virtute supra mare ambulasse, & Philippum ex AEgypti confinio in Azotum spiritu Dei deportatum fuisse: & Apostolos omnes, ex remotissimis orbis partibus, ad Virginis Deiparæ funus, momento temporis, conuenisse; vt credam potuisse Deum facere, vt Thomas etiam facili cursu Occidentales has, & Orientales Indias, in quibus martyrio coronatus est, diuina potentia perlustraret. Cætera eius Peruuiana vestigia, quæ ad præsens non pertinent, apud Chalanchanum videnda non prosequor.

Quod Thuribij nostri est, sua singulari pietate antiquum Apostolicæ prædicationis monumentum, perpetuis generationum vocibus decantatum, adeo frequentibus alijs eiusdem Apostoli per eas regiones vestigijs comprobatum, vetusta gentium veneratione celebre, in propria ipsius diœcesi reperi- tum, & rite recognitum, vir ipse Apostolicus, flexis genibus, cum toto comitatu suo veneratus est, & osculis lachrymisque tenerrimè suauiabatur. Atque vt commodiori peregrinorum concursu coleretur, saxum inde ad vicinum Cauipali oppidum trahi cupiebat; Sed operis difficultate, & accolarum monitu factum est, vt ipsum in suo veteri loco, situque reliquisset. Dicebant enim Calatupam quendam, à Rege quondam Guascare constitutum prouinciæ præfectum, id ipsum irritò conatu

tentasse : nec enim vllis operis , machinis , aut molitionibus lapidem suo loco dimouere potuisse , idque virtuti tribuens , constituit , vt Indi , quouis oriente sole , sacrum monumentum eodem loco supplices venerarentur . At Archiepiscopus Thuribius sanctiori instituto , Christianisque ritibus venerationem in Dei optimi Maximi cultum , & Sancti eius Apostoli Thomę memoriam frequentari iussit . Quod , vt commodius decentiusque fieret , sacram eadem super saxum extruxit , quam pij peregrini ampliori pietate subirent , & dum precibus intenti essent , ab aëris incommodis se tutarentur .

Sacellum Beatissimę Virginis Copacauanę

Est in Peruuie prouincia Humasuya , crebris magnisque prodigijs celeberrima Dei Matris imago lignea , filium Iesum vlnis præferens , quam , à primis miraculorum , & perpetui cultus loco , B. Virginem a Copacauana vocant . Huius exemplar in tabula depictum seruabant Limenses , magnum quidem & pulchrum ; etsi , pro Indorum inopia , non satis honorifice habitum in ipsorum oppido suburbano *Cercado* , (quod nunc vrbs Limę pomœria contingit) in veteri , & agresti tugurio , seu eremitorio : Cum vna dierum elucescente , tectum , & parietes ædiculę destructa , ac dissipata visa sunt , & virginis Matris filijque icones cæli

iniurijs expositæ . Cognitus impij facinoris nocturnus author ad supplicium quærebat , cùm interim , cætera serenum , vtraque effigies tanto sudore repentè stillare cæperit , vt intra quatuor horas , quas perdurauit prodigium , duo calices sacri liquoris reuerenter collecti fuerint , qui varijs deinde morbis præsentissima medicina fuit .

Res ad Archiepiscopum Thuribium delata est : qui cùm sudoris miraculum , pro iuris norma rite discussum , ordinaria potestate sua comprobasset , ad solitum orationis studium recurrens præcepit , vt Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento in omnibus Urbis Ecclesijs exposito , debitæ gratiæ Dei Matri pro tanto beneficio rependerentur , & placaretur offensum filij Numen ; nè vnus peruersi hominis Sacrilegium in populum vniuersum redundaret ; Sed sceleris reus si ita Domino placeret , capi , ac pro demeritis plecti posset .

Constituit etiam B. præsul prouisorio suo , seu Vicario generali , vt , indicta publica supplicatione , Sacram imaginem ex veteri illo dissipato tugurio , solempni pompa , in Ecclesiam cathedralem transferret . Interea verò , dùm iussa Pontificis ad effectum disponerentur , omnium Ciuium concursus ad sudoris miraculum conspiciendum fiebat . Ducebantur cæci , muti , manci , claudi , paralitici , varijsque morbis , & membrorum affectibus grauati , & cuncti per Sacri Sudoris attactum , sensibus , mem-

membris , & valetudini restituti , repentè sanabantur .

Quod cùm clarè vidisset homo Europæus , parakisi debilitatus , sed grauiori morbo Lutheranæ hæreseos corruptissimus , inter Catholicos ad Virginis diuæ præsidium confugiens , concepto voto , si sanus euaderet , promittens , se crediturum , non quod aliqui incautè scripserunt , Mariam Virginem veram Dei Matrem esse ; (Id enim Lutherani ; alijque Europæ moderni hæretici credunt) Sed , quod per summum errorem negant , sanctos , etiam Dei param , nostras preces audire , vel votis respondere posse . Nec citiùs pronunciauit , quàm illicò corpore sanus , mentis quoque morbum , (vt integra sunt beneficia Dei) simul depulsum sensit , firmiter credens quidquid Romana catholica sentit , & credit Ecclesia , seque Sacræ Limensis Inquisitionis tribunali sistens , clementer susceptus , & à pristina hæresi absolutus est . Tum iterùm ex animo se se Virgini Deiparæ mancipium deuouit , & in eius sacra æde , dùm deinceps vixit , fideliter inseruiuit .

Verùm Thuribij in Mariam deuotio hic non stitit . Nam postquàm sacra effigies in Ecclesia cathedrali collocata , & frequentiori fidelium concursu culta , multis magnisque miraculis cùm ipso Copacauano prototypo concertare quodammodo videretur , Thuribius insigne sacellum , in eadem cathedra-

thedrali templo, à fundamentis extruxit, adeò amplum, vt Confirmationis, & Sacrorum Ordinum Sacramenta in eo deinceps conferre soleret, & miraculosam Virginis effigiem in eo honorificentius collocauit.

Quoniam autem tùm archetypa statua, Copacauana, tùm hoc eius depictum exemplar Limense ad Indorum nationem pertinebant, ideò Beatus præsul ampliori huius cultui consulens, Indorum sodalitium in suo metropolitano sacello instituit, quibus exercendi cultus, & piarum actionum normam ipse præscripsit, & Archiepiscopali auctoritate approbavit. Vt indè deinceps illud Sacellum Limense Virginis Copacauanæ præcipuum Urbis Sanctuarium extiterit, quamdiù postea vixit Thuribius, & populorum frequenti concursu, perpetuisque Mariæ apud Deum potentie miraculis illustrissimum. Nemo tamen ipso Beato viro in eo frequentior erat, aut in fundendis precibus diuturnior: qui nimirum crebrò plures horas orationi intentus in eo morabatur.

Verùm ipso in Cælum sublato, cathedralis Ecclesia noua forma à fundamentis restituenda fuit: & quoniam Thuribiani Sacelli situs nouæ fabricæ symetriæ impedimento fuit, ipsum demoliri oportuit. At ne Matris Dei cultus indè diminueretur, noua ædes eidem, Indorum sodalium sumptibus excitata est in suburbio S. Lazari, adiuncta domo habitationi Sacerdotis; qui, vt Vicarius parochi

Metropolitani, Ecclesiæ, & animarum curam gerit, & Missas in ea quotidie celebrat, omnia disponente Archiepiscopo Bartholomeo Lobo-Guerrero.

Opere igitur ex omni parte absoluto, illa sodalitas Indorum, cum sacra effigie anno 1633. die 28. Decembris, illuc translata fuit, assistentibus Archiepiscopo Ferdinando Arias de Vgarte, & Prorege Comite Chinchonio: appensa in eodem Deiparæ templo sola B. Thuribij, vt. primi fundatoris imagine. Ciuitas autem Limensis perpetuis Deiparæ beneficijs grata, quæ etiam in hac noua æde non cessant, singulis annis, ipso die 28. Decembris, quo illa translatio facta fuit, & miraculosus ille sudor apparuit, cum solemni supplicatione, ad suburbanum illud virginis Sacrarium, magno concursu, & pietate procedit, ibidem feruenter assistit solemni sacro, & prædicationi Verbi Dei; in qua Mariæ dignitas extollitur, nec Thuribij tacentur encomia, cuius pio studio, per misericordiæ Matrem, tantum suum bonum complaudens Vniuersa Ciuitas acceptum refert; Et sodalitiij Confratres reliquo anno, iuxta leges a Thuribio acceptas, Deiparæ laudibus alijsque, pijs operibus deuotè insistent.

Cenobium Virginum S. Clare, & Reclussorium mulierum male nuptarum.

Beatus Thuribius Alfonsus Mogroueius, inex-
ha-

haustæ suæ charitatis amplissimo sinu, omne genus hominum suæ curæ pastoralis commissorum amplectebatur; quibus pastorem, & Oeconomum se à Christo constitutum dicebat. Cùmque perpetua in cunctos beneficentia, corporibus, animabus, fortunis, ea præstitisset, quæ hucusque narravimus, peculiare nihilominus studium posuit in conseruanda fragilis feminei sexus integra pudicitia. Puellas in egenorum parentum domibus alebat. Reclusis omnia necessaria larga manu tribuebat, visitabat frequenter, & verbi Dei pabulo Sanctissimisque documentis ad pietatem erudiebat, & in sanctimonix proposito fouebat, consolidabatque, ociosas virorum confabulationes saluberrimis legibus coërebat. Et ipse, postlucanis horis, claustralium locorum muros circumeundo, paucò committatu incognitus excubabat; Si omnia tempestiue clausa, si cælestis sponsi laudibus intenta, si regularibus institutis, & synodalibus decretis conformia essent.

Intelligens autem periclitantium puellarum numerum adeò excreuisse, quòd vel parentibus orbæ, vel alioquì non satis custoditæ essent, vt sibi non suppeteret, quo cunctis consulere posset: aut si suppeteret, id præsentibus tantummodo vsui fore, non post ipsius mortem futuris. Nec paucas esse iuniores feminas, quas malè nuptas vocant, quòd vel iusto diuortio, vel cæteroquì necessaria, diuturnaue virorum absentia, ab ipsis separata, at-

que adeò maiori honestatis discrimini expositæ ; quo sui quodammodo iuris , maiori libertate in proprijs domibus solitariam vitam degerent . Exco- gitabat vtrisque commune , perpetuæque duraturum remedium , per quod supremæ maiestatis ledendæ crimina præuenirentur . Idque fuit , vt quemadmodum prius Limæ in Xenodochio charitatis , ætate , & valetudine inutiles Vetulæ simul collectæ fuerunt , & pauperes puellæ constitutæ , quæ quùm ipsas ad tempus inseruirent , ex communibus hospitalis Elemosynis dotem pro labore acciperent : quibus ipse Sanctus Antistes , præter crebra , largaque subsidia , quæ pro occurrentibus occasionibus in communem Xenodochij vsum conferebat , bis mille pondo nummos collocandis illis puellis in singulos annos largiebatur . Ita etiam pro iuuenibus nuptis à coniugibus separatis claustrum construeret , in quo etiam illæ Virgines , procul periculo custodirentur , donec nuptui tradi possent .

Erat tùm Limæ vir bonus , & locuples Franciscus de Saldaña , qui , cùm Thuribij desiderium cognouisset , laudauit propositum , suasque facultates , & personam operi promouendo obtulit , vt illis alleuiarentur sumptus ædificij , & persona reclusis feminis extra claustrum semper seruiret , Erant autem opes quatuordecim circiter millia pondo . Hac re lætus Antistes , adiuncto priorum nummum , non paruo numero , quæ sexaginta millia fuisse in monasterij tabulis reperitur , nouem im-
pri-

primis vrbis domorum in insulas, ad forum maximum coëmit, & in claustralem formam reduxit, ex ædificatoque templo, & claustro, cæterisque interioribus officinis muro cinctis, Deo sic disponente, incidit animo, magis expedire, vt nuptæ seorsim, virgines autem ab earum conuersatione seiunctæ cum sublimioris instituti ratione degerent. Igitur minorem operis partem nuptis recludendis accommodari fecit, in qua, tanquam in communi gynæceo, per grauem aliquam matronam regerentur. Maximam verò partem in cænobium Franciscanis Virginibus, sub S. Claræ regula, & Archiepiscopi regimine victuris, assentiente Saldaña conuertit.

Applicabat, præter proprias pecunias, huic operi Thuribius multas omnes, quas inter visitandum prouinciam, delinquentibus imponebat. Scripsit etiam Regi, qui & propositum summopere laudauit, & Ludouico Velasco, Regio suo in Peruia Vicario iussit, vt terras ad victum, & mitatarum. (sic Indorum distributiones. vocant) sufficientes partes monialibus ad obsequia assignaret. Assignauit ille fundum annui redditus. mille pond. & seruas plurimas. Applaudebant omnes tam utili, tamque sancto instituto, vt quotidie confluerent multorum liberæ, & copiosæ oblationes, etiam Indorum, de quibus hæc ad Clement. VIII. Pontificem scripsit ipse Thuribius.

Multæ elemosynæ ab Hispanis, Indis, alijsque,
magno

magno charitatis ardore collatę sunt . Et ex Indis quidem circiter bis mille iumenta , magnum pondus argenti , pannorum , supellestilis , tritici , leguminum , pecudum ; vt ego obstupuerim , cū tam multi neophitorum tanto feruore me quererent ad eleemosynas contribuendas , dicentes quod vellent benefacere animabus suis : Quę si cuncta recensere vellem , tempus mihi non sufficeret , & sacritas vestra miraretur , multasque Deo grates redderet , intelligens quanto animo , quā pronā , & prompta voluntate , & spiritus feruore suas offerrent eleemosinas isti Indi : opus Dei est hoc Monasterium , ex quo multa bona in rempub. deriuabit ; propterea ipse iuuat , & promouet . Animus meus est , vt ingressurę Moniales sint Franciscanę Ordinariō subditę , iuxta foundationem , & fundatoris voluntatem . Hęc ad Pontificem solita sinceritate Thuribius .

Perfecto autem opere monasterij , & clausura nuptarum , anno Christi 1605 . die decima Septembris , publica solemnitate introductę sunt omnes , (de nuptis postea dicemus) Virgines verò ē celeberrimo cænobio Limentis Incarnationis , Ordinis S. Augustini , S. Clarę regulam deinceps professurę quatuor , Iustina de Gueuara , cum nomine & officio Abbatissę , & alię tres ; & si non minoris meriti , sed non æquę authoritatis , Anna de Illescās , Barbara de la Vega , Elizabetha de la Fuente : quibus omnibus & singulis id encomij superabundat ,

dāt, vt ab Archiepiscopi Mogrouciji prudentia, ex multis probatissimis electæ sunt, & ipsius zelo deinde satisfecerint, adiunctis duodecim Virginibus, Veterum nobilium expugnatorum Peruiæ filiabus, ex vniuersa Limensi prouincia selectis, quæ parentum dignitatis, propriæque virtutis titulo, absque alia dote susceptæ sunt.

Vt verò celebrior, sanctiorque esset ipsarum ingressus, & ascetica clausura, quæ eodem die consignata fuit; prælata est, atque in summa templi ara collocata, tanquam filij sui sponfarum & incomparabilis suæ Virginitatis æmularum patronæ, & protectricis, Beatissimæ Virginis, vt in Hispania vocant, penæ Franciæ imago, quæ in quodam eremitorio, seu solitaria ædícula prius populo Limensi valdè venerabilis fuit. Sic verò cuncta Beati Thuribij opera, benedicente Deo, prosperè procedebant, vt hoc Sacrarum Virginum cænobium tanto augmento creuerit, vt anno inde quinquagesimo, incohabitantium feminarum numerus quingentesimum exceßerit. Erant enim Virgines, quas veli nigri vocant, ducentæ quinquaginta, reliquæ nouitiæ, laicæ, oblatæ, & seruitrices. Annuï prouentus erant duodecim millia pondo, nunc verò millia viginti quatuor superant, & incolarum numerus, quem alio opere recensuimus, sexcentę nonaginta quinque.

Ludouicus Rodriguez de la Serna, Prætor Limensis, in hoc S. Clarę templo quatuor saccellanos
insti-

magno charitatis ardore collatę sunt . Et ex Indis quidem circiter bis mille iumenta , magnum pondus argenti , pannorum , supellestilis , tritici , leguminum , pecudum ; vt ego obstupuerim , cū tam multi neophitorum tanto feruore me quererent ad cleemōsynas contribuendas , dicentes quōd vellent benefacere animabus suis : Quę si cuncta recensere vellem , tempus mihi non sufficeret , & factitas vestra miraretur , multasque Deo grates redderet , intelligens quanto animo , quā pronā , & prompta voluntate , & spiritus feruore suas offerrent cleemōsinas isti Indi : opus Dei est hoc Monasterium , ex quo multa bona in rempub. deriuabit ; propterea ipse iuuat , & promouet . Animus meus est , vt ingressurę Moniales sint Franciscanę Ordinariō subditę , iuxta foundationem , & fundatoris voluntatem . Hęc ad Pontificem solita sinceritate Thuribius .

Perfecto autem opere monasterij , & clausura nuptiarum , anno Christi 1605 . die decima Septembris , publica solemnitate introductę sunt omnes , (de nuptis postea dicemus) Virgines verō ē celeberrimo cænobio Limensi Incarnationis , Ordinis S. Augustini , S. Clarę regulam deinceps professurę quatuor , Iustina de Gueuara , cum nomine & officio Abbatissę , & alię tres ; & si non minoris meriti , sed non equę authoritatis , Anna de Illescās , Barbara de la Vega , Elizabetha de la Fuente : quibus omnibus & singulis id encomij superabundat ,

dāt, vt ab Archiepiscopi Mogroueji prudentia, ex multis probatissimis electæ sunt, & ipsius zelo deinde satisfecerint, adiunctis duodecim Virginibus, Veterum nobilium expugnatorum Peruniæ filibus, ex vniuersa Limensi prouincia selectis, quæ parentum dignitatis, propriæque virtutis titulo, absque alia dote susceptæ sunt.

Vt verò celebrior, sanctiorque esset ipsarum ingressus, & ascetica clausura, quæ eodem die consignata fuit; prælata est, atque in summa templi ara collocata, tanquam filij sui sponсарum & incomparabilis suæ Virginitatis æmularum patronæ, & protectricis, Beatissimæ Virginis, vt in Hispania vocant, penæ Franciæ imago, quæ in quodam eremitorio, seu solitaria ædícula prius populo Limensi valdè venerabilis fuit. Sic verò cuncta Beati Thuriбij opera, benedicente Deo, prosperè procedebant, vt hoc Sacrarum Virginum cænobium tanto augmento creuerit, vt anno inde quinquagesimo, incohabitantium feminarum numerus quingentesimum excesserit. Erant enim Virgines, quas veli nigri vocant, ducentæ quinquaginta, reliquæ nouitię, laicę, oblatæ, & seruitrices. Annui prouentus erant duodecim millia pondo, nunc verò millia viginti quatuor superant, & incolarum numerus, quem alio opere recensuimus, sexcentę nonaginta quinque.

Ludouicus Rodriguez de la Serna, Prętor Limensis, in hoc S. Clarę templo quatuor sacellanos insti-

instituit , eorumque primicerio constituit annui census pondo sexcenta , reliquorum cuique quadringenta , & sacrarij præfecto centum , cum obligatione assistendi diuinis Officijs , quæ in hac Ecclesia tùm diti splendidoque ædis apparatu , tùm virginum vocali cantu , & fidium peritia , adedò solemniter celebrantur ; vt scriptores , qui sepe experti sunt , Angelicum chorum præferre dicant , & singulare nomen inde obtinuissè . Incolarum innocentiam , & regularis disciplinæ profectusque studium tanti æstimauit Beatus Thiribius , vt moriens constituerit , vt suum cor apud ipsas deponeretur , quod postea factum est , corde tanquàm pretiosa gemma decenter cõdito in muro post altare maius : vbi a Iudicibus Apostolicis in causa canonizationis ritè recognitum , ac denuò repositum fuit , & magna cura seruetur , cùm sequenti Epigrephi quam illi posuit Doct̃or Petrus Villagomezius , Archiepiscopus nuper Limanus .

C O R D I

Illustrissimi , ac Reuerendissimi D. Thiribij Alphonsi Mogroneji , inter Diuos merito adscribendi , sepulto Lime in cenobio Sanctæ Clare .

Epitaphium .

Huic tradi iussit proprium Thiribius Vrne Cor , donec (sicut spiritus) astra petat .

San-

Sanguine quem clarum genuit Maiorica, Villa;
on Vallisoletum nutrit, excoluit.
Hinc à Salmantinis, qui dicuntur Oueræ;
Collegis rapitur, dignus honore toga;
Granata censor fulei, à Prudente Philippo
Limanos populos, ut regat, eligitur.
Commissam rexit blando moderamine sedem;
Subiectis placidus, pauperibusque pius.
Concilijs docuit Peruanos dogma salutis,
Effectus speculum, normaque Pontificum.
Fundauitque domum Pueris, quam sacra docendis
Tridenti Synodus iusserat erigere.
Hocque Monasterium struxit Monachasque Sacrauit
Vt Domino fundant nocte, dieque Melos.

Postquàm Sacræ Virgines in hoc cœnobio aliquandiu vixerunt, censuerunt quieti suę incommo-
 dum, & perfectioris, quam profitebantur, vitę in-
 stituto minus decorum, corruptas feminas, & se-
 culi negotijs, ac diuortij litibus implicatas, tam
 vicinas habere, angustarique spacium, in quo mo-
 nasterium suum dilatare possent. Obtulerunt, se
 nuptiarum claustrı pretium è monasterij redditibus
 persoluturas, quo alia domus procul inde nuptis
 ædificaretur. Res Beato Thuribio iusta & honesta
 visa est, placuitque in Monialibus zelus Virginitatis,
 & monasticę quietis, statimque consensit, atque
 aliud reclusorium remotiori situ pro nuptis ædifi-
 cavit, addito Sacello, & constituto Sacerdote, qui

curam eius ageret, & quotidiano sacro, reclusis inferuiret. Eoque traductæ sunt die vigesimo quarto Decembris, anno 1609. post Thuribij decessum quinto: & vetus ædificium, virginum cænobio adiunctum fuit. Thuribius denique vtrumque opus arte mirabili, glorioso diademate coronauit: nam postquam tanto studio, tantoque suo sumptu, & prosperitate successus, tantum bonum vtrique reipub. præstitisset; qua tamèn pollebat profundissima humilitate, nihil in eo sibi tribui volebat, sed totum honorem foundationis in Franciscum Saldañum redundare. Sic enim in litteris, quas ante memorauimus, ad Clement. VIII. Pontificem scripsit.

Fundauit hoc monasterium bonus vir Franciscus de Saldaña, & omnes facultates suas dedit, quæ duodecim, vel quatuordecim millia pondo valebant, seque absque salario, in vitam, eius obsequijs obstrinxit, affirmans se velle esse perpetuum mancipium cænobij, & si Sacerdos esset, in Sacellani officio tota vita gratis ministrare. Philippus, Rex per me certior factus rescripsit, vt quemadmodum cupiebat, vt hoc opus in obsequium Dei, & reipub. vtilitatem cederet, ita suæ regię Maiestatis nomine gratias illi agerem, ipsumque iuuarem, omnique fauore prosequeretur. Scripsitque suo Proregi, vt fundos, & Indorum famulicium monasterio assignaret. Tanti fecit Thuribius pium affectum, donumque Saldañi, vt cum ipsum apud Regem

gem & Pontificem celebraret, suam verò vel industriam, vel liberalitatem nec tantilli penderet, nec memoraretur, nec in tanto opere quidquam sibi tribueret: cum tamen, præter solertissimum studium, longè maiorem vim pecuniarum ex ipsius Archiepiscopi prouentu, quam ex Francis, simul & reliquorum omnium donationibus collatam fuisse scribant alij.

Seminarium Archiepiscopale.

Quod ultimo loco referimus, non ultima Thuribio cura fuit, erectio Seminarii Archiepiscopalis: quod ipsius Pôtificiæ dignitatis maximè proprium fuit: Et in cuius erectione, cum non impari liberalitate, zelo, & animi moderatione concertabant, tum obedientiæ & patientiæ virtutes, tum Ecclesiastici iuris tuendi constantissima fortitudo, & prudentia. Imprimis enim cum Sancta Synodus Tridentina statuisset, ut singulæ Cathedrales, Metropolitanæ, atque his maiores Ecclesiæ, pro modo facultatum, & diœcesis amplitudine, certum puerorum ipsius Ciuitatis, & diœcesis, vel eius Prouinciæ, si sibi non reperiantur, numerum, in Collegio, ad hoc propè ipsas, vel alio loco conuenienti, ab Episcopo eligendo, alere, & religiosè educare, & Ecclesiasticis disciplinis instruere tenerentur. Thuribius etiam si huius œcumenicæ synodi zelator obseruantissimus, quia cuncta sua ope-

Sess. 23. cap.
16.

ra iudicio, & ratione dirigebat, non temerè, sed per partes, & prœuias dispositiones agendum censuit.

Statim igitur atque in prouinciam appulsus est, conuocauit Concilium Prouinciale, & communibus patrum suffragijs, qui in Seminariorum sumptus contribuere debebant, allegata prius Tridentinæ Synodi autoritate, in hanc formam decerni obtinuit: Atque illud maximè perspicuum est, nullam in hoc salutari instituto Ecclesiam perindè, vt hanc nostram Indianam, in qua nouæ plantæ Euangelicæ accuratè nutriendæ sunt, & ad propagandam Christi fidem instituendæ. Hæc Sancta Synodus officium suum agnoscens, Episcopos omnes, atque pastores, ex parte omnipotentis Dei obtestatur, atque eorum conscientias, quantum potest, onerat, vt in Ecclesijs suis quamprimùm Seminaria prædicta puerorum excitanda curent, omnibus impedimentis quacumque ratione postpositis. Verùm hæc tam solida propositi fundamenta Thuribij prudentiæ, & longanimitati non satis erant, vt rem aggrediretur, Dùm Concilium prouinciale Pontificijs, Regijsque rescriptis acceptum, & communitum cerneret. Aduertit enim oculatissimus præsul, taxationem contributionum, quas Concilium prouinciale iuxta Tridentini constitutionem decreuerat, non omnibus comprehensis æquè placuisse, ac propterea nihil violenter vel imperiosè tentare voluit. Erant autem tribuendi tres nummi

Gõe. 1. prou.
Act. 2. cap.
44,

ex singulis centenis obuentionum cuiusque comprehensorum.

Acceptit autem post annos, vt ante diximus, octo Pontificiam Concilij Prouincialis approbationem, in cuius discussionis notis, quas nos, Madritensem editionem secuti, eidem Concilio, in Lima Limata subiunximus, hæc vltima est: Postremò, Actionis secundæ decretum vltimum de Collegio Seminario instituendo, & de contributione faciendâ, reclamante quoque appellatorum procuratore confirmatum est, proptercâ quòd Concilij Tridentini institutum nusquam, æque necessarium sit, atque in nouis Indorū Ecclesijs, quæ ministrorum, & numero, & facultate magnopere indigent. Accessit Catholici Regis diploma, quo Proregi Peruiæ cæterisque omnibus, & singulis suæ Maiestatis in ijs regionibus ministris præcepit, vt illius Limani Concilij Prouincialis decretis complendis, & executioni mandandis omnem nauarent operam, seu dent, at dari faciant omnem fauorem, & auxilium, quæ conueniant, & necessaria sint: & vt contra ipsum Prouinciale Concilium, vel vllam eius partem vllò modo non cant, vel transgrediantur.

Lima Limata
pag. 53.

Postquàm igitur suprema potestas Pontificia, omnia, & singula Concilij Prouincialis decreta, atque adèò specialitèr illud de Seminarij erectione, & contributionibus, non solùm approbasset, sed etiam executioni & effectui mandari præcepisset,

Thu.

Thuribius consummata hac autoritate fultus, vt nemo iam reclamare sine crimine posset, nihilque amplius cunctandum ratus, manum operi apposuit, electoque situ, domum in eo proprijs suis pecunijs emptam, interea, dum ex ipsius Seminarij prouentu plures adderentur, in Collegij formam redegit, triginta circiter Adolescentibus in eo statim collocatis, constitutoque Sacerdote Rectore, qui curam ipsorum regiminis ageret; atque imprimis inuigilaret, vt, iuxta Tridentini, & Prouincialis Conciliorum decreta, religiosè educarentur, & Ecclesiasticis disciplinis instituerentur.

Creuit viuentē Thuribio numerus Alumnorum ad quadraginta, & præter habitaculum, quod proprijs impendijs comparauerat, quidquid ad eorum sustentationem ex taxata per prouincialem Synodum contributione non sufficiebat, ipse ex proprijs itidem adiunxit, vt integri annui prouentus essent millia pondo quatuordecim. Ex eo Alumnorum numero erant sex pueri chorales, quorum peculiam curam agebat chori Cathedralis Ecclesiæ præfectus, qui cantum Ecclesiasticum, & sacros ritus docebat; ac ad hunc finem ipsi quoque locus in collegio datus est. Ex reliquis, quatuor per vices, singulis diebus festiuis in eadem Cathedrali Ecclesia solemnibus Officijs, & altaris ministerio seruire tenentur. Adolescentum omnium vestis est toga talaris, coloris fusci, & obella, seu stola quam in Hispanorum Collegijs Beccam vocant, & nos ali-

bi descripsimus, cerulea. Fundator ipse Collegio titulum indidit, tutelar. sui nomen S. Thuribij; cuius nominis Sancti tres. antiqui in Hispania coluntur, Episcopus Astoricensis, Episcopus Palentinus, & tertius, qui in Hispania S. Leonis. Magni Roman. Pontificis Notarius. fuit; de quibus Tomayus in Martyrologio Hispano. Sed eorum numerum breui augendum expectamus conscribendo B. Thuribio nostro nomine sanctitatis.

Cæterum hæc & reliqua ipsius instituta, magno Limensis Ecclesiæ fructus, adhuc in Collegio perdurant, & florent; præterquàm quòd. Beccarum, seu scholarium eis. insignitorum. numerus ad vigesimum quartum deinde reductus fuerit, qui morum disciplinam, & latinas litteras. Indorumque linguas ab ipso Collegij Rectore domi discunt; ritus autem Ecclesiasticos à præfecto chori Cathedralis, ceteras facultates in scholis Academiæ. Multique eorum in vtraque republica præclari viri euadunt: in quibus numeratur D. Bernardinus de Almanza, primum Archidiaconus Ecclesiæ Platenfis. in India, mox in Hispania Logroniensis ac Toletanus. hereticæ prauitatis Inquisitor, deindè Archiepiscopus S. Dominici in Hispaniola, ac demùm noui regni Granatensis, vbi obiit. Erat ipsum S. Thuribij Collegium hoc limanum primum omnium, quæ ad Concilij Tridentini normam in Indijs erecta sunt. Quantas verò molestias, quanta virtute & laude sui in eo. fundando. pertulerit Mogrouejus, sequentibus proferemus.

CAPVT XL.

*B. Thuribius Sacerdotalis, Regijque iuris
æquus, & strenuus vindex.*

Quanta Christianæ Reip. salus in Sacerdotalis, & Regiæ Monarchiæ ordine, & vnanimi consensione sita sit, vel breuissimus ille trium, quatuorue versiculorum psalmus centesimus trigessimus secundus nos docet, quem Regius psaltes totius Israelis Imperium adeptus, ipsius populi felicitatem inde manentem, in Dei laudem referens, lætus cecinit.

Psalm. 132.

*Eccè quàm bonum, & quàm iucundum, habitare
Fratres in vnum.*

*Sicut vnguentum in capite, quod descendit
In barbam, barbam Aaron.*

*Quod descendit in oram vestimenti eius:
Sicuti ros Hermon, qui descendit in montem Sion.*

*Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem,
Et vitam vsque in seculum.*

Quaquàm enim de duodecim tribuum reductione sub vnius Regis potestatem, ad litteræ sensum scriptus sit; per allegoriam tamen, de vniuersæ Christianæ Reip. Monarchia intelligi debet; vt cuius partes, ordinem, utilitatem, & iucunditatem,

ad

ad viuum exprimit. Caput enim Christus est: Aaronis barba, Sacerdotium: ora superior vestimenti, quæ collum cingit, & humeros contegit, regni corona est; cuius temporalis potestas munit Ecclesiam; & pondus authoritatis eius suis humeris sustentat: Vnguentum, gratia Dei, ex variorum charismatum aromatibus confectum, per quam & sanitas, & odor suauitatis, à Christo in Sacerdotem, indèque in Regem defluit, quandià membra capiti, & sibi mutuò concordie charitate, & communicatis viribus, recto ordine cohærent. Tùm enim per ordinem, ex vno in alterum emanat vnguentum, & mandat Dominus benedictionem, & vitam vsque in Seculum. Vterque sua cuncta in pace possidet, & prosperatur: quo nihil vtilius, nihil honestius, nihil iucundius. Quod si turbetur ordo, si dissoluatur vnio, tunc pars abscedens røre benedictionis, & vitæ vigore destituitur, vt innumera historiarum, nostriq; æui exempla manifestum faciunt, quæ prudenti lectori meditanda relinquo. Nam, vt Iuo Carnotensis ait, Reges Pontificibus indigent pro æternis: Pontifices Regibus pro caducis, & temporalibus; Ita vt; quantum æterna præstant caducis, tantum Ecclesiastica potestas mundanam dominationem antecedit.

Thuribius ergo Mogrouejus, vtriusque reip. bono natus, iubente Christo, reddere, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, diuina hac

Matth. 22.

numismatis inscriptione discernebat imagines, hac bilance librabat amborum merita, & iusto pondere, quod suum erat, reddebat vtrique. Pro munere Sacerdotij sui, res Dei sic prouehabat, strenuèque propugnabat, vt eodem studio, eisdemque Sacrarum rerum dispositionibus, regia quoque vectigalia in immensum auxisset. Et quam priùs timore coactam Rex vix habebat Indorum obedientiam, etiam ex amore & conscientia liberam, promptamque illi subdidit, & regalia iura, quod ad eum pertinebat, integra, certaue esse fecit: vt de Peruuix regno per spirituale Thuribij gubernium dici possit, quod de Romano Imperio ex Apostolorum regimine dictum est; Minus esse quod bellicus labor illi subdidit; quàm quod pax Christiana, & Thuribiani Canones subiecerunt, eiusdemque B. Præsulis zelus, & prudentia conseruauerunt.

S. Leo Papa
Ser. l. in Na-
tal SS. Pet.
& Paul.

Act. 2. cap. 1

Horum immobile fundamentum fuit, quod in primo Concilio prouinciali Thuribij, per sedem Apostolicam approbato, ipse decreuit. Vt eius canonicæ sanctiones seruarentur, saluo in omnibus iure patronatus, per Sedem Apostolicam. Catholico, atque inuictissimo Regi Philippo, cæterisque Hispaniarum Regibus concessio: quod, inquit, per omnia illæsum conseruatumque cupimus. Cuius constitutionis perpetuæ, & inuiolabili obseruantix, non solum per se studèbat Thuribius, sed ministris quoque suis, & suffraganeis Episcopis.

can-

eandem instanter , seriòque commendabat . Si in Regis obsequium conscribenda militia; si deducenda colonia; si in operas distribuenda mita: si census in singula capita colligendus: Si aliud quidpiam constituendum sit, ad quod populi totius numerus, nomina , & singulorum qualitates scitu necessaria forent; Thuribius id iam , Dei negotium agens, in promptum posuit ; cùm Synodalibus institutis decreuit, singulorum baptizatorum , Confirmatorum, & connubio iunctorum: Hispanorum, Indorum, aduenarum: Confessorum, & communicatorum: catechizandorum , vtriusque sexus paruulorum : mendicorum tam aduenarum quam natiuorum : Indorum omnium cuiusque paræciæ coniugatorum , liberorum , puerorum , puellarum, vetularum nomina , cognomina , patrias , parentes , ætates , patrilos , Sacramentorum ministros , ac testes ministerio præsentis : sigillatim notatis : qui omnium defuncti , qui superstites, quo loco , anno, & mensis die , quæ cuiusque conditio & status; quique Sacramentis idonei , qui tributis obnoxij , & qui secus , per singulos annos , à singulis parochis in albo conscribi , eorumque prothotypa apud parochos ipsos perpetua custodia diligenter seruari; ectypa verò , parochorum respectiue singraphis munita , sub grauium pænarum interminatione ad archium Limensis Ecclesiæ metropolitanæ mitti præcepit . Vnde semper in vrbe depromi possint . Quo nihil.vtilius, aut sacræ reip. magis necessarium

esse, in ipsis Synodorum sanctionibus per graui-
 verba & claras rationes demonstratum est : Quan-
 tum verò in politicam inde possit manare commo-
 di, res ipsa manifestum facit : tantum enim in va-
 rijs multisque rerum dispositionibus, valet, ac si
 populum vniuersum præ oculis præsentem ha-
 beres.

Quandò Thuribius, vt sacrorum ministri Indos
 ad doctrinam, & Sacramentorum vsum, sublatis
 recidiuæ superstitionis opportunitatibus, collectos
 haberent, vagos exlegesque homines ex montium
 & sylvarum antris, magno suo labore, & vitæ pe-
 riculis in oppida reducebat; eadem industria oppi-
 da ipsa, & regias præfecturas numero & incolarum
 frequentia multiplicabat : in quibus Barbari poli-
 ticè viuere, præfectis obedire, & agros, alioquin
 desertos, colere, mutuumque commercium exer-
 cere cogerentur, magno sui ipsorum, & regij pro-
 uentus incremento. Quando regia vectigalia,
 vsurpato quasi monopolio, defraudabant tùm præ-
 biterorum aliqui, tùm ipsi seculares oppidorum,
 districtuumque Præfecti, opificiorum omnium,
 mercimoniorumque lucra ad se ipsos trahentes :
 atque illi Ecclesiasticæ libertatis obtentu, ac isti ius-
 titiæ ministrorum, vt erant, iniusta autoritate,
 vectigalium collectoribus nullam rationem reddere
 vellent. Thuribius, vt Dei causam ageret, quæ
 his rebus plurimum turbabatur, eiusmodi lucra per
 Ecclesiasticas censuras, & Synodorum constitutio-
 nes.

res vtrisque prohibuit, mercimonijs & opificijs
ipsis oppidanis liberè relictis; eadem opera populum
ipsum, iuxta Dei, Ecclesiæ, & Regum leges,
quieti & libertati restituit, & regium fiscum certum,
securumque reddidit: ac populos eidem subiectos,
sacerdotum studio, & spiritali animarum regimi-
ne in officio continebat.

Quandò ab Indis variorum liquorum vsum sus-
tulit, in quo priscos idololatriæ ritus miscebant;
eisque poti, & inebriati, arma, cum copiosa Chris-
tiani sanguinis effusione, in Hispanos conuerte-
bant; non integritati religionis tantùm, sed & po-
litici status tranquillitati, & regiæ militiæ, ac rei-
pub. securitati consuluit. Vbi in Synodis diocæ-
sanis decimarum partitiones exposuit, Reginum
iurium haudquaquam oblitus est: Quin etiam eas
persoluedi debitum, vtilitatem, necessitatemque
declarans, regni leges, regia iura memorantes, sa-
ceris suis constitutionibus interseruit. Certè quanto
animo, & amore iusta Regis emolumenta in omni
occasione promouerit, vel ex Bullæ Cruciatæ, quam
vocant, inter Indos, Indiarumque Hispanos, per
ipsius maximè industriam progressionibus, palàm
est: ne repetam quantas Archiepiscopaliū pro-
uentuum summas, eleemosynarum nomine, in
Regios milites alendos vltro contulerit: vel quas,
ad fidei, & Christianorum defensionem rogatus
concesserit. Nec vnquàm auditus, aut visus est, re-
gijs prærogatiuis, vel iustis ministrorum eius man-
datis,

dati, verbo vel facto derogasse; quin potius iniusta subinde, magna patientia, & animi, verborumque moderatione vicisse: semperque tam clero cum eis pacem, & amicitiam collere, quam populo debitam illis subiectionem & obedientiam præstare: atque ipsis vicissim iustitiam & charitatem erga subditos persuadere: & quantum ex pastoralis officio debuit, vtrisque præcepto & exemplo præire. Multa prætereo, pauca hæc, sed præcipua, cæterorumque fundamenta sufficere ratus; ut palàm fiat Beatum Archiepiscopum, ità diuinis, & Ecclesiasticis rebus per omnia prouidisse, ut polita iura, & Regis emolumenta promouisset magis, quam præpedisse, vel conturbare vellet:

Quæ cum per litteras præfectorum, in alijs quibusdam rebus Thuribio minùs fauentium, & per publicam famam cognouisset Catholicus Rex Philippus, grati sui, obstrictique animi, & beneuolentiæ professionem ad eum per litteras misit; quas in rei veritatis, & narrationis nostræ comprobationem attexendas censui ex Hispanico latinas.

Rex.

Admodum R. in Christo Pater, Archiepiscopo Ciuitatis Regum, in Prouincijs Peruuix, Nobis à consilij. Per litteras Marchionis Cañetenfis intellexi, quanti momenti fuerint, consilium, auxilium, & bona media vestra, ut cum tanta concordia, amore, & fidelitate, suscepta sint consulta, per quæ Nos, ut omninò necessarium fuit, habeamus,

mus, quo hæc regna defendere, & conseruare possimus. Nam postquam patrimonium meum in Christianitatis defensionem impendi, & consumpsi, tanta me necessitas pressit. Et vtcumque hoc officij vestri proprium sit, & estimationi, quam de persona tua conceptam retineo, valde consentaneum; gratias habeo, huius beneficij memoriam in vestri fauorem retenturus, illasque repensurus, vbi vel honor vester, vel profectus id postulabit. Apud S. Laurentij, vndecimo Augusti. 1593: *Ego Rex.*

ex mandato Domini N. Regis.

Ioannes de Ibarra.

Sic teste Cæsare, quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddebat Mogrouejus, consilio, auxilio, & bonis medijs, vt faceret, quod expediebat, Deo dignè seruiret, & exoneraret conscientiam, ac vt nemo eum in his arguere posset de peccato; quem, alioquin aduersarius, apud Regem laudat, ac talem opinionem de eo conceptam Rex ipse retinere se, & rependendas gratias porro conseruatorum promittit, nè vnquam præstandis defuit.

Nunc verò, quæ Dei sunt, in maioribus ita saggebat Beatus hic Sacrorum Antistes, vt in minimis ea minimè negligeret: In quibus adeò religiosus fuit, vt inter grauia dubia, quæ ad curiam Romanam soluenda detulit, ritualia hæc etiam proposuerit: An, dum *Gloria* & *Credo* in Missa cantantur, sedere, vel stare populus debeat? et: An verba

pro

pro Papa , Regibus , & regia prole , vt alicubi confuevit, nouiffimæ Miffarum collectæ iungi poffint? minutioresque ritus , in nouis tunc B. Pij V. Pontificis breuiario & Miffali Romanis præfcriptos , exactiffimè obferuaret , & per alios obferuari faceret , atque in concilijs fuis prouinciakibus , etiam Epifcopis obferuandos conftitueret . Abufus autem fultulit , diftrictè prohibendo, nè Miffalis liber Proregi, Gubernatori , aut alteri cuius ad ofculum Euangelij præberetur, præterquàm Epifcopo in fua refidentia. Quod & Regularium Ordinum superiores rogauit, vt in fuis Ecclefijs obferuarent . Nè vel eidem Proregi , vel alijs , in feculari gubernio conftitutis , ofculum pacis , quod in Miffa datur , per patenam calicis exhiberetur : vel ipfa pacis tabella per miniftros altaris in populum circumferretur , aut per personas Ordine facro initiatas, cuiuscumq; etiam dignitatis , fæminæ porrigatur . Nè in Sacrorum cinerum , palmarum , & fimilium diftributione ijdem Domini , vel alij laici , ecclefiafticis perfonis præferantur . Nè ecclefiarum ornamenta, aut vllæ res facræ alijs vfibus , quàm quibus confecratæ , vel deftinatæ fint , prophanis præfertim , aut ludicris vllatenùs accommodarentur . Nèque clericales , aut regulares veftes , aut laruatæ perfonæ in fcenicis ludis vfurpentur , vel ipfæ perfonæ Deo facræ partem vllam in eis agere præfument . Sed & clericis, & religioforum Ordinum decori confulens, omninò vetuit, nè liberi Eremitæ, vllius eufmodi

modi ordinis biretum, præsertim clericale, vel reliosum capitium vsurpent; nigra quidem veste, & si studio paupertatis velint, vili panno, & seculari pileo induti omnes incedant; vt omnia honestè, & secundum cuiusque ordinem in illis fierent.

Uterius: nè Prætores Indorum, vt Episcopi, cum sonitu campanarum, sacristanis, alijsque Ecclesiarum ministris, cum elata cruce, & ecclesiastico apparatu, obuiam prodeuntibus, in pagis vel oppidis exciperentur: Quod & regiz leges, vt ecclesiasticam dignitatem non decens impropabant, ac Thuriibus pærochos id permittentes, communione fidelium exclusos voluit. Tùm nè Sacræ Sacerdotum vestes, aut instrumenta sacrificij, nisi sub clauis custòdia, de loco in locum per laicorum manus transferantur. Ecclesiarum quoque, in quibus Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum seruaretur, non portas tantùm, sed & fenestras seris & pæsulis claudi voluit. Cæterùm omnes noctu occludi, nec lectisternia, vel seminarum, virorumque vigiliis, aut pernoctationes; vel interdiu rerum temporalium ratiocinia, operarum distributiones, laboritia, merendas, aut vlla secularia negotia in illis tractarentur; immo nec in cœmiterijs.

At nè pueri, vel alij laici promiscuè sacrificiam, campanile, vel alia sacra loca ingredi, vel in eis morari, multo minùs loqui, aut confabulari sinantur. Legitur, dùm aliquando campanas male sonantes audiret, ascendisse ipse, & puero laico, quem pul-

sanctem reperit, dixisset: quo tu ausu munus hoc alienum usurpas? Vade, ad sacrarij præfectum, & meo nomine iube, vt vel ipse huc veniat, vel mittat clericum Ecclesiastico ordine initiatum, qui pro officio trahat campanas: ac tùm ipse Archiepiscopus interim suis manibus traxisset, dùm idoneus minister aduenisset. Sic Mogroueius personas, res & loca Deo sacra, intuitu diuini honoris sacrosanctè tractari voluit, & efficiebat. Quæ nos in nostris ad. Limæ Limatæ notis copiosè docuimus, consona esse veteris Ecclesiæ legibus, Conciliorumque, & Pontificum sanctionibus: quorum prisco zelo sanctissimus hic Præsul ardere videbatur; Atque hæc, etsi magna, minora sunt.

Grauiores reperit corruptelas, per quas ecclesiasticam libertatem seculi homines nimium arctare conabantur, & iura Dei, humana præsumptione confundebant. Dùm Regij locorum prætores, rerum ecclesiasticarum potestatem, easque iudicandi, disponendique authoritatem, vltra Regis ipsius voluntatem, sibi usurparent. Clericorum criminales causas cognoscere, vel informationes desuper instituere: stipendia Sacerdotibus taxare, vel arbitrio suo iusta detinere: Eorum absentias, seu residentie, vel doctrine defectus examinare: Res ipsorum sustentationi necessarias impedire: & ecclesiarum ministris in eorum ministerijs obfistere: Sacerdotes, vel falsò, vel fraudolentè accusare: Ecclesiarum fabricas & ornamenta, patronatus, titu-

lo, contra Tridentinæ Synodi decreta visitare: Beneficiorum resignationes, è clericorum manibus suscipere, aliosque pro libitu substituere: Res vnius ecclesię, vel Xenodochij, in alterius vsum conuertere: Matrimonia seruorum impedire, & vxores prætextu iuris naturalis domiciliij, à viris alibi habitantibus separare: Superstitionum, & idolatrię prauitatem sine Ecclesiastica censura plectere: & id genus alia, quæ ad ecclesię spirituale forum pertinent. Sed Thuribius, Christi sponsæ ze-
lantissimus custos, videns cuncta hæc à canonico iure aliena esse, & Ecclesiasticæ dignitati iniuriosa, seueris legibus, grauioribusque veterum canonum pænis, & efficacibus executionum medijs cohibuit, et sustulit; dùm nullas consuetudines, aduersus renouatas per ipsum veteres sanctiones, valere voluit: quas non consuetudines, sed abusus, et corruptelas esse declarauit, vetera iura reualidans, et quantum vfu, vel consuetudine caruissent, in vsum et consuetudinem reuocans, obseruarique iubens, et faciens.

CAPVT XLI.

Beati Thuribij constantia, mansuetudo, & inuicta patientia aduersitatibus exercentur.

QUoniam per ea quæ huc vsque diximus, Beaus hic Antistes acceptus erat Deo, gratus

Ecccl. 50.

gi, ecclesiæ honorificus, & populis proficiuus, nescisse fuit, vt tentatio probaret illum: permittente Deo, vt tam ipsius Ecclesiæ, quam seculi homines aliqui sanctissimis ipsius institutis aduersarentur. Quo fieret, vt absterfa rubigine, quam isti inducere conabantur, e fornace tentationis exiret aurum omni-defecato Peruuiano purius: ac dissipatis nubibus, quas illi obducere tentauerunt. Simon. Onix, noster Thuribius, Sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsi domum, & in diebus suis corroboraui templum, quasi sol refulgens, sic ille effulisset in templo Dei. Et iuxta nomen suum, quasi thus redolens in diebus ætatis: quasi ignis Dei zelo effulgens, & quasi thus ardens in igne diuini amoris. Hinc enim omnia ipsius opera, vt ex trunco stolones, quasi virgulæ fumi ex aromatibus, myrrinæ penitentiæ, ac thuris perpetuæ orationis, cæterarumque virtutum vniuersi pulueris pigmentarij procedebant: vt pueritiæ suæ virili proposito per omnem vitam constanter insistens, vsque ad extremum diem, Deo dignè seruijsse probaretur.

Prima tribulatio, eaque triceps, Thuribio superuenit in celebratione primi sui Concilij prouincialis Limani. In quo primùm ecclesiæ beneficiorum possessores, collegij Seminarij contributionibus: & secundo loco clericorum non pauci, & oppidorum Prætores, lucratiuarum artium, & mercioniorum prohibitioni sibi factæ se ad eò fortiter opposuerunt, vt ad regium in Hispania Indicarum.

earum rerum Senatum, & ad sedem Apostolicam per procuratores, Madriti & Romæ diligenter agentes, prouocauerint. Sed vtrumque hoc caput sanctus præsul, per octo vel nouem annorum longanimum patientiam, & vtriusque decreti manifestam necessitatem euicit. Re etenim vtrobiue diu multumque vintillata, repertum fuit, Concilij Tridentini constitutionem de Seminariorum erectione nullibi terrarum, quàm in Indijs tunc magis necessarium, & contributionem trium è singulis centenis in Concilio Limano taxatam, satis moderatam fuisse; præsertim cum eiusmodi collegia ad auxilium beneficiatis ferendum, & ad Ecclesiarum, piorumque locorum, qui stipem conferre debebant, non vtilitatem tantum, sed euidentem quoque necessitatem instituta fuissent..

Cohiberi verò parœciarum presbiteros, & locorum Prætores, à mercium, artiumque lucra sibi vsurpando, adedò necessarium fuit; vt Concilij patres constantissimè testarentur, si id non fieret, se in concilij celebratione, reliquaue reformationis industria oleum & operam perdidisse: vtpotè monopolium illud, quod presbiteri, & prætores vsurpabant, fidei progressibus, & animarum curæ vehementer obstare; graua neophytorum scandala, & libertatis fortunarumque perniciem gignere: Sed & regio fisco nocentissimum esse, liquido comperit. Qua propter Pontificis, & Regis iudicio, & voluntate, non solum decreta Thuribiani concilij

cilij vniuersim; & quæ ad Seminarium, & prædicta lucra pertinebant, in specie comprobata fuerunt; Sed censuræ quoque excommunicationis aliæque poenæ, quas saltem aduersa pars sublata cupiebat, confirmatæ, & inuiolabili authoritate corroboratæ sunt: & vtriusque potestatis imperio, Thuribius quidquid in his rebus prudenter constituit, & patienter expectauit, pro sua suauitate, et reuerentia tandem consecutus est.

Tertia tentatio acerbissima in eodem Concilio suscitata, maioris periculi fuit; in qua nimirum persona, et dignitas Archiepiscopi violentiæ discrimen subierunt. Nam, cum post publicam apertionem Concilij, et celebratam primam eius actionem, per annum deinceps integrum, quotidiani congressus fierent, in quibus à plerisque ecclesiarum, et ciuitatum procuratoribus, alijsque idoneis viris multi libelli inferebantur, quibus quisque exponēbat, quæ ad morum reformationem, ac totius Prouinciæ, et regni Indici vtilitatem pertinere videbantur: grauesque difficultates, et controuersie matura tractatione, tam voce, quam scriptis complanatæ, compositaque fuerunt. Harum vna fuit cleri cuiusdam diocesis, cum suo proprio Episcopo; qui quanquam cæteroquin aliorum locupletissimus, clerum tamē ipsum, populumque varijs et insolitis impositionibus deglubere dicebatur. Supplicabat proinde clerus, vt molesta illa, et ipsorum iudicio iniusta grauamina tollerentur, quibus

et sibi intolerabile detrimentum inferri, et populo in scandalum ea vergere contendebat. Episcopus rem in Concilio iudicari voluit. Sed Archiepiscopus delicti gravitatem considerans, clerique indemnitate zelans, ac populi scandalum abominans; prudenter simul aduertit, accusati fiduciam in nummis, et conquisitis amicitijs collocatam fuisse, quæ non rarò peruertunt iudicium; ac proinde cupiebat, et in congressu obtinuit; ut causa ad Sedem Apostolicam deferretur, ubi ad Sacrorum Canonum normam ritè discussa, procul partium studio, et absque iniustitiæ periculo decideretur.

Episcopus id sibi metuens, adscitis fauoribus, aliorumque duorum Antistitum, et regij Senatus primicerij, (qui defuncto sub id tempus Prorege, pro suo munere congressibus assistebat,) rem suam, quam ratione non poterat, vi agere cepit. Alio namquè die, dùm Archiepiscopus conuentui nondum adesset, vrgebat Episcopus, nè causa sua Romam remitteretur, rogauitque partiaros, ut acta denuò inspicerent. In quem finem à Bartholomæo Menacho, qui Concilio a secretis erat, pepijt scripturas; quas cùm ille, ut fidelis minister, inconsulto Archiepiscopo, Concilij totius, & congregationum præside, se reddere non posse responderet, illi cancellorum clauēs violenter extorquere tentauerunt. Eo agendi modo, quamuis offensum Deum, & se ipsum, iustè sentiret mansuetissimus Thuribius; non aliud tamèn offensi animi indicium

cedit, quàm, vt scrinij clauēs sibi deinceps custodiendas retinisset. Sed nondum cessauit aduersantium ausus: adeò in transuersum rapit homines tumor diuitiarum. Nam ille Politici status Senatorum Primicerius; accusati Episcopi amicissimus, eandem vim, quàm sacro ministro prius, iterùm ipsi Sancto Archiepiscopo inferre parauit, vt extortas scripturas omnes igni traderet. Quod vt securius facere posset, familiares suos, & amicos armatos adesse voluit. At Beatus Thuribius, qui non sperauit in pecunia, & Thesauris, insidiarum inscius, causam Deo commendabat, & pro Iustitia, & veritate constanter agere statuit; Nec diuini auxiliij spes ipsum fefellit.

Erat tùm Limæ Prætor Vrbanus Franciscus Quiñionus, Archiepiscopi Sororis Coniux, aliundè consanguineus, & Archiepiscopalis Aulæ supremus Præfectus, cuius sæpius meminimus; nec defuit, quinesciente Thuribio, ipsum Beati Præfulis periculi clam admonuisset, totiusque moliminis, centum fecisset. Tùm Franciscus, tanquàm aliud agens, & ipse strenuos viros præparauit, vt quantum opus foret, Archiepiscopum periculo liberaret: quo factò iniquissimum scelus, & inexcusabile scandalum, prudenter, & absque strepitu præpediuit. Nàm intentati facinoris molitores, cùm se detectos cognouissent, à præmeditato ausu destiterunt. Veruntamèn quod rapere vi non poterant, astu surripuerunt. Erat quippe in scripturis alia
quæ-

quædam quærela, quàm, vt vnus ex illis prioris Episcopi patronis, cui id in congressu commissum fuit; inspecta causa in couentu referret; acta illi concredita fuerunt; Sed is cum domum rediret, artocream tabernam transiens; & furnum accensum videns, ingressus, chartas omnes in flammam coniecit, dicens, querelas aduersus Episcopos datas, sic examinari debere.

At vero Dominus exercituum nulla humana vi vincitur; nec infinita eius sapientia deluditur arte, sed finis acta probat. Post paucos quippe dies, quàm liberum se iam omni periculo, securumque putabat Episcopus ille, cuius auaritia totam tragediam exorsa est, finem eius in se ipso luctuosum sensit: & qui Vicarij Christi iudicio se sistere noluit, celeri morbo Lime correptus, ad ipsius Christi maximè tremendum tribunal euocatus est; quanquam nos piè credere debeamus, catholicum virum, & Episcopum, non absque pænitentia decessisse. Illi verò duos qui ipsius partes agebant, (nam de Senatore nihil scio) vt studij sui honestatem Regi Senatuique Madritensi magis credibilem facerent, cum de Sancto Archiepiscopo, post alterius mortem, non sanctè scriberent, ex proprijs litteris iudicati, & acriter obiurgati sunt.

Atque hæc equidem, & alia, quæ cap. 28. huius historię, de Sacerdotum quorundam excessibus clementissimè correctis narrauimus, sufficienter explicant, quantas molestias a clero suo, quan-

ta virtute, quantis apud Deum meritis, & inter homines, quanto honore pertulerit, & patientia sua superauerit Mogroueji. Quas, verò seculi, homines, sub falsa larua regia iura tuendi, intentauerint, dùm proprio compendio & immoderatis animi affectibus inferirent, ex ijs quæ proximè præcedenti capite exposuimus, satis innotescit. Nihil tamen ipsius virtutem, & præclaram sacerdotalis animi constantiam, illustrauit magis, quàm quæ ab vno solo, sed potenti aduersario, pro Dei, & Ecclesiæ suæ causa fortiter prudenterquè sustinuit. Quamdiù illè, pro sacerdotij sui munere, Peruvianam Ecclesiam, per annos viginti quinque, summa sui laude, & Ecclesiæ, Regnique bono gubernasset, quinque successiue summi Vicarij pro Catholico Rege Prouinciam administrarunt: cum quorum primo eodem mense Maij anno 1581. Limam nouus Archiepiscopus, cum nouo Prorege ingressus est. Vltimus tribus, & quadraginta tantum diebus Thuribij ad cælos transitum, laudata sua morte præuenit, anno 1606. die decimo Februarij, cùm Archiepiscopus obiisset 23. Martij.

Cùm his omnibus Pacem, & amicitiam colere studuit Beatus Antistes Thuribius, & illi, dempto vno, vicissim cùm ipso: quam haudquaquam violauit, sed convalidauit potius brevis, & iucunda velitatio, quæ illi cum ipsorum altero fuit. Nec nobis omittenda est; quoniam & suauissimum Archiepiscopi in sustinenda sua dignitate zelum, &

Chris-

Christianam Proregis pietatem in eadem veneranda pariter commendat. Hic erat Gaspar de Zuniga, & Azevedo Montis regij Comes, cui, cum prima vice Cathedralē Ecclesiā solemniter ingredienti, Thuribus ornatu Pontificio decorus ad Templi Portam occurrens, pedem ultra limen non extulit, sed lustralem aquam, ea gravitate porrexit, & eaque verborum humanitate Proregem excepit, ut hic in optima opinione, quam de Archiepiscopo attulisset, summopere confirmatus fuerit. Tum ad aram maximam procedendum fuit, præcedentibus ministris, quorum alter Archiepiscopi crucem, in hasta pro amore elatam: alter verò Regiæ Potestatis insigne præferebat. Inter hos disceptatum est, utri amborum dextræ deberentur. Proregis minister, ut quid agendum disceret, ad Dominum se vertit, & hic se ad Archiepiscopum. Tum in hunc sensum Thuribus: Domine, crux Christi est, per quam Reges regnant, per quam Principes imperant, & Potentes decernunt iustitiam. Illa in Regum coronis supremum locum obtinet, ea præcedente Magnus Constantinus de Romani Imperij hostibus, & Alphonſus Bonus de ingente Maurorum exercitu in Hispania triumphavit, & Primus Christianorum qui Peruviz terram calcauit, Petrus Candienſis, leonum, tigris, & Barbarorum hominum ferociam in agnorum mansuetudinem, claro miraculo, per crucis insigne mutavit; & terræ dotes, ac diuitias securè nostris

detexit. Ecclesiæ Ritus nos eam præcedere iubent,
non abijciendam, sed demissis vultibus adorandam.
Quo, pio, suavi, & robusto Sancti. Pontificis
oraculo persuasus pius Princeps ministro suo
dixit: pergat Sancta Crux, *Vaya la Santa Cruz*.
Et illic, cessauit contentio Ministrorum. *illegibile*

Duriora fuerunt, per quæ alius Prorex, ab inchoata animi alienatione, ad extremum sexennialis gubernij diem, perpetuas vexationes Sancto Antistiti facceciuit. Minutiora missa facio, quæ alij fusiùs explicant, & in publicis tabulis passim reperiuntur. Ego necessarijs ad explicandam, Thuribij virtutem contentus ero. Cœpit ergo Proregis animus ab Archiepiscopo auerti, ex eo quod Proregis præcessores aliqui, vnius suburbij ciuitatis Limensis, populum ad alterius incolæ accedere fecissent, cuius animarum curatores ab Archiepiscopi iurisdictione exempti censebantur; cum alterius Rectorem Archiepiscopus ipse præficere consueuisset. Prorex, de quo loquimur, voluit, vt aduocæ Populi curam simul agerent illi, qui indigenæ prius præfæci erant. Thuribius considerans, Diocesim suam, & Ecclesiasticam Iurisdictionem per laicam Potentiam, hac ratione detruncari, volebat, vt cum plebe Plebanus, & yterque sui, & successorum Iuris in quocumque Diœcesis loco semper esset, et haberetur vt prius, nec desiderio Proregis vllatenus assentiri voluit. Atque hoc Proregis in Præfulera inuidiæ & indignationis seminarium

rium fuit: eoque factum, vt Prorex deinceps non
dum in omni scirpo quæreret, quo Sanctum Antis-
titem infestaret. Sed in omnibus contra stimulum
calcitrabat, tum causarum aduersa iustitia, tum
Thuribij longanimi lenitate, tum Regij Senatus
consultis, & rescriptis Regiæ Maiestatis, Consilij
Tridentini, & Prouincialium sanctionibus consen-
tancis, Archiepiscopi innocentiam, & iustam re-
sistendi causam perpetuò declarantibus. Quam-
quàm idem Prorex, in reliquo suo regimine rectus,
& integer haberetur: sed per longum iter, quis
aliquando non cespitet, vel in aliquem lapidem non
impingat?

Nec defuit è coelo subsidium. Nam cum flam-
ma hæc excresceret, contendente Archiepiscopo,
tùm translati Populi eiusque proprii Sacerdotis ius,
tùm veteris visitandi saltem, ad se pertinere, & al-
tera Parte contrarium enitente, miraculosus ille
sudor Imaginis Copacauanæ Beatissimæ Virginis
Mariæ, perpetuæ Thuribij Patronæ, incendium
totum extinxit. Illius enim occasione, alterum
suburbium tandem Thuribio in Coelo tunc iuuan-
te, post ipsius beatam mortem Archiepiscopi Li-
mensis potestati postliminio restitutum fuit, & ab eo
præpositus Præbiter, qui nomine Vicarij Metro-
politani Parochi, perpetui cultus Miraculosæ
Imaginis ibidem in sacra æde collocatæ, ipsiusque
Ecclesiæ, & animarum Populi curam ageret.
Quemadmodum eius Imaginis, & Thuribiani
sa-

facelli historam superiùs referentes clariùs exposuimus.

Interea verò, dùm contentio durasset, Prorex nouis folliis flammam sufflabat: volebat enim ampliori pompa, & alijs honoribus in Ecclesia Metropolitana suscipi, quàm Limani canones, & Ecclesiæ Catholicæ Ritus admitterent, sed nec Thuribij Vultus Venerandù candorem immutare, nec animi tranquillitatem turbare, vel moderatissimam bilem accendere potuit; qui id solum, quod officij erat, modestissimè iussit; obseruari, scilicet, secundi Loaysani Concilij Limensis decreta, quæ in primo Thuribiano, per Sedem Apostolicam approbato, & per totam Prouinciã publicari iussu. maturà discussa, & communi Patrum voluntate acceptata, & approbata fuerunt. Prorex id suæ dignitati derogare putans, ampliùs accensus est, & multos dies quibus interesse, pro more cæterorum, deberet, sacris solemnibus se subduxit. Thuribius interim Iure, non iniurijs agendum censens, non malum pro malo, nec maledictum pro maledicto reddebat; honorabat pro dignitate, & cæteroqui bonitate, Proregem, nec sustinere poterat vllum verbum, quod aduersus eum, in sua præsentia proferretur, nec ipse vel verbo, vel nutu vllam indignationis significationem præ se ferebat. Sed gratias Deo iugiter agere, qui dignum eum fecerat, vt pro Ecclesiæ suæ iure tuendo, persecutionem pateretur, & pro suis persecutoribus seruentem ora-

re. Et ex tribulatione, honoris, & virtutis augmenta, meritorumque solatia, velut è spinis. rosas colligens: & cum Regio Propheta. exultans Deo: Domine bonum mihi quia humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Etenim diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Psal. 118.
Rom. 8.

¶ Nec solus ipse Prorex molestus fuit Thuribio, verum ipsius etiam domestici Ministri Sanctum Archiepiscopum contemptui, & ludibrio habere tentarunt. Sed Thuribij prudentia, ac suæ dignitatis tuendæ constantia victi sunt. Nec enim columbina simplicitas tantum; sed, vbi oportebat, etiam serpentis prudentia in eo emicuit. Voluit aliquando de rebus curæ suæ pastoralis cum eodem Prorege colloqui, sed Prorex eum intra cubicula expectauit. Archiepiscopus despectum dissimulans perrexit, Caudatario, quem vocant, fimbriam vestimenti ipsius, pro more, post tergum sustentante: Tum domesticus Proregis famulus iussit caudatario, vt vestem dimittat, affirmans eum honorem in Proregis aula nulli conuenire: an Domini nutu, an propria adulatione nescio. Cui tunc Thuribius: Noli, fili, illi molestus esse, famulus meus est, & vt mihi inferuiat stipendium illi do. Ingressus autem inuenit sedem sibi extra stratum positam fuisse: sed eam proprijs manibus accipiens, viciniùs Proregi in strato tapete collocauit, dicens: Domine, ambo Regij Consiliarij sumus, & locus

hic

hic utrique simul capiendo sufficit; sedensque propositum negotium tractavit.

Prorex ergo cum nullam rimam, vel iustæ offensionis causam in viri Sancti verbis, vel actionibus arripere potuerit, per quæ se iusto colore vindicare posset, tunc demum, ira alta mente reposita, in gravissimam sancti Præsulis iniuriam, Sacrorum Canonum neglectum, & non exiguum Cleri Populique scandalum erupit: quando sumpto prætextu Regij Patronatus, tuendi contra ipsa Regia diplomata, integrum ius, & Dominium Archiepiscopalis Seminarii inuolavit, & ex improviso, nulla præmissa monitione; prætorianæ suæ Cohortis Duce[m], seu Vigiliarum Præfectum, cum militum manipulo, & cementarijs vastatoribus misit, qui applicatis pontibus, Antistitis insignia Archiepiscopali galero ornata; quæ supra Collegij portam lapidi insculpta fuerent, ferreis machinis deturparunt, ac deposuerunt, regijs eorum loco collocatis. Collegio æconomum imposuit, collegas nominandius, ac totius gubernij dispositionem Regio nomine usurpavit; Archiepiscopum ab omni eius parte prorsus excludendo. Quod qui factum fuerit, & alias eius circumstantias, non aliunde certius discere possumus, quam ex ipsius Regis rescripto, in quo sincera, & simplex facti narratio, & humilis petitio remedij per feruum Dei proposita recitantur, non absque offensionis per Regem addita admonitione: sic enim loquitur.

Rex

Rex

N. N. Cognate, Prorex noster, Gubernator, & Capitaneus Generalis in Prouincijs peruuiæ. Archiepiscopus Ciuitatis Regum ad me scripsit, quòd ipse cupiendo fundare Collegium Seminarium, rem à Sacro Consilio Tridentino Ecclesiarum Præsulibus tantoperè commendatam, ex proprijs prouentibus sibi ipsi emerit Domum, interim dùm ædes alię, Seminarij sumptibus iungerentur; atque in illa Domo Viginti nouem adolescentes collocauerit, cum vno Sacerdote Rectore, qui ipsorum curam ageret, & inuigilaret, vt studia sua prosequerentur. Et cùm res ita constituta fuerit, & Seminarium ad eum statum perductum, vt tota terra sibi gratularetur; vos misistis, qui meo, & mei Patronatus titulo, eius possessionem iniret, & Præfectum in eo constituistis, quem statim, atque dictus Archiepiscopus rem nouit, ex eadem Domo eijci fecit, dictæque possessioni contradixit, petendo ab illo meo Regio Senatu, vt eiusmodi possessionem nullam declararet. Et postquam in Senatu ea res tractata fuisset, nullum decretum vel prouisio prodierit. Et quòd cùm ipse, quando eam Domum emit, insignia sua cum Archiepiscopali galero in ea crexerit. Vos Postea vigiliarum vestrarum Præfectum, aliosque multos misistis, vt illa deponerent, vt in effectum feterunt, & posuerunt mea. Et quòd, quantumuis per censuras, &

Ecclesiasticum interdictum processerit, vos nihilominus desistere noluitis, non obstante, quòd dictus Senatus decreuerit, vt supersederetis, vsque dùm diffiniretur, quòd causæ conueniret: in quo iniuriam passus est. Quamuis illa Domus non esset ipsius, & proprijs ipsius pecunijs comparata, vt peremptionis instrumentum in Senatu productum constituit: sed solum empta fuisset sumptibus ipsius Collegij Seminarij, eius Gubernium ad ipsum pertinebat; cum Sacrum Consilium Tridentinum, id Ecclesiarum Præsulibus iniungat: Inde mihi supplicando petijt, vt vobis iuberem, vt illarum partium Prælati iurisdictionem suam exercere permittatis, & specialiter in eis, quæ ad collegia Seminaria spectant: non interponendo vos illis sub titulo dicti Patronatus, nec in demoliendo Insignia Præsulum, qui ea erigere voluerint. Et, quæ ad hanc rem pertinent, in Regio nostro Senatu Indiarum visis: Quoniam, vt scis, in nostris, trigesimo die Octobris, superioris anni nonagesimi primi ad te scripsi, quid in hac re fieri voluerim. Vobis, vt dicti Collegij Seminarij gubernium, & administrationem, eiusdem Archiepiscopi dispositioni relinquantis, vt etiam nominare collegas; iuxta dispositionem dicti Sacri Concilij Tridentini: & vt pariter, si voluerit, Insignia sua in ijs ædibus affigat: ita, vt mea etiam eminentiori loco ponantur, ad significandum vniuersalem Patronatum, qui ius-

re, & Apostolica authoritate, ad me pertinet, & quem habeo in toto statu Indiarum. data in S. Laurentij. vigesimo Maij 1592.

Ego Rex

Mandato Regis D.N.

Ioannes Vasquez.

Atque hæc sincera facti series, & Proregi aduersa Regis voluntas fuit, quæ vt nobis ommittere non licuit; sic, vel extollere, vel deprimere non conuenit. Quanta verò Sancti Archiepiscopi in tota re virtus, & sanctimonia fuerit, eadem ratione malui, grauium virorum testimonijs, qui cum ipso familiariter versabantur, & in ius vocati iureque iurando ad veritatem adstricti fuerunt, quàm meis verbis explicare: qui cum plurimi fuerint, paucorum tamèn depositiones rem satis demonstrabunt. Nam in ore duorum vel trium testium stat omne Verbum. Præfens erat Antonius Rodriguez Ordinis Prædicatorum & ipse (vt loquuntur) Prædicator Generalis: Cùm quispiam inquit, in ea rerum tumultuatione aliquid acerbius in Proregem coràm Thuribio protulisset, Præfulis animum in inordinatam acceptæ iniuriæ vindicationem accendere conatus, cui statim Thuribius: Non hoc, inquit, non hoc: dùm iustitiam, & veritatem defendimus, Deum offendere per proximi vituperationem non debemus, nec perdere animas nostras. Hæc non est ordinata Charitas. Quod hic me dolet non est, quòd illi me vituperent, vel

iniurijs afficiant : sed , quòd sub pallio boni communis offendatur Deus , pro cuius honore tuendo vitam profundere paratus sum . Didacus Morales , qui Thuribio à secretis fuit , sic loquitur : Nunquam illum alteratum , vel iratum viderant , nec verbum incompositum ex eius ore audierunt ; sed hilarem & lætum , quòd pateretur iniurias , atque ex periculis tranquillissimus euadebat , gratias Deo , sine vlla animi turbatione , cum incredibili patientia , & rerum sufferentia , recreando se , & lætando , quòd magis , magisque pateretur .

Bartholomeus Menachus , qui toti tragediæ intererat : Quòd dictus Archiepiscopus erat exemplar , & norma sustinentiæ , & patientiæ : ita vt in tam molestis , & grauibz occasionibus , quas in hac ciuitate habuit , nulla actio visa , vel verbum ex ipso auditum est , in quo eos læderet , qui ipsum vexare tentauerunt . Et relatis occasionibus supra expositis : Res , inquit , quæ totam ciuitatem admiratione commouit , nec vlli bene facta videbatur . Et tamèn hæc videns Archiepiscopus , & sciens modum , quo ipsius persona tractabatur , nunquam auditus est , incompositum verbum , vel visus , irati , aut Vindicatiui animi indicium edidisse ; sed tantum per scripta prouidere , quæ ad remedia conuenire censebat , suas causas Domino commendando , orandoque , vt illorum oculos aperiret , quos ad contemplandam virtutem clausos videbat ; in quo monstrabat animi sui sincerum candorem , &

morum Sanctimoniam, quibus anima ipsius adornata fuit.

Vidit hæc suis oculis, auribus excepit, & manibus palpauit Menachus, qui, vt vir grauis, & doctus, totos dies, & magnam partem noctium, cum Archiepiscopo Versabatur, in quibus de solius illius tribulationis remedijs actum est. Non videbat autem, etsi consueta, occulta Thuribij exercitia, pernoctes vigilias, caumenia, & sanguinarias flagellationes, quibus hæc seruus Dei iratum suis persecutoribus numen placabat, vt prolixis precibus orare, inde a pueritia consuevit, pro Persequentibus & calumniantibus se, & omnes animi sui perturbationes rationis imperio suppresserat, & omnes simul mentis & corporis hostes vincebat: atque eadem cæterorum Testium sententia, in publicis actis deposita est. Vnde manifestum euadit, perfectum hunc virum, apostolicæ vitæ normam; non tam malignantis vindictæ, vel superbæ victoriæ stubio, quàm patientissima malorum tolerantia, summa erga molestantes charitate, & suipsius, in omnibus demissione, cum iustissimæ causæ constantia, de omni aduersitate triumphasse. Nam, nec post prolatam à Rege Sacrorum Canonum sententiam, insignia sua collegio vnquàm restituere Thuribius voluit, nec aliam illatæ tam grauis iniuriæ satisfactionem prætendit.

CAP V T XLII.

*Beati Thuribij, celestis gratie Spiritus
Sancti Charismata.*

IAm exhibuimus Apostolicum hunc virum multiplici virtutum ornamento decoratum; nobilem, cuiusmodi proles, magistra Dei gratia præuentæ, & adiutæ, ad omnem virtutem & heroicæ actiones, generosa natura, & paterna educatione comparatæ, vt plurimum, esse censentur. At Deus est qui format ingenia, & alij quidem quinque talenta, alij duo, alij verò vnum, pro sua prouidentia largitur. In Thuribio Mogrouejo mixtum, atque ad mensuram; pondusque temperatum fuit vtile dulci. Animam bonam sortitus est, in præclara quæque procliuem, & ab omni turpitudine suoptè ingenio alienam: quem fidei diuinæ dogmata prudentem, & iustum: spei firmitas fortem: ardor charitatis optimum: religio pium temperantemque: prudentia prouidum, & circumspectum: iustitia omnibus æquum: fortitudo strenuum, & in iusto honestoque sedulum, & constantem, & cum animi docilitate pro ratione flexibilem: bonitas, in cunctos beneficium: pietas Deo, sanctis, & sacris rebus adiectissimum, Maiorum obseruantem, minoribus, & miseris benignissimum:

num: in seipso modestum; modestia cæteris gratum & venerabilem effecerunt.

Vidimus in puero pululantia virtutum viua semina: in adolescente herbam virentem: in Iuvene pulcherrimum florem: in viro copiosos maturosque fructus: in venerabili sene Thesaurum meritorum. Nouimus sacris litteris, excultissimum, sed vitæ Sanctimonia præcellentem: dignitate, & fama præfulgidum: Romanorum Pontificum, Catholicorumque, Regum fauoribus, & populorum plausu, & amore abundantem: magnorumque facinorum prosperitate felicem. Sed quantum ad Dei cultum, & gloriam, propriamque, ea proximorum salutem, Ecclesiæ exaltationem, Principis, & commissæ sibi plebis vtilitatem, & conducere non viderentur, profunda, qua valuit, humilitate, & prudenti rerum æstimatione, cuncta contemnentes; præter peculiariū virtutum insignia, quibus ornatissimus fuit. Quæ, vt iam satis explicata sunt, hic denuò fusiùs expendere, vt actum agere non iuuat: candidissimum castitatis lilium, venerandæ modestiæ prætiosa monilia, eloquij suauitatem, lacte & melle manantem, multiloquij fugam, in quo non deerit peccatum, singularis innocentie niuem, byssum, seueræ penitentiae splendidam purpuram, perpetuæ orationis ardens incensum, appetitus omnes, & passionēs moderandi myrrham, cibi & somni non vulgarem parcimoniam: innocentissimi, debilis, fessique,

cor-

corporis acrem castigationem, & calidas lachrymas, pro aliorum sapius, quàm proprijs, quibus carebat, piaculis fufas; quanquàm Thuribij humilitas aliena peccata, sua credere consueuiffet.

Ad altiora vocatus, veteres mores contra honorum ingenium, ita retinuit, vt nouos dignitatibus consentaneos eximie complexus fuerit: prudentem, & piam suæ domus curam agere: Ecclesiæ Dei diligentiam habere: eamque herculeis laboribus, per summa vitæ pericula colere: eius libertatem strenuè & patienter tueri: dignitatemque generosè sustinere: opulento prouentu sic uti, vt Euangelicus pauper sibi viueret, cum omnium rerum suarum in alios inopes, aliàs inaudita profusione. Fidei catholicæ inter neophytos, & christianæ perfectioni inter prouectiores propagandæ studere, reformare mores: veterem christianorum disciplinam, in clero, populoque restaurare: Sacramentorum fræquentiam, cæteraque pietatis officia inducere: extirpare superstitiones, & vitia: veri Dei cultum debitum, & cõdignas virtutes hominibus inferere: omnia legibus stabilire, et exemplis operum, signorumque prodigijs confirmare: pro quibus suis, pro sacrorum canonum obseruantia, pro Dei honore, pro iustitia et veritate, pro animarum salute, pro Ecclesiastico iure animam suam tradere semper paratum fuisse: Deo Deuotum gratumque, Regi fidelem et reuerendum, populis omni genere beneuolentiæ et beneficentiæ proficuum,

cum, & acceptissimum: communi cunctorum opinionione, fama, & veneratione virum Sanctum, & magnum Secerdotem; qui præclaros hos fontes in aliorum animos, & mores summo studio fructuque deriuare nunquam destitit.

Sed bonus Deus noster, de cuius munere venit, vt ipsi à fidelibus suis dignè & laudabilè seruatur, illustres huiusmodi viros, quos, tanquam Ecclesiæ suæ lucernas super candelabrum ponit, varijs porro dotibus, & singularibus Spiritus Sancti gratiæ charismatis amplius ditare solet: quo, ab ipsorum virtutibus amplior in Ecclesiam emanet utilitas, personarumque sanctitas magis elucescat, atque ipsius largitoris nomen benedicatur in sanctis, & infinita eius bonitas & potentia in eorum operibus glorificetur. Has dotes in Christo stabiles fore, Isaïas propheta vaticinatus est. *Re- Isaïa 11.*
 quiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini. Erit fides cingulum lumborum eius, & iustitia cinctorium renum eius.

Et Paulus Apostolus in Christi membra, & Ecclesiæ columnas, pro eiusdem Ecclesiæ utilitate, dispertita recensit: Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio Spiritu- *1. Cor. 12.*

tuum: alij genera. linguarum: Alij interpretatio-
fermonum. Hæc autem omnia. operatur vnus,
atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult.
Modo hæc omnia in singulos diuifim collata dona,
fi in vno B. Thuribio Mogrouejo simul. collecta
reperiuntur; cum fanè per Spiritum Domini, præ-
rogatiua quadam, integrè ditatum. poffeffumque:
oportet agnofcamus.

Ea verò dona fufiùs explicare, inter fè, vel à vir-
tutibus difcernere, aut proprijs terminis definire,
ego Sanctorum Patrum fimili fapientia, facrae
fcripturae interpretum labori, & fcholaflicorum.
Doctorum feueræ fubtilitati relinquo, qui omnes
in ea re folerter defudarunt. At hiftoriae, quam hic
profiteor, filo infiftens, ea omnia in fancto nontro
præfule Thuribio eminenti gradu confediffe, mon-
ftrare conabor: vel eos huiufmodi charifmatum
fructus, quos in eius actionibus ante expofui, bre-
uiter perfringendo; vel quos huc referuaui, am-
pliùs enarrando.

Itaque donum fapientia in Thuribio fuit, iugis
illa, & alta diuinarum, æternarumque rerum con-
templatio; adèd attenta, & affectuofa, vt eam ne-
que grauium negotiorum pondus deprimere, nec
Ecclefiarum follicitudo diftrahere, nec itinerum per-
petuæ moleftia interrumpere, nec ingentes labores
fatigare, nec præfentia vitæ pericula perturbare,
nec rerum difficultas deterrere, nec aduerfitas vlla
deijcere, nec prosperitas extollere; nec Dæmonum
ten-

tentamenta deludere, nec astuta hominum consilia decipere vnquàm potuerunt: quin, quod altera sapientiæ pars est, omnem affectum, actionemque suam, & agendarum rerum dispositionem, ad diuinarum perfectionum amussim dirigeret, secundùm supernam sapientiam de rebus omnibus iudicando.

Donum intellectus in Thuribio prodidit, quòd abstrusos scripturarum sensus facillè penetraret, eosque pro re nata tam appositè & clarè produceret, vt arcana mysteria, diuinæque voluntatis decreta, ex illis non declararet solùm, sed persuaderet: quo factum, vt præter emendatos christianorum mores, tot Ethnicorum fœrociùmque hominum millia, auitis & innatis quodammodò erroribus exutos, altissima diuinitatis, & obscura fidei nostræ mysteria, non modo percipere, sed lubenti etiam animo complecti fecisset.

Donum scientiæ demonstrabat Theologicarum rationum, & exemplorum copia, quæ, etsi academicarum disputationum vsu nunquàm didicisset, sacris canonibus plerumque assuetus; in schola tamèn orationis diuinitus eruditus, de rebus cœlestibus sensus mirificos proferebat; vt, quod priùs diximus; viri in scholis doctissimi, ad earum rerum consultationes à Thuribio vocati, postmodùm inter se faterentur, non tam necessarium Archiepiscopo fore, vt ab ipsis doceretur;

quàm ipsis proficuum, vt ab eo discerent, quæ priùs non penetrabant .

Donum pietatis non prosequor, quæ, cùm ad omnia utilis sit, ita in omni actione Mogroneji, adeò resplenduit, vt nihil eo manifestius sit, seu diuinum cultum, seu hominum propter Deum charitatem, respiciamus .

Donum consilij, & fortitudinis in eo fuisse docet, quòd nihil vnquàm temerè suscepisse reperiatur; absque, vel hominum meliora suadentium deliberatione, vel impellente Spiritus Sancti gratia: & quacumque facere semel decreuisset, absque metu, & mora fortitè, constantèrque aggredetur, & præstituto semper optimo fine, vel decoris, vel conscientia, vel religionis, aptissima media seligere, & applicare sciret.: quæ tantam exitus prosperitatem ipsius propositis pepererunt .

Timor Domini totum Thuribium ita possidebat, vt à puero cùm ipso adolesceret, & semper cresceret cura conscientia; Cui perpetuum constansque propositum fuit, Martyrio vitam finire malle, quàm vno veniali peccato diuinam Maiestatem offendere, seu propriae honestatis, diuini honoris, aut alienae iustitiae, vel charitatis terminos transilire; atque hæc ita obseruasse, vt nullum mortalis culpæ indicium edidisse perhibeatur.

Genera linguarum Thuribio per Spiritum Sanctum donata fuisse, alibi satis ostendimus .

Interpretatio sermonum ad intellectum, & doctrinam refertur, in quibus B. Thuribium excelluisse paulò antè docuimus.

Discretio Spirituum, alienorum cordium arcana, & conscientiarum recessus detegit, donum animarum Rectoribus necessarium; quod quantum in Beato hoc Archiepiscopo enituerit, non obscurè monstrat, quòd cuiusdam impij hominis hæreticum Spiritum detexisset, & grauiorem lapsum, suppliciumque prædixisset: alterius, quòd antè narrauimus, fictam contemptæ excommunicationis poenitentiam discreuisse. Indos iam dudum baptizatos, vel confirmatos, cùm iterum Sacramentis initiandi offerrentur; quasi characterem animabus inhaerentem intueretur; iam initiatos fuisse, pronuntiasset: alios baptizatos non fuisse diuinitus cognouisset; in Ecclesiarum, suæque Domus, aut curiæ Ministris eligendis, bonos à malis facile secreuisset; & alia his similia quæ in eius actis passim referuntur, et nos infra fusiùs exponemus.

His addere mihi liceat alia Thuribij peculiaria dona, quæ, etsi nec Propheta, nec Apostolus locis supra notatis exprimant, inhabitantis tamèn Spiritus Sancti dona fuisse, nemo prudenter negabit: qualia fuerunt stella lucida in Thuribij prædicantis, sacrificantis, orantis, et pauperum pedes lauantis fronte, sæpiùs in diuersis locis conspecta, et flamma diuini amoris, quæ cor eius accendens, et mortalium oculis visibilis, non semel, in tunc iuueni-

lem

lem plusquam sexagenarij hominis vultum , igneo,
 & sintillante , sed suauissimo splendore emicans de-
 riuata fuit . Tum illa perpetua pax cordis , & in-
 summis ; præsentissimisque periculis , animi tam
 secura tranquillitas , vt nunquàm aliàs iucundior ,
 lætiorque videretur , ac si præsentem Christum
 dextras , vt Petro inter vndas , procellasque , sibi
 porrigentem conspiceret ; quod in omni aduerso
 ipsius casu , perpetui eius comites obseruarunt ;
 tanquàm eo maximè lætaretur , quòd similia pro
 Dei obsequio , & Ecclesiæ sibi commissæ bono pati
 dignus haberetur ; vt ibant Apostoli gaudentes a
 conspectu consilij , quoniam digni habiti sunt , pro
 nomine Iesu contumeliàm pati . Familiare com-
 mercium cùm angelis , qui ipsum in humana spe-
 cie à periculis liberabant , & officium diuinum al-
 ternatim cùm ipso recitare auditi sunt ; eiusque
 aduentum barbaris annuncibant , vel inuisibili
 ministerio tuebantur . Frequentes ecclases , in
 quibus nonnunquàm , pluribus cubitis è terra in
 aërem suspensus visus est . Cùm alia huiusmodi
 plura prætermittò , quæ passim in historia Beati
 Thuribij notari possunt . Ad ea nunc venio , quæ
 huc vsque non tetigimus , & ampliorem narratio-
 nem requirunt .

.Añ.5.

CAPVT XLIII.

Beati Thuribij Donum Prophetie .

Spiritum Prophetie hic intelligo , per quem , & presentia , sed occulta ; Et preterita , sed alioquin incognita ; & futura , sed soli Deo nota , per Spiritus Sancti speciale lumen manifestantur . Quod donum B. Thuribio collatum fuisse , quæ sequuntur exempla docent . Quorum aliqua , cum paulò priùs cursim perstrinxissem , inter alia clariùs hic explicanda sunt .

Archiepiscopum aliquando Limæ conuenit homo alioquin ignotus , aliorum mores , & aliquos Ecclesie ritus , libero sermone petulantè incusans , Vidit Thuribius discretionè spirituum , quantam trabem in proprio oculo gereret , qui aliorum festucas tam cryticè magnificabat : & Spiritu prophetie prædixit , quid non recipiscenti futurum erat . Monuit , vt seipsum potiùs emendaret , alioquin factum iri , vt grauiorem Sacre Inquisitionis censuram subiret ; non multò post detectus , captusque ; & hæresis , Iudaicæque prauitatis condemnatus , publica pyra combustus fuit .

Dùm Thuribius aliquando confirmationis sacramentum in templo conferret , inter alios erat paruulus , qui continuo ploratu inquietum ipsum reddebat . Tum absoluto officio , videte , inquit , in-

infantem idè nobis molestum fuisse, quòd nondum baptizatus sit; idque, inspectis baptizatorum libris, ita fuisse repertum est, ac eum baptizari iussit; & paruulus baptizatus quieuit.

Alio tempore B. Antistes idipsum sacri chrismatis Sacramentum administrabat in Parochiali Chaucana, curæ Patrum Ordinis Prædicatorum, in Prouincia Gralarum: vbi alius puer discurrebat per templum, ploratu, strepituque omnia perturbans; qui à B. Viro auditus, ab Ecclesia ejci iussus est; Ipse verò Thuribius, post actionem è templo egressus, vocauit pueri, tum septennis, Parentes, interrogauit, cur eum tempestiuè baptizari non fecissent, qui cum falsi essent, se à curia profugos, adeòque ab infantis baptismate curando impeditos eam rem nemini pandere ausos fuisse. Hac eorum confessione non contentus Thuribius, Ecclesiæ libros inspicere fecit, cumque nullum baptismatis pueri indicium inueniretur, cum illicò baptizari fecit. Eodemque loco id ipsum in quatuor, vel quinque annorum puella contigit, quam proinde B. ipse Antistes tunc baptizauit imposito nomine Maria, quo ante baptismum à Parentibus vocari consuevit.

In alia maiori, quàm ducentorum, & quinquaginta, confirmandorum multitudine, oblata est Inda, quæ ex aspectu censebatur habere quadraginta quinque circiter annos ætatis: hanc cum B. Præsul aspiceret; tu, inquit, iam alias confirmata fuisti:

faisti : & negantibus femina , & qui illam comitabantur , asseueravit Archiepiscopus , se illam in alia plebe ante annos duodecim confirmasse , iussitque inquiri libros , & sub id tempus rectè inuenta sunt mulieris & parentum , & patrinorum nomina , in eorum notis , qui tunc confirmati fuerunt . Atque peculiari hoc dono Deus B. Antistitem illustrabat , nè necessarium baptismi sacramentum cuiquam deesset , vel non iteranda salutaria Sacramenta , per ipsum pluries eidem conferrentur .

Sic etiam absentium animarum præsentia salutis pericula sæpè ipsi reuelata fuerunt , nè illæ perirent . Cum in cursu visitationis venisset , ad locum , qui portus pisci vocatur , ex domo Parochi vidit iugum montis , tribus , vel quatuor leucis distitum , in quo dicebant Indos esse , qui ab Hispanis illuc aufugerunt . Iussit loci vicarias , Licentiatus Martinus Rosillo , vt suorum aliquis illuc pergeret , visum , an adhuc ibi morarentur : sed responsum fuit , clium ob altitudinem & asperitatem adeò inuium & inaccessibilem esse , vt nemo illuc pergere ausit . Tum Thuribius diuino Spiritu , animarum necessitatem cognoscens : Meum , inquit , pastoris est , oues percunctes quærere , ibo , & inueniam . Quo dicto Mulum conscendit , & montem , eo labore & molestijs , quas meditari magis , quàm explicare faciliùs , accedens , inuenit vetulam non baptizatam , cum morte luctantem , quam à se catechizatam sacris vndis intinxit , illaque statim

expirauit. Aliam insuper in partu laborantem inuenit, ex qua tunc natus infans, & à S. Præsule baptizatus, vetulam illicò in cœlū secutus est, quæ duæ animæ insuperabili zelo Thuribij, & animo ipsius per Spiritus Sancti dona. huiusmodi periculorum præfago, æternam mortem euaserunt: cuius rei plura exempla hîc non refero, quæ priùs copiosè protulî, cum S. Archiepiscopi pastoralis officij labores exponerem.

In deserto Salinarum, omnes octo mule serui Dei, quæ equitatu, & vecturæ seruiebant, per quindecim dies deperditæ, nulla diligentia reperiiri poterant: Interèa Ioannes Franciscus Trebexo suam quoque perdidit, & ad Thuribium accedens, ipsius apud Deum intercessionem rogauit. Tùm Thuribius diuino Spiritu illustratus, litteras suo nomine scribi, & ad Bernardinum Ramirez, in oppidum Guachæ ferri iussit, affimans mulas ibi inueniendas esse: tulit litteras Ioannes de Arebalo, & Bernardinum quidem Guachæ reperit, de mulis nondum comparentibus sollicitum, & desperandum: at sequenti manè comparuit Indus quispian, qui mulas omnes adduxit, & cum eis etiam illam Francisci Trebexi. Quam rem cuncti, serui Dei Sanctitatis merito, & prophetico Spiritui proevidenti miraculo, attribuerunt.

Iam verò! futurorum propheticas prædictiones testantur ista; Cùm in plebe Pallasca, visitationis munus sub vesperum absoluisset, ad alia loca per-

gere

gere propterauit; quanquàm copiosa tunc pluuia malam noctem, & periculis infelix iter minaretur. Sed Thuribius, etsi rogantibus famulis, & Joanne de Clanos Sacerdote hospite, nè euidenti vitæ discrimini se obijceret: abire tamen voluit, affirmans, cessaturam tempestatem, noctemque serenam, & bonum iter fore, nec se vel socios à pluuia tangendos: & ita factum est. Nàm non citius iter arripuit, quàm illicò, cessantibus aquis, cælum serenum apparuit, & ipse cum toto comitatu satis commoda via peruenit, quo ire voluit.

Sacrum alibi celebraturo defuit hostia consecranda. Visitator, Archiepiscopi comes, hora septima matutina misit puerum, vt hostias ex alio loco, quatuor amplius leucis dissito adferret. Res reliquis desperata visa fuit: sed Thuribius, non dubitate, inquit, hostias satis tempestiuè accipiemus, nec falsus fuit; puer enim cum hostijs redijt hora nona & media: longas octo molesti itineris leucas, fessquiertia hora, suis pedibus eundo redeundoque dimensus. In quo facto omnes accelerati cursus miraculum, & propheticum Archiepiscopi Spiritum collaudarunt.

Marcus Garcias, zequetepequæ, in Truxillano districtu natus, in hac sua patria adhuc puer, interpretis officium Archiepiscopo præstabat, & Archiepiscopus ipsi prædixit, cum aliquando illius plebis Curionem fore. Puer id tunc parum curauit; vt potè militari sago magis, quàm sacerdotali togæ

addictus : quapropter ad insulas philippinas postea nauigans, per annos viginti militiam ibi professus est; sed in patriam demum reuersus, Ordinis S. Augustini habitum suscepit : & sacerdotio initiatus, per suos superiores, Zequetepequanæ plebis parochus factus est. Ac tunc primum, tùm ipse Marcus, tùm qui Archiepiscopum loquentem audierunt, ipsius propheticæ prædictionis recordati sunt..

Alibi narrauimus, Beatum Thuribium conuersionem Motillonum Indorum Ethnicorum, gentis ferocissimæ, & ob loci qualitatem inaccessibilis, propè desperatam, per se perficiendam, ac postea peractam, clavis verbis multo antè prænunciasse. Et postea dicturi sumus, mortem suam, certasque eius circumstantias, annis mensibus, septimanis, & horis priùs præuidisse, & prædixisse..

C A P V T XLIV.

Fides. Gratia. Sanitatum..

GRatiam Sanitatum, aliæque Sanctorum miracula præcedit fides; non theologica virtus illa sola, qua Christiani omnes donati sunt in baptismo, & quam deinceps, nisi hærtieca prauitate corrupti, semper retinent ad assentiendum omnibus quæ Sancta mater Ecclesia, tanquàm à Deo reuelata, nobis credenda proponit : sed peculiare donum,

num quod est firma fiducia, per quam serui Dei sibi certò persuadent, Deum infallibiliter facturum, quæ ipsi in certis occasionebus ad fidei confirmationem, Dei gloriam, & hominum utilitatem, supra naturæ vires, fieri cupiunt; quam postea, iuxta Christi promissum, sequuntur ipsa miracula: Amen dico vobis si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic; transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Quam fidem, quæ ab aliquibus non ineptè mater. miraculorum dicitur, in Ecato Thuribio fuisse, duæ eius filix gratia sanitatum, & operatio virtutum demonstrant: quæ utraque claruit, quando imprimis, & se ipsum, & alios multis grauibus morbis miraculosè liberavit.

Math. 17.

Seipsum quidem omnium primum ab enormitubere manus, quod ante plenè narraui: deinde à febre; nā ea aliquando ardens, ardentiori, quo semper flagrabat, zelo, animas instruendi impulsus, & fidenter sibi persuasus febrem, pastoralis officij impedimento non fore; Eadem afflictus populo prædicare voluit: Dū inter concionem ferueret; febris ipsum reliquit: nec amplius ad extremos vsque vitæ dies reuersa est.

Licentiatius Ioannes Robles, cum renum dolore, sanguinis fluxum, per sexdecim annos passus est. Sic eum iacentem Truxilli inuenit B. Thuribius, & compassus ipsius calamitati, & magnis expensis, quas in Hispania & Indijs in Medicos & medicinas fru-

frustrà infumebat, eumque bono animo esse iussit, seque sacrificium pro ipsius valetudine obtulisse, nec eum eo morbo moriturum, sed citò sanandum: atque deinceps melius habere cœpit, & paulò pòst; absque vllò alio remedio, vel cura, integrè conualuit, nec eo morbo tota deinceps vita molestatus est.

Mulier Inda filium suum ardenti febre vexatum ad Sanctum Archiepiscopum attulit, persuasâ sibi, puerum solo eius aspectu sanandum. Thuribius manum suam pueri capiti imposuit, eique benedixit, & illicò sanus factus est, quod omnes miraculo factum censuerunt.

Archiepiscopus, Limæ, pro more suo, Indis prædicaturus interrogauit an quisquam ex illis abesset, doctusque vnum domi iacere, ex nimio fluxu sanguinis, quem è naribus emittebat, nec posse absque periculo se loco mouere; finito sermone Thuribius ad infirmum accessit, eumque manu pressum in hortulum eduxit, iussitque, vt herbam quandam (quam constabat nullam talem à natura virtutem accepisse) fronti affricaret. Fecit infirmus, & repentè conualuit. Notarunt omnes miraculum, & artem, qua Thuribius seruus Dei id occultare voluit: Frondem deinde S. Archiepiscopi herbam vocant, eamque cum Beati viri inuocatione piè sibi applicantes varijs morbis liberantur.

Postquàm Beatus Thuribius Missæ Sacrificium
ob-

obtulisset, oblatuſ est illi homo, varijs doloribus cruciatuſ, & ita contractuſ, vt ſe vix mouere poſſet. Iuſſit, vir Dei, vt homo infirmuſ ſurgeret ſanuſ, & ita repente factuſ eſt, omni dolore diſcuſſo, & viribuſ integrè reſtitutiſ.

In pago Caruumayo S. Iacobi, præſecturæ Chinchachocæ, cū Thuribiuſ ſacruſ chriſma collaturuſ, in domuſ parochialiſ porticuſ, dū populuſ conueniret, frigido cœlo ad ſolem oſaret, vidit pertranſuerſuſ forum venientem hominem, viginti circiter ætatiſ annorum; qui vt populuſ dicebat, ab umbillico deorſuſ à natiuitate contractuſ, alligato ad popliteſ tergoſ bouino, & duaſ tabellaſ, quibuſ ſuſtentabatur, manibuſ tenenſ, iſtaſ quadrupediſ incedeſbat; nec niſi ab alio Indo adiutuſ, templi graduſ aſcendere potuit, vel ſe, vt fecit, extra Templi foreſ collocare, vt Eleemoſinam ab intrantibuſ peteret. Tū B. Antiſteſ, ouis ſuæ calamitati compaſſuſ, domuſ porticuſ exiuit, & ſtanſ ex aduerſo infirmi, oculiſ & manibuſ in cœluſ elatiſ orauit, ſacraque manu ſignuſ cruciſ formauiſ in aëre verſuſ contractuſ, eoque facto ſtatim intra porticuſ redijt. Vidit ipſuſ infirmuſ, & concepta ſpe recuperandæ ſanitatiſ, ſemora, genua, pedes, propriiſ manibuſ contrectare, tū ſe mouere, greſſuſ tentare, paſſuſ aliquem pergere, tū Templi portam apprehendere, iterū ire: Denique poſt quadrantem circiter horæ huiuſmodi colluſtationiſ, per graduſ Templi, quos antè
nun-

numquàm scandere potuit , proprijs pedibus descendere , transuersum forum constanti gressu ad Archiepiscopum accedens , se ipsius pedibus reuerenter prosternere , & gratias pro beneficio reddere : sed humilis antistes , Deus , inquit , te sanauit , redi in Templum ; & gratias illi redde . Redijt rectus , egit gratias , & manuum poplitumque fulcra , quibus utebatur infirmus , restitutæ valetudinis anathema sanus ad aram appendit .

In parochia Chachopenſi , Truxillani districtus , alius ita attractus , vt se regere non posset , ad Archiepiscopum ductus est , ab eoque iussu , vt in Ecclesiam portaretur ; quo etiam appulsus ipse beatus Antistes infirmi manus , & pedes attractans , & suam illi benedictionem impertiens repentè sanum reddidit ; & æger relictis ibi fulcris priùs inualidi corporis , integer & exiliens abiuit .

In pago S. Hyeronymi , agri Yaulensis grassabatur pessimus morbus , quem accolæ *Barrugas* vocant , & qui totum corpus intensissimo cruciata affligit , & cum acuta febris neruos omnes occupat , & non rarò contractos relinquit ; nec hominibus proprius ; sed cum bestiis etiam comunis est : Thuribius ibi absoluta visitatione , aliò pergere volens , inuenit totam familiam , & comitatum eo mordo grauissimè vexatos , lectis alligatos esse . Accessit singulos , & capitibus manu sua leuiter tactis , paululum recessit . Mox inclamauit , vt surgant omnes , abeundi enim tempus esse ; & surrexerunt , omnes

Sanissimi, omnemque statim itineris apparatus
pristina valetudine; & viribus restitutis expedie-
runt, & profecti sunt,

Didacus de Azeuedo, Dux cohortis, sermo-
nem cum Archiepiscopo longiusculum habuit, in
parochia S. Mariæ de Guadalupe: quod videns alius
quispiam, suspicatus est, omnia contra se dicta
fuisse, quapropter recedentem ab Antistite Dida-
cum inopinatum furibundus inuasit, ac totum
ipsius corpus acuto telo punctum sic transverbera-
uit, vt ferrum etiam aduersum murum penetrauerit,
in quo teli vestigium adhuc durat, in tanti sceleris
detestationem relictum. Thuribius audito strepitu,
vulneratum accessit, & consolatus est, affirmans
nihil inde mali futurum. Tùm vulneris vtramque
partem sua manu contrectauit, & infirmus mo-
mento sanus fuit, absque vlllo vulneris vestigio, vel
dolore.

Alfonso Garcias Manruecos vulnus in pectore
habuit, ex quo per os magnam sanguinis copiam
expuebat: Chirurgorum arte, manibusque frustra
fatigatis, ad B. Thuribium se contulit, cuius sacra
manu vulnus supra vestem attactum, secedente
Thuribio, illico solidatum fuit, & Alfonso per-
fectè sanus remansit.

In pago, Minachaca, prouinciæ Chincachocæ,
B. Thuribius, post habitam concionem ad popu-
lum, è templo exiens, & audiens tumultum, &
voces lamentationum & fletus, intrauit domum in

qua: hæc fiebant : inuenit mulierem , transuersâ prole , cum partus doloribus , & morte , toto tri-
duo luctantem . Accessit , manum suam moribun-
dæ , vt credcbatur , fæminæ capiti imposuit , bene-
dictionem impertijt , & illa statim enixa est . Tum
paruulum peritorum iudicio nimis debilem , nec
propinquæ mortis periculo liberum , S. Antistes
ipse statim baptizauit imposito ei nomine Thuri-
bio , qui per multos inde annos superuixit .

Alium Puerum , clausis oculis , illicò , vt appa-
rebat , moriturum afflicti parentes ad Ecclesiam ca-
thedralem Limensem portantes , constituerunt
ante oculos S. Præsulis ; qui , vt eum vidit , pa-
rentes consolatus est , nè timerent , promittens
puerum eo morbo non moriturum , & puer Thiu-
ribij manu tactus , confestim oculos aperuit , & suis
viribus erectus , & sanus coram omnibus sedit .
Eodem modo filium Capitanei Suissini grauter in-
firmum , iamque declamatum , sola sua benedictio-
ne repente sanum reddidit .

In oppido seu pago Pallasca , multos indos con-
firmabat Archiepiscopus , inter quos vnus mutus fuit
it , qui à B. Antistite , vt vocetur , interrogatus , clarè
& distinctè nomen suum protulit , cæterùm , vt
priùs , deinceps , obmutit . Idemque alibi in fæmi-
na muta contigit , quæ an confirmata fuerit , vel
quo nomine vocaretur , nemo fuit qui sciret ; qua-
propter à S. Pastore repetitis vicibus feruenter in-
terrogata , tandem respondit , & nomen in baptis-
mo

mo sibi impositum clare prodidit, reliquum elinguis, statimque confirmata fuit.

Laurentius Indus, aduersis casibus, & graui senecta cæcus, Thuribij opem implorabat, eumque interpellando per tres itineris leucas constanter secutus est: compassus ei B. Præsul, post celebratum sacrum, manipulum sacerdotale, & manum suam capiti eius imponens, sic visum restituit: vt omnia oculis obiecta distincte videret ac discerneret.

Inda quædam oculorum nubeculis, & callis adeo affecta, vt nihil omnino videre posset, Archiepiscopus Thuribij sanctitatis, & miraculorum fama concitata, ipsius opem instanter orabat. Ille, vt celaret miraculum, herbam aliquam proximè obuiam illi porrexit, quam dum oculis apponeret, impetrata benedictione, visum integrè restituit, maculis repente dissipatis.

Lima in templo monasterij SS. Incarnationis. Thuribius, Archiepiscopus loci, consecrabat Archiepiscopum Mexicanum, Alfonsum Fernandez de Bonilla, tanta populi pressura, vt vna Puella suffocata, conculcata, & extincta demùm fuerit. Mortuam extraxit mater, & ad summum altare, vbi Thuribius erat, elatum corpusculum ante pedes eius, pro materno affectu plorans, & B. Præsulis opem implorans, constituit. Ille pietate sua, genua flexit, oculos ad aram eleuauit, manum defunctæ capiti imposuit, & illa statim in se rediens reuixit. At toto populo euidenti, vt censebant,

miraculo acclamante; cœnobij Moniales in choro hymnum, Te Deum Laudamus, in gratiarum actionem solemniter decantarunt.

Thuribio Prouinciam lustranti, in Regione Gauras, & loco dicto, Tombo de marcara; obuiam venit mulier Inda, mortuum filium vlnis gestans, & flexis genibus constanter orans: vt cum sibi desolatæ viuum restituere velit. Tum B. Antistes, qua charitate solebat omnium calamitatibus compati, paruulo benedixit, & animam diuina virtute extincto corpori restituit; & puer quasi gratias agere vellet, balbutire cœpit, & matris mammillas sugere: tanta præsentium admiratione, vt B. Viri vestimenti fimbriam retrò clàm absciderint, & tanquàm sacram reliquiam, domum secum abstulerint, restituti filij tropheum. Tantam fidem Barbarorum cordibus indebat pietas, & sollicita doctrina Mogroueji, Domino cooperante & sermonem, seruique sui sanctitatem confirmante frequentibus signis.

Aliosque multos B. Thuribij benedictione, a morbis & mortis periculis liberatos vulgata fama refert, quamuis per longi temporis interuallum; cum actorum ipsius processus instruerentur, nō sint reperti, qui peculiare omnium circumstantias testari, vel exactè narrare possent.

CAPVT XLV.

Operatio Virtutum.

HAs virtutes docti interpretantur, cætera miracula, quæ ad morborum curam, vel corporum sanitatem non pertinent. Cuiusmodi tùm in alijs, tùm in se ipso B. Thuribius frequenter operatus est.

Sacerdos quidam B. Archiepiscopum, inuisecupiens, iter Limam aggressus est: cùmque quatuor leucis ab vrbe distans, fere iam occidente luna, per arenaria incederet, viam perdidit: præsens periculum aduertens, flexis genibus Deum, interpositis Archiepiscopi meritis, orauit, vt viam, & lumen illi concederet, quibus ad eum tutò peruenire posset: nec id citiùs, quàm semitam in inuio detexit, per quam præter intentum incedens, luna naturalem cursum tardante, tuta via, & pleno lumine, ciuitatem breui tempore ingressus est.

Ciuitas Mayobamba, cœli intemperie, & montium vicinio, quotidianis ferè tempestatibus fulgetris, tonitruis, & fulminibus, obnoxia fuit, quæ & homines & iumenta frequenter occidebant. Thuribius inter visitandam Prouinciã illac transiens, populi lamentis, & calamitati compassus, remedium adhibere volens, duas campanas Ecclesiastico ritu consecrauit, & Episcopalem benedictionem

nem illis impertiuît , easque solemniter pulsari iussit , quoties tempestas ingrueret : quas incolæ propterea S. Archiepiscopi campanas vocant : ipsius iussa seruant : & contestantur , se sic faciendo nullum deinceps damnum ex eiusmodi tempestate tulisse . Auget admirationem , quòd cum tempestas ipsis maximè minatur , eam ad illarum campanarum sonitum , diuina quadam vi , ab ipsis illæsis , aliò montium patenter transferri , ad loca Ethnicis Indis infessa . Sed & quo , lato terræ tractu , earundem campanarum sonitus auditur , muscæ illæ molestissimæ , de quibus alibi diximus , neminem mordere perhibentur , quamuis magna multitudine grassari ibidem soleant .

Simile se , pari campanarum benedictione à B. Thuribio data , etiamnum hodieque , infallibili , perpetuoque miraculo experiri testantur populi S. Marci Truxillanæ diocesis , S. Martini de Chagas Prouinciæ Gauranæ ; Itemque Sanctissimæ Trinitatis Caxamarchæ , Cusmianæ , Contumazæ , Gufmangi ; Biscombambæ Prouinciæ Conchucorum ; quasque campanas vt Archiepiscopi reliquias venerantur : nam quoties trahuntur , confestim dissipatur tempestas : nec fulmina ex eo tempore cadunt , quibus prius , tam segetes quàm homines , & bruta plurimum ladebantur .

Eiusmodi , hominibus , bestijsque perniciosas tempestates exhalabat etiam lacus montanus Aquæ nigræ , quadranti circiter leuæ supra parochiam

chiam coxabambæ , Prouinciæ Guamacucanæ , & plebem illam sæpè , & vehementer affligebant ; rogarunt incolæ , tam Hispani , quàm Indi , vt Archiepiscopus benediceret aquis : fecit ille pro sua charitate , nec fulmina deinceps , quemquam hominum tetigerunt : aut bestijs nocere cognita sunt : cùm vtrosque priùs. frequentè , ad mortem ferirent .

Cùm Prouinciæ pro suo munere lustraret Mogroucju , transeundum erat desertum amplitudinis septem leucarum , dictum Condepucora , versus Zamoram , per quod lacus in medio positus tam frigidam auram emittebat , vt viatores congelatos necare soletet : nec aliud fræquentius occurrebat spectaculum , quàm defunctorũ ossa nuda , vel congelata cadauera . Eius rei monitus Archiepiscopus , vbi primùm in conspectum venit , lacui , totique deserto benedixit , quo facto desijt auræ rigor ; nec vllus ibi deinceps hucusque perijisse no-scitur .

In Parochia Sanctissimæ Trinitatis , Truxillani districtus , intrà terminos cœnobij Religiosorum , rupes erat altitudinis septem vel octo cubitorum , & circiter æquæ latitudinis ; aded pestifera , vt eius attractu , vel solo vicino transitu , inscij vel incauti homines feda lepra replerentur , eoque morbo mori solerent . S. Archiepiscopus populi rogatu saxum sacra benedictione lustrauit , & hac sua benedictione ita innocuum reddidit , vt homines semper deinceps ,

ceps, non solum absque ullo detrimento, vel periculi suspicione, aut metu solito, fidenter proximè transeant, sed etiam tangant, & in eo securè tutòque sedeant.

Beatus Thuribius, feria quinta cænæ Domini, Chrisma & alea in oppido Cañete, extra Limam consecraturus; iussu etiam, vt cathedralis Ecclesiæ Limensis præbendarij illuc ad sacram actionem conuenirent, transuadendus erat rapidissimus, ac tum tumidus fluuius Cañetensis, cumque ad ripam ventum esset, in montibus horrendum pluebat, & fluuius magis magisque intumescibat, vt omnium supra quinquaginta personarum, quæ aderant, iudicio, transitus impossibilis videretur absque manifesto vitæ periculo. Pons talis, qualis, sex inde leucis distabat, nec vt Limam irent, suppetebat tempus. In his angustijs suspensus Archiepiscopus: ait, O quantum indignatur hic nequam fluuius: transitum tamen dabit, & eleuata manu, quasi vadum ostensurus, benedixit aquis. Tum equum conscendit; cum suscepto post tergum agazone; cumque tentaret aquam, fluuius retrogrado cursu celeriter sursùm rediuit, vallum se contra currentem erigens, & tantum aquæ in vado relinquens, quantum equi poplites attingendo sufficebat: transijt ipse, & post eum securus totus comitatus cumque in altera ripa iam salui, tutique essent; Archiepiscopus ad fluuium respiciens interrogauit, num transierint omnes? & iterùm, an quis-

quisquam reliquus esset? & responso, quòd omnes transferint, & nemo superfllet, iterum flumini benedixit dicens, vadat & cursum sequatur: quibus dictis fluuius iterum repente, quasi remoram indignatus, naturalem cursum repetens, tanta copia ferebatur, vt extra sinum exundans vtramque ripam illuerit, ac tam vehementi impetu, vt arbores eradicauerit, & cum possessionum sepibus abripuerit.

Mayobamba ad Chillaos, æstiuo tempore, & ardentissimo sole transiens Archiepiscopus per viam montis Carrasinal, quæ etsi hyeme cænosa sit, in æstate tamèn tam arida, vt nullum in ea humoris vestigium appareat. In ascensu montis anheli vehementer æstuabant, & siti pæne peribant: nec aquæ spes vlla fuit, quæ talitè tempore anni, & tanto solis ardore nunquàm ibi visa est. Tùm hìc vir Beatus considerans tunc suum, & suorum præsens periculum, rem Deo commendauit, & circumspiciens, ad pedem viuæ Rupis vidit glebæ particulam, ipsius, vt piè creditur, meritis parumper vdam: iussit ibi fodi, & inueniendam aquam. Ita factum & ad paucos ictus repente scaturiuit copiosus, & limpidissimus fons aquæ viuæ, qua tunc Deus prouidit ipsius & sequatium extremæ necessitati: nec vllò deinceps anni tempore, vel æstatis calore exaruit: sed vsque in hodiernum diem perenniter, clarissimè, & abundanter effluit, sub nomine fontis S. Archiepiscopi, & aquæ Sanctæ: cum magna cruce lignea ibidem in rei memoriam

erecta, ad summam viatorum consolationem; Et
ut fertur, etiam varijs morbis curandis salubris:
quod accolæ magna fide ac deuotione, Beati Thu-
ribij meritis acceptum ferunt.

Est in Prouincia Guaylarum locus, dictus Ma-
cate, Parochiæ Sancti Ludouici, quam in spiritua-
libus regunt Religiosi Ordinis Prædicatorum. Ibi
olim ex alto monte, quadranti vnus leucæ, supra
oppidum, scaturiebat fons aquæ viuæ, quæ inco-
larum domesticis vsibus, & agris irrigandis vtrum-
que sufficebat: sed siccata vena, sic defuit aqua, vt
ne sustentandæ vitæ suppeteret. Populus penuriam
languebat, & terra non dabat fructum suum, vt
Primores locum iam deferere cogitarent, & mi-
grare ad alium insalubris auræ locum. S. Blasij vna
leuca circiter inde distantem. Thuribius pro visi-
tationis munere superuenit, Parochus, & populus
necessitatem suam, & migrandi consilium expo-
suerunt. Ille dissuasit abitum, iussitque aram ad
aridi fontis locum erigi, vbi ipse sacrificium offerret,
sperareque se, Deum necessitati prouisurum.
Cunctis paratis, iuit cum populo, & proprijs co-
mitibus, Missam ibi celebrauit: cumque populum,
& fontem in fine benediceret, magno fragore eru-
pit subito tanta copia salubris, & limpidissimæ
aquæ, vt semper deinceps, vsque in hodiernū diem,
non solum domibus, agrisque abundanter suppe-
tat; sed etiam argentarias, frumentariasq; machi-
nas, ob aquæ copiam ibi postea excitatas agat: & op-
pi-

pidum inundare timeretur, si populus industria & labore effossa terra superfluum aliò non diuertisset. Populus miraculum agnouit, & acclamaui lätus; & exultans, in terra prostratus gratias Thuribio benefactori reddens: quas ipse Deo auctori reddendas suadebat: illique in miraculi memoriam, crucem adhuc extantem ad fontem erexerunt. Addunt se experiri, aquam illam morbis pellendis salubrem esse, quod prior non præstabat: & posteris Limanis Presulibus consuetum esse, illuc, deuotionis causa, peregrinari, & miraculi famam perpetua traditione conseruare. In priori fonte, ob B. Viri merita, gratia præuenit naturam nondum tunc satis dispositam; ex hoc posteriori ablatam prius humoris animam, emortuo siccatoque cadeueri restituit.

In oppido Tauca, ferocissimi tauri, in aliqua solemnitate, ad certamen ducebantur, & vnus, solutis vinculis elapsus, impetum parabat in Ioannem Gutierrez à Villa Padierna, Thuribij famulum tum domo egressum: B. Antistes ad populi clamores aliquid simile suspicatus, ad fenestram accedens vidit periculum; famuloque benedixit dicens: Deus te seruet, & statim reclusit fenestram: nec mora, taurus prius furibundus, repente mansuetus, ad gregem suum redijt, & Ioannes ad B. Viri votum illæsus euasit, quod omnes miraculo tribuerunt.

CAPUT XLVI.

*Virtutes, quas Deus in ipsius Beati Thurbij
persona operatus est.*

Ista sunt miracula, quibus Deus B. Thurbij personam à presentibus, & eidentibus vitæ periculis, in Dei opere aditis, vel occulta diuina manu sua, vel partim patente, partim latente Angelorum ministerio frequenter liberauit. Quæ, quia nos sparsim antea perstrinximus, hic explicaciùs, & simul repetanda censuimus.

Inter ea magnum, & mirandum fuit, quod perpetui ipsius, & intimi familiares perpetuo miraculo tribuere solebant: potuisse dominem tam modico, & vili corporis alimento, tam parco somno; cum tam varijs, & asperis afflictionibus carnis, per sexaginta octo annos vitæ, semper sanum & validum in graui senectute vegetum, integræ ætatis tantis laboribus parem; absque lassitudine & languore: sed animo et corpore liberum, semperque lætum vivere. Quod supra naturæ vires, et non sine peculiari prouidentia Dei miraculo, contigisse, sibi persuadebant: et non parùm comprobatur status mortui corporis ipsius: quod cum ad id condendum aperuissent Chirurgi testati sunt, ipsius lactes, minora intestina, tam tenuia, inania, et omni ciborum; excrementorumque vestigio vacua, et
myn.

munda reperisse, vt nunquàm comedisse videretur: ipsumque inedia magis, quàm alio morbo exting- tum fuisse iudicauerint. Ita vt, quod S. Bernardus de S. Malachia Hiberniæ Primatæ pronuntiauit, nos hic vsurpare possimus; B. Thuribij Mogroëji, Peruiæ Primatis miraculorum maximum Thuri- bium ipsum fuisse: nec in eo solum quod diximus, sed in omni opere et cursu totius vitæ ipsius, cuius omnis octio stupenda, et hæroica, propemodum singularis fuit: Nunc ad Reliqua.

Atque imprimis, breui recurdatione prætereo, quæ copiosius antè narraui periculum fluminis chagrij, in quo a crocodilis vorandus erat, si Deus eum per miraculum non eripuisset, bestiarum im- petum conuertendo in repentinum stuporem: & Lima pecuniam in cistula, ex trigesimo vel vigesi- mo, ad charitatis opus, in tercentesimum diuini- tûs multiplicatam. Alia miracula quæ Mogroë- jûs in vita sua, ad fidei & doctrinæ comprobatio- nem, vel ad proximorum vtilitatem perpetrabat, eiusdem doctrinæ veritatem, Dei in cæteros ele- mentiam, & serui sui efficacem intercessionem de- monstrabant. Ea verò quæ in eius persona à peri- culis conseruanda Deus operatus est, nos clarè do- cent, quàm grati suæ diuinæ Maiestati essent labo- res & itinera, in quibus eiusmodi pericula incur- rebat, tanquàm qui in Dei opere præ pluribus vti- lis, & singulariter necessarius fuerit, pro summo zelo, præstantissima virtute, & ardenti charitate, qui-

quibus Deus cum ad ministerium suum implendum, præ cæteris, quos Lima vidit, Præsulibus adornavit.

Non procul ab oppido Guauea postquam Thuribius familiam cum suppellectili præmisisset ad locum dictum Cape, ipse in machina Sacchararia (Hispanis ingenio) in stora cannacea reclinatus, occasum solis expectans requieuit: tùm ex familiaribus ingressus Bernardus de Alcozer, interrogat Antistitem an tempus esset abeundi, & illo respondente, tempus esse, sed vespertas priùs recitare oportere, famulus breuiarium & Mulæ phaleras accepit, Thuribius libellum officij diurni, & vterque egressus est, ac tùm statim domus, quæ nullum ruinæ signum priùs dederat: tota simul repentè corruit, nemine læso, vt omnes admirati, Thuribium Dei munere seruatum sibi persuaderent. Sed euidentiora sunt quæ sequuntur.

Cùm Regionem Moyobambanam lustraret, solus præcessit comitatum; quo quietius orationi vacaret. Sic solum multo insidentem inssecuti sunt duo ferocissimi tauri; & ille periculum aduertens, è iumento descendens, conscendit rupem, parùm à Bestiarum furore tutam; ac diuinæ protectioni se commendantem illicò mansuescentes tauri, & ipsum, & mulum innocui proximè transierunt. Miraculum confirmauit furculus ex rupe tunc primum egressus anno 1595 qui in magnam arborem deinde succressens, adhuc frondosus viret, & à

via-

viatoribus, & accolis S. Archiepi scopi arbor vocatur; qui eius aspectu & mentione miraculum perpetua traditione celebrant, ac Thuribij sanctitatem venerantur.

Alia vice appulsus ad locum nomine Totopon, in campo genuflexus arabat; cum ecce furibundus taurus accurrit, & propè positus insultum parans terram vnguibus excuabat, tanquam sepulchrum prædæ aperiens, dum vir sanctus periculum absq; miraculo euadi non posse perspiciebat, eleuatis in cælum oculis, diuinum auxilium implorauit. Accedens famulus, obuium lapidem, aliquantum aberrans, in taurum retorquet: sed Deus eum in bestiae frontem ita direxit, vt eo ictus illicò mortuus concidisset, ac Thuribio victori campum liberum, securumque reliquit. Persequebatur B. Archiepiscopus taurorum insana certamina, vt in quibus frequentia homicidia succedunt: Et Sathan humani sanguinis auidus, B. Thuribium per tauros infestabat: sed ope diuina semper succubuit.

Per altum asperumque montem scandens, ubi ad alterum latus horrendum præepicium fuit insubiectam valem vergens. In voraginis crepidine constitutum Antistitem decussit bestia, tanquam eum saluum volens, cum se ipsam saluare non poterat, ipsa enim deorsum volutata, in partes discerpta fuit, nec vnquam amplius visa, & seruus Dei in margine iacens, saluus, & sanus, Deo conseruante, remansit.

In alia simili crepidine, cui in profundo subiectus erat fluuius, cecidit mula, sed hæsit in stipite adeò tenui, vt eius pondus naturaliter sustinere non posse videretur: pressò subtùs Archiepiscopi crure; vt crederetur, casurum iumentum eum post se trahere debere. Non poterat aliter prouideri periculo, quàm Præfulis pedem extrahendo, quod cùm famuli fecissent, stipites, quem ad serui sui salutem Deus supra naturæ vim eatenùs fortificauit, illico fractus est, & mula in fluuium vsque contorta fuit, nec amplius visa: ita vt ramusculus, quì & hominem & bestiam simul sustinebat, saluato homine bestiam solam sustinere non valeret, natura, per se debilis nè solam quidem bestiam saluare potuit, sed Dei sola potentissima virtus saluauit Thuribium.

In Valle Chicama transeunda fuit fossa profunda, ponte ex transuersis lubricisque sustibus strata, iuxta pagum Chocope. Mula pedes anteriores inter duos sustes fixit, cecidit in aquam Archiepiscopus, pendens è podibus, tenui palo detentis, mula supra ipsum, certo ipsius interitu casura fuit, si Dei vel Angeli inuisibili manu pondus eius sustentatum non fuisset, dùm vir Dei comitum studio è fossa extractus fuit, eorumque lacertis mula ipsa demùm erecta est.

Guancabambam Prouinciã peragrans Archiepiscopus, in mula illa saltatoria, cuius ahibi meminimus, quæque cùm alium neminem sustineret,
sub.

sub illo tamèn mansuetissima semper fuit, titubante per offendiculum bestia, decidit ipse sub pedes eius, & illa alioquin resultoria, & ferox, quieta firmaque stitit, donèc famulorum auxilio extractus vir Dei, iterùm absque vllò mulæ motu conscendit securus.

Dùm Xauxanam Prouinciam visitaret, accedens ad pagum Charcagaram, intellexit duos vel tres Indos in Paccarbamba, septem indè leucis, abditos latere: & quanquàm rei nuncij se illos adducturos obtulissent, ille tamèn ipse pro solito charitatis ardore accedere voluit: cecidit præceps mula, & per rupes raptata, discerptaque periit: At Sanctus Pastor hæsit in spina, dùm accedens famulus extraxit illum incolumem, & lætum, ac si nihil mali vel periculi passus fuisset.

In Chachapayarum Parochia Lamebamba, & machina sacchararia Michaelis de Guevara, autistes conscensa mula solus precessit comites, orationi vacaturus; ac dùm precibus magis, quàm dirigendo iumento intentus esset, mula viam perdens, in altissimum præcipitium venit, & anteriores pedes, præceps iam ruitura, in aëre suspendit, nec præ angustia loci se vertere potuit. Sensit Thuribius Indum virum post se valido clamore monentem vt caueat, ibi non esse viam; nec citiùs dixit, quàm ipse strinxit frenum, & mulam vertit. Tùm vir sanctus periculum aduertit, hominemque rogauit, vt in viam eum reducere vellet, ibi accepturus bene-

ficij mercedem. Fecit ille, & vbi Antistitem in publica via constituit, illicò disparuit, neque, quanquàm à famulis, qui tunc ibi aderant, solertèr quæsitus, amplius inueniri potuit: vt omnes iudicauerint, Angelum Dei fuisse, in Indi hominis forma destinatum, vt Dei seruum à præcipiti morte liberaret.

Simile huic erat, quando ex Pago Pallasca, repugnante familia, nigra nocte, cum vno solo seruo, vt morientem in spelunca Indum iuaret, per pessimam viam in mula sedens profectus est, & in quodam cliuo, iam serè præcep, ab ignoto Indo liberatus est, & opus Dei feliciter perfecit. At Indus ille sequenti mane diligentissimè perquisitus, nulli ex indicijs notus, nulli inuentus fuit; quem proinde Angelum Dei fuisse nemo dubitauit.

In cliuo Corongano iam re ipsa ruit sed in præcipitio detentus, solis arbusculorum radicibus, vt absque miraculo liberari posse non crederetur: ex crepidine demissus est Indus, fune ligatus, qui alium tulit, quo Archiepiscopum in arbusto pendentem pariter ligauit; & sic vterque sursum retractus est: ac *Thuribius* quidem tam hilaris, & animo, quietus, ac si è suauissimo somno suscitatus, fuisset:

Flumen rapidissimum transuadare volenti, vnus comitum optimum suum equum obtulit, quo securius perueniret ad alteram ripam: at alius consulu, vt potiùs mula sua, vt melius cognita, vteretur.

retur. Ille equum suum & beneuolentiam contempta indignatus, rem periculo probare volens, iussit cuidam Indo, vt equum conscendens traiceret. At cum tentaret, torrens corripuit verumque, Indus equo decidens, ad vnam fluminis ripam natu vix euasit, & equus ad alteram iam semisuffocatus. Tum omnes laudabant Deum, quod peculiari sua protectione Thuribium ab eo periculo præsenuisset. Ipse verò conscensa sua mula, benedixit fluuiò, & cum reliquo toto comitatu ad eò securè, & indemnis transijt, ac si vnica aquæ palmus fluuij lectum occupasset. Hi in curribus, & hi in equis; Thuribius autem in nomine Domini Dei sui incedebat, & exaudiebat eum Dominus in die tribulationionis, & omne consiliũ eius confirmabat.

Alia huiusmodi plura in Prouincia lustranda passus est magnus hic Antistes, & sincerus seruus Dei, tanquàm Iob Sathanæ tentationibus traditus, verum tamen vt seruaretur anima eius, & victorijs illustrior appareret; vel certè Deum eius labores, & egregiam in lucrandis commissi sibi Gregis animabus operam tanti fecisse, quantum Diabolus illis inuidebat, vt tot prælia pro ipsius vita ab eius insidijs præseruanda iniret: quemadmodum Michael Archangelus cum Diabolo altercatus est de corpore Moyse: Thuribius autem in omnibus istis non peccauit labijs suis, nec quidquam contra Deum stultè loquutus est, quin potius, vt suggeret mel-

de petra , oleumque de saxo durissimo : seu vt de sancta Clara cantat Ecclesia: de petra sugens oleum , de spina legens florem , vt animi admiranda tranquillitate inter tentationum spinas , & præsentium vitæ periculorum scopulos semper sibi præsens ; per heroicos gratitudinis , fidei , spei , charitatis , patientiæ , Zeli sancti , aliarumque virtutum actus , confertissimum meritorum cumulum , & floridam gloriæ coronam sibi ex omnibus contexeret , vt diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum .

CAPVT XLVII.

*Beati Thuribij pretiosa mors per ipsum præuisa,
& prophetice prænuntiata .*

TAntis Virtutibus clarus , tot pro Deo & Ecclesia perfunctus laboribus , donis cælestibus diues , dierum & meritorum plenus , mortali tandem vita defunctus est Thuribius Alfonsus Mogrouejus Archiepiscopus Limanus , quia statutum est hominibus semel mori : sicut & christus semel oblatuſ est , ad multorum exhaurienda peccata . Hanc etenim legem ipse Dei filius homo Christus Iesus per se ipsum , & immaculatam suam Matrem , quamuis peccato generis immunes obseruari voluit , vt exemplum patientiæ cæteris exhiberet : nec malam mortem putandam esse crederent , quam bona vita præcessit . Beati enim mortui qui

Hebræor. 9.

Apoc. 14.

in

in domino moriuntur : & pretiosa in conspectu Pl. 115.
 Domini mors Sanctorum eius :

Talem autem fuisse mortem Thuribij , præter vitam virtutibus & signis probatissimam , ipsiusq; mortis modum , dominus mortis & vitæ , præuijs prædictionibus , comitantibus prodigijs , & secutis miraculis manifestum voluit ; vt quem in cœlis ipse glorificauit , eum in terris quoque gloriosum efficeret ; & posteris desiderio æternitatis ardentibus , arduæ virtutum & laborum viæ tolerandæ tædium tolleret . Regnum enim cœlorum vim patitur , & violenti rapiunt illud . Nec mortalium quisquam , Marth. 12.
 nisi mortali corpore exutus illud ingreditur , vt corruptibile nostrum induat incorruptionem , & mortale induat immortalitatem . 1. Cor. 15.

Anno Christi millesimo sexcentesimo quarto , trigesimo primo die mensis Iulij , synodum diœcesanam in Cathedrali Ecclesia Limensi absoluit , quam nos in Lima limata extantium synodorum eius decimam numerauimus : tametsi , adiunctis deperditis , tertiam vel quartam supra decimam esse censeremus . Mense forsitan septembris , vt quo tempus in Peruuia vernare incipit , tertiam generalem totius diœcesis visitationem , in qua obijt , inchoaturus , è ciuitate Regum egressus est : ac tunc abiens , Grimanæ Mrogroueje sorori suæ , vt Paulus Apostolus Milentensibus valedicens , dixit , Deus tecum sit , chara soror , quia faciem meam amplius visura non es ; quibus verbis

mor-

mortem suam, quam decimo octavo inde mense obiit, prophetasse intellectus est. Vnde audientium lacrimis, luctuque obortis, ille teneritudinem animi sui, & prophetiae estimationem silentio premeis, mulam conscendit & abiit.

Addunt, ex urbe egressum, colloco ex quo eam ultimò prospicere posset, faciem suam versùs eam, conuertisse, & multis impensis benedictionibus, (ut S. Franciscus Assisio abiens fecit,) hæc verba protulisse: Ibi te, o Lima, relinquo: ibi remane Francisce Quiniõni: ibi te quoque Grimanesa: quasi charissimis pignoribus sponsæ ciuitati, cognato, & sorori nunquam postea videndis ultimam benedictionem impertiret, ut viæ comites intelligebant, & monstrauit euentus.

In hac ultima sua visitatione, cunctos quantumlibet ætate paruulos, confirmationis sacramento, præter suum morem expectandi septennium ætatis, donabat; & monente quoquam, eos sacro chrismati maturos non esse, respondit, se illos ungere, quòd sciret se illuc postea venturum non esse, quòdque fortassis illæ Regiones Episcopu longo post tempore non viderent: Quibus verbis mortem suam, quanto post mense secutam, & populorum futuram necessitatem prædixit: quos nullus Antistes ex tunc usque modò visitauit, ut examinati Testes affirmarunt.

Archiepiscopus Thuribius post actam visitationem, & consecratum Chrisma in oppido Guauras, alio

aliò progressurus, Licentiato Alfonso Guerræ, Curioni S. Iacobi Guaimanensis, dixit: quòd ipsum deinceps non videret, nec illiusmodi consecrationem amodò facturus esset: sed quòd anno sequenti sacra olea pro ipso consecraret Ludouicus Lopez de Solis, Episcopus Quitensis. Quo & mortem suam annno sequenti futuram, & locum designabat; nempe propè Diœcesim Quitensem, & consecrationis olei functionem non de fœre prædixit; vt factum infra narraturi monstrabimus.

Mense Martio, nono vel octauo circiter supra decimum, postquam Lima discessit, peruenit ad celebre Sanctuarium Beatissimæ Virginis à Guadalupe Cœnobij Ordinis S. Augustini, locum valis Pacasmaj, ad oram maris pacifici, vulgò *del zur*, centum leucis, seu quingentis plus minus miliaribus Italicis, in septentione; Lima distantem, & à ciuitate Truxillo, in cuius Diœcesi nunc situs est, leucis viginti, seu miliaribus eiusdè mensuræ centum: vbi mortem suam tempore, & loco propinquam, clariùs, quàm antè prænuñciauit. Postquam enim totum terræ tractum Lima illuc porrectum, tot mensibus, non recto itinere emensus, sed vago circuitu, & suo modò oppida, Pagos, & antra deserti solerter inuestigans, in visitationis, & sacramentorum laboribus peragrandò lustrauit.

Postquam toto tempore vitæ suæ nullo morbo decubuit, cui sanguinis emissionem extra votiuas
fla-

flagellationes, vel cilicij puncturas; aut aliud corporis medicamentum, præter solitos labores, & ciborum, somnique sobrietatem adhibuisset, ad illam sacram ædem interdiu ex itinere diuertens, in quadam cella cœnobij parumper quieuit, ardentissimi solis declinationem ad progrediendum expectans. Tum, temporis abeundi per famulum monitus vir Sanctus, adhuc etiam tunc sanus, & vegetus, exiuit in claustrum cœnobij, & coram multis Religiosis ibi eum expectantibus dixit: Eia Patres abeundi iam nobis tempus est: & respondentibus ita esse; solem enim in occasum vergere: non hoc, inquit, dico, sed ad alteram vitam transcundum: iam enim illuc migrandi tempus est.

Idem retulit, in conuentu Toletano eiusdem ordinis, virum fuisse consummatæ ætatis, & virtutis; qui diem & horam suæ mortis diuinitus edoctus iussit socio, ut eum ad lectum duceret, & corpus ad moriendum componeret. Quo facto accensum cereum manu tenens adiunxit, Beatissimam Virginem se monere, ambulandi tempus esse, iisque dictis expirasse. Quibus intulit Archiepiscopus: & vos Patres manete cum Domino; nobis enim ambulandi tempus est. Haud dubie significans, sibi quoque in illo Deiparæ Sacratio, mortem suam reuelatam fuisse: nam postero die, in itinere, febris correptus, decimo septimo post in cælum abiit.

Guadalupe iter direxit ad oppidum S. Iacobi de

Mira-

Miraflores , quod vulgò Saña , seu Zaña vocant , quò , tanquàm ad locum longè priùs , & sæpiùs mortis suæ destinatum ; quasi instantis tùm septimanæ sanctæ solitis exercitijs illic perfuncturus . Dissuadebant propositum comites itineris , quòd nondum cessassent vehementes æstivi calores , qui in Peruua mense Aprili primùm declinare , & in oppido Saña multis fatales esse solent . Instabant , eo loci sacerdotum numerum ad olei consecrationem idoneum haberi non posse : Truxillum potius ciuitatem functionibus aptiorem iret : At ille futurorum præsciùs , non vt Ionas Ninuëm refugiens , sed vt Paulus , Hebræorum persecutionem præuidens , diuinam vocationem sui , toties iam cælitùs intimatam sequutus est , affirmans , Vicarium S. Iacobi per litteras docere , sufficientes sacerdotes fore , cum paucis , quos ipse Archiepiscopus Guadalupe secum conduceret . Ire igitur constantèr voluit ; etsi cùm comitum tanto timore valetudinis ; vt facellanorum quispiam eo percussus , obtenta sancti viri venia Limam rediisset . At Thuribius cum cæteris , vt diximus , febris laborans iter suū Sannam profecutus est , & in obuijs paræcijs , Cherrappe , & Reque , actū visitationis ea celeritate functus est , ad quam infirmitas indiès inualescens cogebat .

Plures dies cùm febre , & itineris , visitandique labore ieiunus luctabatur : sed ægritudine apud Requeanos ingranescente , iussit Medicus , vt carni-um vsum admitteret , vt vel iusculo adiutus , vires

conseruaret: At ille illubens & inuitus ieiunij leges, quas tota prius vita rigidè, etiam in votuius obseruauit, non antè soluere voluit, quàm persuasus, obedientiam victima potiorẽ esse, loci quoque Parochi Francisci Guisadi licentiam obtinuisset: quam B. Archiepiscopi humilitatem, & boni exempli curam, antè ponderauimus. Oportuit autem tertiam feriam hebdomadæ sanctæ fuisse, cuius omnes dies, Thuribius pane, tantum, & aqua, vesci solebat; cùm Testes, exanimati conueniant, per multos prius dies laboribus & febre fatiscentem, carnium tamen vsum, non nisi tertio die ante mortem admississe, quam quinta feria obiuit.

Requæ licentem Franciscus Pacho, alterius loci Parochus, inuisit, & morbi grauitatem aduertens, monuit, nè inde discederet, ne quid in via deterius contingeret: at ille se posse ire, respondit, quòd eodie moriturus non esset: sed alio quem designauit: atq; id ipsum dicebat pluribus, qui ipsius, pulsum, tangentes, vicinam mortem præfagebant. Eodem ergo ipso die, vel sequenti. Sanam oppidum ferè moribundus intrauit, & in Ioannis Herrerae Sarmientii, Curionis domo hospitatus, iterum carnes gustare non voluit, absque eiusdem noui Parochi noua dispensatione ieiunij, eaque in scriptis obtenta. Pluris enim fecit, in oppido, quàm in pago dispensationem solemniùs innotescere; vbi plures Hispani, Indique, Ecclesiasticæ, & Parochialis iurisdictionis obseruantia exemplo ædificandi erant: & vt quo-

rundam nimia licentia , in leuibus etiam caulis , & quandoque tantummodò prætenſis, aut imaginatis, comprimeretur .

Qui tùm aſſiſtebant , moribundum eum exiſtımantes , interrogarunt , an ſymbolum fidei ſibi cantari vellet , & reſpondit, eo die opus non eſſe; cùm foret autem , tunc ſe moniturum , quod exactè fecit , & non multo poſt expirauit , & poſtea videbimus : ex quibus certum ſuæ mortis diem præſciuiſſe conſtat , imò & locum prædixit : nam cùm Requæ decumberet, Lupercio de Villar ciui Sañenſi, qui cùm medico eum viſum curatumque venerat , claris verbis dixit : Luperci, Sañæ mihi moriendum eſt; vt moriamur, Sañam camus .

Sañam ergo Hiſpanorum appulſus oppidum , alijs nonaginta , alijs centum ac decem leucis Lima diſtans , illicò in cænobia , Xenodochia , aliasque Eccleſias , & loci pauperes , largas eleemolynas erogari fecit : non quo per iucolarum ſuffragia diutiùs viueret, ſed quo meliùs in Domino mori poſſet , quod iſdem inter alia medijs , quādiu vixit , ab incunte ætate ſibi comparare ſtudiuit . Inter familiares aliquando narrabat Archiepiſcopus, virum quendam nobilem , & virtute præſtāntem dicere conſueuiſſe, ſe boni nunciij ſtrena donaturum eum , qui inſtantis mortis ſuæ primus nuncius foret : Nunc verò ipſius Thuribij deſperatam iam vitam , inter domeſticos Medici pronunciarunt . Quod vt ſuauiùs Archiepiſcopo inſinuaret Ioannes Roblez,

eidem à facello familiaris, eum priùs reuerenter fiscitatus est: an illius narratiunculæ suæ meminisset, illoque affirmante, subintulit, id genus præmij se nunc ab ipso poscere, vt qui ex Medicorum sententia eum præsentī morbo moriturum primus annuntiabat.

Mirum quàm grato animo, quàm læto vultu vir Sanctus Roblesij sui, tanquàm euangelizantis Angeli verba excepiisset, strenam boni nunciij certò promisit, & lugentem reluctantemque accipere coëgit, eleuatis in cœlum oculis manibusque cantans: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in Domum Domini ibimus. Quo Psalmo S. Thomas à Villinoua similem nuncium excepiisse, & S. Petrus de Alcantara, eodem integrè decantato, genibus insistens, Spiritum Deo tradidisse scribuntur. Quippe viri Sancti, Dei bonitati confisi, per æternorum recordationem, caducorum obliuisci solent, & Regni cœlestis, propinquæ possessionis lætitia, terrenum omne, & mortalem ipsam vitam contemnere.

Thuribius res terrenas ita tunc disposuit, vt nummorum inops, omnem suam ambulatariam suppellectilem in itineris familiares distribui, & quidquid, vel in chartis obligatorijs, vel in cistulis, Archiepiscopalis prouentus apud Custodes, & æconomos depositum reperiretur; cum tota sua Limana suppellectili domestica, Pontificijque apparatus, & priuati facelli ornatu, & vtenfilibus

in Christi Pauperes erogari iussisset, creditores suos illos appellans, quibus proindè, quod ipsorum proprium erat, tanquàm proprietarijs dominis restitui debere dixit. Hinc, vt corpus defuncti Sanctorum Dominici, Francisci, & Augustini regulæ vestimentis indutum, ad urbem Limensem efferretur, in Ecclesia sua Metropolitana sepeliendum. Et quoniam, vt id commodius fieret, ipsum exinterandum sciret, statuit denique, vt extractum cor suum in Limensi Monasterio S. Claræ conderetur, vt perenne monumentum opinionis apud ipsum conceptæ de incolarum Christi sponсарum religione, pietate, & morum sanctimonia; ipsarumque inter posteras imitationis incitamentum, quas ipse hac sua vltima voluntate dignas esse testabatur.

Sañam cum secuti sunt multi sacrorum ordinum candidati, credentes se illic subbatho sancto per Archiepiscopum initiandos esse. Sed quoniam cum tam grauitè ægrotantem inuenerunt, per eius licentiam ad Ludouicum Lopeziū, Episcopum Quitemsem, qui in oppido Xayanca, duorum triumue dierum itinere dissitus tunc erat: ab eo ordinandi, se contulerunt. Priùs autem ad eundem Episcopum misit Thuribius cum vasis Chrismarijs, vnum è suis visitatoribus, vt sacra olea pro Limensi diocesi, & impedito Archiepiscopo consecraret: quo completa est prophetia, quam anno superiori de hac consecratione cum edidisse diximus.

Per

Per hunc modum sancta illa anima terrenarum rerum pondere exonerata, & aliena procurandi sollicitudine expedita, expansis alis, tota in cœlum libera ferebatur, diuinæ contemplationi toto nisu intenta, cum eluevit iam fœlix illa dies, qua euolandum erat, & feria quinta maioris hebdomadæ, qua Christus Iesus supremâ mortalis vitæ cenam cum suis Apostolis celebrauit. Thuribius ergo, vt pro ultimo suæ vitæ transitu, cum eo dignè communicaret, summo manè canonicum Officij diuini pensum, & votiuas totius diei preces, etsi semimortuus, cū sacellano persoluit; hoc solatio, Dei munere donatus, vt quas nullo vnquâ die, à quo recitare cœperat, intermisit, extremo quoque compleuisse gauderet.

Indignum autem se reputans, ad quem creaturam creator, ad seruum Dominus, ad hominem peccatorem, Deus solus Sanctus inuisendum adduceretur, seipsum ad templum in humili grabato deportari fecit, & in domus Dei angulo collocari; vbi pro tremendo vitæ transitu, Corporis Christi viaticum è sacerdotis manu susciperet, affirmans, peregrinos viatico extra domum suam vti debere. Toto temporis interuallo, quo id expectabat flammis precum iaculis, diuinæ dignationis, & propriæ indignitatis contemplationi indulgebat: accedentem autem in manibus Sacerdotis Deum, copiosis lachrimis, & gemitibus excepit, quibus assistentes omnes ad similia religionis officia commouit. Post susceptum autem Sacramentum, eo-

dem

dem loco aliquantum tempus lætis gratiarum actionibus impendit .

Hinc domum reuectus extremæ vnctionis Sacramentum petijt , in quo suscipiendo innumeros ardentissimæ contritionis actus elicuit : & vt ritè ministraretur, iussit Sacerdotibus, vt, inspecto rituali libro, cuncta pernotarent . Ijs verò in libro voluendo titubantibus, cum sibi porrigi fecit, & agenda pronuntiandaque indigitauit . Suscepto hoc Sacramento, publicam catholicæ fidei professionem tertia vice repetijt, & inter alia precum iacula, quibus cœli portam pulsabat, cum Christo suo loquens, Apostoli verba frequenter vsurpauit; cupio dissolui & esse tecum : quæ tanto affectu & intimi amoris feruore pronunciabat, vt assistentes etiam in lachrymas dissolueret . Lugentes autem, & flentes domesticos suos, tam bono se domino, tam vigilantî Pastore, amantissimo Patre, & potenti Protectore destitui; quoniam vsque in finem dilexit eos, tum etiam dulciter solabatur, iubebat bono animo esse; nec timerent, quin, ipso sublato, bonus Deus ipsorum diligentiam habiturus sit, modò ipsi vicissim ipsius Diuinitati fideliter pièque seruirent, cumque ex animo diligerent, & cum proximis iustitiam, charitatem & pacem seruarent, bonique exempli curam vbique haberent, quæ etiam dum viueret, frequenter ipsis inculcabat .

Sol iam ad meridiem peruenit, & S. Præsul omnes ad corpora reficienda abcedere iussit, nec dubita-

bitarent , fatis temporis fore , vt ipſi abeunti adefſe poſſent . Sed quorum viſcera amarus dolor impleuerat , & pane lachrimarum ſaturata fuerunt , de cibo minimè ſoliciti , ad proximam aulam egreſſi ſunt ; vbi cùm aliquandiu ſtitiffent ; ſed attenti quid intus fieret , audierunt Thuribium dicentem : iam tibi dixi , te nimis importunum eſſe : an non vides , nihil hic tibi ſperandum reſtare ? Reſtitit Diabolo , & fugit abipſo , quod rati etiam famuli cubiculum iterum ingreſſi ſunt , & Thuribius ad ipſos : iam amplius , inquit , non me deſeratis , hora enim propè eſt , vt a vobis tranſeam .

Præter domeſticos ſacellanos , aſſiſtebant ei Paſqualis Paroques , tum illi à munere viſitationis , & ſacra confeſſione Miniſter , & aliqui viri Religioſi , inter quos erat Frater Hieronymus Ramirez , Ordinis S. Auguſtini , in muſicis inſtrumentis peritus : quem proinde rogauit vir Sanctus , vt , accepta Cythara , Pſalmum , Credidi , propter quod locutus ſum , illi concineret . Quod dùm ille faceret , Thuribius affectuoſa meditatione ſenſuum pſalmi , oculis in Crucifixi Ieſu effigiem , ac ſubinde in ſanctorum Petri , & Pauli Apoſtolorum Imagines deſixis , attente auſcultabat : Finito pſalmo , fidei profeſſionem iam quartùm protulit , & eiufdem fidei ſymbolum ab aſſiſtentibus recitari ſibi fecit ; eoque abſoluto , iuſſit , vt Frater Hieronymus pſalmum , Inte Domine Speraui , cum Cythara caneret , cùmque ad verſum : In manus tuas Domine commen-

do

do Spiritum meum , ventum esset , tùm feruus Dei re ipsa spiritum placidissimè tradidit Creatori, cùm cõusque integris sensibus, & sermone valeret; ex qua rerum omnium voluntaria ipsius dispositione, & verbis, non horam tantum, sed momentum quoque suæ mortis præuidisse, & præsignasse visus est.

CAPVT XLVIII.

Portenta, & miracula in B. Thuribij morte visa.

TAm sancto fine mortalis vitæ suæ, & anno ætatis sexagesimo septimo, mense quarto, die nono: ab inita possessione Pontificatus Limani, anno vigesimo quarto, mense decimo, die decimo octauo: Christi verò anno millesimo sexcentesimo sexto, die vigesimo tertio Martij, feria quinta Cænæ Domini, hora fermè quarta pomeridiana, quæ Italis eo tempore anni, est circiter vigesima secunda diei naturalis. In oppido Saña tunc Limensis, nunc Truxillanæ diæcesis, in Peruuia, leucis ab vrbe Metropolitana Limensi nonaginta, seu, quorundam calculo, centum & decem, & à Truxillo viginti, in Arcto; B. Archiepiscopus, & magnus Christi Sacerdos Thuribius Alfonfus Mogrouejus, nomen pijs auribus dulce, non tam obijt, quam abijt ab hac valle miseriæ, & laboribus, periculisque terrenæ visitationis, vt eam in

cœlis absolueret, & cum tot millibus animarum suæ curæ Pastoralis, quas illuc præmiserat, æterna requie, & secunda felicitate frueretur.

Eius tùm acquisitæ, non leuia nobis in terris argumenta reliquit, præter cœlestia prodigia, & alia miracula, vultum mortui, quàm viui corporis similiorem, pulchrioremque, ac totius corporis fragrantem odorem suauissimum, quæ concurrentium populorum sensus mirificè recreabant, communemque opinionem, & exultantem applausum ipsius probatæ sanctitatis. Ad primum enim sonitum funebris æris Campani, non ex oppido tantum, sed ex vniuersa Regione accurrebant omnes. Lugebant boni, creptum sibi ductorem viæ vitæ: Pauperes inopiæ remedium: Indi affectuosissimum Patrem: Viduæ, suæ desolationis solatium: Virgines orbitatis sustentaculum: Populi Pastorem optimum: omnis hominum status, omnis virtutis exemplum: Ecclesiæ sui capitis coronam, & splendendum decus.

Solabantur se signis sanctitatis eius, & æstimatum in cœlo potentis patrocinio, cui tunc in terra prostrati se commendabant, non sine secutis miraculis, quæ postea referemus. Venerabantur corpus, animæ beatitatis particeps: rosarijs & pannulis contingebant: mirabantur autem incogniti odoris fragrantiam, & conclamabant omnes Sanctum Archiepiscopum: & felicem se reputabat, qui vultum videre, qui manibus, vel pedibus oscu-

osculum infingere poterat .

Hanc omnium æstimationem de Thuribij in cœlis gloria non defuit Deus prodigijs è cœlo datis comprobando . Multis enim diebus ante mortem eius , in ciuitate Regum Lima , apparebat Cometa , Ciuibus passim visus . Et quoniam aspicientibus videbatur Ecclesiæ Cathedræ , & Archiepiscopali Palatio , eidem Ecclesiæ contiguo , supereminere , indicabant prudentes Archiepiscopi tunc procul absentis mortem portendere ; quod & ipsius viri Dei Vrbe abscedentis prophetica prædictio , quàm antè narrauimus , & euentus ipse postmodum notus , confirmarunt . Nam cùm per viginti circiter dies ante mortem eius semper appareret , eadem ipsa nocte , in cuius Vespero viuere desijt , Cometes quoque disparuit , nec ampliùs visus fuit .

Eadem autem ipsa nocte , non Saniæ tantùm , sed in tota Regione , & remotioribus Peruuie locis Luna tota defectum passa est , durauitque quatuor ampliùs horis : & nonnullis visa est , quasi nigras lachrymas funderet : quam Eclypsin non ordinariam , vel naturalem , sed cœleste prodigium , & Vulgus , & Viri graues crediderunt , quo Deus monstrare voluit , meridionalis Indiæ felicem planetam , in serui Dei morte obscuratum fuisse : cò maximè , quòd ipsorum aliqui Eclypsis plenissima magnitudine , & specie territi , planetarum Ephemerides curiosè inspexerint , nec vllam eius-

modi deliquij lunæ ijs horis apparituri mentionem reperire potuerint: quòd eadem nocte Doctor Gaspar de Herrera Escouedo, Tucumensis populi Curio, leucis tredecim Saña distanti sibi contigisse, in actis iuratus testatur. Quapropter, quòd Archiepiscopi sanctitatem cognouisset, eius mortem, eo portento signari, sibi persuasit: sed sequenti die magis, cum eiusdem mortis certus nuncius Tucumam aduenerat, quo suam sententiam firmius retinuit Herrera, & cum ipso alij in multis alijs locis idipsum iudicium de eadem Eclipsi tunc apud se visa, Deo inspirante, conceperunt.

Miraculum clariùs confirmauit tertium singulare prodigium, globus igneus supra Lunam apparens, qui in Crucem rubricoloris efformatus, etiam occidente Luna, & lucescente die adhuc omnibus clarè visibilis in aëre remansit, & contra vsum naturæ in diuersis horizontibus, Saña in Septentrione, & bis centum ac viginti, vel quadraginta indè leucis, Arequipæ in meridie, ac Limæ, alijsque intermedijs locis simul visa fuit: at illustris, & splendida disparuit; atque ab aspicientibus Thuribij mortis, & gloriæ portentum intellecta; in ijs præsertim locis, in quibus præcesserant prophetiæ mortis, vel rumor infirmitatis ipsius: quasi Crux tribulationum, quas Thuribius sustinebat, in gloriæ retributionem conuersa fuisset, vt aliqui interpretabantur; vel; vt ego priùs tetigi, charus Deo
labor

labor Visitationum Archiepiscopi præeunte lignea Cruce, in Cœlum præmiandus, siderea præcedente efferretur Beatus peregrinus, qui per terrena itinera in Cœlestem patriam pertingit.

Tolerato aliquandiù deuoto illo impetu concurrentis populi, de corpore ad publicum funus componendo actum est, & exclusa turba, Chirurgi officio suo functi sunt, & iliorum eius inanimitatem, & munditiam, à nobis ante relata, attentè obseruauerunt, vehementerque admirati sunt. Tum exinteratum corpus, triplici illa, quàm diximus, regularium ordinum veste, iuxta piam religiosissimi Præsulis voluntatem, indutum fuit, & Pontificio apparatu desuper ornatum: atque sic in Sacerdotis domo, publico accurrentium aspectui, & magne omnium venerationi expositum fuit; sed vigili, & valente Custodia, nè turbæ compressione violaretur, aut vestes, vel membra in particularas discinderentur, cupiente multitudine aliquas ipsius reliquias habere.

Indicarum rerum Scriptores tradunt, ob calidam, humidamque peruiani cœli constitutionem, in planitie præsertim, defunctorum corpora intra paucas à morte horas corruptionis inditia præferre, & macelli carnes in integrum diem seruari non posse, quin vermibus scateant. At S. Archiepiscopi corpus tot indumentis onustum, in summo Religiosis caumate, intrà priuatos angustosque parietes, turbarum compressæ multitudinis halitui, &

cir-

circumardentium tædarum calori expositum , per quinquaginta circiter horas , flexilibus membris , naturalem vultus colorem , & iucundissimum aspectum , cum cælestis illius odoris fragrantia , quæ totam domum repleuerat , & accedentium sensus , animosque recreabat , perpetuò retinuit , absque vllò signo corruptionis.

Sabbatho Sancto in quo Festum Annunciationis Deiparæ Virginis , cum læto sacri Paschatis Alleluia concurrebat , ea pompa , quam totius Regionis Clerus populusque componebat , ad Ecclesiam Oppidi matricem occidente iam Sole elatum , & in humili loculo reuerenter depositum fuit . Cuncti eius animi in aduersis patientiam , inuictam , in persecutione constantiam , pœnitentiæ austeritatem , indefessos labores , pastoralis curæ vigilantiam , sollicitudinem salutis animarum , Pauperum paternam diligentiam , charitatem in proximos omnes ardentissimam , orationis assiduitatem , & Religionem erga Deum , cæterasque eius virtutes , dotes , & eatenus cognita miracula , certatim commemorantibus , eiusque apud Deum patrocinium inuocantibus .

Nunc verò si quisquam omnes hæroicas actiones , gratias sanitatum , & operationes virtutum , aliorumpue Spiritus Sancti Charismatum effectus , quæ omnipotentia diuina per Thuribium Mogrouejum dùm viueret ; & clara miracula per ipsius inuocationem ad manifestandam serui sui sanctitatem ,

tem, & cœlestem gloriam, in morte ipsius, & post mortem perpetravit, integrè se collegisse diceret, is profectò longè deceptus meritò dici posset. Si etenim aliquot Synodorum Diœcesanarum acta, quæ publico congressu Sacerdotum, & Canonicis solemnitatibus celebrata fuerunt, etiam cum obligatione in eisdem decreta, vt per omnes Ecclesias Prouinciæ, tanquàm viuendi regulæ perpetuò seruarentur, & in publicis Cleri populique conuentibus sæpè legerentur; perierunt tamèn: si solemnina instrumenta per Archiepiscopum, & aliqua de ipso edita; si mutuæ inter ipsum, & Romanos Pontifices, sacrasque Vrbis Congregationes, Regem item Catholicum, & Regios Senatus litteræ, quæ studiosè seruari consueuerunt; vel iniuria temporis, vel terræ marisque casibus abrepta, non omnia reperiantur, quantò minùs virtutum actiones, & miracula, quæ S. Præsul pro insigni sua humilitate, comprimere, & occultare studebat, in lucem omnia venire possunt, post mortem tot millium personarum, quæ oculati alioquin Testes, & experti, ea, si interrogarentur proferre possent, cum legitimum eorum examen ad certam notitiam comparandam institui cœpit.

Ego, quæ in legitimis tabulis, et bonis libris reperi, in hoc breuiarium contrahere nifus sum, & studio, quo teneor, historicæ veritatis, & intimæ deuotionis affectu, quo magni huius Sacerdotis Christi eximie sanctitatis æstimatione me traxit: præ-

ter acta vitæ ; mortis etiam casus , & prodigia , in ea visa retuli ; Nunc alia miracula , quæ mortem subsequuta sunt , & posthumam S. Viri famam , delatumque per Apostolicam Sedem publicum beatificationis honorem , & cultum prosequemur . Etenim à morte B. Thuribij, ante & post humatum eius Venerabile corpus in Ecclesia Parochiali Sañensi , multi varijs doloribus , morbisque grauati , vel corpus insepultum piè venerati , vel sepulchrum ipsum postea visitantes , qui se ipsius intercessioni commendabant , repente sanabantur , quamuis in eo tumultu singulares eorum circumstantiæ obseruari non poterant , sed speciatim notata sunt ista.

Mulier , quæ diuturno sanguinis fluxu debilitata , cum humana remedia succurrere non poterant , concepta fide sanctitatis Serui Dei , instantè petijt aliquam eius reliquiam sibi exhiberi , & acceptum ceruical , in quo ille inclinatus obiit , certa fiducia recuperandæ sanitatis , capiti suo supposuit , orans Deum , vt S. Archiepiscopi meritis eam liberare vellet , & exaudita est , atque statim sana surrexit .

Indus quidam manibus , pedibusque ita contractus , vt nec per se incedere , nec cibum ori porrigere posset , ad sacri cadaueris pedes inter turbam aduectus , illico liber , & sanus euasit , & gratijs Deo , & Thuribio liberatoribus actis , suis pedibus domum suam firmo gressu reuersus est .

Sacri corporis Limam transferendi actores Saniā appulsi, cū ad eius identitatem, statumque cognoscenda loculum aperuissent, inuenerunt integrum, ac tot miraculis illustre. quot erant corporis ipsius & vestimentorum partes, & quot in mortuo erant signa vitæ. Cadauer, quindecim tunc mensibus in terra suppultum, suauissimū illū exhilans odorem, cuius speciem nemo discernere poterat; sed omnes eo summopere delectari; vultum recentem, & nitidum, frontem serenam, labra purpurea, comptum capitis capilamentum, barbam in sepulchro factam promissiore, quā cū conderetur; carnem recentem, mobilem, & mollem, iuncturas omnes flexibiles; vt vel recentissimē mortuus, vel dormire potius, quā vita decessisse iudicari posset: vestes omnes, etiam calceos, & corrigiam S. Augustini, & chordam Sancti Francisci, quæ in sepulchro facile corrumpuntur, tam integra & munda, vt omnia apparerent tū statim imposita, & nouæ laneas vestes, integras, siccas, & mundas, omnia denique absque vllō vel minimō signo corruptionis. Sola exterior vestis Pontificalis, leui situ viridi à loci humiditate inspersa fuit, sed quo per solam excussionem decussio, vestis ipsa tam sana, fortis, integra, & pulchra remansit, ac situm ex iustitoris taberna producta fuisset.

Et nè ordo actionis nos iterum hæc repetere cogat, corpus ita, vt erat, absque vlla mutatione, vel noua cura cistæ impositum, & Limam aspor-

tatum, nec mutatio aëris, nec motus prolixi itineris in vlllo mutauit, quin eodem statu, forma, colore, & odore Limę persisteret; non tantum usque ad secundam ipsam depositionem, in Ecclesia Cathedrali Limensi, sed usque ad tertiam per secundam translationem, in nouo sepulchro eiusdem sub ara maxima; quò post multos annos translatum fuit; vbi adhuc remanet, vt Viri graues, qui oculis viderunt, manibus contrectarunt, & adhibito studio experti sunt, Religiosi, Ecclesiastici, & Seculares, certò & securè, iure iurando contestantur.

C A P V T XLIX.

Corporis translatio, & miracula in ea facta.

INterea dum Ciuitas Lima ex relatis indicijs, visisque portentis, non tam timida sollicitudine, quam firma opinione sibi persuaderet, se Patre orbam, & Pastore viduatam esse, post plures dies, funestus nuncius infaustam S. Præfulis, sed certam mortis notitiam attulit. Tum præsonantibus Cathedralis Ecclesiæ campanis, per cæteras totius vrbs concrepitum est, & ingenti Ciuium luctu, & lamentatione per nouem continuos dies parentatum est, ea pompa fnebri, quæ & tanti Viri personam, & vrbs Regum splendorem decebat,

cuius pompæ, actionum, id solum didicimus, funebrem orationem ad populum habuisse F. Ioannem Perezium à Spinosa ex Ordine S. Francisci, Chilensem Episcopum; in qua Thuribium sæpè Sancti Archiepiscopi titulo compellauit, sumpto Themate: Hic est Sacerdos magnus, quem constituit Dominus super familiam suam. Talemque eum fuisse, in orationis decursu demonstrauit.

Transacto hinc anno, capitulum Ecclesiæ Metropolitane Limensis decreuit, venerabile corpus, iuxta extremam S. Viri voluntatem ad se Limam transferre, eiusque rei executorem constituerunt Doctorem Matthæum Gonzales de paz, eiusdem Ecclesiæ Canonicum Magistralem, assignatis ei duodecim Sacerdotibus, qui ipsum comitarentur, eique in toto negotio assisterent, & alijs personis officio conuenientibus. Saniam appulsi, & corpore ex iuris ordine recognito, cæterisque ritè peractis, sacrum pignus integrum, & adhuc tunc incorruptum, in prætiosi ligni noua sandapila coneluserunt, & in lectica ad id præparata, inter duos mulos vectorios, cum debita venerotique, & quo decuit honore, & cura collocarunt, eoquè modo hinc atquè indè equitantibus duodecim illis Sacerdotibus, multisquè alijs hominibus, qui, vel missi fuerunt, vel vltronea deuotione se illis associarunt, iter Limam direxerunt.

Vbi ad secundam ab Vrbe Limæ leuicam peruenissent, ibi Ciues, ac semper deinceps magis, ma-

gitque confluentes obuios habuerunt, qui cum tædis, & cereis, sacrum corpus veneratum, deuotique honore susceptum exhibant; ita vt urbem vacuum se reperturos putarent: sed ingressi, omnes fenestras, solaria, & plateas plena reperiunt, vt vix liber transitus ipsis relinqueretur. Ingens erat concursus, sed maior omnium lamentatio desolationis suæ; & quo se solabantur, clamor laudum, & applausus sanctitatis Archiepiscopi, quem absq; Sancti epitheto nemo nominabat. Miserandus erat eiulatus Indorum, qui omne bonum suum in Thuribij morte perditum, querulo clamore deflebant. Inter hæc tandem appulsi portitores ad templum S. Dominici, vbi in Sacello aræ maximæ clatum pegma, præparatum fuit, sandapilam cum sacro corpore in eo collocarunt: nam si ad manus populo fuisset, & vestes, & membra in frustra discerperentur.

Tanta erat omnium pia cupiditas, aliquam ipsius reliquiam prius quàm sepeliretur abripiendi, Et, ne sic fieret, fida, validaque custodia adhibita fuit. Postquàm sacrum pignus ibi per duos dies populi concurrentis pietati expositum fuisset, conuocatis clero vniuerso, & religiosarum ædium conuentibus, Regio Senatu, qui demortuo Pro-Rege, Comite Montis Regij, Prouinciã administrabat, cæterorumque Tribunalium ministris, & accurrente infinita multitudine populi, illis per ordinem congrua pompa, procedentibus, venerabile

bile corpus, ad Ecclesiam Metropolitanam elatum est, vbi celebratis tanquàm præsente corpore, diuinis mysterijs, & oratione, per Doctorem Petrum Muñiz, eiusdem Ecclesiæ Decanum, de Thuribij laudibus ad multitudinem habita, in peculiari Sacello depositum fuit, dum absolutum foret sepulchrum commune Præsulum, & capitularium, quod ex ipsius Mogroueji instituto, sed successoris cura tunc sub ara maiori construebatur: atque hæc prima corporis B. Thuribij, & sollemnis translatio fuit.

Absoluta verò post multos annos ea crypta, illuc iterum integrum, & primam semper cælestem illum odorem spirans translatum est, præsente Illustrissimo Viro Bartholomæo Lobo Guerrero, eiusdem Sedis Archiepiscopo, & immediato Successore Thuribij (qui obiit anno 1622. die 12. Ianuarij) & multis alijs, qui ad functionis rumorem conuenerant. Nunc vna, & arca, quæ ditem thesaurum corporis B. Viri continet (ait Didacus à Cordaua, anno 1651. scribens.) in Sacello sepulchrali Venerabilis capituli, in vno sinu sub ara maxima seruantur: cor autem, vt antè scripsimus, in Diuæ Claræ Templo, pro ipsius vltima voluntate, reuerenter asseruatur.

Elatum Saba sacrum funus, plurima per viam præstauit miracula. Nam ad transcuntis famam commoti Populi, ex Oppidis, & Pagis confluentes, infirmos suos vndequàque afferebant, quorum

rum nemo vel feretrum tetigit , vel interpositis B. Archiepiscopi suffragijs, Deo commendatus est. qui, quamuis moribundus, non illicò, restituta sanitate, integer, & lætus Domum redierit. Et quamuis magna eorum pars cum defunctis postea testibus confepulta, nos lateat; tot attamen, ac tanta supersunt, vt magna defuncti Thuribij apud Deum potentia, ex eis satis innotescat. In actis autem aliqua, designatis locis, alia tacitis, referuntur, & nos priora primùm, posteriora postea narrabimus. In totius autem locorum itineris ordine. ac distantia Ioannem Laëtum sequemur, scriptorem in hoc genere accuratum.

Itaque vt itineraria hæc defuncti Archiepiscopi miracula, quæ post illa, quæ Sañæ contigerunt, incipiamus à ciuitate Truxillo, viginti leucis à Sa a in austrum dissita: ad hanc nunc ciuitatem, tunc oppidum appropinquantì corpori obuiam iuerunt ambo coniuges Indi, puellulum filium molestissimis febribus æstuantem in brachijs suis afferentes; quem cum B. Archiepiscopi misericordiam deuotè implorantes, ad arcam applicuissent, in qua sacrum corpus claudebatur, ætutùm cum incolumem, & morbo liberum domum retulerunt.

Venerabili corpore in ciuitatem inuecto, allata est pauper fœmina, membrorum impos, & manca, quæ multa beneficia, & elemosynas ab Archiepiscopo, dùm in mundo viueret, accepta com-

memo-

memorans, importunè rogabat, vt ipsum videre permitteretur, corporis sanitatem procùl dubio ab ipso nunc in cœlis regnante obtenturam, quàm tot in terra beneficijs impertiuit. Miserae compassus Matthæus. Gonzalez arcam aperiri iussit, sacras exuias videri, & lintheum quo inuolutæ fuerunt, per ipsam tangi permisit; quo factò, illa statim viribus, & naturali membrorum vsui, supra naturæ virtutem restituta fuit, integraque & incolumis dimissa est.

Non rectè reperio ex qua parte Truxilli sit locus Guaco, vel Guaio; quò transeunte funere, iussum est ædituo templi, vt simplici tactu, lentoque, & luctifono ductu pulsaret campanas; quòd cum ille faceret, sonus diuina virtute multiplicatus, lætus, ac festiuus ad omnium aures ferebatur, reprehensus ædituus respondit, se quidem simplici ductu cordas trahere, nescire verò cur aliter audiretur, ac tertio quartòque monitus, ne lætum, sed lugubrem sonum ederet, quo sæpiùs, & studiosius parere nitebatur, eò lætior, sollemniorque sonus euadebat, quod omnes admirati, miraculo factum intelligebant: atque Deum hoc factò innuere, Thuri-
bii funus non lugubre, sed lætum festiuumque mortalibus futurum esse.

Non procùl Truxillo abitum est, cum occurrisset mulier vlceribus toto corpore plena, inclamans, vt sacræ Sarcinæ vultum aspicere possit, indè sibi certò promittens integram sospitatem. Id concessum

sum, & sublatum desiderato vultui velum tangendum illi porrectum fuit; quod cum venerabundè, & cum certa spe recuperandæ per B. Viri merita pristinae valetudinis, ori suo ammouisset, repente sanata est, & exclamavit nullum vlcus in toto corpore sibi reliquum fuisse.

Hinc in campo Chao, australis agri eiusdem civitatis pernoctandum fuit, vbi, in eiusdem nominis prædio suo Chao, tunc erant Ioannes de Alpharo, & Anna de Andrada, Hispani coniuges, cum filio paterni nominis, ætatis mensium circiter octodecim, aut ultra; qui totis octo hectica febre, ita consumebatur, vt officulis vix cutis hæreret, et cohærentibus palpebris, per octo prius dies, nullum indicium vitæ; præter exiguam respirationem edidisset. Feretrum cum B. Thuribij corpore per noctem deposuerunt, in illius Prædij sacello, cum Ioannes, parvuli pater, cognitam olim sibi Thuribij sanctimoniam, et miracula iam patrata recolens, summas gratias Deo ageret, qui se tanti hospitii receptione dignatus fuerit: mox conclamatum puerum, in momenta moriturum, indubitata valetudinis, et euolantis vitæ restituendæ spe, sequenti mane suis vlnis in sacellum portans, super Præfulis loculum constituit, ipseque cum vxore et familiâ stæxis genibus B. Viri auxilium prolixis precibus implorabant: Missam insuper pro pueri salute, Thuribij meritis obtinenda celebrari fecit; & exauditus est: Puer enim post duas circiter horas à

tactu

tactu sacri pignoris exultans, & ridens, se ipse crexit, supra cistam sedit, & cibum petijt, tam sanus & sospes, acsi nunquam ægrotasset. Et quod continuato miraculo tributum est, nullam deinceps vel minimam valetudinis indispositionem sensit, usque ad annum ætatis vigesimum quintum, quo cum alijs ipse, tunc etiam sospes & validus, legitimum testimonium ex frequenti parentum relatione, & multorum publica voce, & fama huic miraculo in actis deposuit: qui omnes totum intercessioni B. Thuribij, & oculi corporis eius tactui attribuebant.

In oppido Parilla, aliàs Santa, à vallis nomine nuncupata, & viginti leucis Truxillo in meridie distito; cum corpus B. Thuribij illuc allatum fuisset: triennium iam priùs in lecto iacuit puella duodenis dicta Petronilla, filia Ludouici de vargas carrion, & Ioannæ Arzæ ciuium Santanensium, graui infirmitate vexata, & post adhibita multa remedia, omni valetudinis recuperandæ spe destituta: sed Anna Vazquezia auia illam attulit ad locum, in quo B. Antistitis corpus depositum fuit, ac suis aliorumque oblatis precibus, & votis, super loculum collocauit, eodemque tempore sanam & saluam domum reduxit.

Ab hoc Municipio Santa non procul distat eiusdem nominis fluius, cæterorum omnium planæ Peruiæ maximus, quem Ioannes Laëtus pernitem, & satis latum affirmat, & qui, cum plusculum

in montanis pluit, plurimum inflatur, & cum discrimine, atque non raro cum exitio tentatur. Immo cum intumescit, ut ex legitimis actis Beatificationis, & Canonizationis Thuribij constat; nec per homines, nec per Iumenta vado trajici villo modo potest; & vix adhibitis ratibus, quas ex magnis rotundisque trabibus arte iunctis conficiunt, & rebus hominibusque desuper impositis, octo vel decem robustissimi Barbari in ea arte exercitati, natando, ac trabibus alijs ad pectora suppositis, sustentati, partim trahunt, partim trudent, lumentis circumfluitantibus, quæ etiam natatu suo non parum promouere impulsus necesse est. At nihilominus tantus est furor currentis, ut omnia, per quartam saltem partem leuicæ deorsum trahat, priusquam ad alteram ripam perueniatur; immo sæpè ad mare prorsus abripiat, vel suis voraginibus absorbeat: ita ut viatorum turmas, cognito periculo territas, in vtraque ripa per integros amplius menses sistere cogat, aquarum detumescentiam expectantes; vel Truxillum aliòue redire, non ausos se etiam ratibus committere.

Quandò B. Thuribij corpus pluuiæ Cœlo adhuc fluium perlatus fuisset, tantus erat aquarum inundatio, & impetus adeò vehemens, ut viatores multi hinc atque indè, per plures dies, aquarum decrementum præstolarentur: & Matthæi Gonzalij comites, qui facti corporis curæ præerat, & Santanicius fluij conditionem ex usu experti, ac præ
reli-

reliquis Antonius à Leone loci Dominus, qui ipse
ratium procurationi, & traiectui pro munere suo
plerumque instabat, & postea cum alijs huius mi-
raculi iuratus testis fuit; serio suadebant, & horta-
bantur, vt & se ipsos omnes, & sacrum pignus eui-
denti periculo exponere non velit. At inspirante
Deo, Thuribij corpus verè pignus Matthæo vi-
sum est, non periculi, sed securitatis; & vt qui
plura B. Præfulis miracula suis oculis vidit, sancti-
tatis eius meritis, & patrocínio físus, lecticam ad
ripam trahi iussit; quandò mula vix primum vn-
guem aquis intinxit, cùm, acsi vel virgæ Moijfis,
vel pallij Eliæ virtutem à sancto pondere accepisset,
aquæ diuisæ sunt, & aliquibus retrocedere visæ,
vadum aperuerunt, quo non soli comites Gonzá-
lij, sed etiam viatores reliqui omnes, post venera-
bile, & prodigiosum corpus, ea securitate, & faci-
litate transferunt, qua solent, cùm fluuius tumore
deposito, naturali suo cursu demississimus est.
Cunctis autem in tuto positis, totus fluuij sinus,
ita repentè denuò repletus est, vt ne ratibus quidem
ipsis quisquam traicere ausus esset; Quod omnes
in euidentis miraculi æstimatione confirmauit.

Traiecto flumine sancta, per sex inde leucas sa-
crum funus ad vallem Guambacho ductum est, vbi
parochia S. Francisco sacra, cuius populo tùm do-
minabatur Didacus de Aziuedo, militiæ Dux,
cum Vxore Anna Barreria, ex qua genuit filium
nomine Ioannem Hyacinthum, qui tunc puer,

sed per triennij tempus ex hectica febre tam æger, ut medicis, absque vlla spe vitæ frustra fatigatis, moribundus omnino visus esset. Tum pueri parentes Thuribij patrocínio confisi, & præsentem occasionem arripientes, ægrum filium, animam fermè agentem, in feretrum eius immissum, & supra cistam, in qua sacrum corpus clausum erat, collocatum, B. Præsulis inuocata ope, repentè sanum, & sospitem receperunt, in genti solatio suæ alioquin futuræ orbitatis; pro quo beneficio omnipotenti Deo ac Thuribio intercessori, gratias quas poterant maximas agebant.

Dùm idem funus sesquidiei itinere duceretur per vallem Guarmeij, Guambocho proximam, quædam Domina principalis nomine Maria, audito transitu sacri corporis, in occursum descendit, ex bonis, quæ possidebat in Prouincia Guailas, & venerato corpore B. Thuribij, Matthæum Gonzalium Præfectum summissa rogauit, ut indusium, aut linteum aliquod sibi concederet, quod B. Archiepiscopi corpus attigisset, ut filiam paraliticam, manibus pedibusque per biennium attractis, absque humano remedio domi relictam eo inuolucere posset, certa spe valetudinis eidem per B. Viri merita restituendæ. Accepta parte sindonis, domum læta rediuit, & inuocato B. Antistitis patrocínio infirmam sacris exuijs per noctem induit: ac summo manè omni malo liberam, & incolumem, manus integras agilesque ostentantem, & pedibus suis ince-

incedentem vidit, & gauisa est, Deum in serui sui sanctitate laudando.

Petrus de Azaña belli Dux tunc Limæ seruam nigram habuit, nomine Martinam, per plures annos hetica febre exhaustam, ac desperata salute à medicis derelictam. Hæc audiens S. Archiepiscopi corpus, patratis per viam tot miraculis famosum, eodem die vrbi Limæ inferendum esse, erecta per fiduciâ participij gratiarum ipsius, orauit herû; vt ipsius venia sibi liceret, sacro funeri obuiam exire; qua accepta licentia abiit vt poterat, & sacro corpori procul ab vrbe occurrit, ad pontem sublicium, quem proinde de palo vulgò vocant, loculum attigit, & illicò melius habens, sacram pompam ad Ecclesiam S. Dominici intra urbem profecta est: ac deinceps renatis vnguibus, & cute, vi morbi deciduis, integram sanitatem absque alia curatione consecuta est. Fertur eodem tempore Aethyopem virum eiusdem Azanæ mancipium diuturnis heticis febribus desperata sanitate laborantem, ad lecticam accessisse, & sacri corporis contactu statim conualuisse: sed ego hoc miraculum à priore diuersum esse affirmare non ausus, suspicor in sexu erratum fuisse: verum vt Deus masculinum & feminam creauit eos; ita Thuribius vtrumque per Deum æquè sanare potuit.

Certissimum autem & celebre est, quod ijsdem diebus intra urbem accidit, dum corpus in templo S. Dominici expositum fuit: aliqui enim Religiosi

iuuenes eiusdē Cœnobij, corporis custodiæ per nos adhibiti, ipsum videre, & venerari capientes conſcenderunt pēgma, super quod corpus in aperto coſphino iacebat; & admoto lumine curioſius inſpicientes, ea quæ prius audiuerant, odorem, colorem, carnis molliem, membrorum flexibilitatem, totiusque corporis, & veſtium integritatem, cæterumque ſtatum, quem ante deſcripſimus, proprijs ſenſibus experti, omnes Sanctum acclamarunt, & manibus pedibusque eius, iterata oſcula inſigentes venerati ſunt; et aliquas veſtium particulas pro reliquijs acceperunt. Inter eos autem erat Religioſus laicus conuerſus, è ſacrarij Miniſtris, dictus Frater Ioannes Michaël, qui pro ſeruore deuotionis non contentus pannis, ſimplici quidem, ſed ardenti pietate, carnē et oſſa poſſidere voluit, et opportunitate uſus, quaſi manum oſculaturus, arreptum S. Præfulis digitorum dentibus demordere tentauit. Quod cū non ſucceſſiſſet, cultrum et malleum adhibuit, ſed neque culter marmoreum; nec malleus adamantinum Thuribij digitorum, ſeruante Deo, diuellere, vel minimum ſciſſuræ, aut læſionis veſtigium ei inſingere potuerunt: ac tū Ioannes miraculum agnoſcens, ab imprudenti incæpto deſtitit, cæterique obſtupēſcentes laudauerunt Deum in Sanctis ſuis, de quibus ſcriptum eſt: cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, et vnum ex eis non conteretur: et miraculum ſequenti die per totam vrbeſ diuulgatum fuit.

Nunc

Nunc ea miracula summarie recensēbimus , quæ non expressis locorū nominibus per viam patrata referuntur . Transiente funere , per prædium quoddam , mulier diuturno morbo detenta , et grauissimo capitis dolore afflicta accessit , et calamitatem suam Thuribij meritis commendans , caput in feretrum extendit , et repente sanata fuit . Ad huius autem miraculi famam , multi varijs doloribus ægri idipsum fecerunt , et omnes pariter conualuerunt .

Alia femina paralitica , pedibus cruribusque attractis , grabato semper hærens , ad lecticam portata fuit , seque B. Thuribij meritis Deo commendans statim conualuit , et restitutus viribus , et vsu membrorum , suis pedibus Domum sana rediuit . Mariana quædam acerrima febre vexata , ad pedes sacri cadaueris prostrata , incolumis inde surrexit . Alia minus accuratè narrata ad clariorem notitiam differo .

CAP V T L.

*Miracula post translationem imprimis**Lime patrata .*

Post translationem ac depositionem corporis B. Thuribij in Ecclesia Metropolitana Limentis , crescebat in dies fama sanctitatis et miraculorum ipsius , et Reliquiæ eius ab omnibus experitæ ,
à mul-

à multis passim cum priuata veneratione seruabantur, multaque miracula in varijs occasionibus & locis, per ea fiebant; & vsque in hodiernum diem percrebescunt: quamuis per tam immensa terrarum, & oceani spacia, quæ recentiora sunt, post processus Apostolica autoritate in Peruuia compactos, ad nos non dum peruenerunt. Quæ verò in illis, vel alijs autoritate ordinarij consecutis reperiuntur, nunc prosequor, ac primùm quæ Limæ contigisse constat.

Anna Maria Perezia mulier grauida, conspecto Limæ cadauere. Claræ Papillæ defunctæ, & sibi cum viueret amicissimæ, vel terrore, vel dolore concussa, sensit fœtum in vtero transuersum saltasse; ipsaque tantum deliquium passa est, vt planè mortua videretur: atque ab obstetricibus nullum remedium inuenientibus derelicta, & conclamata fuit; neque ad quantumuis validas acutasque mulierum vociferationes in aures ipsius immissas, vllum motum, aut sensus significationem edidit, vsque ad tertium diem: quo illi assistens pia fœmina Catherina à S. Didaco, & videns malum omni humano remedio immedicabile, ad cœlestia confugiens, extraxit particulam crepidæ purpureæ, serici rasi, qua Thuribius in sacris utebatur, & quam ipsa pro sacra eius reliquia reuerenter seruabat: tum iussit alijs, quæ assistebant mulieribus, vt viua in Deum fide, Archiepiscopi opem implorarent; quod cum ipsa quoquè faceret, reliquiam super
peri-

periclitantis Annæ Mariæ ventrem posuit. Nec longa mora, hæc eo spatio temporis, quo symbolum Apostolorum bis recitari posset, notata mole marcidum, & nigrescentem, cute lacera, foetidoque odore, foetum peperit; &, vt iudicabant, iam triduo perimptum. In quo euentu duo miracula obseruata sunt: alterum, quo mater ipsa Perezia in tali casu à morte liberata fuit: alterum quo mortuus foetus in vtero transfuersus, quod natura præstare non potuit, diuina virtute directus exiuit: Deinde mater, eiectis etiam secundinis pariter corruptis, conualuit, atque quindecim annis post, legitime examinata, cum alijs fœminis, quæ miraculo præsentibus fuerunt, mente & corpore sana testimonium illi perhibuit.

D. Anna Isasaga, Vxor Petri de Castro, Equitis S. Iacobi, per tres aut quatuor menses à malo partu, perpetuo profluuio sanguinis, cum malignæ febris accessu, &, vt medici iudicabant, etiam cancro intus nato, exhausta; & post trium præstantissimorum vrbis medicorum industriam, ab eisdem, desperato profectu, & fluxu semper crescente, derelicta, & ipsorum opinione, eo morbo certò motitura, ad B. Thuribij præsidium confugit, crucem pectoralem ipsius à Petro villagemazio Archiepiscopo obtentam, & calceum Pontificalem, à Mariana Quiñonia, Beati nepte missam, plena recuperandæ sanitatis fiducia, suo ventri applicuit: tumque per quindecim circiter dies conualescere

visa est: quibus transactis, malum iterum instantaneo impetu adeò vehemens redijt, vt Anna suis pedibus consistere non potuerit, & sanguine, multò quàm antè copiosius, effluente, ad lectum deducta, credidisset cum diem vitæ suæ supremum fore.

Eodem autem ipso die, remissoriales, quas vocant, litteræ, totius ciuitatis exultatione, promulgandæ fuerunt; quibus authoritas Apostolica concessa est, vt venerabilis serui Dei Thuribij vitæ, virtutum & prodigiorum acta, ad normam iuris examinata, ad Sedem Apostolicam, pro serui Dei apotheosis vsu, iudicanda remitterentur. Vtque res pro dignitate fieret, & initium ab auxilio diuino fumeret, instituta est publica supplicantium processio, quæ cùm ante portam domus Isasagæ sic iacentis transiret, ipsa subita lætitia exultans, cruce, & calceamento ventri applicatis, summâ fiducia, totoque cordis affectu, & qua voce poterat in hæc verba prorupit: sanctissime serue Dei, me tibi obnixè commendo, vt præsentī malo me liberare velis, quod si feceris, pro me apud Deum intercedendo; ego Deo ac tibi promitto me nouenam ad sepulchrum tum celebraturam, candelas & missas curaturam. Vix votum emisit, cum cessante sanguine, & viribus repentè restitutis, integrè conualuit, sanaque & sospes deinceps permanfit; absque vllō alio remedio, vel medicamento.

Antonia Gregoria de la Cueva, Limæ in culina
do-

domus suæ faccharum in aheni coquebat, rosas infusura : cùmque liquidum faccharum supposito igne feruenter ebuliret, Mariana Quinõnia ipsius filia, & B. Thuribij proneptis, anno ætatis circiter secundo, tota facie in cacabum cecidit, atq; inde citò abstracta, faccharo toti vultui adhærente, infar mortuæ, sine sensu immobilis iacuit, omnibus quæ aderant exultantibus, vel mortuam, vel moribundam fuisse, vel certè cocta facie, tota vitæ deformem fædamque fore. Antonix matris, famularumque lamentis commota Mariana Quinõnia senior, B. Antistitis ex Grimanese sorore neptis, & Amita puellæ, è cubiculo accurrit, inueniensque famulas, infantis faciem abluentes, abreptam ad se, Amita genibus flexis, enixisque precibus S. Archiepiscopi præsidio commendabat, ipsius corporis reliquiam puellæ vultui apposuit, & longa vitta obligauit, sicque sine sensu, vel motu in puluino collocata paruula, Amita interim precibus insistente, post horam circiter plangere cæpit, quasi de ligato vultu conquesta, ac tùm statim detracto velamine, sana & integra reperta est, absque vlla macula, cicatrice, vel adustionis vestigio, & Amita illam ad matrem portans, en soror, inquit, filia tuâ tibi sana & salua, B. Archiepiscopi reliquiarum virtute restituta. Quo stupefactæ omnes miraculum extulerunt.

Mariana Alvarez per octo dies intensum capitis dolorem patiebatur, & quanquàm interea tribus

vicibus secta vena, sanguinem emiseric, nihil profuit: aduenit Hieronymus Ordoñez calculator, qui libellum habuit B. Thuribij propriæ manus chirographo subscriptum; quod quamprimum patientis capiti apposuisset, abscedente dolore statim, multis præsentibus, infirma repenti liberata est.

Dominus Ludouicus de Cordoua, Figueroa, & vxor eius Francisca de Biuero anno 1629. quadragesimali tempore simul inciderunt in febrem continuam, quàm per multos dies passi sunt: sed Francisca longè grauiùs; febris enim caput ipsius ita accendit, vt eam rationis vsu priuauerit, vt nequẽ quemquam cognosceret, & cùm Crucifixum osculandum præberent, illa caput alio verteret, & à medicis vt moribunda relicta, nec Sacramenta quidem suscipere poterat. Dùm in hoc statu esset, & viri Religiosi officia moribundæ circa ipsam exercerent, & habitum S. Francisci in quo sepeliretur, supra ipsam pro more sternerent: Licentiatus Franciscus de Palma Faxardo, Sacerdos Limanus infirmos coniuges visitatum venit, deditque, & reliquit Ludouico reliquiam, quam dixit fuisse ex offe B. Thuribij, exhortans, vt se & vxorem ipsius intercessionem commendaret: Id fecit Ludouicus & valde afflictus, quòd vxor absque Sacramentis moreretur, voto se obstrinxit Deo, & seruo eius Thuribio, si per ipsius merita vterque conualesceret; nouenam ad ipsius sepulchrum celebraturos. Itaque ea nocte Ludouicus ipse commodius quieuit,

& ante mediam noctem, quæ fuit cænæ Domini, clausis portis, & Religiosis, alijsque circa Franciscam vigilantibus, quæ quatuor tunc diebus rationis vsu destituta, in horas moritura credebatur, ad ostium exterius fortiter pulsatum est, & interrogatus quis esset? responsum fuit, Sacerdotem esse, qui Sanctissimi Sacramenti viaticum ad infirmam ferret. Replicantem famulum errorem esse, alioque eundem, cum illuc vocatus non fuerit, interrogavit Sacerdos nùm aliqua mulier ibi infirma esset, & responso, quòd esset, illuc se directum dixit, & introductus est. In domestico altari, quòd tùm festinanter, cum luminibus paratum fuit, Sacramentum deposuit, & ad infirmam accedens petijt, an confiteri vellent: cum illa, statim in se reuerfa, respondit velle, & quàm christianè fecit: Sacramentum solita pietate sumpsit, atque exinde melius habere cœpit, & post paucos dies simul cum marito integrè conualuit: Nec vnquàm sciri poterat, quamquàm summo studio perquisitum, quis Sacerdotem illuc vel vocasset, vel misisset; ac proinde consideratis omnibus circumstantijs, res Thuribij reliquiarum, & inuocationis miraculo tributa fuit, & vt tale in actis deposita.

Andræas Graue Dux, argento ex Prouincia Pothesiana Limam transferendo præfectus, cum anno 1662. mense Iunio in eo munere cum magno thesauro Limam appulisset, post duos vel tres dies, ob
aëris

aëris mutationem, eius generis pestilenti febre percussus est, quam Hispani tauardillo, Itali petecchie vocant, tanto discrimine vitæ, vt per alios tres dies Medici fassi, se non inuenire in arte remedium quo curari posset, monuerint, vt animæ potiùs saluandæ curam ageret. Id pro sua pietate fecit bonus Grauius, & octauo morbi die delirio aggrauatus est, durauitque per nonam, quo die morituum eum pronunciarunt Medici.

Assistebat vir amicissimus, vincentius de la Roccha, qui charissimi amici mortem humanis remedijs destituti grauitè ferens, diuina tentanda iudicauit, procurauitque illam crucem pectoralem B. Thuribij, quam ante memorauimus, & patienti imposuit, exhortans eum, vt omnem spem recuperandæ valetudinis in B. Archiepiscopi meritis summa fide collocaret, ipsius auxilium deuotè implorando, & hoc etiam fecit infirmus; & quamcæterouin in extrema vi morbi, sui impos, crucem tamen sollicitè aspiciebat, tangebatur, osculabatur, & cordi apponebat; atque hæc agens eodem nono die, quo in horas moriturus credebatur, in se redijt, alios cognoscere cœpit, & perfectè tandem conualuit, absque omnia cura vel corporis medicina; quod & ipse, & qui aderant, ac tùm, ac semper deinceps B. Thuribij reliquæ, & inuocatæ intercessionis virtuti acceptum vnicè referebant:

Dominicus de Aroche sacre Limanæ inquisitionis-

tionis tribunali a secretis, & regij ærarij præcipuus calculator, anno Christi 1661. die 24. Decembris ex laterum dolore, & maligna febre ad vitæ naturalis extrema deductus est, post septimam venæ sectionem aliaquæ remedia, à Medicis conclamatus iacebat lethargus, clausis oculis, turgido pectore, pulsu intermittente, stupidis cruribus, sensibus destitutus, ac fœtidum turpissimumque liquorem per os egerens, quam cocti lateris liquido pulueri assimilabant, Sacramentis, etiam extremæ vñctionis procuratus. Cùm de supremis honoribus, & sepulchro disponendis ageretur, Baccalaureus Christophorus de Hispania Presbiter, & Germanus frater Florentiæ Machæ de Hispania, vxoris infirmi, memor miraculorum, quæ per prodigiosam illam crucem pectoralem B. Thuribij facta iam passim ferebantur, illam ab Archiepiscopo Villago-mezio obtinuit, & infirmi collo appendit, cum alijs qui aderant recitando ter Salve Regina, vt Beatissima Virgo, per serui sui Thuribij merita, salutem infirmo à filio suo dulci Iesu obtineret. Eo facto, symbolum Apostolorum vix iterùm recitari posset, cùm Dominicus tam citò, absque alia diligentia in se reuersus cibum sumpsit, & redeunte pulsu copiosè sudauit, ac sequenti manè meliùs habens, post paucos dies sanus & sospes è lecto surrexit; per quos tamen crucem dimittere noluit, affirmans salutem ex ea sibi restitutam esse, quod B. Archiepiscopus Mogrouejus illa quondam vte-

retur:

retur: Atque ipsi Medici qui ipsum alias mortem euadere non potuisse censuerunt miraculum asse-
rebant.

Generalis variolarum contagio in vrbe Lima multam iuuentutem extinxit, cum Iosephus Antonius de Castro, octodecim annorum, vnica Proles Petri de Castro equitis S Iacobi, & Annæ Isasagæ, quorum antè meminimus, eo morbo toto corpore plenus, & ardenti febre, continuoque vomitu vexatus, totus enormiter intumuit, nec dormire poterat: quæ res Medicos frustra laborantes in vitæ ipsius dubium iuduxit, vt parentes eius euidentis periculi monuerint. In eo statu constitutus Iosephus, & recolens inter alia, miraculum, quod per Beati Thuribij crucem in matre eius patratum diximus, eandem enixè rogauit, vt crucem adferri curaret, sperans inde sanitatem sibi restitutam iri, obtentam ab Archiepiscopo, cum vna scheda, Thuribij Chirographo subscripta, mater vtramque ad filij collum appendit, inuocato per domesticos omnes auxilio Thuribij, tunc statim vomitus, febrisque cessarunt, & paulatim detumescere corpus, & pustulæ siccari, ac infirmus post paucos dies sanus & incolumis surrexit, ac B. Thuribio post Deum conseruatori, vitam suam seruatam referebat.

CAP. V T. LI.

Alia miracula Limæ patrata.

Dionyfia de Valasco puella Limensis, dum apud Amitam Annam Tassam in Cœnobio Limano sanctissimæ Incarnationis educaretur; ubi & acu pingere, et hispanicè, latinèque legere, et scribere didicit; in grauem febrem incidit, et ex consilio Medici ad maternam domum extracta, à febre quidem conualuit: sed post duos inde menses, ex oculorum inflammatione callum contraxit, quod pupillis oculorum obductum visuam virtutem sic impediēbat, vt per multos annos, vix molium vmbas videre, nec formas vllo modo discernere, vel capitales etiam librorum litteras legere posset: quamuis initio morbi varijs, multisque remedijs in vanum applicatis, et apertis in vtroque brachio cauterijs: atque sic cæca sine vltiori cura relicta fuit.

Mater autem, Maria de Ortega, crescente fama miraculorum B. Thuribij, librum grandiusculis characteribus impressum, qui B. Viri vitam et miracula continebat, viuā fide et firma spe opis ipsius puellæ sic orbæ legendum obtulit, et neganti se legere posse obtrusit. Aperto libro, Dionysia se, lineas tanquam nigros radios videre falsa est, sed nulum apicem in eis distinguere: tunc Mater ipsa pri-

ma libri folia vertit, in quibus occurrit impressa Imago B. Thuribij, eamque filix porrigens iussit, vt se huic B. Archiepiscopo ex animo, tota deuotione commendet, vt visum illi restituat. Fecit illa, & Imaginem, vt sacrum collyrium, seu cæcitatibus amuletum orbatis visu oculis reuerenter admouit, intentius aspicere cœpit, & in hunc modum orauit & exaudita est: Thuribij serue Dei, qui multorum calamitati succurris, restitue mihi lumen oculorum, vt hanc vitam, & miracula tua, aliosque bonos libros ad virtutem capescendam legere, & afflictam Matrem operibus manuum mearum iuuare possim, etiamsi debeam ocularium vsu laborare; nec citius dixit, quàm Imaginis lineamenta discernere potuit, & vt dixit, clare videre, defuncti Archiepiscopi Mogroueji veram effigiem esse. Hinc litteras distinguere, & syllabarum coniungere. Demùm à prandio eodem die librum cursim & expeditè legebat, ac si nunquam impedita fuisset, mox etiam scribere, filum acui inserere, lacinias tenere, acu pingere, & frigium opus prosequi, omnia denique, & minuta obiecta discernere, summo solatio alioquin egenæ matris, nec minori gloria Thuribij, cuius in cœlis potentiam & Mater & filia lætitiæ lachrimis prosequabantur, & alij in hoc miraculo prædicabant.

Catherina de Valcazar; vidua Stephani Flores, malignis febribus eo deducta fuit, vt ex Medicorum, de vita eius desperantium consilio, extrema
omnia

omnia Sacramenta suscepit , & arteriæ motu deficiente , frigido sudore conspersa , & retortis oculis , velut in mortis agore constituta , sine voce , sine sensu , cereum accensum manu tenebat , & Religiosi S. Francisci strato super lectum habitu funerali , symbolum fidei , tanquam supremum eius actum , pro more cantabant : cum allata illa thau-maturga crux B. Thuribij infirmæ collo suspensa fuit ; & monita inclamationibus Catherina , quibus poterat signis intimæ pietatis & fiduciæ , se Beati patrocínio commendabat , iunctis votis aliorum qui aderant .

Inter hæc illa statim somno correpta est , ex quo post quatur horas euigilans , clara voce dixit : gratias ago Deo , quia bene dormiui , & melius me habere sentio , restitutoque pulsu in se redijt , oculos aperuit , & vt à mortuis reuocata , restitutis viribus , in lecto sedit , & quem tot antè diebus nec liquidum fumere poterat , cibum petijt , acceptum sumpsit , omnique mortis periculo libera , integræ tandem sanitati restituta est , magna sua aliorumque admiratione , qui Lazari resurrectionem , per inuocata Thuribij merita , & sacram reliquiam in Catherina Valcázaria , se vidisse dicebant , laudabantque Deum in euidenti miraculo B. Archiepiscopi . Erant autem plures viri graues , & docti vtriusque Cleri , Catherinæ consanguinei , qui tunc mortem eius per momenta expectantes assistebant , & viso

euentu, Thologorum doctrinam pro euidencia miraculi inter se allegabant.

¶ Ioannes de Godoy Limensis à domo sua subortum aurore in mula ad forum equitabat, cum à quodam maleuolo & oculto insidiatore, subtili sica in sinistro latere ventriculi punctus, & ab alijs in proximam domum illatus, vocato Chirurgo, & vulnere per specillum explorato, morti proximus inuentus est, & incurabilis declaratus ob sectam arteriam quæ melancholicum sanguinem ex hepate in splenem deferret: cuius desperati status ipsius euidetiora signa fuerunt vomitus atrii sanguinis, quem per os globatim egerens, quinque vel sex grandiores argenteos catillos impleuerat, febris lypyria, & sudor diaphoreticus, cum pulsu intermittente, ac tanta debilitate, vt testamentum dictare non potuerit; sed Claræ de Ribas vxori tunc præfenti dictandum commiserit, nec monente Medico, sinè præfenti periculo inter manus portantium per viam moriendi, ex loco moueri, vel in domum suam transferri posset. Quæ cum aduertisset Petrus de Vtrilla doctus, peritus & amicus chirurgus Ioannem breui moriturum edixit, iussitque vt animæ curam ageret; & quoniam sacram Eucharistiam ob vomitum sumere non potuit, pœnitentiæ saltem & extremæ vnctionis Sacramenta sumere non differret.

Id fecit Ioannes; at chirurgus, quamuis nullam
spem

spem vitæ Ioannis ex arte relictam haberet ; ne tamen officio suo deesse videretur , inflammatum vulnus , et nihil sanguinis reddens terebynthia succo linitum fascia ligauit, & Godoyum moribundum , in suppeditea tabula extensum relinquens abiit . Inter alios tunc aderat Christophorus de Hispania presbiter , qui nulla humana remedia Ioannem à morte liberare posse intelligens , et recordatus recentis miraculi , quod per B. Thuribij crucem in Catherina Valcrazia patratum diximus , ad Villagomezium Archiepiscopum properauit , crucem obtinuit , Ioannis pectori imposuit , ipsumque et reliquos sacerdotes , ac vtriusque sexus seculares tunc præsentibus hortatus , vt B. Archiepiscopi opem feruenter et fidenter implorarent ; quod cum per horæ quadrantem facerent , sudor , vomitus , febrisque Ioannem repentinè reliquerunt cessante etiâ externi vulneris inflammatione , et omni vicio pulsus .

Sola virium debilitate , et vulneris externa , et exigua plaga remanentibus , rediit à prandio chirurgus , et quem vita defunctum inuenire credebat , sanum videns , ac Thuribij crucem adesse doctus : bene est inquit , Medicum è cœlo accersistis , et sanè potentissimum : mihi nihil quod hic agam nunc superest ; et inter B. Archiepiscopi cætera miracula , quæ in alijs etiam expertus sum , hoc numerandum censeo . Tum cutis plagam leuissimis vnctionibus intra quatuor dies consolidauit , et Ioannes è lecto sanus surrexit ; sed propter corporis debilitatem ex

fan-

sanguinis profluuio relictam , per paucos alios dies se domi continuit , et integrè conualuit ; vt nec minimum capitis dolorem deinceps senserit , vsque ad duodeuiginti menses , quo termino temporis , Testes miraculo præsentes id in legitima canonizationis B. Thuribij acta iurati deposuerunt, et inter cæteros ipse Ioannes , tunc robustus , et pingui succoque corpore sanus, et incolumis .

Ioannes Sanchez à Matrice , presbiter testatus est , ante quadraginta quinque annos sibi in domo sua Limæ , à quadam obstetrice ipsi nota, sed cuius nominis , post tantum tempus non meminerat , relatum fuisse ; quod quædam principalis fœmina , virgo passim reputata , venerat ad domum eiusdem obstetricis , ibi clanculùm paritura : sed cùm tanta esset puerperij difficultas , vt obstetrix perciperet , se non posse suis viribus parturientem à periculo liberare , inter infamiæ ipsius & mortis discrimina , tanquam inter scillam & carybdim constituta reconditum apud se biretum , quod olim erat B. Thuribij , parturientis capiti imposuit , inuocato in perplexissimo casu ipsius auxilio , illa statim facilè , feliciterque peperit , quod vtraque B. Archiepiscopi patrocínio , & reliquiæ ipsius virtuti , vnice attribuit , & miraculum reputauit . Tantum quippe erat periculum , quod in primo præsertim partu esse solet , vt ordinario vnus obstetricis inopinato , furtiuoque auxilio , naturaliter cuitari non potuisset , crederent .

Magdalena de Miranda mortali dysenteria, & hepatis corruptione, vt partis principalis, & Limæ præsertim, docente experientia, difficilis & raræ curationis, & maligna febre eo deducta fuit, vt sudore diaphoretico, alijsque vicinæ mortis indicijs se manifestantibus, Medicus eam in sequentem diem victuram non esse pronuntiauerit, & omnibus moribundæ sacramentis procurata, in horas moritura crederetur. Medicus crassino per eam viam transiens; vt alium patientem inuiseret, (Magdalenam enim iam obiisse supposebat), cùm eam adhuc viuere audisset, admiratus domum ingressus est, eamque sine dysenteria, sine febre, sine omni morbido accidente vel affectu reperiens, & sciscitatus vnde tam subita, & inexpectata sanitas? intellexit ex B. Thuribij pontificali calceo, à Mariana Quinõnia ad infirmam missio prouenisse, absque alio vlllo remedio, præter solam B. Thuribij inuocationem, & sacræ eius reliquiæ contactum, quod et Medicus ipse totius Regni physicus, et Limanæ academix primariæ cathedræ illius facultatis professor Petrus de Requena; & cæteri omnes, vel oculati, vel auriti rei testes, euident miraculum iudicarunt.

Eiusdem Magdalenæ neptis Ioanna de Ribera, vxor Didaci Muñozij vexiliferi Limensis, graui fluxu ventris eo vitæ periculo deuenit, vt Medici monitu sacrum viaticum, & extremam vñctionem susceperit; eoque morbi statu fuit, vt
idem

idem Medicus, & peritus chirurgus iudicauerint, si cursus ventris bis vltra rediret, eam illicò morituram: cùmque sic iaceret offuscatis oculis, ac vultu instar mortui cadaueris deformato, cessante pulsu arteriæ, repetitis animi deliquijs, cum frigido sudore, quo iam iam animam actura videbatur, Munozius coniux exclamauit; serue Dei Thuribij Mogroueje, redde salutem vxori meæ: ac tunc opportunè superuenerat serua Aethyops cùm sæpè memorato calceamento B. Archiepiscopi, quod à Domina sua Mariana Quinõnia missum dicebat, vt infermæ sanitatem restitueret.

Accepit moribunda Ioanna reliquiam, et proprijs manibus, infixis prius oculis, eam super stomachum ponens, et affectuosè stringens. dixit: ò B. Archiepiscope, vt omnium opinione Sanctus es, ac Dei facie, et amicitia frueris, impetra mihi à diuina Maiestate salutem, vt proles meas ad ipsius obsequium educare possim, quo dicto confestim soporata est: cùmque assistentes feminæ per horam nihil ex ea sensissent, exploraturæ an fortè iam expirauerit, inuenerunt quietè respirantem, et mox viuida voce increpantem, quod eam quiescere non sinerent, cum fuerit, quòd per triginta ferè dies antè nihil dormiisset. Nec oblatum ab eis medicamentum sumere vllatenus voluit, ac statim iterum sopita, per sex horas à decima noctis ad quartam matutinam placidissimè dormiuit. Tùm autem euigilans potum petijt, atque cum assæ galinæ,
solida

ſolida parte mandendo; glutiendoque; cum
gultu ſumpſit; quòd ne liquidum quidem priùs
deglutirè poſſet: & ceſſante ex tunc ventris curſu
integrè conualuit, & intra tres dies ſana & ſalua
ſurrexit, ſalutem ſuam B. Thuribij miraculo acce-
tam referens.

Ludouicus de Cordoua Figueroa, quem antè
diximus magna Thuribij apud Deum poteſtate, in
proprijs corporis periclitante valetudine, & vxoris
deſperata vita reſtitutis expertum fuiſſe, poſteriori
tempore teſtatus eſt, in quodam ſuo prædio agri
Limenſis, domeſticam ſeruam AEthiopem fuiſſe,
nomine Ludouicam, graui & periculofa feбри cor-
reptam: quæ cùm non ſine graui incommodo, vel
maiori vitæ diſcrimine, vt à Medicis curaretur, in
vrbem aduehi poterat; Ludouicus ipſe dominus
prioris miraculi memor, Thuribij præſidio eam de-
uotè commendauit: & hac ſola ſerui Dei inuoca-
tione, in inſtanti, pulſa febre, ſana & ſoſpes facta
eſt, abſque vlla alia cura vel medicamento; quod
proptereò miraculum fuiſſe cenſuit, & iuratus in
actis teſtatus eſt.

CAPVT LII.

Alia ibidem plura.

IN Monafterio Limano Sanctiſſimæ Trinitatis
Monialium virginum regulæ S. Bernardi; Ma-

ria de Olea, Monialis professa, in ipso Monasterio nutriebat neptulam, nomine Annam, ætatis octo decim circiter mensium, & recens ab vberibus auulsam; quæ feбри, & variolis, tunc Limæ grassantibus, affecta, Medicorum iudicio proximam mortem euadere non potuit. Pustulis enim ad interiora redeuntibus, & conuulsis oculis, per sex aut septem dies nihil vel solidi, vel liquidi cibi potu suè admisit, terrenæ massæ similis, pustulata cute ossibus adhærente. Id audiens Antonia Quisñonia proneptis B. Thuribij, & tunc in eodem cœnobio Religiosa Nouitia, exemplum articulorum, seu Interrogatorij actorum serui Dei, quod apud se habebat, ad Mariam Oleanam misit; vt inuocato patrocinio B. Archiepiscopi, id infanti moribundæ apponeret, viua spe sanitatis illi restituendæ, quod cum Maria flexis genibus, fufis precibus, & facto grati animi voto, exequeretur, paruula statim sopita, per aliquot horas dormiuit, & inde euigilans, allatum cibum sine difficultate comedit, & conualuit, quæ per tot dies antè ne quidem lac degustare potuerit, cibum illi aliàs ætati naturalem, & gratum.

In eodem Monasterio Eluirá de Aguilar etiam professa Monialis, & supra memoratæ Mariæ de Olea seu Amita, seu Matertera, cui pectus carcinomate, seu cancro valde tumebat, cum rubra macula, & liuidis lineis, doloribusque tam diris, vt ob eorum vehementiam, illa vice præter solitum,

lecti culcitra morderet; ac discisso pectore se citò morituram crederet, vt multi solent eo morbo suffocari. Nullum aliud remedium sibi prodesse cernens, Oleanam suam neptem instanter obsecrauit, vt antedictum exemplar actorum B. Thuribij afferret, quo iam sciebat paruulam proneptem à morte liberatam fuisse. Acceptum libellum multa nocte, magno animi feruore pectori suo in affecta parte applicuit, & indubia fide, & spe recuperandæ sanitatis orauit B. Thuribium, vt eam ipsi impetrare vellet; quod & Maria etiam, pronis ante lectum genibus, neptulæ præcedens miraculum commemorans, recitatis quinquies in Thuribij honorem oratione Dominica, & Angelica salutatione, ac ter Salue Regina, magna animi contentione flagitabat: cum Eluira statim sensit diminui dolores, & pectus detumescere, atque mox indormiscens, reliqua nocte satis commodè quieuit, prodigiosis Thuribij chartis pectori semper appositis; & manè, absque alia cura, sine dolore, sine tumore, sine maculis, sanum & candidum pectus surrexit; nec eo morbo amplius tacta fuit: cum antè sæpiùs, etsi nunquam tuam vehemens rediret.

Antonia Quiniones eadem eiusdem Cænobij Nouitia, quæ illum Actorum B. Thuribij librum alijs ad salutem concedebat, non minorem eius in se virtutem experta est. Vehementi cerebri, & capitis cruciatu, per multos dies afflicta; vt neque caput, nec oculos, immò nec manus mouere pos-

set, aut se in alterum latus vertere, aut sputum
 eijcere, multo minus elicere, sine summo dolore
 posset: sed nihil proficiente bina phlebotomia, cę-
 teroque Medicorum studio, ad medicinę genus re-
 currit per quam ipsa alios curabat, librum illum
 Actorum B. Thuribij. Atque imprimis per Ma-
 riam Oleanam ea sibi legi rogavit, & attentę aus-
 cultans miracula in alios patrata, quod æqua voce
 non poterat, corde & animo dicebat, o Beate Hie-
 rarcha, qui tanta miracula in alios operatus es, ne
 me afflictam deseras, sanguine & spiritu tibi con-
 iunctam; sed propter gloriam qua frueris, & ob
 ardentem deuotionem, qua Beatissimam Dei Ma-
 trem semper prosecutus es, impetra mihi pristinam
 sanitatem. Tũ libro capiti ipsius imposito, sta-
 tim se commodę mouebat, excreabatque, & se-
 cunda die plenę conualuit: quod, & ipsa Antonia,
 & Maria de Olea, quę assisitebat, & alię Religiosę,
 quę illam infirmam, ac tam citõ sanatam viderant,
 in Thuribij miracula retulerunt.

Idque secundum, ac tertium quę sequuntur,
 non solum augent numero, sed etiam ipso effectu
 probant. Antonia enim à Catherina de Arona,
 eandem religionem professã, charitatiuę præmoni-
 ta fuit, venturum ad Cœnobium Archiepiscopum
 Villagomeziam, cum alijs Iudicibus Apostolicis
 causę canonizationis serui Dei Thuribij, quibus
 illa debebat miraculi in se facti iuratam testificatio-
 nem exhibere: Antonia verõ religiosę virginittatis

tyrocinium auspicata ; seu puellari verecundia ; seu concepto naturali terrore coram Iudicibus dicendi ; id se facturam negauit : immo negaturam dixit , si quid interrogata foret . Sed huic proposito æquo pertinaciùs adhærens , iterum vindici miraculo , (qualia in sanctorum actis frequentia leguntur , magnalium detractores , & in sacrorum dierum aut locorum violatores patrata ,) grauiori capitis , stomachi , aliorumque membrorum dolore percussa est : donèc à prudentioribus , & pijs sororibus obiurgata , diuinæque vindictæ duritiei mentis commo- nita , & pœnitens , Deo & seruo eius Thuribio pro- misit , omnia pro veritate in iudicio manifestare ; ac pristino Actorum exemplari stomacho suppliciter ammoto , tertio miraculo integra sanitas repentè ipsi restituta est .

Capitaneus , vt vocant , Basilii de Vargas , ho- mo grandæuus , ac propè nonagenarius , pertinaci febre tertiana duplici , ac morbo ictericio , per am- pliùs triginta dies vehementer laborans , Medico- rum iudicio moribundus , eorundemque monitu , desperata vita , sacramentis omnibus procuratus , cæterisque ad moriendum dispositis iacebat , tan- quàm eum Pareis colluctans , obscuratis oculis , atque adèò debilis , vt verba difficulter audita vix efferre posset , quòd mento & maxillis ad pectus pendulis , os eius enormiter pateret ; cum consuetis inditijs proximæ mortis , & ferè perditò etiam au- ditu ,

ditu, mortualem candelam manu teneret, spiritum in mōmenta redditurus.

Cū superueniens Petrus de prado Presbiter, allatum illum libellum Actorum B. Thuribij infirmo obtulit, affirmans, se illum attulisse, vt Basilius promitteret, se omnia contenta quæ sciret, in iudicio depositurum, si per B. Archiepiscopi merita Deus illi redderet sanitatem, interim verò viua fide & firma fiducia, illam à B. Præfule postularet, nec dubitaret restituendam. Basilius qua poterat animi intentione id fecit, & libello super caput eius posito, statim copiosè sudare dormireque cœpit, cū toto prius morbi tempore nihil omnino sudauerit, nec pluribus ante diebus quidquam dormierit, vel alimentum susceperit: dormiuit autem tunc, et perpetuò sudauit ab hora circiter nona pomeridiana vsque ad sequens matutinum tempus, quo euigilans meliùs habuit, suis viribus in lecto sedit, cibum petijt et sumpsit, vix relicta leui febris reliquia, quam post triduum excussit, et integrè conualuit.

Idem Basilius de Vargas, restituta hoc modo valetudine, ad iudicium vocatus, quæcumque nouerat actionum, vel miraculorum Thuribij, interrogatus, fideliter ac deuotè pro veritate protulit. Sed ab eo munere domum reuersus, cū sub solis occasum ad superiora domus per scalas ascenderet, ea graui senectà, & enormi hernia depressus, subitaneaque capitis vertigine captus, per septem scala-

rum

rum gradus deorsum ad solum retro volutatus, est. & capite, lateribus, dextraque coxendice læsus, & quod senibus exitiale, luxatis ossibus, ac per se immobilis, in terra iacuit; dùm ad strepitum acurrentes domestici, suis lacetis ipsum ad lectum deportarunt. Vbi petito toties memorato libello, & partibus dolentibus admoto, absque alia cura cùm omnium stupore sic repente restitutus est, vt exploratis partibus, nec vulnus, nec tumor, aut liuor appareret, ac si nihil passus fuisset, & sequenti die, more solito sanus, & incolumis surrexit, & huic etiam miraculo inter alios testes, iuratum testimonium perhibuit.

Mulier Aethyops Iuliana Angela Castaña, serua Calculatoris Alfonsi del Pulgar, & Isabellæ Bonæ coniugis, vehementi febre, & sæuo stomachi, laterumque dolore, susceptis Sacramentis, & amissa loquelà, ad mortis agonem deducta fuit, sonante campana Ecclesiæ S. Bartholomei pro felici transitu moribundæ: pio quidem, & laudabili more in plerisque Provincijs vltiramontanis, & Indicis, atque etiam, vt audio, in Lombardia, et alijs fortè quibusdam Italiæ Regionibus vsitato; vt nimirum christianus populus eiusmodi sonum audiens, totus simul oret, vt Deus, vel corporis fanitatem, si ita expediret, vel extremi agonis à demonibus victoriam infirmo largiri velit. Durante verò luctu pulsantur campanæ simplici ictu, et expirata anima, tractu duplici, seu plurium campanarum

ram concrepatione, vt id etiam intelligens populus, pro animæ requie precetur: Iuliana in hoc statu constituta, accedente terribili, et mortali paroxylmo, in quo aurium etiam et oculorum vsum perdidit, quasi animam illico cefilatura, Isabella hera recordata miraculorum, quæ B. Thuribij actorum libellus in Basilio vargario operatus est, eundem libellum, quo ille liberatus fuit, Iulianæ capiti, stomacho, & lateribus applicuit, Thuribij opem cum multis qui aderant inuocando; & eodem instanti temporis, infirmæ dolores febrisque cessarunt, ac post paucos dies restitutis viribus, sana & salua surrexit. Quod Medicus, & cæteri vnico B. Archiepiscopi inuocato præsidio, & libelli eius virtuti tribuerunt.

G. A. P. V. T. LIII.

Adlia miracula post translationem extra

Limam patrata.

IN valle Guacara Prouinciæ Guaybanæ, non procul ab oppido Charas, Magdalena Chymba, mulier Inda, vxor Gonsalui Cuyas, seu Cullas pariter Indi, ex eodem oppido Charas, per octo dies post partum tam copioso sanguinis fluxu laborabat, vt ob nimiam debilitatem nihil alimenti sumere potuerit, nihilque præualentibus humanis remedijs, intra breue tempus certò moritura censere-

feretur . Erat tunc in eodem loco Hieronymus ordoñes de *Pifeda* , calculator , seu , vt vocant , computista , qui summa , qua in B. *Thuribium* veneratione ferebatur , scriptum eius chirographum pro sacra reliquia , in bursula circumferebat . Is periclitanti *Magdalenæ* compassus , iussit fēminis assistentibus , vt schedam infirmæ ventri ammouerent , & viua fide B. Archiepiscopi opem implorarent , singulique præsentēs orationem Dominicam , & salutationem Angelicam ad idipsum vnà secū recitarent . Hæc facientibus illis tertia circiter hora ante mediam noctem , *Magdalena* dormire cœpit , & alij suauiter sopitam reliquerunt , relicta ei reliquia B. *Thuribij* : sequenti verò manè tantum absuit , vt , quod metuebant , mortuam inuenirent : quā potius non solūm omni morbo liberam & sanam , sed & , viribus integris tam citò restitutis , extra lectum vestitam , vegetam , hūc illūc cursitantem , & officia domestica pro pristino more suis manibus exercentem , magna admiratione sua , ac *Thuribij* laude repererunt ; cunctis id ipsius reliquiarum virtuti , inuocatoque nomini acceptum referentibus . Eodemque chirographo *Limæ* liberata est *Mariana Alvarez* , à diuturno molestissimoque dolore capitis ; quem cum alijs remedijs , trina venæ sectio prius expellere non valuit .

In eadem Prouincia *Guaylarum* , in Doctrina seu Parochia S. *Annæ* . Fr. *Alfonfus de Castro* Ordinis *Prædicatorum* , eiusdem loci Pastor ani-

marum , habebat seruum Indum Christianum sacrae ædis ministerijs Præfectum , qui mortifera febre oppressus , post multa remedia incassum probata , ad portas mortis deductus est . Interea temporis idem Parochus ab Archiepiscopo Limano Villagomezio , mandatum accepit inquirendi , an ibi essent aliqui , qui B. Præfulis Thuribij virtutibus , aut miraculis testimonium præbere possent , postea per ipsum Archiepiscopum , & alios Iudices Apostolicos examinandi : qua occasione motus Alfonso concepit spem , per serui Dei merita , serui sui sanitatem impetrandi , alioquin humanitùs desperatam .

Accessit infirmum , cumque hortatus est , vt summa fiducia recuperandæ valetudinis , B. Thuribij opem feruenter imploraret ; quod & ipse fecit , & B. Archiepiscopi nomen in scheda scriptum illi apposuit . Circa mediam deinde noctem , de frugibus gratique famuli vita sollicitus , è somno euigilans , inclamauit alteri Indo tunc pariter dormienti , qui assistebat ægro , an ædituus adhuc obierit ? sed ipse qui mortuus credebatur , viua voce respondit , se mortuum non esse , sed melius valere , & cœnam appetere , allatam auidè sumpsit , & sequenti die surgens , sine febre per domum ambulabat ; Dùm confirmatis viribus , paucis post diebus integrè conualuit , gratias Deo , cum publica professione miraculi , & Aduocato suo Thuribio ex animo reddens .

In oppido Santa hodie Truxillanæ diœcesis, quidam Melchior de Mato per quatuor annos laborabat perpetuo fluxu ventris: Cùmque multas pecunias in Medicos & medicinas insumpsisset, ipse magis in dies adeò consumebatur; vt Medici nullum remedium amplius ei profuturum inuenirent; atque adeò suaferunt, vt dimmissis pharmacis, solius animæ curam ageret, præsertim Ioannes de Angulo, qui ipsum eo morbo moriturum pronunciauit, & inspectis ipsius excrementis dixit: iste homo loquendo morietur. Audiuit Anguli verba tunc præsens Franciscus Gaynus mercator Sanensis, & Melchiori persuasit, vt cùm nulla spes in humanis remedijs illi superesset, totam suam fiduciam in Deum, ac serui eius Thuribij Mogroueji viri Sancti, & miraculorum gloria celebris auxilium conijceret, recoleretque miraculum, per solos eius nominis characteres in Indo seuo Alfonsi à Castro Curionis S. Annæ nuper patratum cumque imitaretur; ergo B. Antistitis Thuribij nomen in medio folio albæ papiri scripserunt, quod accipiens Melchior suo stomacho applicuit, promittens Deo & B. Thuribio perpetuum obsequium, quotidianum pensum orationum, & iuratum miraculi attestationem, si sanitatem ipsi impetraret. Eo facto absque vlla alia diligentia, post triduum sanus & incolumis, restauratis viribus, auasit; ac mirantibus oppidanis tam repentinam, & integram desperatæ vitæ restitutionem, respondebat palam, quod

erat : se in solo scripto & inuocato B. Archiepiscopi Mogroueji nomine , sanatum fuisse , votum soluit , & pro tribunali interrogatus cum alijs contestibus publicam clari prodigij testificationem deposuit .

Anna Maria Ramirez de Mantha , in Parochia S. Lazari vltra pontem Limanum , extra urbem , alioquin subinde pectoris angustia subiecta , cum anno 1659. die 23. Iunij , cæteroqui tunc sana inter duas portas domus suæ aliquid familiaris operis ageret , aëris acrimonia percussa sensit sibi pectus inde constringi , vt satis difficulter respirare posset . In tertium diem ita crescebat asthma , vt , nec cibum sumere , nec dormire , nec se quodammodo mouere sineret : & quanquam Ferdinandus Lopez eius maritus , medicinæ Doctor varia suæ facultatis remedia ipsi interim applicuisset , & inter alia venam aperiri curasset ; nec sanguis , in corpore congelatus exiuit , nec alia quidquam profuerunt . Tertia tandem nocte eo deducta est , vt circa horam decimam , etiam ab amantissimo marito Medico moribunda iudicata sit , inuersis nimirum oculis , absque vitali motu , tam exigua & laboriosa respiratione congelata , sine pulsu , facieque , vt periti vocant , hyperatica , & cum alijs vicinæ mortis indicijs , vix non mortua videretur .

In eo statu constitutam cum ad bene moriendum iuuarent , ipsa , qua poterat voce , in hæc verba prorupit : Sancte Archiepiscopo Thuribi Mogroueje , si

Sanc

Sanctus es, vt ego credo, ac Dei facie fruaris, ab illo mihi impetra, vt restituta sanitate, ipsi seruire possim; atque hæc dicens versus quosdam latinos in Thuribij laudem compositos, pectori suo apposuit. Nec citius fecit quam asthma resolutum, dilatata pectoris angustia, & libera respiratione restituta, in se repentè reuersa est, cibum petijt & sumpsit, ac post mediam horam suis viribus & pedibus in alium lectum transiuit; in quo à media nocte insequentem diem suauiter dormiuit, sanaque & incolumis mane surrexit, ac si nihil passa fuisset: cum per tres antè dies, cum ægritudine & morte colluctando, nihil prorsus, vel comederit, vel dormierit.

Hicronymus Ordoñez de Piñeda, B. Thuribio additissimus, quem antè dixi proprium eius Chirographum, vt sacram reliquiam circumferre solitum, iter agebat ad Prouinciā Chilaoam per montem Charasmal, vbi in quodam cliuō saxa sic per naturam composita sunt, vt scalarum formam, etsi rudem referant. Cliuum hunc mula vectus scandeat Ordoñez; cum in angusta crepidine, reperit, per transversam viam in terra prostratam vnā ex onerarijs mulis, quas præmiserat, vt nullam transeundi semitam illi reliquisset: nec suam, vel in assensus impetu sistere, vel ad alterutrum latas vertere, multò minus retrogrado passu dirigere, absque euidenti præcipitiij discrimine potuerit.

Nullum ergo consilij locum in subitaneo casu

videns ; valida voce clamauit : Sancte Thuribi ! quibus auditis altera mula quæ iacebat , tanquam rationis compos , vel inuisibili manu Dei mota , in genua se erigens alterum saxum sui parte conscendens . aliquantam viam posticæ reliquit , qua cum sua mula Ordoñez illæsus transiit . Eum à longè sequebatur Ioannes Delgatus à Victoria , qui Ordoñij casum prospiciens , & eius periculo cautus de sua mula descendit , eamque post se repentem traxit , donec mulionis industria prostrata mula erecta fuit . Sed ambo exrrà periculum positi saluum Ordoñij transitum cùm casus discrimine , & singularibus circumstantijs conferentes , euident miraculum iudicarunt , & gratias egerunt B. Thuribio , qui hominem sibi deuotum , ad solam nominis inuocationem sic liberare voluit .

Id ipsum iter profecuti sub noctem venerunt ad locum desertum in Prouincia Chilaõa , ante ascensum cliuorum , quos , vt vulgo costas , sic tres sorores vocant , vbi nulla domus , nullum vñbraculum , vel refugium tempestatis , quæ ibi vehemens esse consuevit , depositis tamèn sarcinis pernoctandum fuit ; quùm hora septima pomeridiana , seu prima circiter noctis , densatæ nubes magnam e montibus pluuiam portendebant . Tùm Hieronymus consueta fiducia : Ergone , inquit , Sancte Thuribi , nos hic , & corporum & sarcinarum damno madere patieris ? Delgatus verò deciduam pluuiam humescens , socium irridendo , intulit :

utcumque tu Ordoñi sanctum inuocas ; at ego rem irremediabilem sentio : at Hieronymus in sua fide persistens : sed ego , inquit , serui Deimiracula sæpiùs expertus , pluuiam hanc , eius meritis nobis minimè nocituram non dubito .

Vix dixit , cùm pluuiæ statim cessaret , ac dissipatis illicò nubibus , serenissimam noctem , clara luna , sat commodè pro loci conditione transegerunt . Quod & ipse irrisor Delgadus , miraculum falsus est , ac tanti æstimarunt omnes , vt Barbarus è comitatu Indus inuocati serui Dei nomen discere studuerit ; id in omni sua necessitate deinceps inuocaturus , & impositurus fatui ex vxore tùm grauida nascituro : Quod & Hieronymus etiam se facturum promisit , qui vxorem suam tunc domi grauidam reliquit , si solito B. Thuribij patrocinio , Limam incolumis rediret , & fecit .

Guarocharianos in Diœcesi Limana regebat Alonsus Pita , Tribunus militum , vbi vxorem habuit Gertrudem Claueram à Castilla , propè partum grauidam : sed quoniam aura loci nimis frigida , & partui importuna videbatur , eam parturam duxit ad portum Limanum Chalao , vbi domicilium , & Parentes habuit . Inter eundem , Garziæ Nuñezij Velæ iuxtà æquitantis mulus Gertrudem ictu capitis in ventre percussit , quo illa se læsam sensit ; & Chaloam appulsa , in matris suæ , & Patruï Doctoris Nicolai Martinez Claueri , loci Curionis , & Episcopalis vicarij domo , crescente dolo-

dolore decubit ; Dùm tertia die parturiens , sed foetum emittere non valens , cum mortalibus delirijs , in præfenti mortis periculo , sine spe vitæ constituta fuit .

In eadem domo , vt Parochi habitatione , tunc hospes fuit , D. Petrus à villa Gomezia Archiepiscopus Limensis , qui fæminæ periculum inaudiens , misit ei crucem pectoralem B. Thuribij , qua parturientis ventri applicata , cum inuocatione eiusdem B. Antistitis illicò parere cœpit ; sed tam anxie , vt viso extra ventrem vno pede paruuli , Archiepiscopus eum statim in ea parte , sub conditione baptizari fecit : quo factò , integrum infantem , sed mortuum , & ic̃tu muli in facie signatum , cum horrendo fæto corruptum , nigrescentem , & putridum , cum secundinis æque male affectis enixa est ; & ipsa in se statim reuerfa conualuit .

Duos illos fontes alterum cliui Charasmalensis , & alterum oppidi Macatensis S. Ludouici , quos per B. Thuribium miraculosè eductos diximus , multorum varijs morbis , ab ipsius benedictione , bibendo , lauandoque diuinitùs medicinales esse , communis Hispanorum Indorumque Peruuix æstimatio , publicata vox , & fama est , iurata multorum testificatione in tabulis comprobata . Quapropter ab omnibus vulgò , fontes S. Archiepiscopi , & aqua sancta vocantur .

In specie verò Hieronymus Ordoñes de Piñeda , computista , vt vocant , seu calculator , quem sæpè

nominauimus , aliquando febri , catarrho , & frequenti vomitu vexatus , vt nihil omnino cibi vel potus in stomacho retinere posset ; cum Limam curandus proficisceretur , & fontem Charasmalensem præteriret , ea fide sanctitatis Thuribij , quam constante pectore conseruabat , è mula descendens , flexis ad fontem genibus , firma spe recuperandæ sanitatis , Thuribij opem implorando , hausit aquam , & statim cessante vomitu , omni morbo , & indispositione , repente liberatus est , & gratias suo post Deum Seruatori coram omnibus egit , qui toties ipsum , & alios morbis , & periculis abripere consueuerit . Idipsum euenit Primario Indo seu Caciquio , dicto Didaco à cruce , qui frigida calidaque febri afflictus , per eandem viam transiens , & concepta spe valetudinis per Beati Thuribij merita sibi restituendæ , ex fontis aqua bibit ; & vultum , caput , & manus lauit : ac statim absque alio remedio integrè conualuit : nec multo post tempore ullam corporis indispositionem passus est .

Alfonfus de Castro , Ordinis Prædicatorum ; Parochus S. Annæ Prouinciæ Guaylanæ , cuius seruum Indum per B. Thuribij nomen aliena manu in charta scriptum , in eodem loco sanatum diximus ; vehementi laterum dolore , seu punctura pressus , nec medicis remedijs , quanquam varijs adhibitis , quidquam adiutus , frigido sudore madens , moribundus credebatur ; quando prioris miraculi B. Thuribij recordatus , eandem chartam

eius nomine inscriptam à seruo repetens , in affecta parte , inuocato serui Dei patrocínio , sibi applicuit ; ac statim , non integro spacio recitandi symbolum Apostolorum , cessante dolore , postea per noctem quietè dormiens , sanus & sospes manè surrexit .

CAP V T L I V .

*Viuentis, & mortui B. Thuriij publica
Sanctitatis fama .*

H Vnc locum non tracto , quasi Beati Præfulis vitæ sanctimoniam , vel etiam defuncti in Cœlis miraculorum operatricem potentiam ex multitudinis opinione , & publica voce comprobare volens . Ista etiam certò cognita supponit solemnem ipsius apotheosis , & suprema in terris sententia , quæ è iuris distinctione , pro eius heroicis virtutibus , stupendis miraculis , & cælesti beatitudine iam lata est , & solemnem Ecclesiæ catholicæ ritu promulgata , indicto ipsius canonico cultu , & publica inuocatione patrociniij . Sed quemadinòdum in historiæ limine , Sancti huius Archiepiscopi virtutes ad exemplum imitationis alijs exponere professus sum , ita nunc celeberrimam eius apud homines famam , & magnam in cœlis gloriam , ad eiusdem imitationis incitamentum sequentibus explicare conabor ; vt illi non detrectent labores & pericula ab ipso sanctè ,
for-

fortitèrque tolerata, quos delectat adepta fama,
gloriæque corona.

Tanta enim est bonæ famæ dignitas, ut eam nemo non appetat, etiam eorum qui vanè appetendam dissuadent; atque ipsa Gentilitas solo rationis lumine docta, præclare cum ijs actum censuit, quorum virtus, nec obliuione eorum qui sunt, nec reticentia posterorum sepulta esse poterit. Et sacra doctrina, diuinæ veritati innixa, omnique ratiocinatione certior, boni nominis curam sollicitè inculcat, ipsumque argento & auro, diuinis multis, vnguentis pretiosis; ut quod impinguat ossa, anteposit: quòd ista temporaria & euanida, illud verò permanens, æternumque sit; quo etiam post mortem gloriosius viuatur. Multum enim interest, viventem in terris benè audire, ubi honoris aut lucrispes, & adulatio locum habere possunt; & è viuis abeuntem, per omnium bonorum ora cum laude versari, quando sola defuncti virtus laudem prouocat, quæ vera solidaque laus est, & veræ virtutis indiuidua comes.

Quis ergo Deo teste certus; quia in memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit, non sectetur iustitiam? quis æquè sibi persuasus: quia non coronabitur nisi qui legitimè certauerit, ardua quæque non adoriatur, & subeat? ut in cælo sempiternæ gloriæ coronam consequatur. Cum Iudamachabæo mori in virtute, ne inferat crimen gloriæ suæ, eaq; morte, quam S. Ambrosius gloriosiore

Cic. phil. 14.

Psal. 111.

2. Tim. 2.

Mac. 9.

Lib. 1. Offic.
cap. 4.

triumphis vocat: si enim vita ipsa ad virtutem, & gloriam hominibus data est, verè ipsa rectè contemnitur, vbi ista periclitantur. Id solum cauendum est, vt dùm gloriam inter homines appetas, iustitiam, charitatemque nè lædas, per quæ seruata, gloria Dei æterna comparatur, per quæ præuaticata perditur.

Huius verò rei norma, cùm in omnium Sanctorum Præfulum vitis, plus minusuè reperiatur: sed in B. Thuribij Alfonsi Mogroueji Archiepiscopi Limensis totius vitæ decursu, & post mortem, vtriusque, tam virtutis, quam famæ exemplum præcellens fuit: Ab infantia enim exorsus, inter patriæ pueros egregiarum virtutum princeps erat, & à Ciuibus passim habebatur. In Academia Valisoletana adolefcens, eam virtutis, & honestatis opinionem adeptus est, vt sodalium nemo turpe quidquam vel indecens, quod Deum vel hominem offendat, coràm ipso loqui, vel agere præsumeret; vt fulgore virtutis, & nominis Mogroueji, iam palàm noti serui Dei, principis tenebrarum opera, sola ipsius venerabili præsentia dissipari cæpissent, eosque morum illaudabilium pudere ad honestatem frugemque reduci, qui priùs illis imbuti erant. In Salmanticensi Castellæ, & Conymbriensi Lusitanix vniuersitatibus, non sibi soli virtutis laudem, sed patruo quoque Ioanni Mogrouejo, publico legum Professori, & vniuersæ Mogroue-jorum familiæ æstimationis accrementum obtinuit.

In Collegio Ouetano S. Saluatoris eiusdem Sal-
manticensis Academiz, vbi nobiles viri, doctrina
& moribus maturi societatem habent, quanto sui
nominis splendore: quanto ampliùs in officio In-
quisitoris Granatæ, per omnem Hispaniam emi-
cuerit: quam communis & constans virtutis eius,
& sanctimoniz fama in omnium animis hæserit;
quæ quoniã priùs copiosius explicuimus, hìc raptim
reminisci satis erit: vt quam magna fuerit ipsius
æstimatio apud Rom. Pontifices, & purpuratos
Ecclesiæ Patres: apud Philippum secundum Catho-
licum Regem, ipsiusque varios concessus magna-
tum, præsertim supremum S. Inquisitionis Hispa-
niarum, & rerum Indicarum Senatus, honores
à nobis antè explicati, quibus eum fugientem, &
reluctantem exornarunt, satis manifestant. Factus
autem Archiepiscopus Limanus, non potuit Ciui-
tas abscondi supra montem posita. Neque noui
mundi lux in candelabro collocata, quantumuis
magna infernalia spirituum inuidia, obtenebra-
ri valuit. quin imprimis Thuribij Mogroueij, fa-
ma, quæ Hispaniam repleuerat, in Indias ante
ipsum præcolaret.

Inde tam vehemens orbis Peruuiani desiderium
videndi faciem Pastoris, quem à nominis celebri-
tate optimum sibi datum nouerunt; tanta eum
fuscipientium lætitia, tantum gaudium possiden-
tium, quantum opera experti, frequenti fermoci-
natione, publicaue voce & fama demonstrarunt,

& in

& in hodiernum diem profiteri non cessant. In actis Canonizationis Beati huius Antistitis, præterquam, quòd centum quadraginta sex Testes processus, autoritate Apostolica examinati, & iurati, omnes passim affirmant, ea quæ ipsi testantur, notoria, & publicæ voci, ac famæ consentanea esse: peculiaris etiam inquisitio de fama ipsa instituta fuit. At cum singulorum encomia sigillatim describere, nostri instituti non sit, iisdem fermè verborum terminis, quibus vtuntur, ea hac ratione contraximus.

Testantur itaque, Thuribium Alfonsum Mogrouejum Archiepiscopum Limensem, ab omni vniuersum genere personarum habitum fuisse, & haberi in vita, in morte, & post mortem; Virum Apostolicum, & in omni genere virtutum illustrem: Prælatum immaculatæ vitæ integritate insignem, & perfectæ prælaturæ speculum, sanctum, & amicum Dei, & communi omnium opinione cum illo in Cœlis Beatum; non solum in Regnis Peruii, sed etiam nouæ veterisque Hispaniæ, & Romæ. Nèc tantum vulgi voce, sed magnorum quoque Principum, atque adèò Romanorum Pontificum, Catholicorumque Regum, S. R. E. Cardinalium, & Hispanicæ aulæ Magnatum opinione, & præconio: Quæ opinio & fama magnū incrementum, & firmitatem accepit ex visitatione tribunalis Granatensis, & controuersijs per nos antè relatis, quæ Thuribium inter, & quosdam Antistites, Pe-

ruuixque Proregem intercesserant : in quibus purus eius zelus pro Dei causa, absque omni suspitione mali magnoperè manifestatus est.

Propter hæc & reliquam eius vitæ sanctimoniam, & Ecclesiastici regiminis Apostolicam normam, ab omnibus communiter veneratum, ut sanctum, dignumque reputatum esse, qui Sanctis Præsulibus Ecclesiæ primitivæ æquiparandus, eorum numero adferiberetur. Tantumque apud Barbaros, & infideles Indos, ipsius charitatis, & sanctimonix fama prævaluit, ut cum ipsorum regiones non aliàs penetratas intraret, ipsi turmatim obuij, cum humaniter, & benignè suscipere consueverint, ipsiusque salutarem doctrinam, & monita cum attentione, & affectu audire, & amplecti.

Atque hæc equidem deponunt testes de Thuribij fama iurati, affirmata communi opinione virorum, seminarumque cuiusvis status, gradus, conditionis, & ordinis, nobilium, plebeiorum, secularium, & Religiosorum; Qui omnes ipsum, aptonomasticè, Sanctum Archiepiscopum vocant; & eo nomine absolute prolato, non alium animo concipiunt, quàm Thuribium Mogrouejum. Nèc esse, qui mentionem ipsius faciat, vel audiat, qui eum ut sanctum virum non extollat, absque vlla contradictione vel dubio.

Illam verò famam ipsius ad Barbaros Infideles, non Hispani tantum, vel Indi Christiani detulerunt,

runt, cum quibus rarò, & plerùmque hostiliter conuersabantur, sed subinde etiam Angeli Dei, quod antè notauimus: vt quod in alijs hieroglyphicum, id in Thuribio veritas nuda sit; vt eius fama volantis, ac tubam inflantis Angeli forma representetur. In morte verò, præter antè narrata prodigia, per quæ cœlum ipsum nominis ipsius celebritatem propagauit, communis populorum, tam è sæculo, quàm utroque Clero hominum planctus, quòd amantissimum Patrem, vigilantissimum Pastorem, & omnium amplissimum benefactorem amiserint, quanta ipsius estimatio fuerit manifestè declarauit; vt & illa firma spes ipsius in cœlis patrocinijs, qua eius opem in omni sua calamitate inuocant, et reliquias certatim habere student; et per patentia miracula referunt quęcumque cupiunt, vel per ipsius merita a Deo petunt.

Tanta verò fama et celebritas nominis B. Thuribij, non viua tantummodo voce, et perpetua, fręquentissimæque sermocinatione sparsa, absque intermissione, vel contradictione continuata, et constanti traditione conseruata fuit; sed grauium etiam Authorum in America, et Europa, litteris, et libris arte typographica, cum doctorum hominum, et superiorum approbatione et consensu diuulgatis, in quibus ipsius totius vitę sanctimonię, virtutum, et miraculorum illustria testimonia reperiuntur: sed ne Authorum nomina et qualitates minutim exprimendo longum faciam, quòd id alijs

alijs propositum studiumque esse intelligam: id solum obseruo, multarum Europæ & Americæ Nationum, diuersorumque tam laici, quam Ecclesiastici, Clericalis, regularisque status, & ordinum, qualitatunque esse, eminentibus titulis ac dignitatibus claros. Nec singulorum verba describere, apud plures frequenter eadem; sed eorum sensum, sine verborum repetitione, collectim exhibere constitui. Qui omnes plerique passim, non data opera, vt qui integram vitam, & acta scripserunt, sed aliud agentes, exigentibus eximij viri meritis communique æstimatione, & oblatis occasionibus honorificam eius mentionem fecere:

CAPVT LV.

*B. Thuribij fama doctorum virorum
calamò celebris.*

Qui ipsum absolutè Sanctum, vel cum additamento, Sanctum Archiepiscopum, & Præsulem omnibus numeris absolutum, perfectumque, sanctæ & gloriôsæ memoriæ nuncupant. Qui purissimum Virginem: qui æmulandæ sanctitatis Antistitem: qui insignem illum, & non minùs, ob vitæ sanctimoniam, quam ob dignitatem reuerendissimum: qui æque magna sanctitatis opinione defunctum, quàm qua vixerit: largum Elec-

mosynarium, ouiumque suarum, præsertim Indorum spiritualis boni Zelantissimum; quibus per singulos Dominicos dies, vernacula ipsorum lingua prædicabat: exemplarem, & magnum sanctumque Prælatum, omnibus notum, sanctæque vitæ; quam si quis conscribere vellet, amplissimum haberet exercendi calami campum, propter copiam eorum, quæ de excellentissimis eius virtutibus dicenda extant; maximè verò de ardenti zelo, & charitate, quibus prouidendo spiritualibus, ac temporalibus suarum Ouium necessitatibus incumbabat. Qui virum sanctum, & Ecclesiæ primitiue Præsulibus parem; cuius sanctitatem, & Apostolicam vitam laudabit Peruuia, ipsius memoriam deplorando, & decantando virtutes; in quo vt in proprio centro requieuerunt gratiarum dona, & partes, quas Paulus Apostolus in Episcopis, Ecclesiæque Principibus requisivit.

Alij tractando de confirmandis Chrismate, in ætate minori infantibus, aiunt: sic exercebat Illustriss. D. Thurius Aalfonsus Mogrouejus b. mem. qui, vt sanctus Prælati, sui que ministri tantoperè zelosus, securiorem executionem, diuini obsequij splendorem sectabatur: in quo hodiernum defectum, vt tunc aduertebat, prophetasse visus est in parochiæ suæ partibus maximè remotis, Iaën, & Moyabamba; siquidem post ultimam ipsius visitationem, & erectionem Episcopatus Truxilli, per tot annos, nullus Episcopus ad
hoc

hoc sacramentum administrandum eas Regiones penetrauit. Alij de Episcoporum muneribus scribentes: In quo (prædicandi munere) sancto zelo exactus fuit D. Thuribius, qui, vt sciebat officium prædicationis ad Episcopos præcipuè pertinere, ipsum non solum visitando inter miserabiles Indos; sed etiam in vrbe Metropolitana residendo, singulis Dominicis diebus, aliisque multis exercebat. Alij alterum Eleazarem, sacerdotem magnum, in demetiendo vniuersam terram Peruuic, sicut prior dimensus est terram promissionis. Alij alterum Paulum, in prædicando Euangelium illius Imperij cunctis gentibus; appellabant: erga Pauperes pium, erga diuites pacificum, erga potentes fortem, in templo deuotissimum, in morum reformatione vigilantem, in Ecclesiastica disciplina constantem, in reliquos omnes suauissimum, in seipsum maxime seuerum.

Alij, diuini obsequij, salutis animarum, & propter hæc propriæ mortis & martyrij sitientissimū; cor candidum, animum prudenter simplicem, idolatriæ fulmen, Christiano nomine lætum: summorum Pontificem, Catholicorumque Regnum delictum; cuius sanctitatis opinionem placuit Deo, multis miraculis comprobare. Alij eius vitam, & miracula, tam celebrem cum mundo fecisse scribunt, vt si maior à Peruuianis adhibita cura fuisset, ipse iam dudum cœlitum catalogum, inscripto suo nomine, auxiliet. Alij nouum Chrysostomum, &

Hispaniarum Ambrosium ; Quo, concedente Apostolica sede , non minùs aliquando gloriabitur, Lima , quam Eugenio , & Ildefonso Toletum , Isidoro & Leandro Hispalis , Cæseraugusta Braulio , Mediolanum Ambrosio , & Borromeo : Valentia Villanouano ; Constantinopolis Chrysostomo . Alij nouum Moysen , qui vt amicus ad amicum cum Deo loquebatur , & cuius vultus resplendebat à confortio sermonis Domini , cum ab oratione rediret ; cuius gloriam celebrabit Ecclesia Limensis , cū eius ossa collocabit non in obeliscis, & mausoleis, sed in tabernaculis & aris . Qui tam largus Eleemosynarum erogator fuit , vt nemo magis , etiamsi Borromæos , Villanouanos , aut Ioannes Eleemosynarios producas , & quotquot in Sacris Annalibus celebrantur . Alij Ecclesiastici status immortalis decus , virum vitæ Sanctimoniam insignem : indequē apud Sedem Apostolicam iustè , sollicitè , & piè peragi , vt sanctorum fastis ad scribatur .

Alij , veteris Ecclesiæ Patrum Eclypon , acerrimum fidei defensorem , præconemque Sancti Euangelij , qui plus exemplo , quam verbo prædicabat , mansuetus , humilis , castus , affabilis , pius poenitens , Pater Pauperum , cuius virtutes innumeris miraculis in vitâ , & à morte patratis , Deus illustrare voluit : quem omnes auidè expectant , vt sanctorum numero in terris ad scribatur . Alij iustitiæ formam , sanctitatis speculum , pietatis exemplum , veritatis assertorem , fidei defensorem , Cle-

ri coordinatorem , insipientium magistrum , oppressorum refugium , Pauperum Patrem , miserorum spem , Pupillorum tutorem , viduarum aduocatum cæcorum oculum , mutorum linguam , senum baculum , scelerum ultorem , malorum metum bonorum gloriam , terræ & orbis lumen deprædicant ; Alibi laudatissimum Antistitem , hominemque Angelicarum virtutum æmulum , & Apostolicorum Charismatum copiosum hæredem ; qui creditam sibi Ecclesiam , omni cum Pontificiæ virtutis laude administrauit , & in Episcopali solio manifesta , æternaque inculpata vitæ , & exploratæ sanctitatis vestigia impressa reliquit . Sanctus ille Archiepiscopus , vir totus ex pietate & charitate factus , signis , & virtutibus admirandus , qui à diuina prouidentia hoc nostro sæculo datus videtur , vt antiquorum Præfulum , quorum memoria est omni laude maior , Imaginem moribus , & vitæ ratione delinearet .

Alij , maximum virum , maximèque venerabilem Prælatum , quem viderant vel nouerant Indi post prædicatum in immensis noui orbis prouincijs Sacrum Euangelium : Alij humilitatem Christi , deuotionem Petri , charitatem Ioannis , obedientiam Abrahamæ , patientiam Isaaci , tolerantiam Iobi , castimoniam Iosephi , virtutes heroë dignas altissimo gradu in Mogrouejo emicuisse : in quem virum , inquirunt , elogia diuini spiritus , diuo Simeoni attributa despectas : Sacerdos magnus , qui in vita sua
suf-

refulfit domum , & in diebus suis corroborauit templum , qui curauit gentem suam , & liberauit eam à perditione ; quasi stella matutina in medio nebulae , & quasi luna perfecta in diebus suis lucet , & quasi sol refulget , sic ille refulsit in templo Dei . Alij Virum præclarissimum , & singularem , Præfulemque maximè venerandum , & Apostolicum ; cuius opera egregia , non minimum lucis , atque exempli Ecclesiæ Dei possunt asferre . Cuius in animarum curanda salute studium admirabile fuit , & alacritas in iisdem prosequendis , quærendis , ac Deo lucrandis egregia : vitæ & morum candor incredibilis , magnanimitas ac tolerantia in aduersis , & insectationibus perrara . Tenor constantis virtutis atque exempli , ab ingressu ad exitum vsque vitæ semper sui similis .

Alij , magnum Ecclesiæ Principem , & singularem Heroëm , cuius infantiam totam viriles curæ occupatam semper habuerunt . Qui in studijs Tyro successum veteranorum obseruauit , qui adhuc contubernalis , moderatoris prudentiam prætulit ; moderator religiosi viri attentionem . Cum verò in Ecclesiæ hierarchicum ordinem allectus est , fuit in omnium oculis flos sacerdotum , gemma Pontificum . Alij Prelatum maximè insignem , quem nostra tempora cognouerunt ; qui & substantiam totam , & animam suam pro suis ouibus detrimentum faciebat . Alij Pastoralis officij regulam , sanctum antonomasticè nominatum , qui sanctorum Eccle-

Ecclesię Patrum virtutes heroico zelo imitatus est; cum in illa Indię Gentilitate fidem tam robustis radicibus plantauit, vt non noua, sed multorum seculorum vetus Ecclesia esse videatur.

Alij Sanctissimum Limensium Archipresulem, famigeratissimum seruum Dei, Virum incomparabilem, admirandę sanctitatis, & Pastoralis zeli, quem vnctio de omnibus docere videbatur, sic in S. Rosę Limensis nomine errare non potuit, vt relicta Elisabetha baptismali appellatione, in conferendo Sacro Chrismate Rosam appellare maluerit, purę animę fragrantiam tunc sentiens in spiritu, quo plenus erat: seu vt alijs loquitur: non opera humana, sed speciali impulsu diuino Rosam vocauit. Quod & Clemens IX. S. M. Pontifex in Rosę canonizationis diplomate, cum Thuribij laude repetijt his verbis: sed etiam à Thuribio Archiepiscopo Limę dignissimo, non absque celesti, vt creditur, aflatu in sacri Chrismatis vnctione Rosę nomen commutatum. Id quod in Thuribio alij ad spiritum prophetię presagientem Rosę futuram sanctitatem, alij ad discretionem spirituum cognoscentis, tunc presentem animę ipsius puritatem referunt: sed vtrumque fuisse nihil obstat: nam vtroque spiritu plenum fuisse Thuribium, iam antè ostendimus.

Alij venerabilem eximiumque Presulem, à quo late leges, decreta, ceremonię, Regulę, zelum ipsius planè Apostolicum. Et authorem omni

tempore omnibus omnia factum palam plenèque indicant. Alij in eis omnibus & singulis eundem eius zelum cum eximia sapientia, & prudentia, charitateque erga Deum, & proximum, atque iustitia, coniunctum eminere, & in omnibus eodem spiritu, zelo, & rectitudine actum fuisse. Alij, omnia in eis contenta videri iustè, piè, sanctissimèque constituta, & valdè idonea ad fidem catholicam conservandam; & propagandam, nec non ad mores laudabiliter informandos, iuxta normam sanctæ matris Ecclesiæ; atque inter alia optimè inibi pro- uideri, cum sancto zelo, immunitati Ecclesiasticæ. Alij denique ipsum seruum Dei, christiani Ponti- ficis Ideam, mirandæ virtutis virum, cui paucos pares sua, & nostra tulit ætas, tum doctrina, tum sanctimonia vitæ. Atque hæc quidem illi & plu- ra alij.

Nunc verò si omnes Maximorum Pontificum, Gregorij XIII. Sixti V. Gregorij XIV. Innocentij IX. & Clementis VIII. Si Montalti, Matthæi, & fortassis etiam aliorum Cardinalium, & illius pur- purati Præsulis, quem Breuiarium, & Rosarium illi dono trisisse diximus, ad Thuribium scriptæ lit- teræ nobis suppeterent; non exiguas ipsius laudes suppeditarent. Nam cum omnes illi multis fauo- ribus, & gratijs cum impertijissent, id sine merito- rum exprellione non fecisse, ratio, & consuetudo suadent. Nihilominus tamen quanta eximij viri adhuc viuentis æstimatio, & amor apud ipsos Pon- tifi-

tifices, & curiam Romanam fuerit, ex paucis, quæ
superfunt, tanquam ex vngue Leo facile iudicari
poterit. Sed quoniam hæc ipsa integro capite sa-
tis exposuimus, vt & quanti ipsum Catholicus
Rex Philippus II. Hispaniaque tota fecisset, eadem
hic repetenda non sensui.

Id verò minimè omittendum existimo, vt qui
non sibi tantum, sed propinquis etiam benè velint,
boni ipsi esse studeant, aduertentes, hanc Thuribij
virtutem, & famam non ipsi soli, sed propin-
quis etiam profuisse: Nam vt non resumam, quæ
prius narraui, fauores, & indulta priuilegia, ipsi-
us ad Indos nauigaturi familiaribus, & asseclis,
solo Archiepiscopi intuitu concessa; & vel manci-
pijs ad gratiam satis fuisse, quod Sancto Archiepis-
copo Mogrouejo aliquandiu seruijissent: præterea
ipius sororis coniux Franciscus Quinõnionius, per se
aliòquin dignissimus, Thuribij assiduis contempla-
tione, Limanæ vrbis Prætor, ac deinde Chilenfis
Regni Gubernator, & supremus militiæ Dux, crea-
tus est. Ipsi quoque filius doctõr Ludouicus
Quinõniones Lima Madritum appulsus, Thuribij
Nepotis præcipuo nomine, nobilis equestris Ordini
Calatrauæ insigne, & Quitenfis Præfecturæ
Auditoris Regij honorificum, & vtile munus, à
Philippo III. Rege lubente, & aduentui eius aggra-
tulante, accepit. Atque in primo eius in Regiam
ingressu, cum Duci Lermenfi se sisteret, per cuius
manus omnes Regij fauores tunc dispensabantur:

ac Dux intellexisset eum Thuribij sororis filium fuisse; sic cum affatus est; si personæ tuæ & optimorum Parentum merita defuissent, solo Aunculi nomine mihi gratissimus es, cuius Sanctimonie famam satis perspectam habeo; adeoque certò tibi persuadeas velim, nihil in me esse, quod eo nomine tibi præstò futurum non sit, accepitque Ludouicus quod voluit.

Grimanesa quoque B. Archiepiscopi sorore, et Ludouici matre anno 1635. defuncta, in solemnibus eius exequijs, in Ecclesia Metropolitana Limensi, funebrem sermonem habuit Bartholomæus de Benauides, eiusdem Ecclesiæ Archidiaconus, Episcopus Guaxacanus; in quo non paruam partem laudum matronæ cæteroqui laudatissimæ, à Thuribij fratris contubernio, et fidei domus administratione, ac tot tantorumque ipsius operum cooperatione defumpsit, vbi inter cætera: Quòd si quisquam me reprehendat, quòd in Sancti Archiepiscopi laudes me diffundam: certè non dixerit materiam à proposito alienam esse: quoniam quantumlibet de Apostolico hoc viro dicam, totum in germanæ sororis eius gloriam redundat, cuius nunc funus prosequimur: Eteam vocat nouam Mariam sororem illius diuini Moyse. Thuribij Mogroueji, à Deo & hominibus dilecti: ipsiusque sanctam cum Thuribio Fratre de Eleemosynis concertationem, cum simili S. Hieronymi & Pàule Romanæ comparat; & subinfert: quàm sanctam

tam

tam Dominam oportuit esse illam sororem, quæ talem Fratrem admonebat? quàm talem Fratrem, qui sororis monita humiliter, & reuerenter audiebat. Tum vnum aliquem Thuribij pronepotem alloquens, qui tunc Limæ præfens, & postea ibidem Archiepiscopus fuit, (forte Villagomesium): sufficebat te nepotem esse illius Sancti Præfulis nostri, vt te talem exciperemus. Perge igitur Illustrissime D. & ingredi in selecta illa sepulchra Præfulum, & Præbendariorum huius Sanctæ Ecclesiæ, atque in eis colloca mortales exuias sanctæ Materteræ tuæ, vt simul cum reliquijs sancti fratris fui, tuique magni Auunculi gloriosæ reuiuiscant.

In his verò Thuribij virtutem extollit, quod in tabulis Romæ impressis, & autoritate sacre Congregationis Rituum Ecclesiasticorum diuulgatis reperio. Vbi multi iurati testes in eundem sensum Num. 68. loquuntur; sed vnus tantum propria verba hic transferre sufficiat, sunt autem ista: Quod sciat ex eo quod viderit, & generaliter dici audierit, dictum seruum Dei amasse maximoperè paupertatem euangelicam, contemnendo omnes res temporales: quapropter nec suis, neque propinquorum commodis diuitias vel honores vnquam applicuit: immo nunquam voluit, quamuis meritorum titulo posset; officia vel prouentus pro ipsis petere: Et quòd ipsius propinqui hoc eius propositum, determinatamque voluntatem scientes,

nunquam illi de rebus eiusmodi loqui ausi sunt: ut iam clarius constet honores, & emolumenta quæ adepti sunt, non ipsius interposito studio, vel rogatu: sed sola virtutum, & sanctitatis eius æstimatione, & fama concessa ipsis fuisse. Beatus Vir, beator vita, beatissima virtus, quæ tantam etiam ab hominibus in terris æstimationem, benivolentiam, & gloriam commeruerunt: sed nunc ad ipsius in Cœlis Angelorum consortium, & æternæ felicitatis gloriam explicandam transeamus.

CAP. V. T. LVI.

Circa Thuriij apotheciam, quid Linæ, quid

Romæ actum usque ab obrepas Apostolicas remissorias.

ARchiepiscopi Mogroueji vita immaculata, multiplex, & heroica virtus, Apostolici labores, ac viuents mortuique continuata miracula, aliaque ipsius beneficia omnibus æquè proficua, & manifesta, non poterant non ciere cunctorum animos; quò vehementer cuperent, ut, quem sanctis veteris Ecclesiæ Præsulibus parem ipsi piè credebant, is per sedis Apostolicæ solemnem sententiam in eorundem consortium ad Cœlos assumptus pronunciaretur: ut quem priuata pietate tantum amicum Dei, æterna felicitate donatum venera-

nerabantur, & cuius palmaris patrociniij influxum sentiebant: id publico cultu ex Ecclesiæ ritibus testari possent: & acceptę beneficentię vices ita rependere, vt speratam deinceps fidentius implorarent. Ad gloriam omnipotentis Dei, qui tales seruos in singula secula sibi referuat, & oportune producit. Ad Catholicę fidei propagationem, quę tales habere solet Doctores & professores. Ad exaltationem Sanctę Matris Ecclesię, cui nunquam desunt tam sancti filij, & fideles ministri. Ad solatium Regnorum Hispanię, quę tales gignit, & nutrit fœtus; & Peruię quibus in fine seculorum contigit felicitas tanti pastoris.

Ad honorem trium religiosorum Ordinum, quorum vnusquisque Thurbium fratrem suum nuncupare potest: In vita enim Dominicanus fuit verbi Dei perpetuo prædicandi studio: Franciscanus arctissimo rerum inter opes vsu; pœnitentis vitę rigore; vt aliquando sanctę gloriaretur, se Franciscanę professioni idoneum fore; vt qui pecunias nunquam gestaret, nè quidem ex imaginę vel notis dignosceret. Augustinianus demum, quantum status dignitasque permittebant, eremitico recessu, & perpetuo exercitio contemplationis; tanto in omnes tres affectu, et pietate; vt qui ipsius itineribus glaciem frigerunt, ipsius laboribus materiam disposuerunt, ipsiusque triumphis trophęa præporauerant; sic eorum opera dum vixit frequenter vsus est, et moriens tandem per testamenti tabulas

teris , quas instantias vocant, à Capitulo , Clero , & populo Limano ad rem necessarijs , quibus Philippus IV, Catholicus Rex suas etiam adiunxit, in supremo Madritensi Indiarum Senatu datas die 7. Octobris anno 1633. alijs tunc ab eodem Rege scriptis ad Cardinalem Borgiam , vt Regiæ Maiestatis nomine rei perficiendæ assisteret , instaretque , vt , quod in litteris petebatur, Vrb. VIII. Pontifex , visis, & ritè discussis tabulis illis Ordinarij Limensis autoritate confectis , velit expedire litteras remissoriales , & compulsoriales , quarum Apostolica autoritate , per Iudices à sua sanctitate designandos , testes tùm illi qui in priori instrumento auditi fuerunt , tùm alij , qui producerentur , denuò examinari possent , & exhiberentur scripturæ omnes , & impressa scriptorum testimonia , ad integram causæ cognitionem conducentia .

Per hanc diligentiam, præmissis actis necessarijs , causa quidem in sacram Rituum Congregationem intruducta fuit, nominato Relatore (quem Ponentem vocant) Cardinale Sabellio , qui de Ordinarij processus validitate in Congregatione referret , & quid inde ad remissorias ab Apostolica Sede ad partes obtinendas resultaret. Tùm etià Alexander Massonius Urbani Pontificis Cruciger , & in Sacra Congregatione Aduocatus , acta Limana in formam informationis summarie congestit , & in typographia R. C. Apostolicæ latinè excudi pro more enrauit : in qua inter alia affirmat: Ex magno

numero iuratorum testium in actis Ordinarij Limensis auctoritate compilatis, plenissimè constare, non solum in genere, sed etiam in specie, quod Archiepiscopus Thuribius Alfonsus Mogrouejus erat in gradu heroico plenus omnibus virtutibus, quæ sunt necessariae ad constituendum hominem sanctum: deindè peculiare eius virtutes, cælestia dona à Spiritu Sancto illi collata, & miracula ijs testibus probata prosequitur.

Nihilominùs tamen remissorialium litterarum expeditio in longum dilata fuit, obstabant enim Sacrae Inquisitionis Romanæ decreta de Sanctorum Canonizatione anno 1625. edita, & alia per Breue Apostolicum Urbani Pontificis euulgata anno 1634. & Limæ forsitan cum acta ibidem conficerentur, incognita. In eis enim inter cætera sanctum fuit, nè ullius personæ cum sanctitatis fama defunctæ Apotheosis causa in Sacram Congregationem introduceretur, vel iam introducta continuaretur, quin processus ab ordinarijs propria ipsorum auctoritate confecti, clausi, & sigillati, ad eandem Congregationem venirent, & nisi per peculiarem processum constaret, nullum publicum cultum illi personæ exhiberi, absque licentia Sedis Apostolicæ. Quæ duo cum defuissent in primis illis tabulis Ordinarij Limensis, primum decretum Sacrae Congregationis in Thuribij causa fuit die 9. Decembris anno 1634. vt seruarentur decreta super Canonizationibus edita.

Necessarium ergo fuit vt processus iterum Limæ compilarentur, adiuncto illo de non cultu, & mitterentur in forma probante. Quod dùm fieret, multis propositis dubijs, multa alia Sacræ Congregationis interlocutoria decreta expedita fuerunt, & renouatæ ad Vrbanum Regis instantiæ secundis litteris. 22. Decembris anno 1636. datis; & anno 1645. die 2. Martij, in Consistorio Pontificio, in quo Innocentius X. quæ anno superiori successit Urbano, Cardinalitium galerum concessit Eminentissimis DD. Cardinalibus Cecchino, Ludouisio, Cencio, Iustiniano, Cibo, & Odeschalco nunc Innocentio XI. Pontifici. Iosephus Hortensius de Rubeis, Aduocatus consistorialis, latinam orationem habuit, in qua expositis Thuribij Sanctitatis argumentis, nomine Philippi IV. Catholici Regis, & Cleri populique Limensis institit, vt in causa venerab. serui Dei Thuribij Alfonsi Mogroueji Archiepiscopi Ciuitatis Regum in India, sua Santitas vterius procedi iubere dignaretur.

Sed cùm per varias dilationes nihil obtinuisset, Rex Philippus tertias suas litteras anno 1648. die 1. Februarij dedit ad Innocentium, & alias ad Comitem Oniatensem, tunc suum in vrbe Oratorem. A quo fortassis de negotij statu doctus, alias eodem anno 25. Iulij dedit ad Archiepiscopum Limanum, tunc Petrum Villagomezium, in quibus relato quid eousque Romæ in causa Thuribij actum esset, monuit etiam opus fore, vt Procurator aliquis, seu

Postu-

Postulator Beatificationis serui Dei constituatur in Curia Romana, qui causæ expeditionem sedulo præfens vrgcat.

Itaque tabulis Ordinarij Limensis, in authenticam formam denuò redactis, seruatis omnibus, quæ, iuxta Urbani VIII. decreta Sacra Congregatio seruari iussit, Ecclesiæ Metropolitanæ Limensis Capitulares designarunt virum, quem tanto negotio Romæ promouendo idoneum censuerunt Ioannem Franciscum de Valladolid, ciuem Limanum, & eiusdem tunc Ecclesiæ Metropolitanæ præbendarium. Eique nouos illos processus tradiderunt, cum facultate sufficienti & opportuna causam totam in Regia Madritensi, & Romana Curia prosequendi; & cum postulatorijs litteris Archiepiscopi, Capituli, & Cleri, omniumque Præfulum, Religionum, Accademiæ & Collegiorum Regni, & Ciuitatis Regum, alijsque Proregis, & secularis Magistratus.

Ioan: Franciscus cùm hoc apparatu per longum integri anni, & mari terraque periculosum iter, Madritum tandem incolumis appulit die 18. Mensis Augusti anno 1652, atque imprimis B. Thuri-
bij vitam per Antonium à Leone Pinellum, supremi Senatus Indiarum, & Regiæ Cameræ Relatorem Hispanè conscribi fecit, ac typis edi curauit: Quam deindè eiusdem Ioan: Francisci impulsu auxit, & Italico stylo Romæ edidit Michael Angelus Lapius, subpromotor fidei, & in SS. Rituum Con-

gregatione Aduocatus. Madriti verò mox idem Ioan. Franciscus postulatoriarum litterarum ingentem copiam ex Castellæ Legionis, alijsque Hispaniarum Regnis ad Innocentium X. Pontificem corrogauit: Imprimis Philippi IV. Regis, seruorum Dei deuoti interris patroni, duas 21. Ianuarij, & duodeuigesimo Augusti datas, anno 1653. Cardinalis item Sandoualij, multorumque Archiepiscoporum, Episcoporum, Cathedralium, Capitulorum, Magistratum, Ciuitatumque Cleri & Populi, Religiosorum Ordinum, Academiarum, peculiarium Cænobiorum, & Collegiorum. Quas aliquas Lapius in Italica Thuribij vita integras descripsit: alias autem per Authorem, annorum, ac dierum anacephaleosin recenset; Quæ sanè vel solæ ad cognoscendum Thuribij meritum & sanctitatis famam sufficerent, si iura magis legalem probationem non exegissent. Id etiam Ioanni Francisco Madriti faustum fuit, quòd cum Illustrissimo D. Iulio Rospiglioso, tunc Sedis Apostolicæ Nuntio, consuetudinem contraxerit: qui post duodecim circiter annos Pontificæ in ea Curia laudatæ legationis in urbem vocatus, ac deindè, ab Alexandro VII. Innocentij X. in Petri Cathedra proximo successore, in negotijs statuum à secretis assumptus & Cardinalis creatus, atque inter purpuratos sacrorum Rituum Iudices conscriptus, eundem Alexandrum Pontificem de Thuribij meritis, & ipsius Ioannis Francisci bonis dotibus instruxit: ac ipse

post-

postmodum Alexandro in Pontificatu succedens, Thuribij causæ semper deinceps fauit.

Romam appulit Ioan. Franciscus de Valladolid 18. die Mensis Nouembris anno 1653. & legatione sua Innocentio Pontifici præsentata, ab eo imprimis obtinuit, vt Causa Thuribij in Sacra Congregatione resumeretur: à qua eodem anno, die verò sexta Decembris assequutus est, vt defuncto Cardinali Polo, ultimo tunc causæ ad Congregationem Relatore, substitutus fuerit Cardinalis Costagutus. Anno verò sequenti, die 10. Ianuarij, vt seruatis seruandis iuxta formam decretorum Urbanii VIII. aperiretur processus peculiaris super cultu Thuribio non exhibito. Die quoque 28. Martij, vt aperirentur processus duo, auctoritate Ordinarij Limensis de Thuribij sanctitate, virtutibus, & miraculis compilati, & Sacræ Congregationi clausi, & sigillati exhibiti fuerunt. Mox die 18. Iulij discusso processu peculiari non exhibiti cultus, & pronunciatis decretis Urbanianis, Sacra Congregatio censuit his sufficienter satisfactum fuisse; adeoque posse ad vteriora procedi; omnia proponente Cardinale Costaguto, & Pontifice singulis annuente.

Defuncto inter hæc Innocentio X. Pontifici successor in vaticanis comitijs datus est Fabius Cardinalis Chisius, dictus Alexander VII. anno 1655. die 7. id. Aprilis, qui accedentis pro Thuribij re promouenda ad prima pedum oscula Io. Francisci religionem seria festiuitate laudasse per plurimum ora

fer-

fertur; promisso illi in id negotij omni suo iusto fauore. Sed cùm tabulæ Ordinarij Limensis, quas Postulator Hispanica lingua confectas attulerat, in aliam intereà verterentur, vt ab omnibus, quorum intererat, melius intelligi possent: Franciscus Romæ oportunè repertis viris Peruvianis, quibus tum instabat in Patriam reditus; occasionem per frontem arripuit, obtinuitque Alexandri Pont. peculiari fauore, vt illorum hominum testificationes in genere, vt vocant, super fama sanctitatis serui Dei Thuribij Mogroueji, coram Eminentiss. Card. Ponente, ritè exceptæ in publicas tabulas referrentur. Quod factum causæ celerius promouendæ non parum conduxit: cùm enim die 7. Septembris referente Card. Sacchetto S. Congregationis Præfeto eam gratiam concessisset Pontifex, mox die 2. Octobris S. Congregatio, firmato, quod in ea causa sufficienter paritum fuisset Vrbani decretis de non cultu, ideòque ad vltiora procedi posset: decreuit vt priusquam deueniatur ad inquisitionem specificam, constare debeat de fama sanctitatis, virtutum, & miraculorum in genere. Quapropter Cardinalis Costagutus Relator, in concessu proximè celebrato coràm sanctissimo petijt remissorias in genere, & Pontifex de Fratrum consilio annuit. Ac deindè die 9. eiusdem mensis deputatus est Cardinalis Genettus, Pontificius in Vrbe Vicarius, ad sumendas probationes famæ, sanctitatis, virtutum & miraculorum in genere.

Anno

Anno itaque 1656. 29. Ianuarij processus ille nuper in Curia de sanctitatis, virtutum, & miraculorum Thuribij fama compilatus, citato fidei Promotore, vt cum aperiat, commissus est, & Alexander Pontifex in congressu habitò die 28. Martij de Fratrum consilio declarauit constare de eius validitate, & concludenter probari famam sanctitatis virtutum, & miraculorum Thuribij in genere: ob idque petitas remissoriales ad sumendas probationes in specie concedi mandauit. Eas verò die 8. Aprilis eiusdem anni, Sacra Congregatio censuit, quoad ciuitatem, vniuersamque Prouinciam Liuanam dirigendas esse Archiepiscopo Ordinario, Decano, Archidiacono, Cantori, Magistro scholæ, Thesaurario, & quatuor Canonicis senioribus eiusdem Ecclesiæ Metropolitanæ; ita videlicet, vt dictus Archiepiscopus cum duobus ad minus ex dignitarijs vel canonicis prædictis coniunctim procedat; exceptis casibus mortis, infirmitatis, vel malæ valetudinis eiusdem Archiepiscopi, quibus casibus tres ad minus ex prædictis coniunctim procedant, idque intra terminum quinquennij impleant: quo elapso, iurisdictione, & facultate huiusmodi penitus careant.

Verum cum Apostolicarum remissorialium per tot annorum laborem obtentarum executio Lentius procederet; anno tandem 1660. die 28. Februarij instante Francisco Postulatore, & proponente Relatore Costaguto, terminus temporis in
 lue-

superiori decreto restrictus, ad alterum quinquen-
nium prorogatus est, & eodem anno die
declaratum fuit remissorias in superiori decre-
to concessas, non ad personas particulares: sed ad
illorum munia pro tempore gerentes quoscumque
directas fuisse, ita vt non tantum Archiepiscopo,
dignitarijs, vel Canonicis, tùm viuentibus, sed
eorum etiã in eisdem muneribus intra præscrip-
tum, & prorogatum, vt supra, temporis terminum
successoribus suffragarentur. Anno sequenti de-
functo nuper Cardinali Costaguto, huius causę Re-
latori substitutus est Eminentiss. Cardinalis Flavius
Chisius Alexandri VII. Pont. ex Fratre Nepos, die
15. Ianuarij, qui Thuribij Apotheosim adhuc sedu-
lò promouet, quamquam a die 8. Aprilis anni 1656
quo expedite sunt litterę remissorię, vsque ad de-
cimum Aprilis 1666. per totum decennium, nihil
aliud per Sacram Congregationem decerni potuit;
dùm processus Limani, per eandem remissorialium
Apostolicarum auctoritatem compilandi, ad Cu-
riam mitterentur.

CAPVT LVII.

*Post obtentas remissorias, quid utrobique actum
vsque ad solemnitatem Beatificationis?*

MOdò, quid intercà Limę actum sit, ex rela-
tione summaria Archiepiscopi Villagome-
zij

zij lingua hispanica Limæ typis edita breuissimè referre ad historiæ nostræ integritatem facit . Itaq; remissorias illas, quas anno 1656. Romæ datas diximus, Limam allatas, Procuratores Decani & Capituli Metropolitanî, die 3. mensis Nouembris anno 1658. clausas & sigillatas Archiepiscopo præsentarunt, per alium libellum postulantes; vt conuocatis ijs, quorum intererat ad executionem procederetur: ijsque per Archiepiscopum exterius cognitis, per eius mandatum, seruatis ijs, quæ Iura requirunt; certo die & loco conuenerant cùm ipso Archiepiscopo Dignitarij omnes, & Canonici in litterarum inscriptionibus, vt supra, nominati, & confidentes in certo loco Palatij Metropolitanî, vbi Archiepiscopus tribunal constituit, priores litterarum remissoriæ ad Archiepiscopum, dignitarios, & Ganonicos directæ, seruatis seruandis apertæ fuerunt. Per varias deinde sessiones, electi fuerunt omnes tribunalis officiales, & Ministri, proposito singulis iuramento fidelis exercitij sui cuiusq; muneris; citatisque Fiscale Ecclesiastico Archiepiscopi, & Subpromotore fidei, à Iudicibus iuxta remissorialium tenorem nominato, aliæ litteræ ad hos seorsim directæ, inscriptione & sigillo prius ritè recognitis, ipsis apertæ fuerunt, cæteraque ad stabilendum legitimum tribunal, & causam prosequendam disposita.

Hinc die primo Februarij 1659. Procurator Capituli præsentauit libellum, in eoque productos

testes quosdam, citatis. Fiscali, & Subpromotore fidei, ad propositum effectum ritè examinandos, quo accepto, dictaque die, in qua res inchoanda foret, iam per ora passim volabat, Apostolicas litteras tam diu desideratissimas apparuisse (quas ipsi rotulùm vocant,) & paulò minori omnium lætitiæ, & exultatione exceptæ fuerunt, quàm si Beatificationis ipsum diploma recepissent. Illuxit tandèm dies, qua ignis priuatæ Peruvianorum erga Thuribium religionis, eo. usque in ipsorum pectoribus, tanquàm cinere fatus, & per Apostolicæ sedis sanctæ cohibitus, per eiusdem sanctæ Sedis authoritatem in legitimæ testificationis flammæ erumpere posset, & inchoarentur iuridicæ probationes puritatis vitæ, heroicarum virtutum, & insignium miraculorum ipsius: ex quo prouenturum non dubitabant, ut cum quantociùs, ipsorum communi æstimatione, promerito sanctitatis honore, & publico cultu prosequi, per eiusdem Sedis Apostolicæ sententiam, ipsiusque patrociniùm palàm inuocare possent.

Cordium iubilum in vultibus videre fuit, & currebant passim ex oculis teneræ pietatis lachrymæ, ac serui Dei, & Sancti Archiepiscopi Magnalium commemorationes tota Ciuitas, Regnumque Peruiæ personabant; nec frequentior vox audiebatur, quàm encomiastica sanctitatis, virtutum, & miraculorum ipsius: quæ multo ampliora hac occasione in Villagomezij Archiepiscopi edita relatione

describuntur, quàm nos in morte *Thuribij*, vel corporis eius translatione notatam narrauimus. Nec defuit in eodem actu *Cœlorum* consonantia, per noua miracula iam à nobis ante relata, quæ veterum famam vbique renouabant. Festi ignes, & luminaria per vicos & plateas omnes accensa, vt nox in diem versa videretur.

Archiepiscopus Dei negotium à diuinis in cho-
randum censens, obtulit ipse sequenti mane solem-
ne sacrificium, & grates publicæ Deo actæ fuerunt,
ob tantum Apostolicæ benignitatis fauorem, tan-
ta populi frequentia, vt *Metropolitanum* templum
alioquin spatio amplum, tunc pro interuenientium
præflura nimis angustum censeretur: Multus &
grauis erat concursus, *Prorex Peruuix* cum suo
Comitatu, *Regius*, *Ciuicusque* senatus, *Ecclesiæ*
Metropolitanæ Capitulum, *Senatus Academicus*
cum Collegijs, & *Seminarijs* studiorum, magna
nobilium virorum caterua, reliquique populi omnis
conditionis plurima turba; Tum institutus solem-
nis equitatus, in quo Pontificiæ litteræ deuoto
splendore per forum maximum, cui templum im-
minet, elatæ fuerunt, ac sic omnibus promul-
gatæ.

Ad Tribunal tandem, loco, & hora præsigna-
tis ventum est, in quo, vt semel dicam, is erat
perpetuus procedendi stylus vt sedentibus pro tri-
bunali Iudicibus Apostolicis, *Procurator Capituli*
Metropolitani poduceret in albo Testium exami-

nandorum nomina , adnotatis cuiusque qualitatibus & conditionibus in eisdem lege requisitis : quibus perspectis per Iudices acceptabantur , nè in actu examinis , vel deinceps exceptio aliqua causæ progressum interturbare posset . Postea citabantur Fiscalis , & Subpromotor fidei , vt si quid aduersum haberent , exponerent ; ipsque nihil se opponendum habere respondentibus , testis adesse iuebatur : Mox aperiebantur interrogatoria Subpromotoris fidei , & aliæ sacrę Rituum Congregationis , quæ ad testium examen pertinebant : quę postquàm coràm teste declarata fuissent , iterùm in aliam occasionem claudebantur . Iuramentum autem sic testibus præstandum dabatur , vt idem quisque testis tùm initio integri examinis , tùm quotiès interpolatum fuisset , in eius prosecutione denuò iurare deberent . Atque hæc forma in toto cursu causę , cùm Limę , tùm foris obseruata fuit , seruatis reliquis iudiciij solemnitatibus , quas leges , & Sacra Congregatio Romana seruandas præscribunt .

Hac ergo ratione , & perpetuo procedendi modo , & virtute remissorialium Apostolicarum , ac secutę prorogationis alterius quinquennij , examinati sunt Limę , & in tota Prouincia testes numero plurimi , 281. circiter , & pro maxima parte , dignitatibus Ecclesiasticis , doctrina , & pietate rerumque experientia conspicui , & graues , eorumque multi per intimam , diuturnamque consuetudinem ipsi seruo Dei quondam familiares . Ex omnium

depositionibus nouem volumina chartę hispanicę in folio compacta sunt, & charta Pergamena connecta. Deinde cum debitis solemnitatibus, & requisitis actis clausa, & Iudicium sigillis munita ad Curiam Romanam missa sunt. In ijs verò continebantur integri processus vitę sanctitatis, virtutum & miraculorum Thuribij in specie, ad causam Beatificationis, & Canonizationis ipsius in Sacra Congregatione prosequendam necessarij, & opportuni.

Acceptę Romę hęc tabulę Limenses, autoritate Apostolica compilatę, anno 1666. eiusdem anni die decima Aprilis clausę, & sigillatę, vt erant, in Sac. Rituum Congregatione per eiusdem tabellionem exhibitę fuerunt, & in eodem confessu coram Eminentissimis Prępositis, assistentibus D. Ghinio Prothonotario Apostolico, & D. de Rubeis fidei Promotore, facta prius recognitione ad extra, ab eodem Tabellione apertę sunt, eidemque restitutę ad effectum procedendi ad vltiora in causa, ad formam decretorum S. M. Urbani VIII. Tũ ceteris prius ritę peractis die 26. Iunij Sacra Congregatio censuit committi posse Eminentiss. Chisio Relatori, vt videat nonnulla opera dicti serui Dei Thuribij, & in Congregatione referat, vt cognoscatur, an secundum decreta Urbani possit vltius in causa procedi; Et auditis Consultoribus, quorum censuras in limine Limę limatę integras dedimus, eodem anno, die 18. Septemb. Eminentiss. Cardinalis de Ilcio, loco tunc impediti Cardinalis

Chi-

Chisij retulit, & S. Congregatio conformiter censuit, deducta ex scriptis à dicto seruo Dei in nouissimo processu remissoriali, & compulsoriali Limano nihil contineri quod valeat impedire processum ad vltiora in eius causa.

Quia tamèn, vt loco iam indicato præmonui, non omnia Beati Viri scripta opera in eis processibus integrè conscripta fuerant, id quoque in eodem confesso cautum est; vt reliqua, si quæ supersessent, ante causæ expeditionem integra deferantur, vt omnes Synodi Limanæ, & alia Concilia Prouincialia post primum anni 1583. iam delatum, à Thuribio celebrata per Sacram Congregationem reuideantur. Quapropter die 27. Nouembris S. Congregatio censuit, per litteras missiuas ipsius Congregationis committi posse Archiepiscopo Limano; Et, ipso impedito seu absente, alteri ex antiquioribus Dignitarijs, in actu præsentationis litterarum eiusinodi in humanis existentibus, vt Archiepiscopus seu Dignitarius, vt supra, transmittat ad urbem Synodos, & Concilia, si quæ reperiuntur ad effectum illa reuidendi iuxta resolutionem S. Congregationis sub die 18. Septembris, & Sanctissimi 21. Octob. proximè præteritorum. Quatenus verò nihil inueniatur, rescribat Sacræ Congregationi, dictæque Epistolæ fides omnimoda adibeatur. Itaque Sanctiss. Domino huic resolutioni annuente. Cardinalis Ginettus, S. Congregationis Præfectus eas litteras expediuit: in quibus
re-

relato decreto diei 18. Septemb. eiusdem S. Congregationis ordinaria authoritate, annuente etiam Sanctiss. committitur Archiepiscopo, ut omnes & singulas Synodos, & Concilia prædicta clausa, & ipsius assistentiumque Iudicum sigillis munita ad ipsam Congregationem transmitti curet.

Interim verò Alexander Pontifex, quo affectu in Thuribij causæ progressum ferebatur, die prima Decembris ad relationem D. Casalij, Secretarij S. Congregationis, & enixis precibus Francisci de Valladolid Sacerdotis Limani Procuratoris specialiter constituti dicti V. S. Dei benigne inclinatus annuit, & concessit, ut pro citiori causæ diù agitatæ expeditione, in Congregationibus ordinarijs per S. Rituum Præpositos habendis, cum interuentu etiam Consultorum proponi, & discuti possint merita dictæ causæ, & contentorum in processu ultimo loco fabricato in specie, super puritate vitæ, virtutibus, & miraculis dicti serui Dei, & à moderno Archiepiscopo, alijsque Iudicibus deputatis transmissio, & in S. Congregat. exhibito, ac seruatis seruandis aperto: utque etiam in generalibus coràm Sanctitate sua habendis ea causa præferatur omnibus vsque ad totalem illius expeditionem; derogando ad effectus prædictos, quatenus opus sit. Decretis S. M. Urbani VIII. in contrarium forsitan disponentibus. Postea virtute huius concessionis, & speciali Indulto Alexandri Pontificis, die 18. eiusdem mensis, Proponente Cardinale Azzolino,

loco

loco Eminentiss, Chisij Relatoris, tunc impediti, in Congregatione extraordinaria, Eminentissimi Prapofiti, auditis etiam Consultoribus, responderunt constare de validitate nouissimi processus Limani remissorialis, & compulsorialis, in nouem partes diuisi, testesque in eo ritè & rectè exanimatos, & iura in eo producta, ritè compulsata fuisse.

Inter ista anno 1667. diè 22. mensis Maij diuturno morbo consumptus obiit Alexander VII. & in solitudine omnium Ecclesiarum successit ipsi Iulius Cardinalis Rospigliosus, in Pontificatu dictus Clemens IX. Qui per diuturnam in minoribus constituti Hispanicam Apostolicæ Sedis legationem, & ea quæ deinceps factus Cardinalis in Curia Romana, & in ipsa S. Rituum Congregatione didicit, de Thuribij meritis abundè instructus, eius Apotheosi additus fuit, binum suum peculiarem fauorem eidem accelerandæ contribuit. Alterum cùm die 16. Iulij, sui Pontificatus anno primo ad relationem dicti D. Secretarij S. Congregationis, & preces Io. Francisci Valladolidij causæ Procuratoris, sæpiùs nominati, benignè confirmauit decretum, & gratiam in eadem causa factam sub die prima Decemb. proximè præteriti, per S. M. Alexandrum VII. præcessorem. Et vltèriùs concessit, vt in Congregatione ordinaria proponantur simul & semel, ac discutiantur virtutes tam theologicæ; quàm Cardinales dicti Ven. S. Dei cum interuentu

consultorum: decretis S. M. Vrb. VIII. alijsque constitutionibus Apostolicis, & stylo S. Congregationis, & quibuscumque in contrarium non obstantibus.

Altera Clementis IX. specialis gratia fuit, cum anno sequenti 1668. die vero 25. Maij, pro parte Io: Francisci Postulatoris ipsi expositum fuit, aliàs peractos fuisse nonnullos processus inforatorios auctoritate Ordinarij Limensis, tam super asserta sanctitate vitæ, & virtutum, quàm super miraculis; tum in vita, tum post obitum, intercessione prædicti serui Dei patratis: & quæ postmodum in nouissimo processu Limano constructo super inquisitione speciali, depositionibus plurium testium in eodem examinatorum de auditu, & publica voce & fama adminiculata dicuntur. Ideoque supplicauerit vt in discussione reuerentiæ tum virtutum, tum etiam miraculorum, prædicti processus auctoritate ordinarij, vt supra, confecti haberentur, ac si Apostolica auctoritate peracti fuissent: cui petitioni idem Sanctissimus benigne annuit, ac ita obseruari mandauit, non obstantibus Vrb. VIII. cæterisque quibuscumque in contrarium facientibus. Nec aliud sub Clementis IX. Pontificatu in eâ causa factum reperio. Obijt enim singularis innocentie, & Charitatis erga Pauperes nota clarus anno 1669. die 8. Decembris.

Anno verò sequenti 1670. die 29. Aprilis, Pontifex electus est Familius Bonaventura Cardinalis

Alterius, dictus Clemens X. qui non minus quam alij Thuriij causam fouere visus est. Nam cum processus nouus compulsorialis virtute litterarum S. Congregationis, quas anno 1666. die 27. Nomenclaturae decretas, ac per Cardinalem Cipettum annuente Pontifice datas diximus, iam confectus, sub finem anni 1670. in urbem allatus esset; Clemens X. Pontifex die 7. Ianuarij anni sequentis 1671. eum per S. Congregationis Prothonotarium absque alia recognitione sigillorum, vel alia sollemnitate aperiri iussit. Dein insuper mandauit, vt Notarius ipsius Congregationis cum immediate in proprio originali, & proprio eodem idiomate, quo conscriptus reperiebatur, consignaret Promotori fidei, vt videat, & examinet, an in scripturis in eodem processu compulsatis, sit aliquid contra bonos mores, ad effectum postea de illis habendi approbationem à S. Congregatione. Tum etiam Theologi Consultores, iussu Cardinalis Chisij Relatoris, cui examen earundem scripturarum specialiter demandatum fuit, censuras suas, & nobis alibi editas addiderunt. Quæ postquam facta fuissent, Sacra Congregatio die 13. proximè sequentis Iunij, ad eiusdem Cardinalis Chisij relationem censuit ad vltiora in causa posse procedi. Et Clemens Pontifex die 20. eiusdem mensis referente Secretario S. Congregationis annuit.

Cum hæc acta fuissent, & restaret proximum dubium, an constet de virtutibus Theologicis, &

cardinalibus Thuribij, ad effectum de quo tunc agebatur? Io: Franciscus causæ Procurator informationem in forma iuris, ac totius processus breuiarium, quo ad vitam, & virtutes attinebat per Claudium Bouilaud causæ tunc patronum conscribi, & cum oppositionibus R. D. Rubei Promotoris fidei, & responsionibus eiusdem Bouillaudi patroni, ac D. Bottinij Aduocati consistorialis, R. C. A. typis excudi pro more curauit.

Quæ omnia cum in Congregatione generali Sacrorum Rituum coram Sanctissimo D. die 8. Martij anno 1672. proponente Cardinale Ghisio, ritè discussa fuissent, Sacra Congregatio vnanimi voto declarauit constare de virtutibus Theologicalibus fidei, spei, & charitatis, & Cardinalibus prudentiæ, iustitiæ, fortitudinis, ac temperantiæ serui Dei Thuribij in gradu heroico.

Rehucisque deducta, ad obtinendum vltimum decretum Beatificationis Thuribij, restabat, vt eius miracula discuterentur, & ab eadem Sacra Congregatione, annuente Summo Pontifice approbata forent: Quamobrem Valladolidius causæ postulator, & procurator de eius terminatione sollicitus, curam commisit Frigidiano Castagnorio causa patrono, vt quemadmodum alter de virtutibus, sic iste de miraculis, ex integris processibus, conficeret facti iurisque informationem super dubio, an de illis constet? Castagnorius autem ex pluribus, quæ per tertium examen in tabulis deducuntur,

elegit numerum, tum Thuribij sanctitatis opinio-
 ni comprobanda, tum Beaficationi promouenda
 sufficientem; in vita eius, & post obitum patratio-
 rum: quorum singulis historicè primùm narratis
 subiungit iura, ac dein integras attestantium depo-
 sitiones; alijs centum ac decem miraculis per ana-
 cephaleosim in fine memoratis, & adiectis testium
 nominibus, & qualitatibus. Quæ Io. Franciscus
 typis cameralibus imprimi fecit, adiunctis, vt asso-
 let, animaduersionibus D. Bottinij Promotoris
 fidei in singula illa à Castagnorio ponderata, cum
 responsionibus Iuris, imprimis ipsius Castagnorij
 patroni, ac deinde Federici Cacciae S. Consistorij
 Aduocati, & Petri Gaddi Aduocati; atque alia
 Medicophisica Pauli Manfredi Medici Collegiati
 & publ. in Rom. Sapientia Professoris.

Dùm ista in Eminentissimorum Præpositorum,
 & Consultorum S. Congregationis manibus ver-
 sarentur, & eorum, vt vocant, releuantia, seu vis
 in ipsa Congregatione discuteretur, Clementis X.
 Pontificis corporis infirmitas, ac deinde secuta
 mors, decreti expeditionem in longum protraxit,
 dùm Congregatio generalis coram Sanctissimo
 Domino habenda interim expectaretur. Mox anno
 1676. die 21. Septemb. nouus Pontifex magno,
 vt speratur Ecclesiæ Dei bono electus est Benedic-
 tus Cardinalis Odescalculus, qui assumpto nomine
 Innocentio Papa XI. pro ardenti suo zelo, in hoc
 Pontificatus initio, maximarum rerum totius

Chris-

Christianitatis curis detentus, rei nostræ tam citò attendere non potens, in commodius tempus eam distulit; At anno tandem 1678. Congregationem in diem 20. mensis Decembris vocauit, in qua coràm sanctitate sua discussis Thuribij meritis concordi S. C. consulto id decretu fuit, quod Pontifex die 18. sequentis Iunij anno 1679. suo diplomate expressit cuius pars quæ ad historiæ nostræ complementum pertinet hæc est.

Cùm itaque confectis dudùm ex huius sanctæ Sedis Apostolicæ licentia processibus de vitæ sanctitate, hæroicisque virtutibus, quibus idem ferruus Dei Thuribius multipliciter fulsisse, pijsque studijs quibus Catholicam fidem, Ecclesiasticamque disciplinam per sanctæ Synodi Tridentinæ decreta sanctam in noua illa christianitate stabiluisse, ac miraculis, quæ ad manifestandam hominibus eius sanctitatem à Deo patrata fuisse asserébantur, Congregatio Venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus præpositorum, post maturam, diligentemque illorum discussionem coram nobis constituta, auditis etiam Consultorum suffragijs, vno spiritu, vnaque voce censuerit, posse quancumque nobis placeret, ad solemnem ipsius serui Dei Thuribij canonizationem, iuxta eiusdem S. R. E. ritum tutò deueniri, ac interim indulgeri, vt nuncupetur Beatus, & de eo tanquàm Confessore Pontifice officium recitetur, & sacrosanctum missæ sacrificium celebretur. Hinc est, quòd

quod nos pijs, enixisque precibus Charissimi in Christo filij nostri Caroli Hispaniarum Regis Catholici, & charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariannæ Reginae viduæ, eius genitricis, ac venerabilium fratrum Archiepiscoporum, & Episcoporum, Cleri, vniuersitatum, Collegiorum, & populorum tam Hispaniarum, quàm Regni Peruanii nobis super hoc humiliter porrectis, paterna benignitate annuentes, de memoratorum Cardinalium vnanimi consilio pariter, & assensu, autoritate Apostolica, tenore præsentium indulgemus, vt idem seruus Dei Tharibius olim Archiepiscopus Limanus, in posterum Beati nōmine nuncupetur, eiusque corpus, & reliquie uenerationi fidelium (non tamen in processionibus circumferenda) exponantur, imagines quoque radijs seu splendoribus exornentur, atque de eo sub ritu semiduplici in omnibus Ecclesijs tam sæcularium, quàm regularium vtriusque sexus recitetur officium, & Missa celebretur de Confessore Pontifice singulis annis iuxta rubricas Breuarij, & Missalis Romani die 27. Aprilis, qua ipsius serui Dei corpus translatum, & in Metropolitana Ecclesia Limana repositum fuit, cum spiritum Creatori reddiderit die 23. Martij, quæ ferijs Quagragesimæ, vel festis Paschalibus impedita esse solet. Hæc autem videlicet recitationem officij & Missæ celebrationem fieri concedimus in locis dumtaxat infra scriptis, nempe in Ciuitate, & Diœcesi Limana, vbi obiit, in Ciuitate Maioricæ,

cæ, in qua natus est, & in Collegio Quetenſi nuncupato, vniuerſitatis ſtudiij generalis Salamanticeꝝ. in quo humanis, diuinisꝝque litteris imbutus fuit, & quantum ad Miſſas attinet, etiam à Sacerdotibus confluentibus. Præterea primo duntaxat anno à datis hiſce litteris, & quoad Indias, à die quo eædem litteræ illuc peruenerint, inchoando, in Eccleſijs Ciuitatum, & Diœceſis, ac Collegij præſatorum reſpectiue ſolemnia Beatificationis eiꝝdem ſerui Dei cum officio, & Miſſa ſub ritu dublici maiori die ab ordinarijs locorum reſpectiue conſtituta, & intra ſex meſes promulganda, poſtquam tamèn eadem ſolemnia in Baſilica Principis Apoſtolorum de vrbẽ celebrata fuerint, paritèr celebrandi facimus poteſtatem. Non obſtantibus &c.

CAPVT LVIII.

Thuribij Alſonſi Mogræji Beatificatio

VT Apoſtolicum Diploma ſuperius deſcriptum ſolemnam promulgationem, & publicam executionem conſequeretur, Innocentius Pontifex commiſit iſtis Eminentiſſimis Iudicibus & miniſtris Congregationis Sacrorum Rituum; indiſto rei peragendæ die ſecundo menſis Iulij, qui cæteroꝝque ſolemnis eſt Deiparæ Virgini Mariæ propetanti in montana, ad viſitandum Elizabeth.

Cu-

Cuius mysterij exemplum in perpetuis suis, laboriosissimis, ac discriminosis montanorum Indorum visitationibus Thuribius sibi proponere consuevit, qui dies hoc anno incidit in Dominicam sextam post Pentecosten.

Itaque ut tanta festiuitas condigno splendore, & apparatus magnificentia, pro sacrorum rituum Ecclesiæ Romanæ graui consuetudine coleretur. Franciscus Valedolidius Limanus, Ecclesiæ Metropolitanæ Limensis Canonicus, Ecclesiastica dignitate Scholaris, ac totius causæ Apotheosis Archiepiscopi, pro eadem Ecclesiâ in Romana Curia sollicitus, solers, & indefessus Procurator, de Pontificis voluntate, ac DD. Cardinalium promptitudinē monitus, ita letus, & alacer pro concessi temporis breuitate cuncta disposuit, ut, seu ad admirationem magnificentiæ, siue ad pietatem commouendis affectibus opportunum nihil ultra desiderari posset.

Locus actioni destinatus erat immensa illa domus domini, templum Sancti Petri in Vaticano, quam, ut mole pariter, & opere, famigerato Salomonis templo æquiparare docti non dubitant; ita id superat sanctitate, quantum plena exhibitio mysterij, obscuris eius lineamentis præstat. Eius amplitudo per omnem dimensionem tanta est, ut intuentium oculis illudere videatur, dum singularum partium vastitatem ita extenuat, ut immanes Colossi, in ea collocati, vel desuper impositi, non nisi

nisi iustam ferè hominis magnitudinem ita oculis reddat, vt vlli non experto persuaderi non possit.

Populum Romanum omnis ordinis, ætatis, & sexus, variarumque terrarum orbis nationum infinitam frequentiam per diuersas vias, qua peditem, qua curribus concurrentem colligebat primum area amplissima, seu atrium subdiale templi oualis formæ peristilio ab utroque latere septum, quod quatuor ingentium columnarum ordines tribus fornicibus concamerati sustentant, plurimis Sanctorum statuis per gyrum superius coronatum: interius autem in tres parallelarum viarum cursus distinctum, per quas pedester præsertim populus, absque solis, aut pluviæ molestijs, ad interiora Basilicæ peruenire potest: sed media excipiendis etiam curribus apta est. In medio atrij conspicitur vetus Aegypti spoliū, celebris ille obeliscus à Sixto V. Pontifice erectus, qui etiam crucem, humane redemptionis aram, in summo pyramidis positam piè venerantibus indulgentiam in secula permanfuram concessit. Ad Obelisci latera cernuntur duo magnæ molis marmorci fontes, qui copiosissimam aquam placido murmure niuearum flammarum specie in aëra proijciunt, quæ in subiacentibus amplissimis conchis excepta vsui communi prostat.

At populus in templum ad sacram actionem per hanc aream properans, priusquam interius Basilicæ vestibulum ingrederetur, in principe eius porta exteriori intuebatur, appensam B.

Præfulis *Thuribij* efficiem; caput solaribus rabijs, adeptæ ecclesiæ gloriæ indicibus reditum, in ovali tabula metallicis coloribus depictam, quam Sanctissimi *P. Innocentij XI. Pont. & Catholici Regis* insignia varijs coloribus. depicta paulò inferius hinc atque inde stipabant: omnes tres tabulæ fericis fascibus ad symetriad pendentibus festiuus. ornatae. In lateralium autem portarum dextra, *Limensis Metropolitanae Ecclesiæ Capituli*; in sinistra, eiusdem Ciuitatis *Senatus* insignia pendebant ad portarum proportionem paulò minora, simili ornatu, ingredientium aspectui in alto exposita.

Hinc per interius vestibulum in templum ingressi cernebant altissimos mediæ navis. Basilicæ parietes à sublimi fornice vsque ad panimentum holosericis auleis rubri coloris, (quæ vulgus *Damasceni cremisini* vocat) ad maiestatem ornatos; quibus addebant splendorem largi textilis auri fulgentes limbi, qui iustis. interuallis à summo ad imum porrecti purpureum bombycinæ telæ colorem, ad intuentium admirationem, & hilaritatem interstinguiebant. Laterales transversalque templi naues quamplures aræ, & sacella pro templi proportionē, grandi marmorum, nobiliorumque lapidum structura, in qua materiam superabat opus, & pictarum tabularum, cæteroque apparatu splendide collustrarunt; in quorum singuli præter pendentium lampadum frequentiam, sex magni ponderis crassi, longique, & candidi, cerei proceris auri-

auricalchi candelabris impositi, toto solemnitatis tempore ardentes, toties multiplicati videbantur, quoties ipsi politi lapides, tanquam tot specula refractas luminum species circumspicientium oculis obijciebant.

At verò per mediam Basilicam accedentium oculos præ cæteris in se rapiebant immanes duæ novæ machinæ quæ augustam veteris Romæ maiestatem, si in tanto opere non superant, sed profecto adæquant; eo admirabilius, quo religiosius, & sanctius. Altera est altare confessionis, seu recentioris sepulchri Principis Apostolorum Petri, & Pauli Doctoris gentium, sub summi tholi apice in medio constitutum. Quod cum Paulus V. Pont. varij coloris nobilissimis lapidibus a fundamentis exornasset, Urbanus VIII. miri opificij magnificentissimo tabernaculo in altum extulit, erectis ad aræ angulos quatuor ingentibus columnis solidi æris cochleari circuitu fufis, in quo ab imo ad summum serpentium, oliuæ ramorum, variarumque figurarum grauis ahencus color cum auri læto fulgore ad pulchritudinem, & maiestatem concertat. Imposuit præterea ex eodem metallo stupendè facilius, quam percipiendè molis, artis, & actitudinis coronatum conopeum, quod quatuor illæ columnæ per quatuor angulos supportant.

Altera machina in abside maxima seu interiore fronte Basilicæ, priori è regione, recta linea longitudinis opposita, est altare Cathedræ S. Petri, Ale-

xandri VII. pietatis, & magnificentie monimen-
tum; in quo nunquam satis admirando opere, ara
ipsa è vario politoque marmore magnę molis à
fundamenti erecta est, ac desuper in alto colloca-
ta Cathedra Principis Apostolorū, quam duo lati-
ni, duoque Gręci Ecclesię Doctores, totidem sta-
tuis immensę magnitudinis representati, extensis
palmis sustentant: supra Cathedram aperta est orb-
iculata fenestra; in cuius crystallo spiritus S. Symbo-
dum columba depicta est, passis alis superuolans, è
eius circulari superficie prodeunt ardentes radij so-
lares per operis reliqui interstitia longè latèque pro-
iecti, omnia ex ære fusa, & obriso auro densè oblitera-
ta. Ad hanc igitur aram sacra illa actione hodiernę
solemnitatis iusta ratione perfungendum fuit; vt,
scilicet, inuocato Spiritus Sancti pręsidio, eterne
Thuribij glorię decretum, Summi Pontificis aucto-
ritate, Christi fidelibus innotesceret.

Hac autoritate, hac intentione, & ad splendoris
ac pietatis additamentum in superiori fronte altaris
sub Cathedra Principis Apostolorum collocata fuit
amplissima tabula, quę B. Antistitis Thuribij Per-
nitię Barbaros docentis, & baptizantis effigiem, &
aliquot eius miracula pictis coloribus representa-
bat, caput, vt antè dicebam, radijs redimitum;
sed pretioso velo obtecta, vsque ad tempus per sa-
crorum rituum pręscripta definitum, quo adoran-
da fidelibus detegeretur. In arę plano circa ma-
gnam crucem solidi auri disposita erant eiusdem

nobilissimi metalli, magni ponderis, & artificij candelabra sex, totidem crassis, altisque cereis illustriora, quibus in altero altari sub tholo idem candelarum numerus in argenteis candelabris correspondebat, & in medio aëre inter Cantorum choros e summo fornice pendebat lychnium pluribus eiusdem materię pretijque candelis onustum, quę mox accensę tot candicantium stellarum globum procul aspicientibus præferebant.

In vastę absidis pavimento ante aram, triclinari figura constructa sedilia & subsellia, quorum quę dextras occuparunt, aliqua pro purpuratis Patribus elatiora, sumptuosis taperibus Attalici operis insternebantur, alia humiliora pro Pręlatis, & Consultoribus S. Congregationis. In sinistra parte pariter ornata sedes, & scamna iuxta ordinum gradus excipiebant Cardinalem Sacrę Basilicę Archiepiscopum; Canonicos, reliquumque eiusdem Basilicę Clerum. Hoc theatrum sedilium exterius cincebant Helveti satellites, aulę Pontificię prætoriani, discolor quisque, sed omnes consimili veste conspicui, gladiati illi, promissis barbīs, & militari capillorum neglectu, peregrina voce, & aspectu, erectisque bipennibus formidabiles; ut non alios intra circulum, quàm destinatos sēssores, aut sacre rei actores admitterent, aduenientesque à turbę pressura liberarent. Paulò inferiùs extra theatrum Musicorum choris erecta fuerunt quatuor tabulata adstantium capitibus eminentia, inauratis

can-

cancellis, altè circumsepta, pendentibus, vndeque eius telæ coloris, & ornamenti auleis, quibus templi parietes ornatos fuisse diximus.

Hora iam erat destinata: diei manè, qua sacra solemnitas inchoanda fuit, cùm in loco actionis considerent Eminentissimi Cardinales violaceo colore trabeati, & post ipsos reliqui S. C. assessores, quandò interius templum organicis tubis, & cœlum exterius ære campano festiuè personarent, dum prælato salutiferæ crucis insigni, & elatis luminibus è summo Basilicæ sacrario venerabili pompa binis, binisque præcedentibus Ecclesiæ copioso Clero, & Canonicis, ritu supplici sequebatur Illustrissimus Dominus Franciscus Maria Phæbeus Archiepiscopus Tarsensis, celeberrimi Xenodochij Romani Sancti Spiritus in Saxia Commendatarius, & S. C. R. à Consultis à Vaticani Capituli Patribus ad Missæ sacrificium cæteramque cæremoniam eo die, & loco summi Pontificis authoritate celebrandum inuitatus. Procebat ipse alba sacerdotali, stola violacea, & pluuiali Syrmate auro graui, & Pontificali Infula paratus inter duos Canonicos Diaconali, & Subdiaconali eiusdem coloris, & pretij paramentis indutos, reliquæ Sacræ pompæ haudquaquam imparibus. A Sacrario primùm ad Sacellum Sanctissimi Sacramenti ductus est, vbi adorato Deo corporaliter præsentè, ad aram Apostolorum itum est, ibique pro loci sanctimoniam oratum. Hinc demùm theatrum illud Cathedræ

S. Petri ingressus, illam profunda inclinatione veneratus, salutatis Cardinalibus, locum suum in baldistorio ante sinistram altaris conscendit, cæterorum suum quisque occupavit in eadem sinistra parte theatri.

Confidentibus ergo cunctis, & vulgi stante non iam rara corona, sed infinita multitudo, quæ, etsi templum totum repleuerat, sed circa theatrum facto agmine, se mutuo arctè premebat, contendente quolibet proximum locum, unde sacram actionem intueri, & verba ipsa percipere posset: videre tùm erat non tam humanum concessum, quam cœlestis throni Dei gloriam, quantum ea terrenis sensibus exhiberi possit: *Ii enim*, qui in inferiori parte templi stabant, totam superiorem tanquam cœlum apertum à longè prospiciebant, cùm in medio eius aureus fulgor Alexandrinæ molis multitudine luminum, cœu candicantium stellarum argento vermiculatus, per Vrbanæ columnarum intervalla, etsi longe distita, tanquam vna eademque machina oculos perstringebat. Nec minus arrebatas occupabat aures, cordaque fursum eleuabat suauissima Musicorum harmonia, cum cœlestium spiritum, laudantium Dominum in sanctis eius, seraphicis affectibus, tùm viua voce, tùm canoris fidibus concertans. *Illi verò* qui inter vtramque aram theatro viciniùs assistebant, tametsi grauissimi illius concessus velut viginti quatuor seniorum Apocalypsis, qui circumamicti vestimentis albis

sede-

sedebant super thronos vigintiquatuor, aspectu summopere recreati : ardebant attamen vehementi desiderio videndi reuelatum vultum B. Præsulis Thuribij, cœlestis gloriæ signis radiantem.

Rebus ita constitutis, factoque silentio, Bernardinus Casalius, qui quanquam Vaticanæ Basilicę Canonicus, quia tamèn S. R. C. à secretis, inter eiusdē Congregationis Consultores peculiari Pontificis facultate sedebat, e medio surgens, præcedente vno ex Magistis cæremoniarum venerabilis Capituli S. Petri, coràm Eminentissimo S. C. in hac actione Præfecto se reuerenter stitit, dùm ex altera parte, & loco, quo iuxta Canonicos sedebat, Ioannes Franciscus de Valedolid Thuribij Beatificationis, & Canonizationis Procurator, ab altero cæremoniarum Magistro ad eundem Eminentissimum Præfectum perductus, Apostolicum Beatificationis Thuribij diploma eidem Præfecto porrexit, pro more, & iustitia instantissimè postulans, vt eius oracula, è Christi in terris Vicarij pectore deprompta, executioni mandari iuberet. Tunc Præfectus postulatis benignè annuens, Diploma Casalio tradidit, Eminentissimo Cardinali Francisco Barberino deferendum (qui pro Cardinale Carolo Barberino Nepote suo, & Basilicę Vaticanę Archipresbitero, in legatione Pontificia apud Vrbinates absente, sacrę huic solemnitati assisibat) vt id præconis organo promulgari curaret. Barberinus ergo rem sibi commissam lubens suscepit, ac
 diplo-

diploma Pontificis tradidit substituto Cartophylacis S. Basilicę, qui mōx vnā cū Tabellario Sacre Congregationis ymbonem ad id p̄paratum conscendit, eodemque Tabellario assistente diploma ipsum alta, & intelligili voce perlegit, ac rei solemniter peractę testimonium cū eodem Tabellario per publicas tabulas statim exhibuit.

Hoc ritu lecto diplomate Phębeius Archiepiscopus dempta mitra sese in pedes erexit, & aram prius reueritus, diuinę laudis hymnum. *Te Deum Laudamus*, leni cantu Musicis intonuit, quem dum illi suauissimo concentu prosequerentur, vtraque B. Thuribij Imago amotis velis pulicę fidelis populi venerationi exposita fuit. Nec cessarunt quatuor illi chori, tanquam quatuor animalia cęlestia in circuitu sedis, & requiem non habebant, dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & venturus est. Cū intercā vt seniores illi, quos in circuitu throni vidit S. Ioannes, procidentes ante sedentem in throno, & adorantes viuentem in secula seculorum, & mittentes coronas suas ante thronum; sic Eminentissimi illi Ecclesię Patres cęterusque Clerus, & populus flexis ad terram poplitibus, ac depositis caputū ornamentis, in seruo suo Thuribio deuotē simul adorabant Deum, qui tantam illi in terris virtutem, & in cęlis gloriā tantam conferre dignatus est. Huic internę solemnitati etiam extra templum adiuncta sunt festius cam-

panarum strepitus, tubarum clangor, tympanorum sonitus, & ignominiarum machinarum latissimus bombus, reboantibus aëre, fluuio, & vrbis, agrisque montibus, non sine magna Christianorum cordium pia commotione, & spiritali lætitiâ, vt cum S. Ioanne diceret, procedere de medio throni fulgura, voces, & tonitrua.

Absoluto sacro hymno, & pronuntiato illo inuocationis versu: *Ora pro nobis Beate Thuribi: Vt digni efficiamur promissionibus Christi.* Archiepiscopus celebrans medius inter ministris stans cecinit propriam inuocationis B. Thuribij Episcopi, & Confessoris orationem, & incenso candentibus carbonibus imposito, se medio altari cum iisdem ministris sistens, sacram Imaginem incensauit: cuius odoriamenti fumigantes virgulæ, per aëra sursum delatæ, precum nostrarum feruidos affectus in Deum, per sanctorum merita volantes representare docuit Rēgius Psalmista, cum diceret: *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Tunc celebrans Archiepiscopus ad sedem suam reuersus, Pontificalibus indumentis ornatus est, & ad aram accedens Missæ officium incepit, & incruentum sacrificium offerens vsque ad finē pro solempni Ecclesiæ ritu profecutus est, choris interea per intervalla sua, tum viua voce, tum varijs instrumentis, dulcissima modulatione accinentibus. Inter ista Valedoluius, de amplificando B. Thuribij cultu sollicitus, delectis ministris, distri-

huit primum Eminentissimis Cardinalibus multa exemplaria Pontificij Diplomatis, cameralibus typis excusa, eundemque Beati Thuriij effigies, rasi ferici velis ex inciso ære expressas, & aureis fibrijs ditissime ornatas: alias verò minoris ornamenti Prælati, alijsque Consultoribus S. C. & Basilicæ Vaticanæ Canonicis; alias etiam, sed pro graduum distantia inferioris materiæ, & ornatus reliquo Clero: præter multa millia Iconum eiusdem B. Præsulis magnarum, parvarum, mediarum eisdem æneis laminis albæ chartæ, diuersis formis impressarum, quæ eo toto die in promiscuum populum perpetuò confluentem dispensata fuerunt; & subsequenter diebus vel ad amicorum domos missæ, vel obuijs quibusque honestis viris, vel petentibus datæ sunt, non maiori contentione petitæ, quam spiritali voluptate, & animi deuotione acceptæ, qua infixis osculis venerationis, qua effusis lachrymis pietatis, qua elatis laudum clamoribus.

Qui ea B. viri sanctitatis insignia priuatis oratorijs inferebant: qui domorum parietibus foribusque ad præsidium, & cultum affigebant. Alij, vt nullius nationis homines in hac vrbe non essent, sic nè quæ vsquam gens ignoraret, quòd Roma didicisset, eorum quisque, seu aduena, seu indigena, patriam suam, & absentes amicos his sacris muneribus per veredarios missis, nouæ Beatificationis lætitiæ efficere, ac Thuriij Sanctimonie

exemplis ædificare studebat. Vt verum semper perduret quod S. Leo quondam pro concione pronuntiavit; Omnium Sanctorum solemnitatum totus mundus est participes, & vnius fidei pietas exigit, vt quidquid pro salute vniuersorum gestum recolitur, communibus vbique gaudijs celebretur.

¶ Audire tum vndequaque fuit vniuersalem omnium applausum, & acclamationem: qui Sacre Basilicæ apparatus maiestatem, & Ecclesiasticorum rituum splendorem verbis extollebant: qui sacris operantium grauem dexteritatem: qui canentium voces, & modulaminum flexus: qui tibiarum concentus, & suauissimos fidium sonos callaudabant. Sed sublimioribus rebus magis intenti B. Thuribij virtutes & miracula prædicabant, terque quaterque Beatum acclamantes; vt qui perpetua mentis innocentia per omnem ætatem, fortunamque intacta, terrenarum rerum contemptu, cœlestium contemplatione, omniumque virtutum studio tantum in terris honorem, & in cœlis gloriam promeruit: qui pastoralibus curis, & ingenti labore nouam Ecclesiã remotissimæ gentis Peruanæ, tanta solertia, & felicitate fouit, & auxit: qui Indorum animas doctrinæ sanctitate, & sapientia, Sacrorumque Canonum obseruantia, verbo pariter & opere erudiuit. Neque corpora minùs perpetuis amplissimisque largitionibus pavit, multisque miraculis in fide Christi, & Christianis moribus viuens promouit, & mortuus corroborauit. Alij ipsam

ipsam Indorum Nationem faustam, fortunatamque dicebant, tales Patres talesque filios adeptam, quorum plures nunc Cœlis insertos Ecclesiæ Catholicæ censura decrevit, pluriumque sanctimoniam ritè discutit, plurimorumque successiuè discutendam, decernendamque expectat. Alij Hispanicæ gentis felicitatem, fidemque deprædicabant, cui, Deo disponente, contigit, vt innumeros populos orbi nostro priùs incognitos, idololatriæ tenebris, & vmbra mortis inuolutos detegere primum, & in certissimæ fidei lumen, ac cœlestis Regni hæreditatem in fine seculorum conducere datum est: Quo factò non magis Europam gemmis & auro, quam Empireum Cœlum noui, veterisque orbis, Sanctorum sideribus omni æuo continenter ditat.

Dimisso sub meridiem sacro confessu, venit ad templum cum illustri comitatu, virili sapientia, & pietate femina, Christina Regina Sueciæ; ac post cultum Christo imprimis, ac Sanctis eius Apostolis debitum, B. Thuribium Catholico ritu, animoque deprecata est. Illam successiuis horis secuti sunt primum Gaspar de Haro, & Gusman Marchio Helicensis, multisque alijs titulis illustris, Catholicæ Maiestatis apud Summum Pontificem Orator, pluribus Regiæ magnificentię seiugibus rhedis vectus & comitatus, in quibus multi Prælati, alijque viri nobiles oneri, & honori fuerunt: Et aliquot post ipsum horis Franciscus Anibal Destreus Dux, & Par Franciæ, Christianissimi Regis in Vrbe pari-

ter Orator, non impari apparatu, comitatuque spectabilis: Atque interea Romani Principes, & Proceres multi: Nec fluxus, refluxusque multitudinis, nisi occiduo sole cohiberi potuit.

At Innocentij XI. Pontificis pietas illustrem coronidem huic festo imposuit; vt cui non satis visum est, spiritualium gratiarum thesaurum pro multorum salute, ad inuitandos omnes aperuisse, promulgato lucro indulgentiæ plenariæ, omnibus Christi fidelibus acquirendo, qui ritè dispositi, vel Sacræ cæremoniæ Beatificationis interessent, vel templum Vaticanum quacumque reliqua illius diæi hora inuiferent, ac Deum, & Beatum seruum eius Thuribium pro exaltatione S. M. Ecclesiæ, pro extirpatione, hæresum, ac pro Christianorum Principum pace, Regnorumque tranquillitate, feruenter invocarent: nisi etiam cunctos propriæ pietatis exemplo fortiùs concitando, ipse idem faceret. Descendit ergo vesperi cum solito comitatu è Palatio Vaticano ad Basilicam S. Petri: Intra cuius anteriorem portam à Capituli Patribus reuerenter exceptus, Sanctissimum Sacramentum in eius Sacello adorauit. Hinc Sacra Apostolorum Petri, & Pauli limina deuotè veneratus, ad Cathedram Petri aram progressus, eandem ipsam, ac B. *Thuribij* imaginem in ara erectam, flexis vbique genibus, reueritus est, & Apostolorum Principem, Apostolicumque Præsulem *Thuribium* suis precibus, pro proprijs, communibusque Ecclesiæ necessitatibus

inuocauit, Et sicut accedens, ac per templum incedens, sic ad Palatium rediens, obuium vbique populum suo exhilarauit aspectu, & multis benedictionibus impertiuit.

Nec multò post, eandem solemnitatem nouo fauore persecutus est; Cùm ad Caroli II. Catholici Regis, & Mariannę, eius genetricis, Sacrorumque Hispanię, & Indiarum Anrstitum preces, similia Thuribij Beatificationis solemnia multò pluribus, quàm priùs, Ecclesijs, sub ritu duplici maiori, cum Indulgentię plenarię lucro, celebrandi facultatem concessit. Apostolicis litteris eodem anno 1679. die 27. Septembris datis, quę incipiunt: Cum nos per nostras die 28. Iunij.

F I N I S.

[Faint, illegible handwritten text]

